

Voorzitter: Dolman

Tegenwoordig zijn 117 leden, te weten:

Alders, Andela-Baur, Beckers-de Bruijn, De Beer, Beinema, P. M. Blauw, De Boer, De Boois, Borgman, Braams, Brouwer, Buikema, Van der Burg, Buurmeijer, Cornelissen, Couprie, G. C. van Dam, M. P. A. van Dam, Dees, Van Dijk, Dijkstal, Van Dis, Dolman, Duinker, Engwirda, Van Erp, Van Es, Evenhuis, Evenhuis-van Essen, Faber, Franssen, Frinking, Gerritse, De Grave, Groenman, Haas-Berger, Van der Heijden, Hennekam, Herfkens, Hermsen, Hummel, Van Iersel, Jabaaij, Jacobse, Janmaat, Joekes, Jorritsma-Lebbink, Kamp, Keja, Knol, Konings, Van der Kooij, De Korte, Korthals, Kosto, Kraaijeveld-Wouters, Krajenbrink, De Kwaadsteniet, Laning-Boersema, Lansink, Lauxtermann, Leerling, Van der Linden, Linschoten, Van der Louw, Lucassen-Stuttener, Mateman, Van der Mei, Meijer, Metz, Mik, Moor, Müller-van Ast, Niessen, Nijhuis, Van Noord, Nypels, Van Ooijen, Oomen-Ruijten, Den Ouden-Dekkers, Patijn, Poppe, De Pree, Rempt-Halmmans de Jongh, Van Rey, Rienks, Van Rossum, Van der Sanden, Schartman, Scholten, Schutte, Van der Spek, Spieker, Tazelaar, Terpstra, Van den Toorn, Toussaint, Tripels, Ubels-Veen, Den Uyl, Ter Veld, Veldhoen, Te Veldhuis, Van der Vlies, Van Vlijmen, Voorhoeve, K. G. de Vries, De Waart, Wagenaar, Wallage, Weijers, Weisglas, Wessel-Tuinstra, Willems, Wolters, Wöltgens en Zijlstra,

en de heren De Koning, Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, De Graaf, Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, en mevrouw Kappeyne van de Coppello, Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

De **Voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mee, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Worrell, wegens verblijf buitenslands;

Aarts, wegens een vergadering van de Raad van Europa;

Wiebenga, wegens familie-omstandigheden;

Dijkman en Ter Veld, wegens bezigheden elders;

Van der Doef en Van Rey, alleen voor het eerste deel van de vergadering;

Nijland, wegens bezigheden elders, ook morgen.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp **Nadere wijziging van de Algemene Kinderbijslagwet (afschaffing van het recht op kinderbijslag voor huishoudkinderen, alsmede aanscherping van de voorwaarden voor het recht op kinderbijslag voor uitwonende invalide kinderen) (17 696)**

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De heer **Hermsen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! De inhoud van de ter voorbereiding van de plenaire behandeling van het nu voorliggende wetsontwerp gevoerde schriftelijke gedachtenwisseling tussen de vaste Commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de Staatssecretaris maakt duidelijk, dat in december, toen dit wetsontwerp de Kamer bereikte, terecht is besloten tot de normale wijze van voorbereiden van deze behandeling en niet tot de door tijdsnood nogal eens gevolgde weg van de spoedprocedure.

Het weloverwogen karakter dat het gemeen overleg tussen Regering en Kamer bij de voorbereiding van wetgeving steeds dient te hebben, zou in dit geval toch te sterk in het gedrang zijn gekomen, al moeten wij tot spoedbehandeling bereid blijven indien bij voorbeeld budgettaire consequenties soms hiertoe lijken te

dwingen en indien hiervoor – dit is nu niet het geval – zeer moeilijk een aanvaardbare oplossing is te vinden.

De schriftelijke voorbereiding van dit wetsontwerp, een integrerend deel van het gemeen overleg, heeft er al toe geleid, dat de Staatssecretaris aan onze zwaarwegende bezwaren tegen hetgeen wel was te beschouwen als het belangrijkste deel van dit wetsontwerp is tegemoetgekomen. Wij hebben hierbij van onze ernstige bezwaren blijk gegeven tegen het voornemen, een beperking aan te brengen in de hoogte van de kinderbijslagen voor in het buitenland verblijvende kinderen, welke bezwaren ook bij de meeste andere kamerfracties bleken te bestaan.

Ondanks het te waarden, indringend betoog van de Staatssecretaris in de memorie van antwoord, kon hij die bezwaren niet bij ons wegnemen. Bij nota van wijziging (stuk nr. 10) heeft hij daarom dit deel van het wetsontwerp teruggenomen. Het spreekt vanzelf, dat wij hem hiervoor als CDA-fractie erkentelijk zijn.

De Regering handhaaft ten principale weliswaar haar stellingname ten opzichte van het onderhoudsbeginsel en de uitwerking hiervan in de concrete situatie. Zij toont echter begrip voor ons standpunt, dat een aantasting van de aanspraken op kinderbijslag voor in het buitenland verblijvende kinderen niet mogelijk is zonder eerst de betreffende EG-bepalingen en de bilaterale verdragen met de desbetreffende landen te wijzigen en dat wij ervoor pleiten om deze, door middel van opname hierin van het zogenaamde woonland-beginsel, althans wat de kinderbijslagwetgeving betreft, inhoudelijk beter onder een noemer te brengen.

Hierna wil zij ons opnieuw voorstellen voorleggen, gebaseerd op de consequenties welke naar de overtuiging van de Regering bij de hoogte van de kinderbijslagen voor in het buitenland wonende kinderen dienen te worden getrokken uit het, ook door de CDA-fractie steeds aanvaarde beginsel, dat – wij hebben dit in het

Hermesen

eindverslag met zoveel woorden genoemd – kinderbijslag een tegemoetkoming moet zijn in de kosten van kinderen en niet meer dan dat.

In onze bijdrage aan het eindverslag hebben wij er intussen al duidelijk blijk van gegeven, dat wij nog steeds betwijfelen of er wel zodanige consequenties zijn. Als dit het geval zou zijn, in welke mate dan wel? Lijkt het trekken van de consequenties, gelet op het verwachtingspatroon van de buitenlandse werknemers toen zij naar ons land kwamen, wel alleszins verantwoord?

Nu echter dit deel van het wetsontwerp is teruggenomen, heeft de Staatssecretaris ervan afgezien, verder op het door ons en andere fracties op dit stuk gestelde in te gaan. Ook ik heb hieraan geen behoefte meer. Deze discussie is niet meer opportuun. Opportuun blijft wel, dat op dit punt binnen de EG duidelijk uniformiteit ontstaat en dat de bilaterale verdragen hierop kunnen worden afgestemd.

Kinderbijslagregelingen en hiermee te vergelijken regelingen in andere EG-landen hebben wel de vorm van een sociale verzekering, maar dragen ons inziens duidelijk een wat ander karakter. Juist dit andere karakter pleit ervoor dat voor de toepassing van die regelingen niet het werkland-beginsel maar het woonland-beginsel wordt gekozen.

Het zou ook wat meer harmonisatie van de sociale wetgeving in de EEG betekenen als het woonlandbeginsel in alle aangesloten landen werd toegepast. Mijns inziens zouden bovendien onze grensarbeiders wat minder problemen ondervinden. Ten slotte zou het aanpassen van de bilaterale verdragen met de betrokken landen buiten de EEG erdoor vergemakkelijkt worden.

Wij staan dan ook zeer positief tegenover de mededeling van de Staatssecretaris in de nota naar aanleiding van het eindverslag, dat hij daartoe initiatieven zal ontplooiën. Daarom hebben wij ook gaarne de motie ondertekend die straks door mijn VVD-collega Linschoten zal worden ingediend. Slaagt de Staatssecretaris in zijn streven, hetgeen nog niet zo gemakkelijk zal zijn, dan is althans een zeer belangrijk deel van onze overwegende bezwaren tegen het oorspronkelijke wetsontwerp weggenomen, al blijft er nog steeds stof te over voor een pittige gedachtenwisseling met de Staatssecretaris.

Maar, zoals ik al zei, ik wil hem daartoe op dit moment niet uitlokken. Dat zou niet opportuun zijn.

Dit deel van mijn betoog wil ik voorlopig afsluiten met de constatering dat de Staatssecretaris er door een nota van wijziging in te dienen blijk van heeft gegeven dat ook hij waarde hecht aan gemeen overleg. Hij heeft daarmee een gevoel van onbehagen en onrust weggenomen bij de gezinnen van veel van onze buitenlandse werknemers en bij de verschillende instellingen in onze samenleving die zich indringend bekommeren om het welzijn van deze groep mensen en hun gezinnen in de landen van herkomst aan zich verplicht.

Op de kwestie van de dekking van het budgettaire gat dat hiermee mede door ons toedoen – ik zeg het misschien wat eufemistisch – in de begrotingen voor 1983 en volgende jaren wordt geslagen, kom ik aan het slot van mijn betoog nog terug. Ik wil eerst nog enige opmerkingen maken over de twee resterende onderdelen van het wetsontwerp, te beginnen met het voorstel om de aanspraken op kinderbijslag voor 'huishoudkinderen' geheel af te schaffen.

In vergelijking met de budgettaire besparingen die bereikt zouden zijn als het voornaamste deel van het wetsontwerp, waarover ik zoëven sprak, gehandhaafd was en ongewijzigd de eindstreep had gehaald – dat zou structureel 150 mln. zijn geweest – gaat het hierbij om een relatief gering bedrag, namelijk 20 mln. Maar er moet nu eenmaal zeker thans scherp op de kleintjes worden gelet, zelfs als het om slechts 10 mln. gaat, zoals bij het derde onderdeel dat ik zal belichten!

Bij de huishoudkinderen gaat het om aanspraken voor een groep kinderen aan wie destijds niet ten onrechte aanvankelijk de fictieve benaming van een fiscaal specialist uit de toenmalige KVP-fractie werd verbonden, terwijl deze kinderen in een latere regeling die meer in overeenstemming was met de gewijzigde omstandigheden, de naam kregen van de huidige hooggeachte vice-president van de Raad van State, in die tijd woordvoerder van de CHU-fractie.

De maatschappelijke verhoudingen die aanleiding waren tot het verlenen van speciale fiscale faciliteiten voor het Lucaskind, later omgedoopt tot Scholtensdochter, en deze ook te laten doorwerken in de kinderbijslag-aanspraken, zijn echter inmiddels

sterk veranderd. Ook de Sociaal-economische Raad erkent dat in zijn advies van 19 november 1982. Hij is unaniem van mening dat er geen rechtsgrond voor kinderbijslag voor deze kinderen meer is.

Er is slechts verschil van mening over het tijdstip waarop die aanspraken zouden kunnen vervallen. Ik heb er in onze bijdrage aan het voorlopig verslag reeds blijk van gegeven, dat wij gelet op de zware financieel-economische problematiek en afwegend wat als gevolg daarvan op andere onderdelen van het brede terrein van de sociale zekerheid aan ingrepen reeds onontkoombaar was, wel kunnen instemmen met het thans verdwijnen van deze aanspraken.

Ik merk daarbij wel op dat de Staatssecretaris het emancipatoire effect van deze besparende maatregel in de stukken van een wat zware toonzetting heeft voorzien. Ik ontken niet, dat dat effect optreedt, maar mijns inziens is het een duidelijk bijkomstig argument, veeleer een nevengevolg van het verdwijnen van een aanspraak, die vooral door het ontstaan van een net van hulpverlenende instituten verouderd lijkt. Ze lijkt in ieder geval niet meer van deze tijd en vrijwel overbodig.

Als ik zeg 'vrijwel overbodig' dan houdt dit in dat wij erkennen dat dit verdwijnen in een beperkt aantal situaties toch wel fricties kan doen ontstaan. Met name van VVD-zijde is daarop in de gewisselde stukken gewezen, waarbij in het bijzonder is geattendeerd op de situatie waarin een zogenaamd huishoudkind de plaats inneemt van de gestorven moeder in het gezin van de weduwnaar. Ik zou er ook de situatie aan willen toevoegen, waarin de moeder geheel of nagenoeg geheel invalide is.

Zeker, op indicatie zal daar door gezinszorg en andere hulpverlenende instanties met een zekere urgentie aan worden gedacht, maar dit blijkt toch niet geheel en al sluitend. Bovendien kan het bestedingspatroon in zulk een gezin toch wel eens zo weinig flexibel zijn dat het wel erg pijnlijk gevoeld kan worden als, gelet op het inkomen, de daaraan nu eenmaal op zichzelf terecht verbonden bijdrage moet worden opgebracht in de kosten van externe hulp.

De Staatssecretaris toont in de nota naar aanleiding van het eindverslag begrip te hebben voor de argumenten die van de zijde van onze coalitiepartner worden aangedragen om de aanspraken op kinderbijslag voor

Hermsen

kinderen die het huishouden volledig verzorgen, te behouden. Wil dit echter, als ik zo zijn woorden mag vertalen, niet doen vanwege de systematiek, die zijns inziens zou dienen te leiden tot algehele afschaffing van deze regel. Ik vraag mij af of dit nu in dit geval wel voldoende argument is.

Wij zijn daarom geneigd het amendement te ondersteunen dat is ingediend door collega Linschoten, erop gericht de aanspraken voor deze relatief toch zeer beperkte groep huishoudkinderen te behouden, al wil ik vanzelfsprekend eerst nog eens goed luisteren naar het antwoord van de Staatssecretaris. De kosten van dit amendement lijken mij in elk geval voor aanvaarding ervan nu niet zo'n overwegend bezwaar te zijn.

Een laatste opmerking nog over dit onderdeel. Voor de grote groep huishoudkinderen die gerekend worden tot de 'mede het huishouden verzorgenden', vervallen nu de aanspraken op kinderbijslag. Daaronder zijn ook nogal wat meisjes die medeverzorgen in het gezin, van wie de vader behoort tot de buitenlandse werknemers. Hier speelt ook het speciale cultuurpatroon van deze gezinnen een rol. In sommige gevallen zal dit wellicht toch leiden tot een indicatie voor tijdelijke gezinshulp.

Ze moeten, om voor enig inkomen in aanmerking te komen, in ieder geval beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt, ingeschreven staan bij het GAB als werkzoekende, maar dikwijls (dit geldt trouwens stellig ook in een aantal gevallen waarin het Nederlandse gezinnen betreft) hebben zij bij de toch al zeer ernstige werkloosheid nog de extra handicap van een beperkte scholingsopleiding en vorming.

Anderzijds beschikken zij over bekwaamheden die hen voor dit praktische huishoudelijke werk waarschijnlijk zeer geschikt doen zijn. Ik vraag mij af of, al ligt dit wat minder op het terrein van deze Staatssecretaris, hieraan niet wat extra aandacht besteed zou kunnen worden, al zie ik op dit moment nog niet goed hoe.

Op de door ons in het voorlopig verslag gemaakte opmerkingen en gestelde vragen met betrekking tot de aanscherping van het recht op kinderbijslag voor uitwonende invalide kinderen heeft de Staatssecretaris in de memorie van antwoord voor ons reeds bevredigend geantwoord. De Sociaal Economische Raad erkent feitelijk in zijn advies dat hier,

mede door de jurisprudentie en enige onduidelijkheid in de wet, van enige misgroei, van enig voorbijschieten aan het doel van de regelingen, sprake is.

Hij wil dit echter laten voortbestaan totdat hij zich te zijner tijd over de definitieve structuur van de kinderbijslag, met name met betrekking tot het daaraan ten grondslag liggende kostenbegrip per kind, heeft uitgelaten. Op zichzelf is dit duidelijk een zwaarder argument als dat waarmee de SER een deel van de aanspraken op KBW voor alle huishoudkinderen nog wil behouden voorlopig. Maar misgroei, voorbijschieten aan het doel van de regeling, feitelijk dus een vorm van oneigenlijk gebruik, zo zou men kunnen zeggen, kan, zeker nu, moeilijk getolereerd worden.

De grondige studie die van deze zaak blijkens de memorie van toelichting geruime tijd gemaakt is, en de daaruit voortgekomen thans aan ons voorgelegde oplossing moeten wij dan ook niet in de kast leggen totdat het SER-advies te zijner tijd wel eens zal verschijnen. Wij moeten er nu gebruik van maken en die voorstellen dus accepteren.

Ik wil nog een vraag stellen, die bij mij opkwam bij het uitschrijven van onze inbreng. Ik wil daarbij uiteraard niet tornen aan de formulering van de onderhoudseisen die zijn vastgelegd. Aanvaarding van deze voorstellen leidt er toch niet toe, dat opnieuw problemen ontstaan voor het geval dat mensen twee kinderen gelijktijdig in dezelfde inrichting hebben, vrij hoge kosten ten behoeve van beide kinderen gezamenlijk maken, maar slechts dankzij een beschikking van de Staatssecretaris in aanmerking voor KBW kan komen, omdat men uitsluitend per kind gezien onder de vastgestelde onderhoudsnorm blijft. De Staatssecretaris zal zich die casuspositie ongetwijfeld nog herinneren.

De CDA-fractie is zich ervan bewust geweest, toen zij in de schriftelijke voorbereiding van de behandeling van dit wetsontwerp meende een korting op de kinderbijslag voor in het buitenland wonende kinderen te moeten afwijzen, dat daarmee in nogal belangrijke mate door haar toedoen, nog wel als regeringspartij, een budgettair gat werd geslagen in het bedrag der voor dit jaar en eerstvolgende jaren ook door haar als onontkoombaar erkende bezuinigingen in de sociale-zekerheidssector.

Zij aanvaardt echter in dit geval de daaruit volgende consequentie, namelijk om reëel aan te geven waar

die besparing dan wel vandaan moet komen. Wij hebben dat overigens in het voorlopig verslag enigermate en zeer duidelijk in het eindverslag aangegeven. Het is onzes inziens vrijwel onontkoombaar dat die dekking zal moeten worden gezocht in de sector van de sociale zekerheid.

Afwegend wat daar reeds op diverse deelterreinen is gebeurd en mogelijk nog zal moeten gebeuren, accepteert de CDA-fractie dat die dekking in de sfeer van de kinderbijslag zal moeten worden gevonden voor 1983 en 1984. Zij laat voorshands in het midden of daarna de EEG-bepalingen en in aansluiting daarop de bilaterale verdragen die van belang zijn, gewijzigd zijn en of er dan voldoende argumenten zijn om op kinderbijslagen voor in het buitenland wonende kinderen te korten. Ik heb al gezegd dat wij dat laatste voorlopig nog betwijfelen.

Ondanks het feit dat er in die sector relatief gezien reeds stevig is omgebogen, al 1,8 mld., maar tenzij de Staatssecretaris in het overleg over zijn in de nota naar aanleiding van het eindverslag genoemde beleidsvoorstellen om als dekking voor de gemiste korting op de kinderbijslagen naar het buitenland de bijslagen per 1 juli met 0,5% te korten, nog tot een ander, ook voor ons redelijk dekkingsvoorstel zal komen, zullen wij bereid zijn aan de totstandkoming van dit feitelijk al aangekondigde nieuwe wetsontwerp mee te werken.

Ik neem aan dat het overleg hierover binnen het kabinet nog moet worden afgerond. Wij zijn als christen-democratische partij van mening dat het in de gegeven omstandigheden duidelijk de voorkeur verdient, solidariteit te vragen van alle kinderbijslaggerechtigden ten behoeve van het behoud van de volledige aanspraken op kinderbijslag van buitenlandse werknemers voor kinderen in hun woonlanden in plaats van deze last uitsluitend op hen te laten drukken.

□

Mevrouw **Groenman** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Het debat van vandaag zou aanzienlijk meer opzien hebben gebaard, wanneer wij zouden hebben gesproken over het wetsontwerp dat op 6 december 1982 door de Regering werd ingediend, waarin onder meer een beperking van de hoogte van de kinderbijslag voor in het buitenland wonende kinderen was beoogd. Een storm van terechte protesten brak los over dit voorstel. Nadat de Kamer had geweigerd dit wetsontwerp nog voor

Groenman

het kerstreces in een spoedprocedure te behandelen, besloot de CDA-fractie de vorige week om met het voorstel niet akkoord te gaan.

Ik heb er behoefte aan de CDA-fractie met deze opstelling te complimenteren. Het oorspronkelijke wetsvoorstel was ook op onvoldoende argumenten gebaseerd. Zo bleek niet aan te tonen te zijn waarmee en met welke gegevens het percentage van 25 van de in Nederland geldende kinderbijslag kon worden onderbouwd. Voorts bleek gereede twijfel mogelijk over de vraag of de maatregel binnen door Nederland ondertekende verdragen past.

Uit de schriftelijke voorbereiding van het wetsontwerp bleek, dat de Regering eigenlijk geen andere argumenten had dan dat bezuinigingen noodzakelijk zijn. Deze keer heeft dat de CDA-fractie niet kunnen overtuigen. Dat doet mij genoeg. Ik kan alleen maar wensen dat de CDA-fractie in de toekomst met een zelfde zorgvuldigheid als ten aanzien van de kinderbijslag nieuwe bezuinigingen op de sociale zekerheid zal beoordelen.

In de nota naar aanleiding van het eindverslag wordt toch gesproken over ombuigingen in 1985 en 1986. Die ombuigingen zouden te vinden zijn in het woonlandbeginsel. Dat is mij niet helemaal duidelijk. Denkt de Staatssecretaris, al zo gauw met andere landen overeenstemming te bereiken over dat woonlandbeginsel? Ik heb daar graag duidelijkheid over, want de onderhandelingen hierover zijn nog niet eens begonnen, naar ik heb begrepen.

Het mag bekend zijn dat onze fractie heel andere ideeën heeft over bezuinigingen in de kinderbijslag. Verleden week bij de behandeling van de begroting van het departement van Onderwijs hebben wij dit al laten weten. Wij willen de progressie naar het kindertal afschaffen. Wij zijn namelijk van mening dat daar een fors aantal bezuinigingen mee te bereiken is.

Ten slotte merk ik nog iets op over de huishoudkinderen. Het is mij niet helemaal duidelijk wat hierover in de nota naar aanleiding van het eindverslag staat. De Staatssecretaris gaat er van uit dat D'66 zich nu wel kan vinden in dit voorstel. Dat is wel een erg gemakkelijke conclusie die hij trekt. Wij hebben hier namelijk voorwaarden aan verbonden. Zo zullen er aanvullende maatregelen in de sfeer van de gezinsverzorging moeten worden genomen. Het moet

ook mogelijk zijn om arbeidsprojecten voor buitenlandse meisjes die in Nederland wonen, te vinden.

Ik vraag mij wel af om hoeveel meisjes het precies gaat. Zijn hier gegevens over bekend? De Staatssecretaris heeft gezegd dat er veel meisjes in het buitenland wonen. Er wonen er dus niet zoveel in Nederland. Misschien is het mogelijk om de in Nederland wonende groep met behulp van de Raden van Arbeid te achterhalen. Voor deze groep kunnen dan arbeidsprojecten in het leven worden geroepen. Ik bedoel niet arbeidsprojecten waarbij meisjes worden opgeleid voor taken in de gezinsverzorging of in de bejaardenzorg – deze projecten bieden weinig soelaas omdat hier juist de bezuinigingsklappen vallen – maar ik denk dan aan andere vormen van experimentele arbeidsprojecten, juist voor die categorie meisjes.

Het argument dat slechts in incidentele gevallen bijgesprongen moet worden door de gezinsverzorging en dat een gezin wel eens enkele weken zou kunnen zijn verstoken van hulp, vind ik erg vaag en weinig onderbouwd. In hoeveel gevallen zou de gezinsverzorging wel moeten bijspringen, en hoe vaak zijn gezinnen enkele weken van hulp verstoken? Ik denk namelijk dat een gezin toch kan worden gedupeerd. Wanneer het niet om zulke grote aantallen gaat, waarom zijn die aantallen dan niet omschreven? Waarom kan de Staatssecretaris, wanneer het om een klein aantal gaat, niet iets doen? Wij blijven dus voorwaarden stellen voordat wij akkoord gaan met de korting op de kinderbijslag voor de huishoudkinderen.

□

De heer **Leerling** (RPF): Mijnheer de Voorzitter! Het blijft nog steeds onrustig aan het kinderbijslagfront. Dat bewijzen de wijzigingsvoorstellen die nu aan de orde zijn. Nog onrustiger werd het echter door de gang die dit wetsontwerp de afgelopen maanden is gegaan. Aanvankelijk werden aan het eind van het vorige jaar drie wijzigingen voorgesteld. Vervolgens werd het onderdeel 'kinderbijslag voor in het buitenland wonende kinderen' er uitgelicht, omdat doorvoering hiervan per 1 januari 1983 op veel maatschappelijk verzet stuitte. Toen echter ook de andere twee wijzigingen per 1 januari 1983 niet konden worden doorgevoerd, werden de in het buitenland wonende kinderen wederom in de discussie betrokken. Ten

slotte verdween het onderdeel onder druk kan de Kamer andermaal uit het voorstel.

Deze procedure lijkt mij voor verbetering vatbaar, om geen andere woorden te gebruiken. Bovendien komt het mij voor, dat de wijze waarop deze wijziging in de samenwerking met de regeringsfracties gestalte heeft gekregen niet de meest geëigende manier is om ons dualistische staatsbestel vorm te geven. Wel benadruk ik dat wij ermee kunnen leven dat de kinderbijslag voor kinderen die niet in Nederland wonen, voorlopig wordt gehandhaafd op het huidige peil. Met de Regering blijven wij er echter van overtuigd, dat differentiëring van de kinderbijslagbedragen volgens het woonlandbeginsel in principe te rechtvaardigen is.

De plannen moeten echter wel goed worden onderbouwd. Als reden voor het uitstel noemt de Staatssecretaris vooral het bestaan van internationale afspraken. Daarnaast wijs ik er echter op, dat de cijfermatige onderbouwing van de kosten van levensonderhoud in de verdragslanden, zoals Marokko en Turkije, te wensen over laat. In de schriftelijke voorbereiding hebben wij daar met nadruk op gewezen. Ziet de Staatssecretaris kans om, gelet op zijn plannen ter zake, te zijner tijd daarover iets meer mee te delen? Is hij ertoe bereid, de buitenlandse werknemers in ons land, al of niet georganiseerd, te betrekken bij het inwinnen van nuttige informatie op dit punt?

Door het laatste wijzigingsvoorstel valt een financieel gat van 50 mln. gulden, dat wordt gedekt door beperking van alle kinderbijslagen per 1 juli aanstaande, althans berichten hierover hebben ons bereikt. In principe is mijn fractie hiermee niet gelukkig. Aanvankelijk is trouwens in de schriftelijke voorbereiding gesteld dat bevroering van het kinderbijslagbedrag per 1 juli 1983 voldoende was. Hoe verhoudt dit zich met de nieuwe aangekondigde plannen? Er komt ongetwijfeld een nieuw voorstel voor wetswijziging. Bij de behandeling hiervan zal mijn fractie haar standpunt erover geven.

Hoewel ook de kinderbijslag niet buiten schot mag blijven bij het heroverwegen van de overheidsfinanciën, wordt hij de laatste tijd te veel beschouwd als sluitpost of als extraatje dat zonder pijnlijke gevolgen kan worden verminderd. Gelet op de kosten die nodig zijn om een kind te onderhouden, lijkt mij dit te betwijfelen. Is de Staatssecretaris ertoe bereid, hierover eens cijfermatig

Leerling

informatie aan de Kamer te verstrekken? Door alle bomen zien wij langzamerhand het bos niet meer.

Dit klemt des te meer, nu wegens de doorwerking van de oorspronkelijke voorstellen aanvullende ombuigingsmaatregelen in de sfeer van de kinderbijslag voor 1985 en 1986 noodzakelijk zijn. Het is allerminst zeker dat invoering van het woonlandbeginsel in EG-verband voor 1985 gestalte krijgt, gelet op het gebruikelijke besluitvormingsproces. Welke korting op de kinderbijslagen is in 1985 en 1986 nodig, wanneer opening van het woonlandbeginsel in de Algemene Kinderbijslagwet voor die tijd niet mogelijk blijkt?

Na het optrekken van de kruitdamp blijven twee wijzigingsvoorstellen over. Een ervan betreft het aanscherpen van de voorwaarden voor het recht op kinderbijslag voor uitwonende invalide kinderen. Wij steunen dit wijzigingsvoorstel, omdat er sprake is van juistere toepassing van de wet, waarmee immers wordt beoogd, tegemoet te komen in reële onderhoudskosten. Het budgettaire argument lijkt ons hierbij niet van doorslaggevende betekenis.

Het tweede overgebleven wijzigingsvoorstel heeft betrekking op kinderbijslag voor de zogenoemde huishoudkinderen, kinderen die in een gezin een volledig verzorgende taak vervullen. In de schriftelijke voorbereiding op dit debat heeft mijn fractie aangegeven, moeite te hebben met deze maatregel in totaliteit, vooral waar het gaat om de zogenaamde verzorgende kinderen, die een volledige dagtaak in het gezin vervullen.

De memorie van antwoord en vooral de nota naar aanleiding van het eindverslag hebben deze moeite aanmerkelijk vergroot. De Staatssecretaris maakt hierin onomwonden duidelijk dat hij huishoudelijke zorg ziet als mogelijke belemmering om zich individueel te ontplooien. Dit past geheel in de gedachte dat individuele ontplooiing en ontwikkeling alleen buiten de deur kan plaatsvinden.

Erkent de Staatssecretaris niet dat de huishoudelijke zorg wezenlijk deel uitmaakt van het economische proces en diensgevolge absoluut niet mag worden ondergewaardeerd? Acht de Regering, om de woorden uit de nota naar aanleiding van het eindverslag te gebruiken, een ontwikkeling waarin huishoudelijke zorg wordt gezien als belemmerend voor de eigen ontplooiing, wenselijk?

In hoeverre sluit het zorgen in de huishouding het dragen van eigen verantwoordelijkheden dan uit? Vereist niet juist de verantwoordelijkheid voor het draaiende houden van een huishouding, wellicht onder moeilijke omstandigheden, organisatorische en verzorgende talenten?

In de memorie van antwoord en de nota naar aanleiding van het eindverslag schrijft de Staatssecretaris dat afschaffing van het recht op kinderbijslag slechts in incidentele gevallen leidt tot een beroep op gezinshulp, omdat er in het algemeen sprake is van medeverzorgende huishoudkinderen. Moet hieruit echter niet worden geconcludeerd dat deze kinderen wel degelijk de mogelijkheid hebben, zich te ontplooien en te ontwikkelen? Mocht de Staatssecretaris hierop ontkennend antwoorden, dan is mijn volgende vraag of deze medeverzorgende kinderen, nu zij geen recht op kinderbijslag meer hebben, niet ertoe gedwongen zijn, de huishouding te blijven verzorgen, omdat immers geen beroep op gezinshulp kan worden gedaan. Beantwoordt de Staatssecretaris echter mijn eerdere vraag bevestigend, dan vervalt zijn emancipatoire argument en hierdoor resteren slechts budgettaire argumenten.

Gelet op wat ik eerder heb opgemerkt en wat mijn fractie in de schriftelijke voorbereiding naar voren heeft gebracht, zal het niet verrassen dat het amendement dat de fractie van de VVD heeft ingediend, de volle instemming van mijn fractie heeft. De vraag is nog hoe de Staatssecretaris

het kleine bedrag dat hem hiermee door de neus wordt geboord, elders kan vrijmaken. Ik neem aan dat er voldoende creativiteit bestaat om dit recht te breien.

□

De heer **Willems** (PSP): Mijnheer de Voorzitter! Met betrekking tot de wijziging van de Kinderbijslagwet is door verschillende sprekers inderdaad terecht ingegaan op de toch wel zeer moeizame procedure die wij tot nu hebben gekend.

Uiteraard sluit onze fractie zich erbij aan dat de korting op de kinderbijslag voor buitenlanders op dit moment niet meer ter discussie staat. Toch wil ik nog een aantal opmerkingen erover maken, omdat de Staatssecretaris in de nota naar aanleiding van het eindverslag het ingetrokken deel van het wetsontwerp boven de markt laat zweven. Ik blijf daarmee grote moeite houden.

Ik stel vast, dat dit deel van het wetsontwerp niet alleen om praktische, internationaalrechtelijke en om verdragsrechtelijke redenen werd afgewezen, maar om heel principiële redenen door een groot deel van deze Kamer en door een groot deel van maatschappelijke organisaties – het FNV, de Raad van Kerken, het CNV, het Nederlands Centrum voor Buitenlanders en de landelijk samenwerkende organisaties voor buitenlandse arbeiders in Nederland – werd afgewezen. Zij hebben voor die afwijzing ook heel uitdrukkelijk de argumenten aangegeven.

De heer Willems (PSP)

Willems

De beantwoording van de Staatssecretaris, namelijk dat hij op zich zelf geen moeite heeft met het doorvoeren van het woonland-beginsel en dus met een korting van de kinderbijslag op buitenlanders, gaat volstrekt voorbij aan de principiële bezwaren die tegen een dergelijke korting zijn aangevoerd door brede lagen van de bevolking. Dergelijke maatregelen worden ervaren als directe en indirecte discriminatie van een groep werknemers in Nederland, die recht heeft op volwaardige kinderbijslag zoals iedere Nederlander daarop recht heeft. Zeker gelet op het huidige systeem in de kinderbijslag, kunnen wij daarvan niet afwijken.

Ik wil dan ook een dringend beroep op de Staatssecretaris doen om op de principiële weerstand tegen zijn voorstel in te gaan en zich ervan te vergewissen dat deze bezwaren blijven bestaan als hij na nader overleg met de EG-landen en Marokko en Turkije in deze Kamer met nieuwe voorstellen komt.

Zij zullen dan even hard klinken en even veel argumenten zullen worden aangevoerd om een dergelijke wetswijziging niet te laten doorgaan. Ik doe een dringend beroep op de Staatssecretaris daarvan af te zien en naar alternatieven te zoeken. Dat is dan zijn opdracht.

Mijnheer de Voorzitter! Daarmee kom ik meteen op het punt van de vervangende dekking, de 0,5%-verlaging van de kinderbijslag per 1 juli. Het gaat althans om de verlaging ten opzichte van de mogelijke verhoging, als daarvan sprake zou zijn. Het belangrijkste probleem is naar mijn mening niet of het bedrag voldoende of te weinig zou zijn, maar dat in feite de groep Nederlanders die kinderbijslag betaalt, wordt uitgespeeld tegen de groep buitenlanders die eerst deze ombuiging moesten opbrengen.

Dat zal door vele Nederlanders ook zo worden ervaren. De grootste fout is natuurlijk geweest dat de Staatssecretaris is begonnen met een dergelijk discriminerend wetsontwerp aan de orde te stellen. Nu hij dat deel intrekt en een stuk van de ombuigingen mist, zegt hij tegen de Nederlanders – ook tegen de Nederlanders uit de laagste inkomensgroepen – dat wij met z'n allen maar die 0,5% moeten opbrengen.

Het CDA kan wel roepen over solidariteit, maar als wij het over solidariteit hebben, moet die 0,5% korting niet terechtkomen op de schouders van de mensen met de

laagste inkomens. Die solidariteit moet blijken bij de mensen met de hoogste inkomens! Dat betekent heel concreet dat een inkomensafhankelijke kinderbijslag moet worden gerealiseerd, als wij die bezuinigingen willen opbrengen. De kinderbijslag kan niet over de gehele linie worden gekort, want daardoor komen in het bijzonder de bijstandsmoeders en de mensen in de laagste inkomensgroepen opnieuw enorm in de problemen.

De heer **Hermesen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! De heer Willems weet zeer wel dat mijn fractie, als het gaat om lastenverdeling, heel duidelijk en bij voortdurend heeft laten merken de lasten rechtvaardig te willen verdelen, zodanig dat de sterkste schouders de sterkste lasten dragen. Bij kinderbijslag gaat het echter om een stuk wetgeving met een geheel ander karakter en een andere inhoud dan bij andere inkomens-aangelegenheden.

De heer **Willems** (PSP): Mijnheer de Voorzitter! Dat is nu juist mijn kritiek! Het CDA voert het principe van de sterkste lasten op de sterkste schouders ten aanzien van de kinderbijslag helemaal niet door. Het CDA is van mening dat er juist niet inkomensafhankelijk moet worden gereageerd bij de kinderbijslag!

De heer **Hermesen** (CDA): Dat principe is hier niet aan de orde. Bij kinderbijslag gaat het niet om verticale inkomenshervreiding – dan zou de heer Willems gelijk hebben! – maar om horizontale inkomenshervreiding. Hierbij gaat het om gezinnen uit alle sociale lagen. Het gaat dus bij wijze van voorbeeld om procuratiehouders van grote bedrijven met én zonder kinderen en om de corveeërs in een bepaald bedrijf zonder én met kinderen. Dat in zo'n horizontale inkomenshervreiding duidelijk rechtvaardigheid zit, heeft de heer Willems nooit willen erkennen.

De heer **Willems** (PSP): Mijnheer de Voorzitter! Het gaat er juist om dat bijstandsvrouwen, gezinnen met kinderen op een inkomen op het minimumniveau, door een verdere korting op de kinderbijslag van een half procent nog sterker in de problemen komen. Wij kunnen hiervoor niet onze ogen sluiten! Ik hoor niet van het CDA dat het bereid is om compenserende maatregelen te nemen met betrekking tot het minimumloon, de bijstand en de uitkeringen, waardoor de korting op het inkomen van de mensen die het absoluut niet meer kunnen opbrengen, ongedaan wordt

gemaakt. De solidariteit wordt dan wel bij de verkeerde groep gelegd!

De heer **Hermesen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! De heer Willems brengt ook hier weer een scheef beeld naar voren. De heer Willems weet zeer wel dat het CDA en de Regering eraan werken om ook dit jaar via het systeem van de eenmalige uitkering de laagst betaalde groepen extra tegemoet te komen. Door dit te verzwijgen, roept de heer Willems het beeld op van scheef getrokken verhoudingen en van een CDA dat niet op zou willen komen voor de zwakkeren. Er zijn tal van voorbeelden uit het afgelopen jaar dat het CDA in deze Kamer wel degelijk van de juiste mentaliteit heeft blij gegeven.

De heer **Willems** (PSP): Mijnheer de Voorzitter! Als wij het over het echte-minimabeleid hebben, kunnen wij inderdaad nog wel een robbertje vechten! De heer Hermesen zal echter wel moeten toegeven dat het echte-minimabeleid niet bedoeld is om aan de koopkrachtteruggang van de laagste inkomens volledig tegemoet te komen. Hieraan wordt hooguit gedeeltelijk tegemoet gekomen. Ik denk niet dat er een amendement van het CDA zal komen om in de begroting van Sociale Zaken meer geld uit te trekken voor de echte minima.

Er is geen geld genoeg om via het echte-minimabeleid structureel iets te doen aan de achteruitgang van het inkomen van de mensen met en zonder kinderen. Hierom gaat het als wij praten over de vraag, hoe de Regering de korting van 50 mln. dit jaar opbrengt. Naar mijn mening dient dit te gebeuren op een manier waardoor de groepen met de laagste inkomens niet verder hoeven in te leveren.

Ik kom bij de onderdelen met betrekking tot de huishoudkinderen en de invalide kinderen. Wat de huishoudkinderen betreft, kan ik grotendeels aansluiten bij het betoog dat mevrouw Groenman heeft gehouden. De Staatssecretaris heeft in de nota naar aanleiding van het eindverslag en in de memorie van antwoord eigenlijk geen recht gedaan aan de toch zeer ernstige kritiek van de Emancipatieraad. In de discussie is de vraag, of wij op een of andere manier kunnen garanderen dat huishoudkinderen recht hebben op RWW op het moment dat zij zich aanmelden bij het arbeidsbureau, van wezenlijk belang. Hierover bestaat grote onduidelijkheid. Als het recht op RWW niet ontstaat op het moment dat

Willems

de kinderbijslag voor deze groep wordt afgeschaft, betekent dit voor deze groep en voor de gezinnen waarvan deze jongeren deel uitmaken een absolute inkomensachteruitgang die niet is op te brengen! Wij moeten veilig stellen – de Emancipatieraad stelt dit ook als een voorwaarde in zijn reactie op het wetsontwerp – dat de RWW op dat moment beschikbaar komt.

Dan moet niet door het arbeidsbureau en de sociale diensten kunnen worden gezegd dat deze jongeren toch geheel of gedeeltelijk werkzaam zijn in het huishouden en dat zij dus geen recht hebben op RWW. Als de sociale diensten lastig willen zijn, zullen zij die interpretatie volgen.

Ik hoor de Staatssecretaris graag uitspreken dat hij de sociale diensten zal opdragen of verzoeken om de RWW in die zin uit te leggen dat diegenen, die noodgedwongen huishoudelijke arbeid verrichten, omdat zij mede-verzorgende zijn, terwijl zij wel beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt maar daarop geen plaats krijgen of omdat zij op dat moment geen mogelijkheden hebben om een baan te krijgen, desondanks in aanmerking komen voor de RWW-voorziening.

Er is een complicatie voor de huishoudkinderen van 16 en 17 jaar. Daarvoor bestaat helemaal geen RWW uitkering meer vanaf 1 januari. Die kinderen zijn dus hooguit aangewezen op de kinderbijslag. Dat betekent dat de ene kinderbijslagvoorziening wordt ingetrokken ten gunste van een andere. Dat zijn communicerende vaten en de budgettaire effecten daarvan worden in het wetsontwerp over het hoofd gezien.

Samen met een deel van de SER en de Emancipatieraad constateren wij dat adequate voorzieningen ontbreken om in de verzorging van het huishouden te voorzien als de huishoudkinderen daaraan niet meer deelnemen. Wij vinden dat de huishoudkinderen niet door financiële of anti-emancipatoire motieven gedwongen zullen moeten blijven om thuis het huishouden te verzorgen. Zij moeten onafhankelijkheid krijgen via een RWW-uitkering, via een baan of via scholing en opleiding.

Tegelijkertijd moeten wij garanderen dat die hulp thuis verleend kan worden door de collectieve voorzieningen die daarin voorzien. Ik vind het niet juist dat de VVD in haar bijdrage aan de schriftelijke voorbereiding daaraan voorbijgaat. Deze garantie ontbreekt ten enen male. De bezuini-

gingen in de gezinszorg, de dreigende afschaffing van de AAW-hulp en een heleboel andere bezuinigingen die al aangekondigd of doorgevoerd zijn, maken het onmogelijk dat er adequate vervangende hulp, in de gezinnen beschikbaar is. Dat is voor ons de reden om op dit ogenblik uiterst terughoudend te zijn om de kinderbijslag voor huishoudkinderen te verlagen of in te trekken.

Ten aanzien van invalide kinderen wordt een vrij steekhoudende argumentatie gegeven. Ons grootste bezwaar is dat er een beslissing wordt genomen die vooruitloopt op de herziening van de systematiek van de kinderbijslag. Dat is ook het bezwaar van het grootste deel van de SER en van de Sociale Verzekeringsraad.

Ik ben het eens met de uitspraak van de SER dat de herziening van de kinderbijslag voor deze groep kinderen aan de orde moet komen in de algemene herziening van het kinderbijslagstelsel. Aan deze wijziging hebben wij op dit moment dus geen behoefte. Wij lopen vooruit op een discussie over een stelselwijziging, waarin naar de mening van de PSP de inkomenseffecten voor de laagstbetaalden de doorslag moeten geven. Iedere wijziging die daarmee onvoldoende rekening houdt, zal voor ons onaanvaardbaar zijn.

□

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Voorzitter! Wij zijn natuurlijk blij dat het kabinet besloten heeft om de onzalige gedachte om drastisch te korten op de kinderbijslag voor buitenlandse werknemers, voorlopig niet tot uitvoering te brengen. Dit is gebeurd dank zij een kamermeerderheid; ook van mijn kant is er waardering voor de houding van het CDA. Er blijven echter problemen. Het is een tijdelijk succes. Zodra het woonlandbeginsel in bilaterale verdragen is vastgelegd, zal de Algemene Kinderbijslagwet alsnog op dat beginsel worden afgestemd. Uit de nota naar aanleiding van het eindverslag blijkt dat de Regering verwacht dat dit per 1 januari 1985 tot stand zal zijn gebracht.

Moeten wij daarna ook voorstellen verwachten voor regionale kinderbijslag in Nederland, waar de kosten van levensonderhoud, zoals de Staatssecretaris weet, ook per regio verschillen? Trouwens, mensen die in onze grote steden op de 'goudkust' wonen, besteden heel wat meer kosten aan het levensonderhoud van hun kinderen dan mensen in oude wijken. Moeten die rijke mensen dan meer kinderbijslag krijgen? Ik zou die

argumentatie dus niet zo maar willen doortrekken.

Per 1 juli 1983 zullen alle kinderbijslagbedragen met 0,5% worden gekort. Het is een deniverende ingreep waarvoor gezien de inkomensontwikkeling geen enkele rechtvaardiging bestaat.

Wij onderschrijven het verzoek van de FNV om in afwachting van het SER-advies over de toekomstige structuur van het kinderbijslagstelsel geen korting toe te passen. In die zin hebben wij ook vorig jaar juni gestemd over een verlaging van de kinderbijslagbedragen per 1 juli 1982. Het wetsontwerp had toen ten opzichte van het ongewijzigde beleid een verlaging van kinderbijslagbedragen met ruim 4% tot gevolg. De negatieve inkomenseffecten kwamen voor de lagere inkomensgroepen veel harder aan dan voor de hogere. Deze kwamen bij voorbeeld voor bijstandsmoeders met twee kinderen harder aan dan voor twee-oudergezinnen met één kind. Die gezinnen zijn even groot.

Maandag jongstleden gebruikte de Staatssecretaris de gezinsgrootte juist als argumentatie om de bijstand van één-oudergezinnen niet op te trekken van 90% naar 100% van het netto minimumloon. Zij zouden dan op hetzelfde niveau uitkomen als een twee-oudergezin met evenveel kinderen. Ik begrijp dan ook niet dat mensen de mond vol kunnen hebben over verbetering van de positie van de bijstandsouders en dat zij tegelijkertijd voor de verlaging van kinderbijslagen kunnen zijn. De fractie van het CDA zou mij dit eens moeten uitleggen.

Het kabinet zoekt rechtvaardiging voor het afschaffen van het recht op kinderbijslag voor huishoudkinderen in de veranderde maatschappelijke opvattingen ten aanzien van die huishoudkinderen. In de nota naar aanleiding van het eindverslag bezweert de Staatssecretaris de fracties dat het als regel niet noodzakelijk zal zijn om gezinshulp te bieden als het recht op kinderbijslag is beëindigd. Nog sterker, hij zegt letterlijk dat bij afschaffing van het recht op kinderbijslag voor huishoudkinderen gezinshulp slechts in incidentele gevallen geboden is.

Als argument daarbij zegt hij dat er in de meeste gevallen sprake is van medeverzorgende huishoudkinderen. Dit wil zeggen dat er naast het huishoudkind nog drie andere kinderen jonger dan 27 jaar in het gezin aanwezig zijn.

De aanwezigheid van die andere kinderen in dat gezin vormt geen motief voor het verlenen van gezins-

Beckers-de Bruijn

hulp. Mijn fractie kan, wat de mede-verzorgende huishoudkinderen betreft, niet ongevoelig zijn voor deze argumenten.

Wij vinden bovendien dat er best enige drang mag zijn om huishoudelijke taken in een gezin gezamenlijk te verrichten en dat daar niet één van de kinderen, meestal een meisje, voor op zou moeten draaien. Wij hebben echter enige maanden geleden met de Staatssecretaris een interruptiebatje gevoerd.

Hij heeft toen erg optimistisch gezegd dat huishoudkinderen, als zij zich laten inschrijven bij een arbeidsbureau, zonder probleem een RWW-uitkering krijgen. Met de heer Willems ben ik daar niet zo optimistisch over. Ik ga alleen maar akkoord met het afschaffen van de kinderbijslag voor medeverzorgende kinderen, als de Staatssecretaris heel duidelijk toezegt dat de aanspraak op de RWW geregeld is.

Het argument dat geen gezinshulp hoeft te worden verleend, gaat in veel mindere mate op voor kinderen die het huishouden volledig verzorgen. Het amendement van de heer Linschoten is in dit opzicht terecht. De Staatssecretaris heeft dit eigenlijk ook erkend in de stukken. Ook op dit punt is voor ons de RWW-uitkering beslissend. Maar wij vinden ook dat mensen, als zij geen betaald werk hebben, een basis inkomen moeten krijgen. Voor de gevallen waarin die uitkering niet geregeld wordt, willen wij de kinderbijslag voor die groep handhaven.

Ik kom op het recht op kinderbijslag voor in een inrichting verblijvende invalide kinderen. Ik herinner eraan dat mijn fractie in de schriftelijke stukken heeft laten weten begrip te kunnen opbrengen voor de voorstellen met betrekking tot het recht op kinderbijslag voor deze kinderen. Ik plaats hier echter twee kanttekeningen bij. Waarom wordt niet gewacht tot de herziening van het kinderbijslagstelsel, waarover de SER spoedig zal adviseren? Licht het niet voor de hand om dit onderdeel van het wetsontwerp bij de stelselherziening te betrekken? De budgettaire consequentie van het geheel is niet dusdanig dat de zaak één, twee, drie moet worden doorgedrukt.

Mijn tweede kanttekening heeft betrekking op de abruptheid van de teruggang van de tweevoudige naar de enkelvoudige kinderbijslag. Het gaat om ongeveer 8000 gevallen, waarvoor van de ene dag op de

andere, namelijk 1 april, de tweevoudige kinderbijslag komt te vervallen. De enige overgangsregeling die de Regering zich in dit verband kan voorstellen, is het voorstel alleen van toepassing te laten zijn op nieuwe gevallen. Dit is op zichzelf geen fraaie oplossing, maar deze is daarmee nog niet sociaal verwerpelijk.

Als ik mijn eerste en tweede kanttekening combineer, doe ik de suggestie om, in afwachting van nadere besluitvorming over de herziening van het kinderbijslagstelsel, de tweevoudige kinderbijslag alleen voor nieuwe gevallen af te schaffen en voor de oude gevallen de discussie over de stelselherziening af te wachten. Ik vraag de Staatssecretaris met enige klem om daarop positief te reageren.

□

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De fractie van de PvdA begint met het uitspreken van haar waardering voor het feit dat de Regering een zo omstreden onderdeel van een wetsontwerp heeft teruggenomen. Een dergelijke houding zou vaker moeten voorkomen. De heer Hermsen wees er al op dat wij vooral in spoedeisende zaken de neiging hebben om te snel te handelen, zonder de consequenties daarvan te kunnen overzien. Een en ander zou iets zorgvuldiger moeten gebeuren, zodat vaker kan worden voorkomen dat bepaalde beslissingen achteraf als onjuist worden beschouwd en niet meer kunnen worden herroepen.

In de nota naar aanleiding van het eindverslag staat, naast de aankondiging dat dit onderdeel wordt teruggenomen, de mededeling dat de Regering hiermee toch wil terugkomen, met een aantal andere beleidsvoornemens. Op het laatste ga ik in mijn betoog in. Juist omdat er onzekerheid bestaat over het al dan niet terugkeren van dit wetsontwerp, noem ik de ernstige bezwaren van mijn fractie tegen het voorstel.

In de eerste plaats is dat de discriminerende uitwerking, in de tweede plaats de door de Regering gevolgde werkwijze en in de derde plaats de bepaling van de norm die geldt voor de hoogte van de kinderbijslag voor een in het buitenland verblijvend kind.

Ik heb de discriminerende uitwerking van het voorstel genoemd omdat het een zeer selectieve uitwerking heeft, daar zowel de EG-landen als Oostenrijk en Zwitserland door onderlinge verdragen zijn uitgesloten. Ik heb begrepen dat dit de reden is geweest waarom de Regering het voorstel niet

doorvoert. De consequentie van het voorstel was dat de kinderen van werknemers uit met name de landen rond de Middellandse Zee zouden worden getroffen.

Wij vinden dat een dergelijke uitwerking haaks staat op een zorgvuldig en verantwoord minderhedenbeleid. Er wordt dan immers geen recht gedaan aan de gelijkheid van aanspraken voor allen die onder gelijke omstandigheden tot de kring van verzekerden behoren. Aan dat punt zou de Regering aandacht moeten besteden.

De heer **Linschoten** (VVD): In het kader van de door hem gesuggereerde discriminerende werking van het wetsontwerp sprak de heer Buurmeijer over de gelijke situatie waarin de betrokken groepen zich zouden bevinden. Kan hij dat nader toelichten? Ik denk dat er verschil bestaat tussen een situatie waarbij het gezin van de buitenlandse werknemer zich in het buitenland bevindt en een situatie waarin dat niet het geval is. Er kan daarom volgens mij niet van een gelijke situatie sprake zijn.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Ik heb gesproken over de gelijkheid van aanspraken voor allen die onder gelijke omstandigheden verkeren. In dit wetsontwerp worden bij voorbeeld inwoners van de Bondsrepubliek Duitsland die in Nederland werken niet op dezelfde wijze benaderd als bij voorbeeld inwoners van Turkije die hier werkzaam zijn. De gelijke omstandigheid is dat beide groepen in Nederland werken terwijl hun kinderen in het land van oorsprong verblijven. Op grond van het daarvoor in de Grondwet opgenomen artikel is op zijn minst een gelijke behandeling noodzakelijk.

De heer **Linschoten** (VVD): Zijn de bezwaren van de heer Buurmeijer opgeheven als in EG-verband en in de bilaterale verdragen met Oostenrijk en Zwitserland het woonlandbeginsel wordt opgenomen?

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Neen, ik kom hierover nog te spreken. Zo snel gaat het niet. Ik geef aan hoe men de discussie over het gelijkheidsbeginsel en de toepassing daarvan moet voeren. Ik heb geconstateerd dat de Regering daarmee tot nu toe te gemakkelijk is omgesprongen. Juist op dit essentiële onderdeel heeft de Regering naar ik heb begrepen de consequentie getrokken en het wetsontwerp teruggetrokken.

Buurmeijer

Het tweede element is dat de maatregel erg diep ingrijpt in de bestaande individuele rechten, zoals die zijn vastgelegd in internationale verdragen. Wij hebben steeds gezegd: Regering, dat heb je niet fatsoenlijk gedaan door eerst de zaak bij de Kamer in te dienen en niet het overleg te plegen wat je toch op z'n minst geacht wordt te doen met de landen waarmee je verdragen over de sociale zekerheid hebt afgesloten. Uit ervaring heb ik begrepen dat dit bij de vertegenwoordigers van de betrokken landen ook uitermate slecht is gevallen.

De Staatssecretaris heeft toen de procedure al ver gevorderd was gezegd, dat hij de contacten op dat punt heeft. Dat is naar onze mening niet juist. Het voorstel staat in dat opzicht op z'n minst op gespannen voet met de letter en de geest van hetgeen over de sociale zekerheid in de verschillende internationale verdragen is vastgelegd. Dat element kenmerkt zich bepaald niet door zorgvuldigheid en door een wijze van fatsoenlijk optreden.

Het derde punt waartegen wij bezwaar hebben is dat de Regering in eerste aanleg voorstelde het bedrag op 25% te normeren. Men bepaalde die norm op volstrekt globale indicaties. Aan de hand van vragen van verschillende kanten in deze Kamer is vastgesteld dat de gegevens over de kosten van levensonderhoud niet bestaan. Het is dan toch wel vreemd dat ook de Regering vrijwel zonder het aanvoeren van argumenten opeens overgaat van 25% naar 75%. Op zich zelf is 75% beter dan 25%. Echter de beslissing daartoe werd zonder argumentatie genomen en was ook niet onderlegd door cijfers. Dat blijft een groot gebrek in deze gehele discussie. Men moet wel goed begrijpen dat dit bezwaar voor ons op de derde plaats ligt.

De VVD-fractie zou naar mijn mening eens wat serieuzer om moeten springen met het woonlandbeginsel. De VVD heeft dat beginsel geaccepteerd maar zou best eens wat beter kunnen kijken naar de argumentatie die aan deze cijferberekeningen ten grondslag ligt. Deze berekeningen deugen namelijk niet.

Met het terugnemen van het voorstel over de buitenlandse kinderen, kondigt de Regering aan dat het voorstel niet van de baan is. Zij blijft van mening dat het van belang blijft om de discussie daarover voort te zetten. Wij willen die discussie met de

Regering wel aan. Wij zijn er verheugd over dat het voorstel nu van de baan is. Tegelijkertijd merken wij hierbij op dat als de Regering dit voornemen heeft wij niet zeggen dat alles nu maar in een keer moet worden afgerond. Een en ander moet echter wel op een bepaalde wijze gebeuren.

Wij hebben al eerder aan de Regering gevraagd om een discussie met de Kamer aan te gaan over het woonlandbeginsel en die gelijkberechtigting. In de memorie van antwoord staat dat dit helemaal niet nodig is omdat dit zich niet voor zal doen bij de overige regelingen voor de sociale zekerheid. Wij sluiten niet uit dat als het woonlandbeginsel in de Algemene Kinderbijslagwet zal worden doorgevoerd dat via de gehele doorverbindende regelingen op basis van de coördinatiewet dit een betekenis zal krijgen voor de andere regelingen voor de sociale zekerheid.

Als de Regering dit voornemen heeft en tegelijkertijd aankondigt contacten te willen leggen in het verband van de Europese Gemeenschap, moet zij onzes inziens hiermee wachten totdat een discussie heeft plaatsgevonden over de principiële keuze tussen woonland en werkland in het kader van de sociale zekerheid toegespitst op de kinderbijslag. Die discussie zou bij voorbeeld gevoerd kunnen worden in de vorm van een mondelinge overleg. De Staatssecretaris zou ons daarover een notitie kunnen doen toekomen. Wij zijn dan bereid daaraan op korte termijn een mondelinge overleg te wijden.

Ik zou het zeer betreuren als de Staatssecretaris, vooruitlopend op zo'n discussie, die wij nu niet kunnen afronden maar die wij wel moeten voeren, alvast in internationaal verband pogingen gaat ondernemen om dat woonlandbeginsel in te voeren. Ik wil daarbij niet verhullen dat ik ook kan zeggen: doe dat maar. Wij weten namelijk dat een en ander in de Europese Gemeenschap bij eenstemmigheid moet worden geregeld. Er zouden zich daarbij best nog wel eens blokkades kunnen voordoen. In het kader van de omgang tussen Kamer en Regering dient die discussie eerst gevoerd te worden.

De heer **Hermens** (CDA): De geachte afgevaardigde vergeet dat ons feitelijk een dergelijke notitie is toegezegd door de voorganger van deze Staatssecretaris over de positie van de grensarbeiders. Die notitie zullen wij binnen afzienbare tijd ontvangen; dus dat mondelinge overleg zal binnenkort plaats kunnen vinden.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Dat is echter erg toegespitst op de positie van de grensarbeiders. Ik vind het in dit verband verstandig om het wat breder aan te pakken. Het is echter een hele aardige handreiking van de Regering om een oude toezegging in een wat uitgebreidere vorm na te komen. Dat maakt het voor ons wat gemakkelijker om de totale problematiek te bespreken. Ik begrijp dat de fractie van het CDA mijn suggestie ondersteunt. Als zodanig komen wij dus duidelijk verder.

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Ik neem aan dat het de heer Buurmeijer niet is ontgaan dat het woonlandprincipe door de Nederlandse Regering verdedigd is in de discussie in EG-verband. Op dit moment functioneert het niet in Nederland. Er is een hele ontwikkeling in het denken aan de gang in Europa over deze zaak. Aanvankelijk waren de meeste landen van oordeel dat eigenlijk het werklandprincipe moest worden gehanteerd.

Frankrijk heeft altijd het woonlandprincipe toegepast. Er is echter sprake van een geweldige ommezwaai. Ik geloof dat er nu nog twee landen in de EG-discussie de stelling verdedigen dat het werklandbeginsel moet blijven. Onze lijn in deze discussie is altijd het woonlandbeginsel geweest. Ik begrijp dat de heer Buurmeijer eigenlijk vindt dat deze opstelling in EG-verband niet gehandhaafd kan worden zolang er geen principiële discussie met de Kamer is geweest.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Ik heb niet de indruk dat de Staatssecretaris dagelijks in EG-verband overlegt. Ik ben ook niet van mening dat wij niet mee moeten doen aan dat overleg. De Staatssecretaris kondigt nu eigenlijk aan dat hij hiervoor echt heel vergaande initiatieven wil nemen. Het is mij bekend dat al geruime tijd vanuit Nederland pogingen worden gedaan om deze discussie te 'trekken'. Ik meen dat minister Albada daarmee al begonnen is.

Nu de Staatssecretaris het zo expliciet aankondigt bij het terugnemen van dit onderdeel van het wetsvoorstel, vind ik het heel behoorlijk om hierover wat uitgebreider te praten, te meer omdat daaraan behoefte bestaat in de Kamer. Ik zal de Staatssecretaris er niet aan houden dat dit even tegelijkertijd moet gebeuren.

Ik ga er niet vanuit dat de Staatssecretaris dit binnen een jaar in Europees verband heeft geregeld. Binnen een

Buurmeijer

tijd van een jaar kunnen wij best de discussie met de Regering voeren. Wat dit betreft, kunnen wij heel goed gezamenlijk zaken doen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Het gaat er niet om of het dan in Europa geregeld of veranderd is. Deze discussie is een continue. Ik zit niet elke dag in Brussel, maar onze vertegenwoordigers wel. Het betreft hier het beleid, dat men al een aantal jaren volgt om dit gerealiseerd te krijgen.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Wij worden hier nu heel expliciet mee geconfronteerd. De Staatssecretaris heeft nu zelf gemerkt dat een keuze, die blijkbaar door de Regering was gedaan op basis van deze discussie, toch in de Kamer geen steun ondervindt, juist vanwege de selectieve werking in het geheel. De Staatssecretaris kondigt daardoor aan dat hij versterkt naar de Europese Gemeenschappen wil gaan.

Dan vind ik het heel normaal dat als wij er behoefte aan hebben om deze discussie met de Regering te voeren, de Staatssecretaris toe zegt dat hij bereid is om via de procedure van het mondeling overleg de discussie met de Kamer aan te gaan op dit punt. De Staatssecretaris vindt dat deze discussie dan parallel loopt met de discussie in EG-verband. Ik zal niet om een uitspraak van de Kamer vragen om te voorkomen dat dit soort overleg nog plaatsvindt.

Ik kom nu toe aan het laatste, maar niet het minst belangrijke punt van wat ik vanochtend wilde opmerken. De Regering heeft met het terugnemen van het voorstel besloten om per 1 juli 1983 de kinderbijslag met een half procent te verlagen. Ik sluit mij aan bij degenen die hier eerder hebben betoogd dat dit een uitermate af te keuren gang van zaken is. Een dergelijke maatregel als het verlagen van de kinderbijslag, drukt onevenredig zwaar op de lagere inkomens. In de benadering van de Regering wordt voor de zoveelste keer de ene zwakke groep ingeruild voor een andere.

Wij vinden dat dit op deze wijze bepaald niet kan. Ik spreek ook de fractie van het CDA aan, die hier opnieuw verdedigt dat als zij zo'n soort maatregel, waarom zij in feite al bij de schriftelijke voorbereiding gevraagd had, steunt, zij in feite een beroep doet op solidariteit. Dat is de solidariteit aan de onderkant. Dat is de solidariteit tussen de zwaksten. Dat is niet de solidariteit tussen hoge en

lage inkomens. Dan kan het verhaal opnieuw worden gehouden.

De heer **Hermsen** spreekt in dit verband over de horizontale en de verticale verdeling van de inkomens. Dat is niet aan de orde. De heer **Hermsen** weet even goed als ik wat de betekenis is van de kinderbijslag voor juist de mensen op het minimum-niveau. Daarom heeft onze fractie in december jongstleden bij de discussie over de koopkrachtpositie van de laagste inkomens ook uitgesproken dat juist maatregelen in de sfeer van de kinderbijslag voorgesteld moesten worden.

Nogmaals, het CDA zal moeten uitleggen op welke wijze het vindt dat hier het solidariteitsgehalte aanwezig is. Als men nu gewoon zou zeggen dat men wat moest, gebonden was aan een dekking hiervoor en dus voor het eenvoudigste gekozen heeft, valt het nog niet te verdedigen, maar is het in ieder geval duidelijk. Op basis van solidariteit kan men dit niet waar maken.

De heer **Hermsen** (CDA): Als ik goed naar hem heb geluisterd, heiligt voor de heer **Buurmeijer** het doel (nivelleren) eigenlijk alle middelen. Wij vinden dat ook het middel zelf rechtvaardig dient te zijn. Het middel dat hij wil gebruiken om verder te nivelleren, is naar onze mening bepaald onrechtvaardig, omdat het hiervoor niet geschikt is. Het gaat ons inziens om de solidariteit van alle kinderbijslaggerechtigden, dus ook van de gerechtigden uit een wat hogere primaire inkomensgroep, met de kinderbijslaggerechtigden onder de buitenlandse werknemers. Deze solidariteit vraag ik van alle gerechtigden en niet alleen van de laagstbetaalden onder hen. Dat weet de heer **Buurmeijer** heel goed.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): De heer **Hermsen** zou moeten reageren op de uitleg die ik heb gegeven van de uitwerking van een voorstel dat hij blijkbaar wil steunen, zoals hij zelf suggereerde. De uitwerking hiervan werkt juist niet nivellerend, maar denivellerend. Een half procent korting op de kinderbijslag werkt aanzienlijk scherper door in de koopkrachtpositie van mensen op het bijstandsniveau, het minimum niveau dan in die van de mensen met een inkomen van vier keer modaal.

De heer **Hermsen** (CDA): Dit is een neveneffect – overigens van uiterst bescheiden omvang – dat bepaald niet de hoofddoelstelling van de toekomstige wijziging zou zijn en dat

op een gegeven ogenblik juist door die hoofddoelstelling acceptabel wordt.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Nee, ik zeg het juist andersom. Door deze benadering die zo eenzijdig uitwerkt, is de doelstelling om in het kader van de ombuigingen hiervoor de dekking te vinden niet aanvaardbaar en niet verdedigbaar. Dit blijkt ook, want de heer **Hermsen** spreekt ons erop aan dat wij nivelleren als doel hebben. Hij komt nu juist met een maatregel die denivellerend werkt en hierop hebben wij nu kritiek.

Bij deze aanpak worden de laagste inkomensgroepen te weinig beschermd en hij kan ook niet waar maken dat er een evenredige verdeling zal zijn tussen hoge en lage inkomensgroepen. Het voorstel dat hij wil steunen, werkt in de minimum-inkomensposities aanzienlijk scherper door dan in de hoge inkomensposities.

De heer **Hermsen** (CDA): Het stelsel van kinderbijslag zoals dit thans werkt, leent zich niet voor nivelleringsmaatregelen. Voor zover dit het geval was, hebben wij de nivellering enkele jaren geleden al heel scherp doorgevoerd door de integratie van de kinderbijslagen en de fiscale kinderaf-trek.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Ik was deze discussie over de volle breedte van de inkomensafhankelijke kinderbijslag niet begonnen. Dit was ook niet mijn opzet. Ik heb alleen gezegd welke de consequenties zijn van een voorstel dat de CDA-fractie op basis van solidariteitsargumenten verdedigt. Dit kan zij niet staande houden. Ik heb niet gezegd dat dit het instrument voor nivellering is. Wij willen het er wel voor gebruiken en hebben dit ook eind december gedaan.

Deze maatregel nu op dit punt toe te passen, is niet op solidariteit gebaseerd en krijgt een volstrekt verkeerde uitwerking. Het CDA kan daar niet onder uit. Nogmaals, het zou juist zijn te zeggen, wij zijn aan die ombuiging gebonden en dat wij dit nu hebben gekozen, maar dat wij erkennen dat dit geen solidaire oplossing is.

Wij herinneren eraan dat de fractie van de Partij van de Arbeid in december jongstleden nog heeft voorgesteld, de kinderbijslag met 1,8% te verhogen, naast andere maatregelen ter verbetering van de inkomenspositie van de laagstbetaalden. Hiervoor was in de voorgestelde totale dekking van de PvdA-fractie reeds het niet doorgaan van deze kinderbijslagmaatregel aan de orde geweest.

Buurmeijer

Ons is toen niet ontgaan, dat met name de fractie die er nu haar steun aan heeft verleend – wij hebben hiervoor waardering – om de maatregel niet uitgevoerd te krijgen wat de kinderbijslag voor de in het buitenland verblijvende kinderen betreft, hiervoor toen al niet gevoelig was en dat zij zich toen zelf in de problemen heeft gebracht waarin zij nu zit en waar zij vandaag ook niet onder uit komt.

□

De heer **Toussaint** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! In de enkele minuten die mij ter beschikking staan, zal ik ingaan op de voorstellen van de Regering om het recht op kinderbijslag voor huishoudkinderen af te schaffen en om het recht op kinderbijslag voor in een inrichting verblijvende invalide kinderen aan scherpere voorwaarden te binden.

Wij zijn het met de Regering eens, dat de maatschappelijke ontwikkelingen het in beginsel wenselijk maken om het recht op kinderbijslag voor de zogenoemde huishoudkinderen af te schaffen. Dat recht staat namelijk op gespannen voet met het scheppen van voorwaarden voor de emancipatie van de vrouw. Huishoudkinderen zullen in zeer veel gevallen juist op een leeftijd waarop zij onafhankelijk voor ontplooiing zijn, in hun geestelijke en maatschappelijke ontwikkeling worden belemmerd.

Nu heeft de Emancipatieraad niet ten onrechte in zijn advies een aantal redenen genoemd, waarom afschaffing van de kinderbijslag voor huishoudkinderen op dit ogenblik weinig emancipatoire effecten zou kunnen hebben. Bij de voorbereiding van dit debat hebben wij hierover een uitvoerige correspondentie met de Regering gevoerd. Het zal duidelijk zijn dat de economische crisis juist voor meisjes – en het gaat hierbij in de meeste gevallen om meisjes – het vinden van betaald werk op de arbeidsmarkt uiterst moeilijk maakt. Die hinderpaal is binnen afzienbare tijd weinig te versjorren.

Wij zijn blij dat de Staatssecretaris zich in de nota naar aanleiding van het eindverslag aanmerkelijk soepeler heeft opgesteld inzake een ander punt, namelijk de criteria waaraan moet worden voldaan om in aanmerking te komen voor een RWW-uitkering of – de ouders – voor kinderbijslag, als het om 16- of 17-jarigen gaat. Tijdens de behandeling van het beruchte wetsontwerp 17 697 had de heer De Graaf hiervan een tamelijk

ingewikkelde kwestie gemaakt. Wij hebben uit de nota naar aanleiding van het eindverslag begrepen, dat het nu volgens de Staatssecretaris voldoende is als een huishoudkind bij het gewestelijk arbeidsbureau is ingeschreven; daaruit kan blijken dat het kind voor de arbeidsmarkt beschikbaar is. Wil de Staatssecretaris dit mondeling bevestigen? Het gaat tenslotte om een belangrijke zaak.

Er blijft dan nog één punt over dat wij aan de orde willen stellen. Dat is de kwestie, ook aangevoerd door anderen in deze Kamer en door de werknemersleden van de SER, dat vervangende gezinshulp niet altijd beschikbaar is. De Regering geeft dit in de nota naar aanleiding van het eindverslag in zoverre toe, dat zij spreekt van incidentele gevallen waarin die hulp gedurende een betrekkelijk korte periode ontbreekt. Dat vinden wij wat al te licht geformuleerd. Maar hier komt nog bij, dat huishoudkinderen vooral voorkomen in gezinnen met een eigen cultureel patroon, bijvoorbeeld gezinnen van buitenlandse werknemers. De heer Hermsen heeft hierop zojuist nog gewezen.

Het zal duidelijk zijn dat men in die gevallen niet op stel en sprong in de gezinssituatie kan ingrijpen zonder brokken te maken. Het zal ook duidelijk zijn dat huishoudkinderen in zulke gezinnen extra barrières op hun weg naar de arbeidsmarkt zullen aantreffen. Ik zou de Staatssecretaris daarom het volgende in overweging willen geven. Treed in overleg met de bewindslieden van WVC en van emancipatiezaken, om op korte termijn na te gaan, hoe deze huishoudkinderen zouden kunnen functioneren als alpha-hulpen. Dat betekent dat zij via gezinsinstellingen in hun eigen gezin zouden kunnen worden geplaatst, als in dat gezin volgens indicatie hulp nodig is. Het betekent ook dat zij via bemiddeling van een instelling voor gezinszorg huishoudelijke diensten zouden kunnen gaan verlenen in andere, soortgelijke gezinnen, als hun hulp thuis niet meer nodig is.

De heer **Leerling** (RPF): De heer Toussaint zei daarstraks dat de Staatssecretaris bepaalde zaken erg ingewikkeld maakte, maar doet hij nu niet hetzelfde met zijn plan om huishoudhulpen om te bouwen tot alpha-hulpen?

De heer **Toussaint** (PvdA): Ik denk van niet. Ik vermoed dat de Staatssecretaris het hierover met mij eens is.

Van verschillende zijden is dit probleem vanmorgen ook aan de

orde gesteld. Ik heb het thans over de institutie waarin wij een oplossing kunnen vinden om dit probleem dat ook volgens de Regering bestaat, op een elegante en soepele wijze op te lossen. Natuurlijk is deze procedure ook toepasselijk voor huishoudkinderen in Nederlandse gezinnen. Ik wacht graag de reactie van de Staatssecretaris af.

De heer Linschoten heeft een amendement ingediend. Ik zou de Staatssecretaris willen vragen of hij wil aangeven hoe voor de gezinnen van de betrokkenen (dat zijn dan één-oudergezinnen) de financiële gevolgen van dit amendement zich verhouden tot die van het wetsontwerp, als dat op dit punt blijft zoals het nu luidt.

Dan nu nog enkele opmerkingen over de voorstellen om het recht op kinderbijslag voor in een inrichting verblijvende invalide kinderen nader te regelen. In de loop van de jaren is er op dit terrein een chaotische toestand gegroeid. Niet alleen de overzichtelijkheid maar ook de rechtvaardigheid is zoekgeraakt, zowel als het om recht op eenvoudige kinderbijslag gaat als wanneer het recht op tweevoudige kinderbijslag in het geding is. Het wetsontwerp heeft ten doel orde op zaken te stellen. Wij kunnen ons op dit punt met de Regering verenigen.

□

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Voorzitter! Door andere sprekers is het al gezegd: de kinderbijslagwetgeving heeft nogal wat stof doen opwaaien. Verlagen, veranderen, wij waren het wel al gewend, maar het gaat nu vooral om de opstelling ten aanzien van speciale groepen. Ik moet zeggen dat de Staatssecretaris een manmoedige poging heeft gedaan om het afschaffen van het recht op kinderbijslag voor huishoudkinderen met een emancipatoir sausje te overgieten, maar ik vind hem daarin toch niet geheel geslaagd. De kinderbijslag is niet het geëigend middel om huishoudelijke arbeid te belonen; dat lijkt mij tenminste niet.

Het probleem ligt natuurlijk niet zozeer in de kinderbijslag als wel in het feit dat meisjes door allerlei omstandigheden in de situatie verkeren dat zij op jonge leeftijd de zorg voor het huishouden plus broertjes en zusjes krijgen, dat zij hun opleiding afbreken, dat zij niet de mogelijkheid krijgen in hun eigen levensonderhoud te voorzien en dat zij terecht dreigen te komen in een situatie waardoor zij daarna ook niet zoveel mogelijkheden meer hebben

Mevrouw Groenman (D'66) in gesprek met PvdA-kamerlid Toussaint tijdens het debat over de kinderbijslag

om dat alsnog te gaan doen. Als je een tijd van school bent of een tijd uit het arbeidsproces bent geweest en alléén huishoudelijk werk doet, zal het, zeker voor meisjes, niet gemakkelijk zijn weer op die arbeidsmarkt terug te komen.

Hoe doorbreek je dit nu? Dit is in feite de vraag waarom het hier gaat. Ik sluit dan aan bij een aantal andere sprekers die ook gezegd hebben: natuurlijk niet door verlaging of afschaffing van de kinderbijslag, want dat is direct een verlaging van het gezinsinkomen, vaak bij de laagste inkomens. Dat heeft op zich zelf natuurlijk geen enkel emancipatoir effect.

Er moet aan een aantal voorwaarden zijn voldaan. De Emancipatieraad heeft dit heel duidelijk in haar advies gezegd. Daarop wil ik niet uitgebreid terugkomen. Ik meen echter dat de Staatssecretaris nog een aantal antwoorden schuldig is. Hoe zit het nu? Welke stimulering krijgen deze meisjes om op de arbeidsmarkt te komen? Welke voorlichting is er? Hoe zit het nu precies met dat recht op RWW, want huishoudelijke arbeid is toch produktieve arbeid? Inderdaad denk ik dat voor deze groep meisjes iets zou moeten worden gedaan, waarvan gezegd kan worden dat het een structurele aanpak is. Ik moet zeggen dat het voorstel dat zojuist is gedaan namens de PvdA-fractie, mij wel aanspreekt. Ik wacht dan ook met

belangstelling op de reactie van de Staatssecretaris.

De verlaging van kinderbijslag voor in het buitenland wonende kinderen heeft nogal wat discussie opgeroepen. Ik zou zeggen: gelukkig maar. Ik zou zeker ongelukkig zijn als dit soort maatregelen geruisloos hun weg zouden vinden door de Kamer. Dan was het namelijk wat ons betreft toch niet best gesteld met het gehalte van de democratie. Ik moet zeggen dat het prijszwaardig is dat het CDA, ondanks de ongetwijfeld moeilijke positie waarin het zit, zo principieel heeft vastgehouden aan haar afwijzing van deze discriminerende maatregel.

Echter, het varkentje is nog niet gewassen. Ik begrijp uit de nota van wijziging en ik begrijp uit de discussie dat het kabinet in wezen op zijn standpunt blijft staan, maar internationaal meer gedekt wil zijn. Dat vind ik een voorbij gaan aan de taak die het kabinet in dit opzicht heeft en een voorbij gaan aan de wezenlijke discussie. Is het niet zo, en het kabinet heeft het in deze discussie niet ontkend, dat de ontplooiingskansen voor kinderen in landen als Marokko en Turkije veel en veel minder zijn dan in Nederland, dat de kosten voor een kind daar om naar school te gaan, om onderwijs te volgen en dergelijke, misschien nog wel eens veel en veel hoger kunnen liggen dan in Nederland? Ik vind dat de Staatssecretaris weinig moeite heeft gedaan om precies op dit argument in te gaan.

Er is echter nog een andere kwestie. Als het kabinet aanstuurt op internationale, in EG-verband, erkenning van het woonland-beginsel, is het de vraag wat dit betekent. Wij zullen dan moeten bezien wat het werkland en wat het woonland is. Het werkland is natuurlijk altijd het rijke land. Meestal zijn dat de Westeuropese landen, Nederland, West-Duitsland en een aantal andere landen. Het woonland zal in de meeste gevallen een arm land zijn. Als wij dit beginsel nu gaan invoeren, zal dat naar onze mening betekenen een beginsel dat uitwerkt ten voordele van de rijke landen en ten nadele van de arme landen.

Het feit dat in andere landen – de Staatssecretaris heeft het zojuist ook gezegd – het werkland-beginsel op dit moment in opmars is, is geen argument, maar getuigt eerder van het feit dat rijke landen die te maken hebben met een economische crisis, zich gaan afschermen ten koste van de arme landen.

Ik sluit mij dan aan bij de mening van de heer Buurmeijer, die om een principiële discussie vroeg. Wij zijn van mening dat in die discussie eens de plaats van Nederland in internationaal verband aan de orde zou moeten komen. Is het niet zo dat Nederland in het internationale klimaat waarin wij verkeren, juist eerder het voorbeeld zou moeten geven voor het beschermen van de zwakke landen. De top van ongebonden landen van de vorige week heeft nog eens duidelijk gewezen op de rampzalige economische situatie in veel ontwikkelingslanden. Ik denk dat het Nederland waardig zou zijn als het niet zozeer zou vasthouden aan het bedrag van die 50 miljoen, maar deze zaak principieel zou benaderen uit het oogpunt van wat een relatief rijk land kan doen voor een arm land.

Ik kom nu op de voorgestelde dekking, nu de voorstellen ten aanzien van in het buitenland wonende kinderen zijn opgeschort. Ook de sprekers voor mij, van de PvdA, de PPR en de PSP hebben het al gezegd: de voorgestelde dekking van de verlaging van de kinderbijslag zal ongewenste gevolgen met zich brengen. Wij wijzen deze dekking dan ook af. Wat betekent deze namelijk? De lagere inkomens, de minimumloners, de bijstandsvrouwen en andere groepen met een laag inkomen worden opnieuw met een verlaging van hun inkomen geconfronteerd.

Doordat dit kabinet met het voorstel waarmee het is gekomen, de suggestie heeft gewekt dat de kinderbijslag voor

Brouwer

in het buitenland wonende kinderen ter discussie kan staan, dat het gelijkheidsbeginsel in dit opzicht ter discussie kan staan, en doordat het nu voorstelt een dekking bij alle inkomens en dus ook bij de lage inkomens te zoeken, betekent dit dat de suggestie zal worden gewekt dat de lage inkomens voor de in het buitenland wonende kinderen moeten betalen. Wij vinden dat een dergelijke suggestie, die door het kabinetsbeleid wordt gewekt, moet worden voorkomen.

De solidariteit zou, wanneer de bezuinigingen toch bij de sociale zekerheid gezocht moeten worden – ik betwijfel dat – bij de hogere inkomens moeten liggen; ik ben dat met de heer Willems eens. Juist de mensen met de lagere inkomens hebben recht op bescherming van de kinderbijslag. Daarom moet die niet worden verlaagd. Ik vrees dat, door de wijze waarop nu naar een dekking wordt gezocht, schade zal ontstaan voor het klimaat waarin buitenlanders leven.

Wij waarschuwen dan ook voor een uitvoering van deze maatregel. Wij doen een beroep op het CDA om deze maatregel niet te laten doorgaan. Wij doen ook een beroep op het kabinet om de besluitvorming hierover uit te stellen. Er is immers nog een ander punt aan de orde, namelijk de herziening van het kinderbijslagstelsel in zijn totaliteit.

Wij hebben zojuist een telexbericht van de FNV gekregen. Deze dringt nogmaals bij de Regering aan om geen verdere maatregelen met betrekking tot de kinderbijslag te nemen totdat het advies van de SER is binnengekomen. Ik denk dat dit een reden moet zijn om uitgebreider te praten over deze problematiek, wanneer het advies van de SER is afgekomen. Dit komt de zorgvuldigheid van de wetgeving ten goede. Wij sluiten ons dan ook aan bij het verzoek van de FNV. Ik dien daarover een motie in.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden Brouwer, Willems en Beckers-de Bruijn wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

constaterende, dat de Regering de verlaging van de kinderbijslag voor niet in Nederland verblijvende kinderen heeft opgeschort;

constaterende, dat in plaats daarvan een algehele verlaging van de kinderbijslagbedragen per 1 juli wordt voorgesteld;

van mening, dat een dergelijke verlaging niet gewenst is in verband met de koopkrachteffecten voor de lagere inkomensgroepen;

overwegende, dat binnenkort een SER-advies te verwachten is over het stelsel van kinderbijslag;

verzoekt de Regering, dit advies af te wachten en inmiddels af te zien van verdere maatregelen in de kinderbijslagsfeer,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 14 (17 696).

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik begrijp uit het dictum van de motie dat mevrouw Brouwer van mening is dat er op dit moment geen maatregelen in de sfeer van de kinderbijslag mogen worden genomen. Wat zou zij doen wanneer het om een verhoging van de kinderbijslag zou gaan?

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Wanneer de heer Buurmeijer een dergelijk voorstel op dit moment reëel vindt dan ben ik bereid om mijn motie te heroverwegen.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Wij hebben dat in december voorgesteld. Mevrouw Brouwer mag er rekening mee houden dat wij de behandeling van de Voorjaarsnota opnieuw een dergelijk voorstel zullen doen. Mevrouw Brouwer wil ons toch niet blokkeren?

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Zeker niet. Ik denk dat in dat verband de SER wel op de hoogte van de voorstellen van de PvdA zou zijn en dat deze raad heel snel met een advies komt.

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! In de motie staat dat mevrouw Brouwer verwacht dat de SER binnenkort met een advies komt over de structurele wijziging van de kinderbijslag. Zou zij een toelichting kunnen geven op het woordje 'binnenkort'? Ik vrees namelijk dat het nog lang zal duren voordat de SER met een advies komt.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): De Staatssecretaris vreest dat het nog lang duurt. Ik weet natuurlijk ook niet precies hoe lang het zal duren. Ik ben van mening dat een advies van de

SER op korte termijn een politieke kwestie is. Er zijn wel vaker SER-adviezen op korte termijn uitgebracht. Wij zijn bezig met de wijziging van de kinderbijslagwetgeving. Er gebeuren een aantal essentiële dingen. Wij vinden het van belang dat de SER zo snel mogelijk adviseert. Het kabinet kan aan de SER verzoeken om dat advies zo spoedig mogelijk uit te brengen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal mijn opmerking toelichten. De SER is al lang bezig met een studie over de structurele herziening. Deze studie staat niet hoog op het prioriteitenlijstje; dat staat vast. Bovendien heeft de SER advies gevraagd aan het CBS over budgetonderzoeken met betrekking tot het onderhoud van kinderen. Die zaken zijn nog lang niet afgerond.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Er kunnen zich omstandigheden voordoen waarbij de SER snel advies uitbrengt, al was het alleen maar om te voorkomen dat het kabinet een aantal structurele maatregelen neemt die de raad minder wenselijk acht; ook in de telex van de FNV staat dit. Het kabinet stelt namelijk een aantal structurele wijzigingen van de kinderbijslagwetgeving voor.

De heer **Hermesen** (CDA): Ik kan mij voorstellen dat mevrouw Brouwer uit het werkprogramma van de SER en de verzoeken tot aanvulling hiervan die de SER binnenkort bereiken, een pakket kan opnoemen van zaken die zij minder urgent acht dan de kinderbijslag. Overigens lopen de opvattingen van de FNV hiermee niet parallel. Hierbij denk ik aan de al jaren klemmende noodzaak voor de SER, grote prioriteit toe te kennen aan de advisering over het stelsel van sociale zekerheid. Ik meen dat de SER hiermee voorlopig zijn handen vol heeft.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Ik begrijp uw opmerking niet. Ik wijs er slechts op dat de SER over de WWV zeer snel kon adviseren, omdat dit noodzakelijk was. Als de SER de noodzaak ervan inziet, kan dit ook nu.

□

De heer **Linschoten** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Het oorspronkelijke wetsontwerp 17 696, inhoudende beperking van de hoogte van de kinderbijslag voor in het buitenland wonende kinderen, afschaffing van het recht op kinderbijslag voor huishoudkinderen en aanscherping

Linschoten

van de voorwaarden voor het recht op kinderbijslag voor uitwonende invalide kinderen, heeft veel discussie veroorzaakt en veel kritiek ondervonden, voornamelijk en eigenlijk uitsluitend over het voornemen van het kabinet, de kinderbijslag te verminderen voor kinderen die niet in Nederland wonen. Deze kritiek heeft het kabinet, aldus de nota naar aanleiding van het eindverslag, ertoe genoopt, zich nader over het voorstel te bezinnen.

Na afweging van alle in het geding zijnde factoren heeft het kabinet ertoe besloten, het voorstel de kinderbijslag voor kinderen die niet in Nederland wonen te verminderen, voorlopig niet te handhaven. Een belangrijke overweging voor dit besluit is geweest dat op dit moment niet kan worden verwacht dat het voorstel voldoende steun in de Tweede Kamer krijgt. Deze situatie ontstond nadat de fracties van de PvdA en het CDA te kennen hadden gegeven, niet akkoord te kunnen gaan met dit deel van het wetsontwerp.

De Staatssecretaris geeft in de nota naar aanleiding van het eindverslag aan, het niet eens te zijn met de kritiek die tijdens de schriftelijke behandeling is geuit. De fractie van de VVD is dat met hem eens. Wij zijn en blijven van mening dat bij vaststelling van de hoogte van de kinderbijslag de kosten van levensonderhoud in de desbetreffende landen een bepalende factor moet zijn. Van vele kanten is beweerd dat dit een vorm van discriminatie is. Ook vanmorgen hebben enkele sprekers dit aangevoerd. Hiertegen neem ik nadrukkelijk stelling. Het idee alleen al dat de fractie van de VVD akkoord kan gaan met een discriminerend voorstel, is absurd. Gelijke behandeling in gelijke gevallen is een beginsel waaraan de fractie van de VVD in alle situaties uitdrukkelijk wenst vast te houden.

Dit gelijkheidsbeginsel, dat in artikel 1 van onze Grondwet is vastgelegd en dat is terug te vinden in het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, in het internationale convenant inzake burgerlijke en politieke rechten en in het internationale convenant inzake economische, sociale en culturele rechten, werd naar mijn stellige overtuiging niet geschonden door het oorspronkelijke wetsontwerp.

Het wetsontwerp was niet in strijd met de formulering of de strekking van het in genoemde documenten vastgelegde gelijkheidsbeginsel. In

ons land wordt de hoogte van de kinderbijslag bepaald aan de hand van een aantal factoren: leeftijd, thuis of uit wonen en feitelijke kosten. Deze factoren liggen anders in de landen die hierbij het meeste betrokken zijn. Ten behoeve van de export van kinderbijslag naar die landen moeten deze factoren mijns inziens opnieuw worden ingeschat.

Het wetsontwerp ging ervan uit dat verzekerden die in dezelfde situatie verkeren, gelijk worden behandeld, ongeacht hun nationaliteit. Niet te ontkennen is het dat er geen sprake is van een gelijke situatie, als wij een in Nederland wonende verzekerde wiens kinderen hier wonen, vergelijken met een in Nederland wonende verzekerde wiens kinderen in het buitenland wonen.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): De heer Linschoten noemde drie elementen die voor de bepaling van de kinderbijslag van belang zijn. Met de eerste twee ben ik het eens. Kan de heer Linschoten echter illustreren hoe het onderdeel feitelijke kosten selectief mag uitwerken?

De heer **Linschoten** (VVD): Ik kom hierop terug in de rest van mijn betoog. Ik zal dan zeggen dat een van de belangrijkste uitgangspunten van de Nederlandse kinderbijslagwetgeving is dat een eigen financiële verantwoordelijkheid voor de ouders aanwezig moet blijven.

Men kan een gemiddeld niveau aangeven voor de kosten in een bepaald land om kinderen op te voeden. Dat beginsel kan daarin worden ingebouwd en daarmee wordt de hoogte bepaald. In dit geval gaat het dus om het Nederlandse niveau.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): In de schriftelijke procedure heb ik ook deze redenering aangetroffen. Deze redenering van de heer Linschoten zou inhouden dat daar waar geen mogelijkheid is om zelf iets aan de kinderen bij te dragen, geen kinderbijslag zou mogen worden verstrekt. Dat is het absurde van deze redenering! Bij voorbeeld: aan bijstandhouders bij wie bepaald geen ruimte meer in het budget aanwezig is en voor wie juist de kinderbijslag – ook door het kabinet – steeds wordt aangevoerd om hun totale inkomenspositie te verdedigen, zou dus geen kinderbijslag meer mogen worden verstrekt!

De heer **Linschoten** (VVD): Nu legt u mij iets in de mond wat volstrekt niet is gezegd! Het doortrekken van deze vergelijking tot in het absurde leidt

inderdaad tot die conclusie. Dat neemt echter niet weg, dat een aantal factoren de hoogte van de kinderbijslag bepalen. De werkelijke kosten van het opvoeden van kinderen spelen naar mijn mening daarin een bepaalde rol. Dat moet ook wel als men tegemoet wil komen aan het beginsel in onze kinderbijslagwetgeving, dat de eigen financiële verantwoordelijkheid van de ouders moet zijn gegarandeerd. Maar ik wil de vergelijking die de heer Buurmeijer aangeeft niet tot in het absurde doortrekken.

De heer **Janmaat** (Centrumpartij): Mijnheer de Voorzitter! De heer Linschoten zegt dat wel een kamermeerderheid wordt gevonden voor het niet verlagen van de kinderbijslag voor in het buitenland wonende kinderen van in Nederland werkende buitenlandse werknemers, maar – zo begrijp ik – de VVD behoort niet bij die meerderheid?

De heer **Linschoten** (VVD): U heeft kennis kunnen nemen van de stukken die aan de behandeling van dit wetsontwerp zijn voorafgegaan.

De heer **Janmaat** (Centrumpartij): U kunt toch gewoon 'ja' of 'neen' zeggen?

De heer **Linschoten** (VVD): Het woonlandbeginsel is tot uitdrukking gekomen in het wetsontwerp dat in eerste instantie door het kabinet is ingediend. Het kabinet en de VVD-fractie staan daar nog steeds achter, maar in de politiek dienen wij rekening te houden met de feitelijke politieke situatie. Het heeft namelijk betrekkelijk weinig zin een wetsontwerp te behandelen waarvan op voorhand vaststaat dat een meerderheid van de Kamer dat wetsontwerp zal afwijzen.

De heer **Janmaat** (Centrumpartij): De PvdA zit niet in het kabinet, maar de VVD. De vraag is nu welk belang de VVD hecht aan het deel uitmaken van het kabinet. Door de VVD zijn namelijk wel meer aardige dingen gezegd, met name over de bevolkingspolitiek, maar zodra de VVD deel uitmaakt van het kabinet, blijkt het allemaal als sneeuw voor de zon te smelten. Ik wil weten of dit nu zo maar een loze kreet is omdat de heer Linschoten die evenals wij de opiniepeilingen volgt, ziet dat dit toch een gunstig item is en doet alsof de VVD tegen is. Als de VVD-fractie echt tegen is, heeft zij toch het vermogen om het kabinet naar huis te sturen?

De heer **Linschoten** (VVD): Ik ga maar niet op het laatste deel van de opmerkingen in. Het is duidelijk dat

Linschoten

de invloed van de VVD in dit kabinet er aanleiding toe heeft gegeven dat het kabinet niet van zijn uitgangspunt is afgestapt om de Algemene Kinderbijslagwet in die zin bij te stellen. De vraag die zich voordoet op het moment dat geen kamermeerderheid is te vinden, is – die moet je als verantwoordelijke politieke partij beantwoorden – op welke wijze en met welke middelen het doel het dichtst bij kan worden gebracht.

Ik ben van mening – uit de nota naar aanleiding van het eindverslag heb ik begrepen dat ook het kabinet dit van mening is – dat er wel degelijk mogelijkheden zijn om dit beginsel op niet al te lange termijn in onze Algemene Kinderbijslagwet op te nemen. Om die reden ben ik, uitgaande van de feitelijke politieke situatie, van de stellingname van het kabinet en van het standpunt van de VVD-fractie, van mening dat er meer dan voldoende aanleiding is om aan te nemen dat deze zaak alsnog over niet al te lange tijd zal worden geregeld.

De heer **Janmaat** (Centrumpartij): Dus voorlopig is het een loze kreet, want de voorgestelde kortingen gaan niet door!

De heer **Linschoten** (VVD): Ik heb inmiddels twee maal op die vraag antwoord gegeven. Ik geloof dat ik mijn betoog nu verder kan afmaken.

De heer **Janmaat** (Centrumpartij): Gewoon 'ja' of 'neen' zeggen!

De heer **Linschoten** (VVD): Er zijn vragen die niet met 'ja' of 'neen' zijn te beantwoorden, mijnheer Janmaat!

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Vindt de heer Linschoten dat hij in deze Kamer met de heer Janmaat in discussie moet gaan?

De **Voorzitter**: Dat bepaalt de Voorzitter!

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil de heer Linschoten een vraag stellen over de gemiddelde kosten van levensonderhoud. Het is hem waarschijnlijk bekend dat deze in de Sahellanden heel laag zijn, maar dat twee van de drie kinderen sterven.

De heer **Linschoten** (VVD): Dat is mij bekend.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Realiseert u zich dan wat u zegt?

De heer **Linschoten** (VVD): Ik realiseer mij heel goed wat ik zeg! Eén ding is voor mij duidelijk: kijkt men naar de verschillen in welvaart in verschillende

landen en naar alle instrumenten die men kan bedenken om daaraan iets te doen, dan is de Nederlandse Algemene Kinderbijslagwet volstrekt niet het instrument om antwoord te geven op die vraag. Om die reden heb ik mijn betoog op deze wijze gehouden.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Mijnheer de Voorzitter! Daar gaat het niet om. De heer Linschoten zei dat de gemiddelde kosten van een kind lager liggen in het buitenland. Hij heeft daarbij helemaal niet aangegeven waaruit dat blijkt. Ik confronteer hem hiermee. Wat is de consequentie van zijn uitspraak?

De heer **Linschoten** (VVD): Neem bij voorbeeld een land in de buurt van het Sahelgebied, Marokko. Hier is het gemiddeld arbeidsinkomen ongeveer 8% van het gemiddeld arbeidsinkomen in Nederland. Ik praat dan nog niet eens over de minimuminkomens in zo'n land. Als ik dan uitga van het geld dat beschikbaar is om kinderen op te voeden, kan ik alleen concluderen dat de uitgaven ten behoeve van kinderen dit bedrag in zijn algemeenheid niet kunnen overtreffen.

Als mensen, die in Nederland wonen en van wie het gezin in zo'n land woont, een bedrag aan kinderbijslag ontvangen dat de kosten die voor de kinderen werkelijk worden gemaakt overtreft, mag hiernaar naar de mening van de VVD nog wel eens worden gekeken. Immers, er is een situatie waarin, ook in de sfeer van de kinderbijslag, moet worden bezuinigd. Mevrouw Brouwer heeft in haar betoog aangegeven dat maatregelen inzake de kinderbijslag wel eens onplezierig kunnen uitwerken in de richting van mensen met een minimuminkomen in Nederland! Er moeten afwegingen worden gemaakt ten aanzien van de vraag, welke maatregelen welke mensen moeten treffen. Dan mag naar mijn mening het woonlandbeginsel, dat ik in de kinderbijslagwetgeving gerealiseerd zou willen zien, in principe ter discussie zijn. In de afweging die gemaakt moet worden, heeft de VVD de afweging gemaakt die ik zojuist naar voren heb gebracht.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Op welk onderzoek heeft de VVD dit gebaseerd? Is dit gebaseerd op het gegeven dat de kinderbijslag dan de kosten kan overtreffen?

De heer **Linschoten** (VVD): Dit is in eerste instantie gebaseerd op de gegevens die het kabinet in het kader van de schriftelijke voorbereiding van dit wetsontwerp heeft verstrekt.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Vindt de heer Linschoten die gegevens toereikend? Naar mijn mening staat er eigenlijk niets. Er worden alleen suggesties gedaan. Een onderzoek is er echter niet verricht!

De heer **Linschoten** (VVD): Er staan enkele vrij harde gegevens. Er wordt een relatie gelegd tussen verschillende landen naar het bruto nationaal product. Er wordt ook een relatie gelegd naar het gemiddeld arbeidsinkomen. Wat de waarde van die gegevens betreft, kan natuurlijk aanleiding geven tot discussie. Het is echter wel duidelijk dat die gegevens iets betekenen. In het kader van deze discussie kan er dan ook iets mee worden gedaan. Van de kant van mevrouw Brouwer is geen enkele informatie aangedragen die aangeeft dat onze stelling volstrekt ten onrechte is ingenomen.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Mijnheer de Voorzitter! Het gaat ons niet zo zeer om het bruto nationaal product. Het gaat erom wat de kosten voor die kinderen zijn, als zij ontplooiingskansen krijgen. Wat kost bij voorbeeld het naar school gaan van een kind in Marokko? Hoe zit het met vervoerskosten? Waarschijnlijk liggen deze kosten nog hoger dan de kosten in Nederland! Verdiept de VVD zich hierin?

De heer **Linschoten** (VVD): Uiteraard! Mevrouw Brouwer weet toch ook wel dat de consequentie van dit wetsontwerp een geleidelijke invoering zou zijn dat de Nederlandse Regering met de betrokken landen om de tafel zou gaan zitten om de uiteindelijke invulling te bepalen. Dat is heel nadrukkelijk in de schriftelijke voorbereiding door de Staatssecretaris aangegeven. De informatie waarover mevrouw Brouwer nu spreekt, zou bij die onderhandelingen op tafel moeten zijn gekomen.

Als er dan informatie naar voren was gekomen die afwijkt van de informatie in de schriftelijke voorbereiding, zou het kabinet hieraan ongetwijfeld consequenties hebben verbonden. Op het moment dat in die onderhandelingen zou worden geconstateerd dat een bepaald niveau ten onrechte is vastgesteld, moet de conclusie zijn dat een aanpassing noodzakelijk is. Zover is het echter op dit moment nog niet.

Mijnheer de Voorzitter! Naar mijn mening moet het op objectief te rechtvaardigen gronden mogelijk zijn dat in situaties als deze op een verschillende wijze gehandeld kan worden. Immers, de mensen verkeren allemaal in verschillende situaties.

Linschoten

Internationaal gezien, wordt er in sociale-verzekeringsverdragen van uitgegaan dat door de gelijkstelling van nationaliteiten discriminatie is opgeheven. Dit is ook het geval in verdrag 118 van het ILO. Dit is in de schriftelijke voorbereiding herhaaldelijk aan de orde geweest. Het beleid moet principieel gericht zijn tegen iedere vorm van discriminatie. Dit is niet het geval met betrekking tot de huidige kinderbijslagwet.

Deze kent in haar uitwerking aan werknemers van wie kinderen in het woonland verblijven, in tegenstelling tot de in Nederland verblijvende gezinnen, een kinderbijslag toe die veelal uitgaat boven de feitelijke onderhoudskosten van de kinderen in het woonland. Dit heb ik ook zojuist in het interruptiedebatje naar voren gebracht.

Een van de belangrijkste principes die ten grondslag ligt aan onze kinderbijslagwetgeving, is dat het bedrag dat wordt uitgekeerd aan kinderbijslag niet meer mag zijn dan een tegemoetkoming in de kosten van de opvoeding van een kind. Dat wil zeggen dat er een eigen financiële verantwoordelijkheid aanwezig moet zijn voor de betrokken ouders. Die eigen financiële verantwoordelijkheid is er niet meer als alle feitelijke kosten kunnen worden opgevangen met de kinderbijslaguitkering.

Als bij voorbeeld de kinderbijslag voor in Turkije wonende kinderen in geval van twee kinderen al overeenkomt met 36% van het gemiddelde arbeidsinkomen in het betrokken land, is de financiële verantwoordelijkheid van de ouders feitelijk verdwenen. In een land als Marokko is dat in nog veel verdergaande mate het geval. In ieder geval is de eigen financiële verantwoordelijkheid van de ouders kleiner dan die van ouders, Nederlanders of buitenlanders, die hun kinderen in Nederland moeten opvoeden.

Waarmaken van het gelijkheidsbeginsel in de Nederlandse wetgeving, ook in de kinderbijslagwetgeving, is nog steeds de bedoeling van dit kabinet. Dat blijkt uit de nota naar aanleiding van het eindverslag. Als de Staatssecretaris spreekt over het voorlopig niet doorvoeren van dat voornemen en als hij spreekt over de dekking van het gevallen gat in de jaren 1985 en 1986, zal die ombuiging primair gezocht moeten worden gezocht in de doorvoering van het woonlandbeginsel, aldus de nota naar aanleiding van het eindverslag.

Het kabinet blijft onverminderd streven naar een zo spoedig mogelijke invoering van het woonlandbeginsel in EG-verband, alsmede naar een expliciete opneming van dit beginsel in de bilaterale verdragen. Volgens de nota naar aanleiding van het eindverslag zullen van Nederlandse zijde initiatieven hiertoe worden ontplooid, waarna nieuwe voorstellen van de Staatssecretaris te verwachten zijn om in de Algemene Kinderbijslagwet het woonlandbeginsel op te nemen. Daarmee komt de Staatssecretaris tegemoet aan de wens van de VVD-fractie.

Ik zou graag van hem vernemen welk tijdschema hij voor ogen heeft. Het lijkt mij een goede zaak als de Kamer zich over deze problematiek, waarover zoveel discussie is geweest, uitspreekt. Ik leg daarom een motie aan de Kamer voor.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden Linschoten en Hermsen wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

kennis genomen hebbend van het standpunt van het kabinet om op dit moment nog niet over te gaan tot een vermindering van kinderbijslag voor niet in Nederland wonende kinderen;

van mening, dat de kinderbijslag de gemaakte onderhoudskosten niet mag overtreffen;

van mening, dat bij het verlenen van kinderbijslag het woonlandbeginsel als uitgangspunt dient te gelden;

verzoekt de Regering, initiatieven te ontplooiën die ertoe leiden dat zowel in de EEG-Verordening als in de bilaterale verdragen op het terrein van de sociale zekerheid ten aanzien van de hoogte van de kinderbijslag wordt overgegaan op het woonlandbeginsel,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 15 (17 696).

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Betekent het indienen van de motie, waarvoor zoals het zich nu aftekent een meerderheid te vinden is, dat de heer Linschoten van mening is dat de eerder genoemde discussie niet meer op een redelijke wijze tussen Kamer en kabinet behoeft te worden gevoerd?

De heer **Linschoten** (VVD): Nee, dat betekent het uiteraard niet. In relatie tot hetgeen er in EG-verband en met de bilaterale verdragen aan de hand is, moet de Regering doorgaan met het werk waarmee zij al jaren bezig is. De heer Buurmeijer heeft in zijn eerste termijn van de Staatssecretaris gehoord hoe op dit moment de stand van zaken is. Met het werk moet worden doorgegaan, ook in relatie tot de discussie die wij over dit wetsontwerp hebben gehad. Deze motie is een steuntje in de rug van de Staatssecretaris. Dat neemt niet weg dat de uitwerking van het woonlandbeginsel, ook als het aan de orde komt in onze wetgeving, uiteraard vatbaar is voor discussie in de Kamer.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Ik wil toch nog een vraag stellen om te verstaan hoe oppositie en regeringspartijen zich hier in de Kamer verhouden. De heer Linschoten spreekt van een steuntje in de rug, maar de Regering maakte zojuist al duidelijk dat zij die discussie wel zou voortzetten. Vindt de heer Linschoten een discussie tussen Kamer en Regering nog zinvol? Zou dat eventueel kunnen leiden tot een principiële afwijzing door de Kamer van het woonlandbeginsel?

De heer **Linschoten** (VVD): Op het moment dat in de discussie in de Kamer argumenten worden aangedragen die de VVD-fractie zodanig voorkomen dat er geen enkele aanleiding is om te blijven vasthouden aan het woonlandbeginsel, dan betekent dat uiteraard dat wij daarvan afstappen. Op dit moment zijn die argumenten naar onze mening niet aanwezig. Ik wacht de discussie in de Kamer dan ook met belangstelling af. De argumenten zullen dan worden gewogen. Nogmaals, er zijn nu niet voldoende argumenten om niet achter dat woonlandbeginsel te staan. Ik heb dat dus in deze motie verwoord.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Op dit moment wil de heer Linschoten dus een kameruitspraak waarin zijn opvatting wordt vastgelegd. Als andere fracties vragen om daar nog eens in alle redelijkheid en rust op korte termijn over te praten, zegt hij dat hij het nu vast wil bepalen.

De heer **Linschoten** (VVD): Ik vind het van belang, zeker in relatie tot de discussie die zowel in het parlement als daarbuiten over deze hele problematiek is gevoerd, dat er een uitspraak in deze zin van de Kamer komt.

Linschoten

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Is de heer Linschoten met mij van mening dat het woonlandbeginsel in het voordeel van rijke landen en in het nadeel van arme landen uitwerkt? Of heeft hij daar nog niet over nagedacht?

De heer **Linschoten** (VVD): Ik heb daar uiteraard over nagedacht. Ik denk alleen niet dat dit het eerste discussiepunt is dat daarbij aan de orde komt. Als wij praten over de kinderbijslag, gaat het erom wat de rechtspositie is van individuele verzekerden. Die rechtspositie moet zodanig zijn dat mensen in gelijke situaties gelijk worden behandeld. Dit is een individuele benadering. Het gaat niet om vergelijkingen tussen landen en om welvaartsniveaus in landen.

Een instrument om daar iets aan te doen, is een ander instrument dan de kinderbijslagwet. De kinderbijslagwet is een volksverzekering. Wij praten over verzekerden.

In relatie tot deze discussie vind ik dat mensen die in gelijke situaties verkeren, gelijk moeten worden behandeld. Als de situaties anders zijn, moet de benadering binnen de Algemene Kinderbijslagwet ook anders zijn.

Als gevolg van het op dit moment niet doorgaan van de vermindering van de kinderbijslag voor in het buitenland wonende kinderen valt er een gat van circa f 50 miljoen in de beoogde ombuiging voor 1983. De VVD-fractie is het eens met de Staatssecretaris dat, gezien de financieel-economische situatie waarin ons land verkeert, een dergelijke consequentie niet aanvaardbaar is.

Het kabinet heeft volgens de nota naar aanleiding van het eindverslag besloten, ten einde de noodzakelijke ombuiging te realiseren, in plaats van de voorgenomen aanpassing aan de prijsindex van de kinderbijslagbedragen voor het eerste en het tweede kind alle kinderbijslagbedragen per 1 juli met circa 0,5% te verlagen. De VVD-fractie acht zich vooralsnog niet gebonden aan deze alternatieve dekking. Op dit punt wil ik gezegd hebben dat mijn fractie zich alle rechten voorbehoudt.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): De heer Linschoten heeft zoëven een poging gedaan om een kamermeerderheid voor een stellingname vooruitlopend op iets te bepalen. Nu zegt hij 'vooralsnog'. Wil hij nu meewerken aan een uitspraak van degenen die vinden dat het dekkingsvoorstel van de Regering niet deugt? Hij heeft dit zelf ook uitgesproken.

De heer **Linschoten** (VVD): Ik heb niet gezegd dat het dekkingsvoorstel niet deugt. Ik heb gezegd dat ik mij vooralsnog niet wil binden aan dit dekkingsvoorstel. Wij zijn afgelopen vrijdag, zeer recent dus, met de nota naar aanleiding van het eindverslag geconfronteerd. De VVD-fractie vindt het wenselijk om zich nog even te beraden over de wijze waarop het gat dat een gevolg is van het niet doorgaan van deze voorstellen, gedicht moet worden.

Dit wil niet zeggen dat wij een dergelijk voorstel volstrekt afwijzen. Alleen de afweging moet nog plaatsvinden. Die afweging moet ook zorgvuldig zijn in relatie tot de consequenties voor de mensen die het betreft. Op dit moment hebben wij in die afweging nog geen conclusie bereikt. Dit is dan ook de reden van mijn opstelling in dit debat ten aanzien van de dekking.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Het woonlandbeginsel kan in één keer! Dit moet zorgvuldig worden afgewogen. Moet de heer Linschoten eerst de aftrek voor de schilderkosten hebben geregeld, alvorens hij een besluit neemt?

De heer **Linschoten** (VVD): De heer Buurmeijer legt een relatie met een zaak die volstrekt niet aanwezig is. Ik heb ook krantenberichten gelezen. Ik denk dat de heer Buurmeijer zich beter kan houden aan hetgeen ik in de Kamer zeg, dan aan hetgeen hij in kranten leest.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): De heer Linschoten zegt vandaag dus niet dat de dekking voor de VVD niet aanvaardbaar is.

De heer **Linschoten** (VVD): Dat heeft de heer Buurmeijer mij inderdaad niet horen zeggen.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): De heer Linschoten gaat dus akkoord met de dekking.

De heer **Linschoten** (VVD): Dat heeft de heer Buurmeijer mij ook niet horen zeggen.

Ten aanzien van de twee overgebleven onderdelen van dit wetsontwerp heb ik nog een enkele opmerking over de afschaffing van de kinderbijslag voor huishoudkinderen. Ik heb namens de VVD-fractie in het voorlopig verslag en in het eindverslag aandacht gevraagd voor het verschil tussen volledig verzorgende en medeverzorgende huishoudkinderen. Afschaffing van het recht op kinderbijslag voor volledig verzorgende kinderen kan voor de betrokken gezinnen grote

problemen opleveren. Een aantal argumenten zijn door de vorige sprekers al naar voren gehaald. Ik zal deze niet herhalen. Waar bij voorbeeld de moeder is weggefallen, is dit heel nadrukkelijk het geval.

Ik meen dat er goede gronden zijn de beide genoemde groepen huishoudkinderen te onderscheiden. Wij praten bij deze twee groepen over volstrekt verschillende gezinssituaties. Daar komt bij een onvolmaaktheid in ons stelsel van sociale zekerheid, namelijk het ontbreken van een weduwnaarspensioen. De Staatssecretaris geeft in de nota naar aanleiding van het eindverslag aan begrip te hebben voor de argumenten die ik in de schriftelijke voorbereiding over deze problematiek heb aangedragen. Ik heb inmiddels ten aanzien van deze problematiek een amendement ingediend. Dit is verschenen op stuk nr. 13. Graag verneem ik van de Staatssecretaris hoe hij op dit moment tegen het licht van alle argumenten die inmiddels gewisseld zijn, aankijkt tegen dit amendement.

□

De heer **Van der Vlies** (SGP): Mijnheer de Voorzitter! Het voorliggende wetsontwerp heeft in ongewijzigde vorm veel stof doen opwaaien. Van vele kanten is kritiek geuit op het voornemen om de kinderbijslag voor kinderen die niet in Nederland wonen, te verminderen. Ook hier viel dit voornemen slecht; mijn fractie had van meet af aan duidelijke twijfels. Gelukkig wenst het kabinet deze omstreden maatregel vooralsnog niet door te voeren. De Staatssecretaris ziet overigens voorlopig en duidelijk niet definitief af van deze zaak. Hij blijft van oordeel dat de hoogte van de kinderbijslag moet worden bepaald aan de hand van de werkelijke kosten van levensonderhoud in het desbetreffende land.

De Staatssecretaris wil in EG-verband onverminderd blijven streven naar een zo spoedig mogelijke invoering van het woonlandbeginsel en een expliciete opnemingsdaarvan in bilaterale verdragen. Ik begrijp dat hij daarna met zijn voornemen terug zal komen en wel op een zodanig tijdstip dat vanaf 1985 de daarmee verkregen ombuiging doorwerkt. Kan een en ander voor dat tijdstip in EG-verband zijn geregeld? Mijn fractie vindt dat een erg optimistische schatting. Acht de Staatssecretaris deze termijn haalbaar?

Mijn fractie vindt het overigens bedenkelijk genoeg dat nationale wetgeving tot stand moet komen via

Van der Vlies

de 'hefboom' van de EG. Wij komen daarvan tegenwoordig te veel voorbeelden tegen. Hoe het ook zij, als deze maatregel als voorstel terugkomt, vraagt mijn fractie wel een deugdelijke onderbouwing aan de hand van vergelijkend onderzoek van de kosten van het levensonderhoud in de verschillende thuis- of woonlanden. Dit ontbrak nu in afdoende mate. Wordt dit onderzoek opgezet?

Door het intrekken van dit voorneemen ontstaat een gat van ongeveer f 50 mln. voor 1983. Daardoor zullen alle kinderbijslagbedragen met ongeveer een half procent worden verlaagd. Een en ander zal in een voorstel aan de Kamer moeten worden vervat. Mijn fractie wil zich daaraan niet op voorhand binden. Een dergelijk voorstel moet immers worden beoordeeld in samenhang met eventuele andere nog te treffen maatregelen per 1 juli aanstaande. Het doel van de kinderbijslag is altijd geweest en moet blijven de verwerklijking van een horizontale inkomenshervreiding, dus geen verticale inkomenshervreiding.

De methodiek was en is een tegemoetkoming in de kosten, verbonden aan het levensonderhoud van het kind. Over de hoogte van de bedragen valt natuurlijk te praten, maar een algehele korting, bovenop bevrozingen en dergelijke, trekt ons niet aan. Een dergelijke korting zal op horizontale inkomenshervreidingseffecten in het totale pakket te treffen maatregelen moeten worden getoetst. Mijn fractie wil hierover dus op voorhand geen uitspraak doen.

Het afschaffen van het recht op kinderbijslag voor huishoudkinderen is van meet af aan gemotiveerd met een verwijzing naar veranderde maatschappelijke opvattingen. Deze veranderingen zijn bepaald geen verbeteringen. Een motivering aan de hand van het emancipatoire effect gaat ons te ver; zij spreekt ons niet aan en daarom wijzen wij haar af. De verwachting van deze effecten kan trouwens snel te hoog gespannen zijn. Zij komt ons wat overdreven voor.

Het medeverzorgen of geheel verzorgen van het huishouden kan heel wel harmonisch passen in en stroken met levensbeschouwelijke en maatschappelijke opvattingen, of – dat is wezenlijker – daaruit zelfs opkomen. Zit er niet een heel natuurlijke, normale kant aan? Hoe is het tot voor kort en nog gegaan bij voorbeeld in agrarische milieus en op het platteland? Was dat dan zo slecht?

Remde dit ontoelaatbaar de vorming en de ontplooiing van het kind? Kan dit zo hard worden gemaakt dat de overheid daaraan de bevoegdheid ontleent om in te grijpen en bij te sturen? Moet en mag de overheid daar wel aankomen? Dat wil de overheid ook niet.

Uit het gebaar van de Staatssecretaris begrijp ik dat ik daarin gelijk heb. De Staatssecretaris zegt dat keuzen in dezen moeten worden gerespecteerd. Hij zegt dat deze keuzen ook niet behoeven te worden gestimuleerd. Men zou ook kunnen zeggen: ook niet behoeven te worden gesubsidieerd. De keerzijde van deze redenering is de vraag of deze dan wel, gemeten aan de huidige verhoudingen en rechtsposities mogen worden bezwaard met de intrekking van een bijslag. Zeker als kinderen het huishouden volledig verzorgen, vaak door ongewilde omstandigheden zoals sterfgevallen, invaliditeit van bij voorbeeld de moeder, is de maatregel naar het oordeel van mijn fractie afkeurenwaardig. Om die reden zullen wij het amendement van het lid Linschoten zeker steunen. De financiële gevolgen van dat amendement, mits aanvaard, zijn trouwens heel bescheiden.

Ik vraag wel of het criterium in het amendement, dat ingepast zal worden in artikel 7, ruim en tegelijkertijd zuiver kan worden gehanteerd, te weten het criterium: 'voor werkzaamheden beschikbare tijd grotendeels in beslag wordt genomen door het verzorgen van het huishouden'. Grotendeels in beslag genomen enerzijds en het mede verzorgen anderzijds; waar ligt de grens? Hoe pakt een en ander uit? Mijn fractie staat een ruimhartig beleid in dezen voor.

Is het in het licht van de hoge jeugdwerkloosheid en de ontmoedigend vele niets opleverende sollicitaties niet logisch dat als ondersteuning door hulp in huishouden nu eenmaal nodig is, dat door een eigen kind gebeurt? Ik roep ook de volumefricties in het hulpaanbod in de gezinsverzorging in herinnering.

Het voorstel ten aanzien van een in een inrichting verblijvend kind ontmoet bij ons minder bezwaren. Inderdaad kan men zeggen dat op dit punt enige gelijktrekking door aanscherping van de voorwaarden in de wet wordt beoogd. Wij hebben daarvoor begrip. Wij zullen dat voorstel steunen. Enkele bijzondere gevallen die reeds door mijn collega's zijn genoemd, mogen naar ik hoop op een afdoende en volwaardige behandeling en beoordeling rekenen.

De heer **Schutte** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Door het op de valreep indienen van een nota van wijziging heeft de Staatssecretaris zich een hoeveelheid problemen met de Kamer weten te besparen. Dit gaf hem tevens een alibi om niet te behoeven antwoorden op een aantal, naar mijn gevoel, lastige vragen in het eindverslag. Deze vragen zijn overigens ook na de indiening van de nota van wijziging nog niet van belang ontbloeit. Dit betreft met name de toepassing van het woonlandbeginsel.

Het lijkt mij redelijk optimistisch te denken voor 1985 met een nieuw voorstel te kunnen komen waarin dat beginsel is verdisconteerd. Heeft de bewindsman redenen om aan te nemen dat de overige EG-landen ook bereid zijn dit beginsel toe te passen? Als de Staatssecretaris gaat proberen de bilaterale wervingsverdragen met Turkije en Marokko te wijzigen, verdient het dan geen aanbeveling ook de overeenkomsten met andere niet-EG-landen te wijzigen? Ik denk hierbij aan Zwitserland en Oostenrijk.

De verlaging van de kinderbijslagbedragen voor niet in Nederland wonende kinderen kan dan een minder willekeurig karakter krijgen dan in het aanvankelijk ingediende voorstel.

Het lijkt mij tevens zinvol wanneer de komende tijd zal worden gebruikt om voldoende gegevens te verzamelen over de inkomenspositie en de kosten van levensonderhoud in de betrokken landen, zodat eventuele vragen over de toepassing van een gezinswelfaretheorie dan wel kunnen worden beantwoord.

De Staatssecretaris stelt zich nu voor, het verlies aan ombuigingen te compenseren door per 1 juli aanstaande een korting toe te passen op de kinderbijslagbedragen voor het eerste en het tweede kind. Dit lijkt mij alleen al onwenselijk, omdat daarmee de in december jongstleden zorgvuldig opgebouwde verdeling van koopkrachtoffers voor een belangrijk deel weer wordt verstoord. Bovendien weet ik mij, evenmin als voorgaande sprekers, gebonden aan een extra ombuiging, juist in de sfeer van de kinderbijslag.

Ik wil daarvoor een aantal argumenten noemen, die ook de heer Linschoten misschien kan overwegen bij zijn nadere standpuntbepaling. Als de Regering een voorstel doet tot wetswijziging in de veronderstelling, dat bijzondere omstandigheden een ombuiging rechtvaardigen en dat

Schutte

voorstel blijkt vervolgens onhaalbaar, is het niet vanzelfsprekend dat in dezelfde sfeer alternatieven worden gezocht.

Er is reeds fors op de kinderbijslag bezuinigd in de afgelopen paar jaar, gerekend naar het totaal van de kinderbijslagbedragen zelfs erg fors. Een extra bezuiniging wordt moeilijker te verdedigen, gezien het feit dat de kinderbijslag tot de minst groeiende categorie van overdrachtsuitgaven behoort. De snelste groeiers vormen andere categorieën van overdrachtsuitgaven. Daar zou dan ook het zwaartepunt van de ombuigingen moeten liggen.

In de schriftelijke voorbereiding is mede door mijn fractie uitvoerig ingegaan op het voornemen om de kinderbijslag voor huishoudkinderen af te schaffen. Ik heb in het algemeen waardering voor de vakkundigheid en de vasthoudendheid waarmee de Staatssecretaris te werk gaat. In dit geval ben ik bang dat hij zich toch te veel laat beheersen door het steriele bezuinigingsmes. De regeling voor huishoudkinderen is er niet voor niets en voorziet kennelijk in een behoefte. Ik heb bezwaar tegen de ongenueanceerde negatieve wijze waarop in de stukken door de Regering over deze zaak wordt geschreven.

De mogelijkheid voor een kind om zich te ontplooien, zou kunnen worden belemmerd als het zich moet belasten met het (mede) verzorgen van het huishouden. Het zou een hinderpaal kunnen zijn om zich tot mondige individuen te ontwikkelen en om later eigen verantwoordelijkheden te kunnen dragen. Mijs inziens houdt de Staatssecretaris op dit punt de maatschappelijke ontwikkelingen toch niet zo goed bij. Vroeger zullen deze situaties zich inderdaad wel hebben voorgedaan, maar ik meen dat de hier geschilderde rigoureuze beperking van ontplooiingskansen zich nog maar in enkele uitzonderingsgevallen zal voordoen.

Verlenging van de leerplicht en verhoging van het onderwijspeil hebben de mogelijkheden van persoonlijke ontplooiing sterk vergroot. Er zijn bovendien veel vormen van tweede-kans-onderwijs en ook op vrijwillige, particuliere basis kan men zich voldoende aanvullend ontwikkelen. Voor niemand is er nu dus nog een absolute verhindering om zich tot een mondig individu te ontwikkelen. Dit ontnemt aan een belangrijk argument van de Staatssecretaris een deel van zijn waarde.

Van emancipatiebevordering is dunkt mij ook geen sprake. Het tegendeel is eerder het geval. In de memorie van antwoord wordt erkend dat voor de verzorgende ouder een taakverzwaring zal optreden. Voor die ouders nemen de mogelijkheden om te 'emanciperen' duidelijk af. Ik herhaal mijn vraag uit het voorlopig verslag, wie er nu eigenlijk gediend is met dit soort emancipatiebeleid.

Ik sprak zojuist over een eenzijdige wijze van benaderen van deze materie, omdat er ook heel duidelijk positieve elementen zijn te onderkennen aan deze vorm van zelfhulp en onderlinge zorg binnen gezinnen. Het spijt mij te moeten constateren dat hiervoor bij de Staatssecretaris kennelijk geen begrip bestaat en dat zelfs een begin van enige waardering niet wordt opgebracht.

In de stukken wordt verwezen naar de afnemende betekenis van het verschijnsel 'huishoudkinderen'. Dat zou een rechtvaardiging zijn om de regeling af te schaffen. Men kan ook stellen dat de beoogde bezuiniging al uit zich zelf zal optreden door vermindering van het bestand. Dat zou dan wetgeving overbodig maken. Ik kan mij voorstellen dat het aantal gevallen waarvoor de regeling geldt op een bepaald moment zo klein is geworden, dat het niet meer zinvol is, een algemene regeling te handhaven. Dan zal echter voor het kleine aantal overgeblevenen een alternatief moeten worden overwogen. Zelfs dat wordt niet gedaan. Op dit punt schiet het voorstel naar mijn mening te kort.

Ik heb in het voorlopig verslag gevraagd naar mogelijke extra uitgaven voor gezinszorg, intramurale zorg en kinderopvang bij aanneming van dit voorstel.

Hierop kreeg ik het volgende antwoord, dat mij nogal bevreemde. Voor de raming van de omvang van de ombuiging dient geen rekening te worden gehouden met mogelijke secundaire effecten. Dit lijkt mij een vorm van struisvogelpolitiek. Juist indien het ombuigingsresultaat de voornaamste reden voor indiening van een voorstel tot wetswijziging is, zou men toch rekening moeten houden met voorzienbare secundaire effecten. Het voorstel kan beter achterwege blijven als de uitkomst per saldo een hoger uitgavniveau is.

Het wijzigingsvoorstel van de heer Linschoten om het voorstel alleen betrekking te doen hebben op de medeverzorging, vind ik sympathiek.

Deze wijziging kan de pijn enigszins verzachten. De Staatssecretaris had geen enkel inhoudelijk argument tegen dit wijzigingsvoorstel. Indien het amendement wordt aangenomen, zal het wetsvoorstel voor mij minder onaanvaardbaar zijn. Ik zal mijn uiteindelijke stemgedrag laten afhangen van de aanvaarding van dit amendement.

De heer **Janmaat** (Centrumpartij): Mijnheer de Voorzitter! Het is jammer dat het kabinet nog niet valt, want de linkse partijen lopen elke keer weg. Uit de laatste opiniepeilingen is echter gebleken, dat zij dan echt weg zijn. Wij missen dit stukje toneel dan elke keer.

Wij kennen sinds mensenheugenis het Sinterklaasfeest. Hierbij is historisch gegroeid, dat Sinterklaas uit het buitenland komt, wat presentjes meeneemt voor de kinderen die hieraan dan hopelijk wat vreugde beleven. De laatste tijd wordt dit echter omgedraaid. Sinterklaas komt in ons land, wordt door de politici goed gevuld en, zo zien wij vandaag weer, krijgt er 50 mln. bij. Dit is niet kinderachtig. Dit is misschien het succes van de meest geslaagde demonstratie op het Binnenhof.

Wij hebben er de laatste maanden talloze gehad: van Nederlanders en van buitenlandse werknemers. De enige geslaagde demonstratie is die van de buitenlandse werknemers. Dit duidt op een gebrek aan respect voor de eigen bevolking. Opnieuw wordt immers gevraagd, de 50 mln. te financieren via bezuinigingen die in de Nederlandse samenleving moeten worden opgelegd en die bezuinigingen komen harder aan naarmate de Nederlandse gulden die in het buitenland zoveel waard is, daar een veel grotere koopkracht heeft dan in ons land. Dit geldt met name in de landen rond de Middellandse Zee.

In deze hele zaak rond het terugtrekken van het voorstel door de Regering is een vraag gerezen en wel of de Staatssecretaris kan meedelen in hoeverre de dreiging van de buitenlandse werknemers heeft meegespeeld om bij het doorgaan van de korting de kinderen naar Nederland te halen. Als dit het geval is, kan je toch eigenlijk van een beetje chantage spreken.

Kan de Staatssecretaris meedelen in hoeverre de kinderbijslag die aan de buitenlandse werknemers wordt verstrekt het gedeelte buitenlandse werknemers betreft dat nog in ons land werkt en in hoeverre dit het

Janmaat

gedeelte betreft dat in ons land reeds van sociale voorzieningen gebruik maakt? Welk gedeelte is verder reeds teruggekeerd met behoud van sociale voorzieningen in het land van herkomst?

De heer **Hermesen** (CDA): Bedoelt de heer Janmaat hiermee, dat onderscheid zou moeten worden gemaakt wat aanspraken op kinderbijslag betreft tussen degenen die eerst in ons land hebben gewerkt, uit de arbeidsmarkt zijn gestoten en thans een uitkering genieten en de degenen die in ons land nog werken?

De heer **Janmaat** (Centrumpartij): Ja, wij

De heer **Hermesen** (CDA): Is dit dan geen discriminatie?

De heer **Janmaat** (Centrumpartij): Nee, dat is het niet. De heer Hermesen heeft zelf net gemerkt, dat ook de VVD voor de lastenverdeling op basis van het woonlandbeginsel is en wij zijn het hiermee eens. Wij vinden het namelijk gek, mijnheer Hermesen, dat in ons land kinderbijlagen worden uitgekeerd die over de grens zo hoog zijn, dat een heel dorp hiervan op stellen raakt, dat een buitenlandse werknemer door zijn kinderbijslag een hoger inkomen geniet dan de notabelen van het dorp. Misschien is dit de goedhartigheid van de heer Hermesen en kijkt hij niet verder dan onze landsgrens.

De heer **Hermesen** (CDA): Dit is bepaald niet mijn goedhartigheid, maar de rechtvaardigheid en sociale gerechtigheid die wij ook aan onze buitenlandse werknemers en hun gezinnen verplicht zijn, juist vanuit christelijke solidariteit, mijnheer Janmaat!

De heer **Janmaat** (Centrumpartij): Die christelijke solidariteit leidt er echter toe, dat in ons land ongevraagd de voorzieningen verbonden aan de sociale premies worden verstrekt aan mensen die hiervoor nauwelijks hebben betaald. Zover gaat uw sociale gerechtigheid, dus dit is helemaal geen gerechtigheid. Het is een soort lankmoedigheid, waarbij de heer Hermesen alleen maar hoopt om in internationale politieke organen wat goed will te krijgen, om te laten zien 'hoe lollig wij zijn'!

De heer **Hermesen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil de heer Janmaat erop wijzen dat de premie die moet worden opgebracht ingevolge de

Kinderbijslagwet, een werkgeverspremie is en dus deel uitmaakt van de loonkosten. Hoe kan hij dan stellen dat er geen sprake is van discriminatie, indien wij onderscheid gaan maken tussen de rechten van Nederlandse werknemers op kinderbijslag en de aanspraken van buitenlandse werknemers? Dat is wel degelijk discriminatie. En de heer Janmaat is bezig dat onderscheid toe te passen.

De heer **Janmaat** (Centrumpartij): Ik heb zoëven al gezegd dat het geen discriminatie is. Het is namelijk een groot verschil of het hier wordt ingezet, dan wel in de landen rond de Middellandse Zee of nog verder.

Er is in het verleden wel eens kinderbijslag uitgekeerd voor kinderen die hoogstwaarschijnlijk niet eens bestaan. Hoe denkt de Staatssecretaris dat op de lossen voor zover het betrekking heeft op landen waar nauwelijks of geen burgerlijke stand functioneert en waar de mensen in principe op kunnen geven wat ze willen, wat de een of andere ambtenaar ondertekent? Is daar enig zicht op? Gaan wij daarop sterke controle uitoefenen? Is de Staatssecretaris bereid daar eventueel ambassades of consulaten voor in te richten?

Uit de geuite dreiging om die kinderen hierheen te halen, blijkt dat die buitenlandse werknemers nauwelijks begaan zijn met het lot van hun eigen kinderen. Je moet wel blind zijn – en de gerechtigheid van de heer Hermesen is dat – om te denken dat de buitenlandse werknemers en vooral de volgende generatie, hier totaal probleemloos zouden leven. De problemen worden alleen maar groter; daar heeft hun eigen jeugd ook mee te maken.

Als zij die dreiging uiten, wil dat alleen maar zeggen dat ze voor het geld komen. Het lot en het welzijn van hun kinderen spelen daarbij totaal geen rol. Dit ontgaat de grote partijen echter; de CPN ontgaat dit helemaal. De enige die eigenlijk gelijk heeft, is het CDA. Zij zeggen namelijk iedere keer dat zij opkomen voor de zwakken in de samenleving. Wij kwamen echter langzamerhand uit op een samenleving waarin geen zwakken meer waren. Dan haal je ze toch!

De kinderbijslag is een instrument van de bevolkingspolitiek. Dat instrument moet het eigenlijk mogelijk maken dat kinderen een volwaardige opleiding krijgen, vooral op het gebied van het onderwijs, om hen later een redelijk vrije keuze te laten maken in onze samenleving. De

Regering heeft vooral na de Tweede Wereldoorlog daarbij de opzet gehad om de gezinnen klein te laten zijn. Nederland zou namelijk vol zijn. Aan dat laatste wordt wel eens getwijfeld, want er zijn nog best een paar graslanden te vinden waarop een paar flats kunnen worden opgetrokken.

Dat is echter pas een visie van de laatste tijd. Die visie behelst dat wij nu opeens meer kinderen zouden moeten nemen. Ziet de Staatssecretaris nu aankomen dat hij op de een of andere manier moet vergoeden en vooral vergoelijken dat in bij voorbeeld Amsterdam in 1990 44% van de jeugd buitenlands is? Is dat de reden waarom wij opeens meer kinderen zouden moeten hebben? Op die manier zou het percentage inderdaad wat kunnen worden verlaagd.

Uit dit alles moge blijken dat wij tegen dit wetsvoorstel zijn. Het is natuurlijk totaal niet nieuw. Wij vinden het namelijk een waanzinbeleid om in het buitenland te blijven strooien met miljoenen en hier – in een zogenaamde welvaartsstaat – de bevolking voortdurend te vragen om te bezuinigen. Het is jammer dat dit gebeurt, want het ondermijnt het vertrouwen in de politiek en het gezag van deze Regering, omdat iedere kiezer – waarvan deze Kamer denkt dat zij dom zijn, maar zo dom zijn zij niet – ziet dat onze Regering de belangen van de eigen Nederlandse samenleving niet behartigt en als internationale Sinterklaas daar een beetje gaat rondstrooien.

Dat vinden wij, ondanks dat het partij-politieke belang van de Centrum-partij daardoor gedijt, jammer. Wij vinden het jammer dat wij moeten gedijen door de blunders van de Regering, want de rekening krijgt u gepresenteerd, niet in geld, 50 mln., maar in Tweede-Kamerzetels bij de volgende verkiezingen.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 12.34 uur tot 13.15 uur geschorst.

De **Voorzitter**: Ik geef het woord aan de heer Faber tot het uitbrengen van verslag namens de commissie voor het onderzoek van de geloofsbrieven.

De heer **Faber**, voorzitter der commissie: Mijnheer de Voorzitter! De Commissie voor het onderzoek van de geloofsbrieven heeft de eer te rapporteren dat zij, na onderzoek van de in haar handen gestelde stukken, eenparig tot de conclusie is gekomen, dat mevrouw F. J. Laning-Boersema

Voorzitter

terecht benoemd is verklaard tot lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal in de vacature ontstaan door het ontslag van de heer H. A. de Boer.

De Commissie heeft derhalve de eer voor te stellen als lid der Kamer toe te laten mevrouw F. J. Laning-Boersema nadat zij de voorgeschreven eden (verklaring en beloften) zal hebben afgelegd.

De commissie verzoekt u, het volledige rapport in de Handelingen op te nemen.

De **Voorzitter**: Ik bedank, namens de Kamer, de commissie voor haar verslag en stel voor, dienovereenkomstig te besluiten.

[Het rapport is opgenomen aan het eind van deze weekeditie.]¹

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Mevrouw Laning-Boersema is in het gebouw van de Kamer aanwezig.

Ik verzoek de griffier haar binnen te leiden.

Nadat mevrouw F. J. Laning-Boersema door de griffier is binnengeleid, legt zij in handen van de Voorzitter de bij de Grondwet en het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden voorgeschreven eden af.

De **Voorzitter**: Ik wens mevrouw Laning-Boersema geluk met haar benoeming en verzoek haar, wederom in ons midden plaats te nemen.

De ingekomen stukken staan op een lijst, die op de tafel van de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik ook voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van deze vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

Ik bepaal, dat een uitgebreide commissievergadering zal worden gehouden op maandag 21 maart a.s. van 19.30 uur tot uiterlijk 23.00 uur van de vaste Commissie voor Financiën ter voortzetting van de behandeling van hoofdstuk IXA (Nationale Schuld), hoofdstuk IXB (Financiën) en de Begroting van het Staatsmuntbedrijf van de rijksbegroting voor 1983 (17 600-IXA, IXB en H)(voortzetting van de UCV van 28 februari 1983).

Regeling van werkzaamheden

De **Voorzitter**: In verband daarmee stel ik voor, de voor a.s. dinsdag

vastgestelde stemmingen over Financiën c.a. te verplaatsen naar het einde van de vergadering van donderdag 24 maart a.s., en dan tevens te stemmen over de eventueel tijdens de UCV van maandag 21 maart voorgestelde moties.

(De Handelingen van de UCV van 21 maart zullen ter inzage liggen bij de Stenografische Dienst).

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik geef het woord aan de heer Engwirda, die het heeft gevraagd.

De heer **Engwirda** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! In Elseviers Weekblad van deze week staat dat de voorzitter van de raad van bestuur van RSV al in oktober verleden jaar een gouden handdruk van 1,1 miljoen heeft gekregen. In de eerste plaats is dat rechtstreeks in strijd met het geldende verbod van bovenwettelijke afvloeiingsregelingen, zoals dat in geval van steunverlening geldt. Bovendien heeft zowel de vorige Minister van Economische Zaken als de huidige Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid verklaard dat aan de heer Stikker geen gouden handdruk zou worden toegekend.

De toekenning van een gouden handdruk is bovendien geschied buiten medeweten van de regeringswaarnemer bij RSV. Ik vind dit dermate ernstig dat ik de Kamer toestemming zou willen vragen, hierover de Ministers van Economische Zaken en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid te interpellieren.

De **Voorzitter**: Ik zal morgen een voorstel ter zake doen.

Ik geef het woord aan de heer K. G. de Vries, die het heeft gevraagd.

De heer **De Vries** (PvdA): Voorzitter! De Minister-President heeft de afgelopen dagen in gezelschap van de Minister van Buitenlandse Zaken in Washington besprekingen gevoerd over een buitengewoon belangwekkend onderwerp. Ik begrijp trouwens niet dat dit reden voor hilariteit is. Het is in elk geval gebeurd. Ik zou het bijzonder op prijs stellen als u aan de Minister-President zou willen vragen, aan deze Kamer verslag te doen van hetgeen in Washington is besproken, van hetgeen naar voren is gebracht en van zijn indrukken en conclusies na dit bezoek. Ik zou het bijzonder op prijs stellen, als dit verslag ons op een zodanig tijdstip kan bereiken dat wij desgewenst de volgende week daarover nog van gedachten kunnen wisselen.

Leden
Ingekomen stukken
Regeling van werkzaamheden
Algemene Kinderbijslagwet

De **Voorzitter**: Dat zal ik doen.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp:

Nadere wijziging van de Algemene Kinderbijslagwet (afschaffing van het recht op kinderbijslag voor huishoudkinderen, alsmede aanscherping van de voorwaarden voor het recht op kinderbijslag voor uitwonende invalide kinderen) (17 696)

en van:

de motie-Brouwer c.s. over afzien van verdere maatregelen in de kinderbijslagsfeer (17 696, nr. 14);

de motie-Linschoten en Hermsen over het overgaan op het woonland-beginsel (17 696, nr. 15).

De algemene beraadslaging wordt hervat.

□

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Het thans aan de orde zijnde wetsontwerp is bij de schriftelijke behandeling van verschillende zijde ernstig bekritiseerd. Deze kritiek spitste zich vooral toe op het voorstellen de kinderbijslag voor niet in Nederland wonende kinderen te verlagen. Ten onrechte wordt af en toe nog wel eens gesproken over buitenlandse kinderen, maar daarom gaat het niet. Ook nu is door verschillende woordvoerders deze kritiek nog eens onder woorden gebracht, hoewel het voorstel nu concreet niet meer aan de orde is.

In de nota naar aanleiding van het eindverslag heb ik aangegeven hoe het kabinet denkt over de kritiek die naar voren is gekomen. Die argumenten behoeft ik niet te herhalen. Na afweging van alle relevante factoren heeft het kabinet besloten het voorstel ten aanzien van de in het buitenland wonende kinderen voorlopig op te schorten. In die zin is er sprake van een echt functioneren van het gemeen overleg met de Kamer. De heer Hermsen heeft daarop ook gewezen. Het kabinet heeft de kritiek serieus genomen. Ik wil echter nogmaals benadrukken dat de beslissing niet inhoudt dat het kabinet alle bezwaren die zijn genoemd, ook deelt.

Het tegendeel is het geval. Het kabinet blijft van mening dat het gerechtvaardigd is de kinderbijslag te verminderen voor kinderen die niet in Nederland wonen. Het belangrijkste motief daarvoor is met name het feit dat de kinderbijslagen zijn afgestemd op de kosten van het levensonderhoud.

De Graaf

Dat is een zaak die in de hele discussie wat ons betreft centraal heeft gestaan.

Ik ben dan ook van plan, zij het op een andere wijze dan oorspronkelijk in mijn bedoeling lag, te blijven werken aan het doel dat door ons bij deze besluitvorming is geformuleerd. Ik heb goed begrepen dat de heer Willems, mevrouw Brouwer en mevrouw Beckers-de Bruijn zich ook hiertegen verzetten. De heer *Buurmeijer* heeft nogmaals zijn bezwaren hiertegen uiteengezet. Ik denk dat wij daarop op een later tijdstip nog wel met elkaar in discussie zullen treden, als er weer een voorstel van het kabinet aan de Kamer wordt voorgelegd.

Ten aanzien van de Europese Gemeenschap en de verdragslanden zal ik initiatieven ontwikkelen om te komen tot de invoering van het woonlandbeginsel in de kinderbijslagwetgeving. Het doet mij genoegen dat de heer *Hermsen* zich hierover in positieve bewoordingen heeft uitgelaten. De heer *Linschoten* heeft daarover nog een motie ingediend. Deze motie ervaar ik inderdaad als een steun in de rug van de Regering, zeker in het kader van de onderhandelingen die binnenkort over deze zaak zullen moeten worden gevoerd.

De heer *Leerling* vraagt naar de cijfermatige onderbouwing van de kosten van levensonderhoud in de verdragslanden.

Ik denk dat dit aspect bij de bilaterale onderhandelingen zeker aan de orde komt. Ik kan thans nog niet goed overzien of daarbij ook de hulp van de in ons land verblijvende buitenlandse werknemers nodig is. Wanneer er reden is om dat te doen, ben ik graag bereid dit te overwegen.

Mevrouw *Groenman* en de heren *Schutte*, *Van der Vlies* en *Leerling* betwijfelen of het woonlandbeginsel op korte termijn kan worden ingevoerd. Ik ben van plan om met kracht aan deze zaak te werken. Ik heb goede hoop dat binnen enkele jaren ten aanzien van deze kwestie resultaten kunnen worden geboekt.

Een voorstel tot wijziging van de Verordening (EEG) 1408/71 en een aanpassing daarvan – dit op initiatief van West-Duitsland – om het woonlandbeginsel voor alle EG-lid-staten in de verordeningen op te nemen, is al sinds 1975 in discussie. De overgrote meerderheid van de lid-staten heeft zich voorstander getoond van een wijziging op dit punt van de EEG-verordening. Ik hoop dat mijn initiatief ertoe kan leiden dat een versnelling

van deze besluitvorming in het kader van de EG plaatsvindt.

In antwoord op een vraag van de heer *Buurmeijer* kan ik mededelen dat de notitie met betrekking tot de sociale-verzekeringspositie van de grensarbeiders op korte termijn aan de Kamer wordt toegezonden. Ik ben bereid, in dat kader met de Kamer over het woonland- respectievelijk het werklandbeginsel in discussie te treden. Ik ben ook bereid om in die notitie hier een paragraaf aan te wijden.

De heer *Schutte* heeft gevraagd of ik bereid ben, ook in de verdragen inzake sociale zekerheid met Oostenrijk en Zwitserland het woonlandbeginsel op te nemen. Het lijkt mij logisch en consequent dat, wanneer ik streef naar invoering van het woonlandbeginsel voor de kinderbijslag, dit in alle verdragen wordt opgenomen, dus ook in de verdragen met Oostenrijk en Zwitserland.

Het lijkt mij verstandig, thans niet nader in te gaan op eventuele toekomstige plannen met betrekking tot de verlaging van de kinderbijslag voor kinderen die niet in Nederland wonen. De discussie daarover kan het beste worden gevoerd op het moment dat daartoe concrete voorstellen aan de orde zijn.

Tegen de heer *Janmaat* zeg ik dat er van chantage door buitenlandse werknemers die hierbij belang hebben, volstrekt geen sprake is geweest. De maatregelen die wij hier voorstaan – dit geldt eigenlijk voor het gehele beleid ten aanzien van de kinderbijslag – hebben met bevolkingspolitieke overwegingen niets te maken.

Ik ga thans nader in op de hierdoor veroorzaakte ombuigingsproblematiek, namelijk het vallen van een gat van f50 miljoen in de begroting voor 1983 en daarna. Ik ben blij dat er voldoende zekerheid bestaat dat dit gat uiteindelijk niet ontstaat. Het op dit moment niet laten doorgaan van de maatregel om de kinderbijslag voor in het buitenland wonende kinderen te beperken, schept de noodzaak om op andere wijze de beoogde ombuigingen te realiseren.

Voor 1983 gaat het hierbij om een bedrag van in totaal f50 miljoen. In dat bedrag is ook rekening gehouden met het effect op de ombuigingen van het verschuiven van de ingangsdatum van de twee overige maatregelen van 1 januari jl. naar 1 april aanstaande. Daardoor wordt ook een deel van het gat van f50 miljoen bepaald.

In geen geval meent het kabinet dat een gat mag worden geslagen in de geëtiketteerde beleidsombuiging en taakstelling voor de sociale zekerheid. Hiervan uitgaande, stond het kabinet voor de niet eenvoudige taak, een alternatieve maatregel voor te stellen. Zeker een systeem van inkomensafhankelijke kinderbijlagen, waarvoor de heer *Willems* nog eens het pleit heeft gevoerd, is op korte termijn niet te verwezenlijken. Hiervoor zijn naar mijn mening voldoende argumenten en overwegingen aangedragen in de notitie die de Kamer hierover van ons heeft ontvangen. Overigens is het kabinet ook geen voorstander van invoering van een inkomensafhankelijke kinderbijslag, zodat deze voor ons politiek geen alternatief is.

De heer *Buurmeijer* (PvdA): Ik meen mij te herinneren dat deze *Staatssecretaris* in de nota naar aanleiding van het verslag of in de memorie van antwoord op het laatste voorstel voor een eenmalige uitkering te kennen heeft gegeven dat Kabinet en Kamer nog zouden komen te spreken over de inkomensafhankelijke kinderbijslag. Zegt dezelfde *Staatssecretaris* nu, omdat hij in een kabinet met een andere politieke combinatie zit, dat dit niet meer bespreekbaar is?

Staatssecretaris De Graaf: Ik behoef niets af te doen aan wat ik eerder heb gezegd. De Kamer heeft toegestuurd gekregen een notitie over alle denkbare mogelijkheden voor bezuinigingen in het kader van de kinderbijslag. Hierin zitten allerlei varianten. In de discussie hierover heb ik gezegd dat, als de Kamer mij vraagt, hierover te discussiëren, ik hiervoor opensta. Het is echter aan de Kamer, mij hiertoe uit te nodigen.

De politieke kaart van dit moment heeft de heer *Buurmeijer* in de uitgebreide commissievergadering van maandag jongstleden duidelijk laten doorschemeren: er is geen reden voor de verwachting dat het kabinet met voorstellen voor inkomensafhankelijkheid van de kinderbijslag komt. Dit is echter iets geheel anders dan een discussie over een notitie die ik de Kamer zelf heb toegestuurd. Ik wacht op een reactie van de Kamer hierop. Ik meen dat ik verder geen initiatieven op dit punt behoef te nemen.

De heer *Buurmeijer* (PvdA): Dit gevoel hadden wij al, maar u zei nogal overtuigend dat het kabinet tegen inkomensafhankelijke kinderbijslag is. Ik begrijp nu dat u een open discussie met de Kamer wil aangaan en dat u

De Graaf

gevolg zal geven aan een eventueel meerderheidsstandpunt hierover in de Kamer.

Staatssecretaris De Graaf: Meerderheidsopvattingen in de Kamer zijn voor elk kabinet belangrijk. Als wij een discussie ingaan over de notitie, is deze open. In zo'n discussie moet niet een van de varianten van de notitie buiten de beraadslaging worden gehouden. Ik heb nu slechts onder woorden gebracht welke politieke opvatting het kabinet heeft over het al of niet inkomensafhankelijk maken van de kinderbijslag. Ik meen dat ik hierover geen onduidelijkheid heb laten bestaan.

De heer Hermsen (CDA): Ik meen dat de heer Buurmeijer zeer wel weet.....

De Voorzitter: Geen onderlinge discussie, alstublieft. Er komt nog een tweede termijn.

De heer Leerling (RPF): Ik wil nog wel vastgesteld hebben dat van dit kabinet geen initiatieven op dit punt zijn te verwachten, zoals de Staatssecretaris bij vorige gelegenheden al duidelijk heeft gezegd.

Staatssecretaris De Graaf: Dit is een juiste constatering.

De mogelijkheden voor een alternatief zijn beperkt, mede doordat de termijn waarbinnen de alternatieve maatregelen moeten worden getroffen, bijzonder kort is. Het gaat er immers om, iets te vinden voor het jaar 1983. Ongewijzigd beleid voor de kinderbijslag per 1 juli 1983 houdt in aanpassing van de bedragen voor het eerste en het tweede kind aan de prijsindex en bevrozing van de bedragen voor derde en volgende kinderen.

Het kabinet heeft gemeend het bedrag van 50 mln. allereerst te moeten zoeken in het achterwege laten van de prijsindex voor het eerste en het tweede kind per 1 juli 1983. Volgens de huidige ramingen levert dit in 1983 een ombuiging op van 30 mln. De resterende 20 mln. dienen naar de mening van het kabinet te worden gevonden in een verlaging van de kinderbijslag voor alle kinderen. Op die manier is het draagvlak het grootst, waardoor de verlaging zo gering mogelijk kan blijven. Om op deze wijze 20 mln. te bereiken, is op basis van de huidige prognoses ten aanzien van de ontwikkeling van het prijsindexcijfer een verlaging nodig van 0,5%.

De aanpassingen waarover ik nu spreek, moeten bij wet worden

gerealiseerd. Op zo kort mogelijke termijn zal met die wetswijziging een aanvang worden gemaakt. Ik heb er goede nota van genomen dat de heer Hermsen heeft laten blijken dat ik ten aanzien van de nu noodzakelijke aanpassingen per 1 juli a.s. op zijn steun kan rekenen. De heren Linschoten, Schutte en Van der Vlies hebben laten weten hierover nog geen definitief standpunt te hebben ingenomen. De heer Schutte wees in het bijzonder op de problematiek per 1 juli in breder verband en wil het in die context beoordelen.

De heer Schutte (GPV): De Staatssecretaris heeft een minpost moeten incasseren, die toevallig in de kinderbijslagsfeer is gevallen. Wat is nu het argument om de compensatie ook in de kinderbijslag te zoeken? Het ging toch ook bij het oorspronkelijke ontwerp er niet om dat ombuigingen juist in de kinderbijslag gezocht werden? De Staatssecretaris was van mening dat die categorie op zich zelf in aanmerking kwam voor een ombuiging.

Staatssecretaris De Graaf: Ik heb namens het kabinet een reactie gegeven op een compenserend voorstel van het CDA. Ik had graag willen doorgaan met de behandeling van de oorspronkelijke voorstellen. Ik heb echter het politieke feit te nemen. Naar mijn mening is er dan reden – het is niet een 'must' voor altijd – om de compensatie dan ook in die sector te vinden, ook op grond van de motieven die daarvoor door de heer Hermsen zijn aangedragen. Nogmaals, concrete voorstellen zullen daartoe zo snel mogelijk worden gedaan, omdat een en ander per 1 juli moet worden gerealiseerd. Anders is de afdekking onvoldoende.

De heer Schutte (GPV): De Staatssecretaris heeft dus kennelijk geredeneerd dat de CDA-fractie het hem wel moeilijk maakt om verder te gaan omdat zij niet met zijn voorstel akkoord wilde gaan, maar dat de CDA-fractie gelukkig met een alternatief aankwam waardoor hij niet over andere alternatieven behoefde na te denken.

Staatssecretaris De Graaf: Ik heb al aangegeven dat bij ongewijzigd beleid voor de eerste twee kinderen geen verhoging mogelijk was. Op grond van bepaalde overwegingen is dit toch gebeurd en per 1 juli gaat dit in. Dit is dan een mogelijkheid om het achterwege te laten. Bovendien is nog niet precies bekend hoe de prijsontwikkeling verder verloopt voor het gehele jaar. Het is een kwestie van afwegen.

Men kan elders zoeken, maar naar mijn mening was dit een vrij effectieve en snelle wijze van dekking van het gat op de begroting. Dienovereenkomstig zullen wij dus voorstellen doen.

De heer Schutte (GPV): Effectiviteit behoeft niet altijd hetzelfde te zijn als eerlijkheid en redelijkheid!

Staatssecretaris De Graaf: Maar eerlijkheid en redelijk is ook dat men, als het om de kinderbijslag gaat, dat zoekt in de gehele sfeer daarvan. Nogmaals, het is een kwestie van afwegen. Men kan best argumenten bedenken om tot een andere conclusie te komen.

De heer Van der Vlies (SGP): Mijnheer de Voorzitter! Ik zal de vraag iets nauwkeuriger stellen. Wat kwam eerst, de beslissing van het kabinet om, afgezien van alles, deze bezuiniging toch binnen de sfeer van de kinderbijslag te verwerklijken, of de constatering dat mogelijke alternatieven niet binnen de gestelde termijn tot oplossingen zouden leiden? Met andere woorden; hoe serieus is naar andere mogelijkheden gezocht buiten de kinderbijslagsfeer en binnen het totale pakket aan voorzieningen op dit punt?

Staatssecretaris De Graaf: Mijnheer de Voorzitter! Op die vraag kan ik geen antwoord geven. Ik kan er alleen op wijzen dat voor 1983 een ombuiging is geaccordeerd. Die ombuiging moet worden ingevuld. De tijd hiervoor is vrij kort. Er is een suggestie aangedragen. Hierop hebben wij ingespeeld. Uit de discussie die wij maandag hebben gevoerd, zal duidelijk zijn geworden dat er nog een diepgaande discussie gaande is over de stelselwijziging van de sociale zekerheid en alles wat hiermee samenhangt. Ik zou in die richting moeten kijken om tot een alternatief te komen. Dit zou naar ik vrees veel meer tijd van overweging vergen. De argumenten die de heer Hermsen heeft aangedragen voor het 'dan maar op deze manier' zoeken van een compensatie, waren voor het kabinet aanvaardbaar. Wij hadden uiteraard liever gehad dat wij met onze oorspronkelijke plannen door hadden kunnen gaan.

Mevrouw Beckers-de Bruijn (PPR): Mijnheer de Voorzitter! De Staatssecretaris gebruikt de woorden eerlijk en redelijk. Kan hij mij uitleggen, waarom het eerlijk en redelijk is dat een algemene verlaging wordt doorgevoerd waarvan de laagste inkomens meer last hebben dan de hoogste?

Staatssecretaris De Graaf: Mijnheer de Voorzitter! Als ik op die vraag inga,

De Graaf

krijgen wij een discussie over de doelstelling van de kinderbijslagwetgeving, over horizontale inkomensverdeling, over verticale inkomensverdeling en over al dan niet inkomensafhankelijkheid van de kinderbijslag. Ik kan dan ook in herinnering brengen hetgeen in de kinderbijslag is gebeurd met betrekking tot het afschaffen van de kinderaftek. Aan die discussie heb ik op dit moment geen behoefte. Die hebben wij in deze Kamer al vele malen gehad. Ik heb daaraan dan ook niets meer toe te voegen.

Mevrouw Beckers-de Bruijn (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Die discussie ken ik! Het gaat mij om het woordgebruik. De Staatssecretaris suggereert eerlijkheid en redelijkheid. Dat moet hij dan ook toelichten. Ik vind het namelijk niet eerlijk en redelijk.

Staatssecretaris De Graaf: Mijnheer de Voorzitter! Ik had ook liever iets anders gewild. Op een gegeven moment constateer je een gat. Ook al zou je inkomensafhankelijkheid van de kinderbijslag willen – ik wil dat niet! – dan is dat op deze termijn volstrekt niet te realiseren. Dat is uitgesloten. Het kan gewoon niet. Het is wel zo dat dan wel eens iets te gemakkelijk vergeten wordt dat er al veel is gebeurd in de sfeer van de kinderbijslag met de integratie van de inkomensafrekbaarheid. De kinderaftek is afgeschaft. Dat was een onderdeel van de eerste fase van de kinderbijslagoperatie. Het was een eerste fase die, ook inkomenspolitiek gezien, een sterke nivellerende werking heeft gehad. Als dit gerealiseerd is, vergeet men dat gemakshalve maar!

Mevrouw Beckers-de Bruijn (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Deze suggestie is niet eerlijk. Natuurlijk is er wat gebeurd.

Het verschil is, dat dit voor mij alleen een stapje is op een weg. Het gaat er mij hier om dat het woord eerlijk is gebruikt. Als wordt gesproken over het verdelen van bezuinigingen en de Staatssecretaris gebruikt daarbij het woord eerlijk, heeft hij het niet over de structuur van de kinderbijslag en allerlei moeilijke dingen. Hij spreekt dan over een eerlijke verdeling van geld en over mensen die dat geld nodig hebben. Ik vind dat hij het woord eerlijk dan niet moet gebruiken!

Staatssecretaris De Graaf: Mijnheer de Voorzitter! Ik denk dat wij in herhaling vallen. In de sfeer van de kinderbijslag viel een gat. Ik heb de

omvang hiervan geschetst. In diezelfde sfeer moeten wij naar een andere manier zoeken. Hiervoor ligt deze oplossing.

De heer Buurmeijer (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Kan de Staatssecretaris antwoord geven op de constatering, dat met zijn keuze voor het voorstel van de fractie van het CDA de laagste inkomensgroepen relatief zwaarder worden getroffen dan de hoogste inkomensgroepen.

Staatssecretaris De Graaf: Ik kom in het vervolg van mijn betoog nog te spreken over eventuele maatregelen in het kader van de uitkering ineens. Ik denk in dat verband aan een differentiatie naar gezinsgrootte. Dat komt in het vervolg van mijn betoog nog ter sprake.

De Voorzitter: Dat lijkt mij voor de hand te liggen, want minstens vier sprekers hebben daarover gesproken. De Staatssecretaris is tenslotte nauwelijks begonnen. Ik vraag de leden zijn betoog even af te wachten.

De heer Buurmeijer (PvdA): Wij kunnen natuurlijk wel afwachten, maar dan komt er weer een heel breed verhaal. Ik zie precies welke kant dat op zal gaan.

De Voorzitter: Dat is ook de bedoeling. Als er serieus op wordt ingegaan, moet er een breed verhaal komen. Dat verwacht de Kamer toch?

De heer Buurmeijer (PvdA): Nee, het gaat hier om de eenvoudige vraag of deze maatregel, los van andere maatregelen, met de nu voorgestelde dekking relatief zwaarder uitpakt voor de laagste of voor de hoogste inkomensgroepen.

De Voorzitter: Ook dat element zal toch wel in het antwoord voorkomen?

Staatssecretaris De Graaf: Ik kom direct nog wel te spreken over onder andere de eenmalige uitkering. De heer Buurmeijer zal dan wel zien dat er een samenhang is. Ik weet natuurlijk wel dat hij deze zaken graag wil scheiden, maar dat doe ik niet.

De heer Leerling heeft gezegd dat zijn fractie niet zo gelukkig is met de voorgenomen aanpassing per 1 juli aanstaande. Hij heeft gevraagd of ik cijfermatige informatie aan de Kamer kan verstrekken over de kosten van onderhoud van kinderen. Op dit moment zie ik hiertoe geen kans. Het nog uit te brengen advies van de Sociaal-Economische Raad over de structuur van het stelsel zal die informatie naar ik hoop wel bevatten. Daarop wordt op dit moment gestuurd.

Mevrouw Beckers heeft zich eveneens tegen de voorgestelde korting verklaard. Zij heeft daarbij gewezen op de positie van de bijstandsmoeders. Ik verwijs naar de maandag jongstleden in dat verband gevoerde discussie. Bekeken zal nog moeten worden of er in het kader van de uitkering ineens aanleiding is voor gezinnen met kinderen een hoger bedrag toe te kennen. Deze opmerking maak ik ook met het oog op het betoog van de heer Buurmeijer. Het feit dat dit per 1 juli kan gebeuren op het gebied van de kinderbijslag, zal in die overweging een zelfstandige factor zijn.

Mevrouw Brouwer heeft grote bezwaren tegen de dekking door middel van een verlaging per 1 juli aanstaande; zij heeft op dit punt een motie ingediend. Voor deze voorgenomen verlaging moet nog een wetsontwerp worden ingediend. In die zin acht ik deze motie overbodig. Zoals ik al eerder heb gezegd, zijn er op korte termijn naar mijn mening geen alternatieven voorhanden. Het is volstrekt illusoir te verwachten dat de SER op korte termijn – over de structuur van de kinderbijslag zal adviseren. Ik kan niet anders doen dan deze motie ontraden.

Mevrouw Groenman heeft nogmaals te kennen gegeven dat zij andere gedachten heeft over de mogelijke ombuigingen in de sfeer van de kinderbijslag. Dat is mij bekend. Het lijkt mij niet zinvol thans opnieuw met haar in discussie te gaan. Dat kan gebeuren bij de notitie over de kinderbijslagen of bij het verschijnen van het advies van de Sociaal-Economische Raad over de structurele wijziging van de kinderbijslagen. Een leeftijdsafhankelijkheid was slechts een tussentijdse maatregel in dat geheel.

De aanpassingen in de nominale sfeer per 1 juli 1983 leiden tot een structurele ombuiging van f 100 mln. Te zamen met de twee maatregelen die nu aan de orde zijn, bedraagt de structurele ombuiging in totaal f 130 mln. De oorspronkelijke voorstellen beoogden een bedrag van f 180 mln. te bezuinigen. In deze taakstelling van f 180 mln. wil het kabinet in beginsel geen wijziging aanbrengen.

Deze opstelling betekent dat met name vanaf 1986 – dan ontstaat het probleem namelijk – aanvullende maatregelen in de sfeer van de kinderbijslag dienen te worden getroffen. Het gaat hier om een bedrag van f 50 miljoen structureel. Ik kan nu niet verder op deze problema-

De Graaf

tielk vooruitlopen. Ik moet wel primair bezien of de doorvoering daarvan kan worden gerealiseerd door de introductie van het woonlandbeginsel.

Wij hebben daarvoor dan de tijd tot en met 1985, omdat vanaf 1986 dit structurele probleem op ons afkomt. Ik sluit mijn beschouwing over de kinderbijslag voor kinderen in het buitenland af. Deze zaak is niet meer in het wetsontwerp aan de orde. Wij zullen er echter wel verder aan werken.

Ik kom op de voorstellen die betrekking hebben op huishoudkinderen en uitwonende invalide kinderen. Het verheugt mij dat het principe om het recht op kinderbijslag voor huishoudkinderen af te schaffen, in de Kamer ruime instemming heeft gevonden. Over het tijdstip waarop dit recht kan worden afgeschaft, lopen de meningen evenwel uiteen. Dit is ook het geval binnen de Sociaal-Economische Raad. De heer Hermsen en de heer Linschoten hebben laten blijken mijn standpunt te delen dat nu kan worden overgegaan tot het afschaffen van kinderbijslag voor huishoudkinderen.

De heer Linschoten wil echter een uitzondering maken voor kinderen die het huishouden volledig verzorgen. De heer Hermsen heeft doen blijken dat de CDA-fractie eveneens van oordeel is dat dit recht dient te worden gehandhaafd. Hij heeft hierop een reactie van mij gevraagd. Alle woordvoerders, met uitzondering van die van de PvdA, menen dat er reden is om hier iets aan te doen.

In de nota naar aanleiding van het eindverslag heb ik opgemerkt dat ik, het geheel afwegend, van mening ben dat voorkeur gegeven moet worden aan het volledig beëindigen van het recht op kinderbijslag voor huishoudkinderen. Dit is mijn principiële benadering. Ik heb echter wel begrip voor de argumenten die zijn aangevoerd om dit recht toch te handhaven. Het is mij uit verschillende opmerkingen duidelijk geworden dat het wat makkelijker zou worden met deze voorstellen akkoord te gaan, als hieraan tegemoet zou kunnen worden gekomen. Er ligt op dit punt een amendement van de heer Linschoten. Ik ben geneigd om te zeggen dat ik daarover het oordeel aan de Kamer overlaat. Ik ontraad het amendement in die zin dan ook niet.

De heer Leerling heeft gevraagd wat deze tegemoetkoming kost. Die kost twee miljoen. Die twee miljoen zullen wij moeten inbedden in het

zoeken van een dekking voor het gat dat in het geheel is gevallen. Wij moeten dit gelijktijdig in die zin meenemen.

Een aantal sprekers heeft in eerste termijn over het vraagstuk van de huishoudkinderen opmerkingen gemaakt over de emancipatoire aspecten van die maatregel, de gezinsverzorging, de omvang van de ombuiging en het eventuele recht op een RWW-uitkering. Op al deze onderwerpen ga ik nu stuk voor stuk nader in.

De heer **Toussaint** (PvdA): Over het amendement-Linschoten heb ik de Staatssecretaris gevraagd of hij kan aangeven wat het verschil in financiële consequenties voor een eenoudergezin is tussen aanneming van het amendement en ongewijzigd blijven van het wetsontwerp.

Staatssecretaris **De Graaf**: Het verschil is het wegvallende bedrag aan kinderbijslag.

De heer **Toussaint** (PvdA): Jawel, maar er zijn nog fiscale mogelijkheden, evenals de mogelijkheid van een werkloosheidsuitkering. Kan de Staatssecretaris aangeven wat de uitwerking zal zijn voor die gezinnen, waarop het amendement-Linschoten betrekking heeft?

Staatssecretaris **De Graaf**: Als het amendement wordt aangenomen, verandert er voor die gezinnen niets. Ik weet niet exact wat dit betekent voor het bedrag van de kinderbijslag, want ik weet niet welke volgorde bestaat in het gezin. Fiscaal is er geen verschil, want kinderbijslag is, vanwege de integratie met de kinderaftek, niet belast.

Ik vind het in overeenstemming met de veranderende maatschappelijke opvattingen om het recht op kinderbijslag voor huishoudkinderen af te schaffen. De meeste woordvoerders delen volgens mij deze opvatting. Alle beschouwingen zijn te vinden in de stukken. De heer Hermsen heeft de geschiedenis van het huishoudkind nog eens opgehaald. Daaruit blijkt duidelijk dat de tijden zijn veranderd sinds de heer Lucas zijn initiatieven in dit opzicht heeft ontwikkeld.

De heren Van der Vlies, Leerling en Schutte hebben moeite met het afschaffen van het recht op kinderbijslag voor huishoudkinderen. Vanuit hun levensbeschouwelijke onderbouwing bezien heb ik daarvoor begrip. Ik heb begrepen dat wat hun betreft de kou, bij aanneming van het amendement, voor een groot deel uit de lucht is wat deze maatregelen betreft.

De heer **Schutte** (GPV): Maar de vraag niet!

Staatssecretaris **De Graaf**: Niet alle vragen worden altijd volledig beantwoord. Er blijven altijd vragen open.

De heer **Schutte** (GPV): De Staatssecretaris heeft gezegd dat hij, vanuit onze levensbeschouwelijke achtergrond, begrip heeft voor het feit dat wij enige moeite hebben met het afschaffen van het recht op kinderbijslag voor huishoudkinderen. Ik kan mij voorstellen dat hij zelf ook een levensbeschouwelijke achtergrond heeft. Ik heb ook gezegd dat ik moeite heb met de motivering van het voorstel, meer nog dan met het voorstel op zich. Waaruit bestaat het emancipatoire karakter van een en ander? Kan de Staatssecretaris daarvan een omschrijving geven die verder gaat dan hetgeen daarover in de stukken staat?

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik zal proberen dat te doen. Of het mij overtuigend lukt, weet ik niet zeker. Het staat vast dat veel meisjes vroeger thuis moesten blijven door welke oorzaak dan ook, bij voorbeeld doordat de moeder was weggevallen of invalide was. Daardoor kregen zij een last te dragen – het woord 'last' moet overigens niet verkeerd worden opgevat – die eigenlijk het hele gezin trof. Zij werden daardoor geremd in hun mogelijkheden buiten het gezin. Ik wil hiermee overigens niet de waarde en de betekenis ontkennen van het werken in de huishouding en de eisen die daaraan worden gesteld. Als ik een ander verhaal zou houden over de waardering voor huishoudelijke arbeid, zou ik niet meer durven thuis te komen! Daar gaat het niet om.

Het gaat er wel om, dat dientengevolge vaak één lid van het gezin, meestal een meisje, niet die kansen op ontwikkelingen buiten het gezin heeft. Dat is uit emancipatoire overwegingen niet gunstig. Mijns inziens moet deze maatregel zo worden benaderd.

De heer Schutte vroeg, of dan niet de bestaande kinderbijslagregeling kan blijven voortbestaan. Mijn principiële benadering is echter, dat als een kind in de huishouding de verzorging op zich neemt, het daarvoor in beginsel een volwaardige beloning zou moeten ontvangen en niet een vervangende kinderbijslag. Er zijn ook situaties denkbaar, waarin deze beloning door vader of door het hele gezin kan worden opgebracht. Ik vind dat een volwaardiger wijze van

De Graaf

handelen dan het laten voortbestaan van een voorziening voor huishoudkinderen. Om die reden sta ik ook zo principieel achter deze maatregel. Dit neemt overigens niet weg, dat als het kind niet medeverzorgt maar verzorgt, er reden kan zijn, gelet op wat daarover hier is gezegd, om de regeling te laten voortbestaan.

De heer **Schutte** (GPV): De meisjes, want die zijn het meestal, brengen daarmee een offer. Het lijkt mij goed, dat dat positief wordt gewaardeerd. Het brengen van offers in deze samenleving is zeer te waarderen, ongeacht de verdere omstandigheden.

Ik heb in eerste termijn ook gevraagd, of dit verschijnsel, dat men zichzelf tekort doet in haar of zijn ontplooiing, zich nu ook zo sterk voordoet als in de tijd dat Lucas met zijn amendement kwam. De situatie is sindsdien toch wel sterk veranderd.

Staatssecretaris **De Graaf**: Er is inderdaad wel wat veranderd sedert de introductie van het Lucas-kind en de Scholten-dochter. Dit soort van situaties kunnen zich echter nog wel voordoen. Ik waardeer ook het brengen van dergelijke offers. Ik heb er echter moeite mee, dat soms van een van de kinderen, vaak een meisje, dit offer wordt gevraagd, wat vaak ten koste van haar gaat. Ik meen, dat men deze zaak uit emancipatoire overwegingen zo moet benaderen.

De heer **Leerling** (RPF): Mijnheer de Voorzitter! Dat waardeer ik zeer. Ik ben het wel niet helemaal eens met wat de Staatssecretaris zei, maar zijn woorden, waar ik begrip voor hem, komen veel vriendelijker over dan wat ik in de stukken las. Daarin werd in min of meer denigrerende zin over de positie van de huishoudkinderen gesproken, alsof elke ontplooiingsmogelijkheid alleen buiten de sfeer van het gezin kan worden gevonden. Ik heb vanmorgen geprobeerd duidelijk te maken, dat er meer waardering moet zijn voor hen die directeur of directrice zijn van de BV gezin.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik ben blij met deze reactie. Als die indruk uit de stukken bij hem is overgekomen, dan moet ik zeggen, dat het geenszins mijn bedoeling is geweest. Vandaar, dat het goed is geweest, dat ik een toelichting heb gegeven.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Mijnheer de Voorzitter! Waar blijft nu die volwaardige beloning voor het werk dat deze meisjes verrichten? Wij mogen hierover wel vriendelijke

woorden spreken, maar de praktijk is, dat er geen volwaardige beloning tegenover staat. Ik begreep uit Uw verhaal, dat U vindt, dat dat wel het geval moet zijn.

Staatssecretaris **De Graaf**: Als het gezin het kan opbrengen – dat hoeft niet alleen door de vader te gebeuren, maar het kan ook een gezamenlijke inspanning zijn – dan mag het wat mij betreft een normale beloning benaderen.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): En als het gezin dat niet kan opbrengen, wat doet de Staatssecretaris dan?

Staatssecretaris **De Graaf**: Als een kind per se op goede gronden de verzorging op zich moet nemen en de ouders hiervoor niet kunnen betalen, is in beginsel een beroep op de Algemene Bijstandswet nodig, inkomensgetoetst.

Dat beginsel bestaat. Nogmaals, in het algemeen gaat het bij voorzieningen in deze situatie niet om kinderen in het gezin, maar om gezinsverzorging en dergelijke. Door die instanties moet het probleem worden opgelost. Afgaande op mijn ervaring in dezen heb ik nogal eens de toepassing van bijzondere bijstandswet bepleit in dit soort situaties. Hierover kan men echter geen algemene verhalen houden, omdat het toen de concrete afweging en beoordeling van specifieke situaties betrof. De Algemene Bijstandswet is wat dit betreft heel individueel gericht qua beoordeling.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Als wij ervan uitgaan dat huishoudelijke arbeid volwaardig gewaardeerd moet worden, betekent dit toch dat daar tegenover een volwaardige, dat wil zeggen individuele, beloning moet staan. De Staatssecretaris heeft het over het gezin, dat het niet kan betalen. Als wij het werk dat zo'n meisje doet in stand houden – en daarover worden hier waarderende woorden gesproken – moeten wij ook de consequenties daarvan doortrekken. Wij moeten het dan mogelijk maken dat deze meisjes ook een individuele beloning krijgen, bij voorbeeld ...

Staatssecretaris **De Graaf**: ... via een dienstverband bij de gezinsverzorging. Dat gebeurt ook.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): U doelt op de motie van de heer Buurmeijer? Dat zou een mogelijkheid zijn.

Staatssecretaris **De Graaf**: Neen, dat is iets te gemakkelijk.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Ik wil hierover toch nog iets meer weten. De Staatssecretaris heeft het zelf over een volwaardige beloning, die voor dat werk gegeven zou moeten worden.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik vind ten principale dat wij voor deze kinderen geen regeling moeten treffen in het kader van de kinderbijslag. Dat is de achtergrond van het loslaten van deze voorziening in de Kinderbijslagwet. Daarover voeren wij nu de discussie. Ik wil geen verdere discussie over gezinsverzorging en dergelijke, omdat wij dan naar mijn mening een geheel andere dimensie aan dit onderwerp geven.

Ik heb geprobeerd te schetsen wat de wezenlijke achtergrond is van het loslaten van de voorzieningen die wij nu kennen. Ik erken gelijktijdig dat het, ook naar het gevoel van een meerderheid in de Kamer, niet als zodanig wordt ervaren dat men de volle consequenties ervan wil aanvaarden; vandaar ook het amendement van de heer Linschoten. Ik wil hierover verder niets meer zeggen, want dat zou een herhaling van zetten worden. De kinderbijslag staat ter discussie.

De heer **Toussaint** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik neem aan dat de Staatssecretaris mijn suggesties over het inschakelen van deze huishoudkinderen als alpha-hulp nog wel even bespreekt.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dat neemt de heer Toussaint terecht aan.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Komt de Staatssecretaris ook nog terug op de voorwaarden die de Emancipatieraad heeft genoemd voor het afschaffen van deze kinderbijslag? Wil de Staatssecretaris in ieder geval zijn reactie daarop geven?

Staatssecretaris **De Graaf**: Neen. Ik denk niet dat het nodig is, op deze zaak terug te komen, want ik heb hierover al een breedvoerige uiteenzetting in de stukken gegeven.

Bovendien komt dit in een ander daglicht te staan voor een aantal kinderen, als het amendement van de heer Linschoten wordt overgenomen.

Mijnheer de Voorzitter! Een aantal sprekers heeft de gezinsverzorging nog ter discussie gesteld. Bij vele sprekers is de kern van de zaak het al dan niet recht hebben op een RWW-uitkering. De heer Willems en mevrouw Beckers zijn sterk bevreesd dat dit recht niet zal ontstaan. Ik wil op dit punt geen misverstand laten bestaan.

De Graaf

Zodra het kind beschikbaar is voor de arbeidsmarkt, hetgeen blijkt uit de inschrijving als werkzoekende bij het gewestelijk arbeidsbureau, zal het recht bestaan op een uitkering in het kader van de Rijksgroepsregeling Werkloze Werknemers. Is het kind jonger dan achttien jaar en staat het ingeschreven bij het arbeidsbureau, want dat moet wel gebeuren, dan bestaat voor dat kind als het werkloos is recht op kinderbijslag.

Op dit punt kan ik dus niet meer zekerheid geven dan ik bij dezen heb gezegd en al eerder heb verwoord. Uit de reactie van mevrouw Beckers bleek, dat zij die duidelijkheid ook al uit mijn schriftelijke beantwoording had geproefd. Op haar verzoek en dat van de heer Toussaint bevestig ik dit dus bij dezen.

Mevrouw Beckers-de Bruijn (PPR): Misschien ten overvloede, maar voor alle duidelijkheid vraag ik of de enige toetsing de inschrijving bij het arbeidsbureau betreft. Er wordt dus niet nagegaan of nog huishoudelijk werk wordt verricht?

De heer Linschoten (VVD): Ik wil deze vraag graag uitbreiden. Het criterium: beschikbaar-zijn-voor-de-arbeidsmarkt wordt hierbij toch ook gehanteerd?

Staatssecretaris De Graaf: Ja zeker! Op het moment dat arbeid wordt aangeboden, zal men die moeten aanvaarden.

Mevrouw Beckers-de Bruijn (PPR): Ik wil graag eerst een antwoord op mijn vraag. Het gaat dus om meisjes. De Staatssecretaris zei net dat uit inschrijving op het arbeidsbureau blijkt of zij beschikbaar zijn. Het weet dat in de praktijk bij meisjes al heel gauw wordt gezegd, dat zij niet meer beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt als blijkt dat zij thuis huishoudelijk werk doen.

Staatssecretaris De Graaf: Hoe komt mevrouw Beckers aan deze gegevens? Deze zaak is nog niet effectief. Dit verandert pas op 1 april, aannemend dat de Kamer aan de overzijde er ook vroegtijdig mee instemt. Ik begrijp het verhaal van mevrouw Beckers dus niet. Zij zou immers beschikken over aanwijzingen, dat er straks niet zal worden gehandeld op de manier die ik heb aangegeven, als die wetwijziging is doorgevoerd. Is het niet het beste om niet alleen vertrouwen uit te spreken maar ook gewoon te hebben in een goede uitoefening van hun taak door de sociale diensten van de

gemeenten ten aanzien van de Rijksgroepsregeling Werkloze Werknemers?

Mevrouw Beckers-de Bruijn (PPR): Bij de discussie over sociale zekerheid van afgelopen maandag is mij gebleken dat de Staatssecretaris en de Minister veel meer vertrouwen hadden in de praktijk, de uitvoering door de sociale diensten, dan een aantal kamerleden op basis van concrete gegevens. Mijn enige vraag aan de Staatssecretaris is of inschrijven op het arbeidsbureau inderdaad voldoende is en natuurlijk ook het beschikbaar zijn in verband met solliciteren en de verdere hieraan verbonden voorwaarden?

Staatssecretaris De Graaf: Dat zijn inderdaad de twee criteria.

Mevrouw Beckers-de Bruijn (PPR): Het criterium dat het een meisje is en dat zij thuis waarschijnlijk huishoudelijk werk doet, bestaat dus niet?

Staatssecretaris De Graaf: Ik hoor dit criterium voor het eerst.

Mevrouw Beckers-de Bruijn (PPR): Als de Staatssecretaris dit in de praktijk zal merken of als wij straks met die gevallen bij hem komen, zal hij hiertegen dus heel duidelijk actie ondernemen.

Staatssecretaris De Graaf: Als men zich beschikbaar stelt voor die huishouding en dus niet beschikbaar is voor de arbeidsmarkt, dan wordt aan de overige criteria niet voldaan. Dit is iets anders en hierom gaat het.

Mevrouw Beckers-de Bruijn (PPR): Dit kan alleen uit heel concrete daden blijken?

Staatssecretaris De Graaf: Dit zou blijken uit de keuze die men in concreto doet. Dat is inderdaad juist. Ik denk dat dit ook de enige maatstaf of toetsing kan zijn. Ik zou niet weten wat ik met de overige criteria moest beginnen.

Mevrouw Beckers-de Bruijn (PPR): Hiermee ben ik het helemaal eens. Prima!

Staatssecretaris De Graaf: Dat is meegenomen!

Mevrouw Groenman heeft mij nog gevraagd, bijzondere aandacht aan de positie van huishoudkinderen te schenken, als hun recht op kinderbijslag wordt afgeschaft. Naar mijn mening geeft zij op dit punt een iets te eenvoudige voorstelling van zaken. Het lijkt mij niet goed mogelijk om de huishoudkinderen op categorale wijze

te behandelen en dit zou ook niet goed zijn. De bestaande mogelijkheden, via de arbeidsbureaus, zijn naar mijn gevoel voldoende en dan moet je dit in die zin niet categoriaal benaderen. Ik zeg hiermee niet dat de positie op de arbeidsmarkt van de jongeren, en dus ook van deze meisjes, gunstig is. Uiteraard is dit helaas niet het geval. Het kabinet doet er echter alles aan om de werkgelegenheid voor jongeren, als het enigszins mogelijk is, te bevorderen. Het gaat mij echter te ver om hierbij een speciale regeling voor huishoudkinderen te maken.

Wat de gezinsverzorging betreft, wil ik er nogmaals op wijzen dat het bij nagenoeg alle kinderen om medeverzorging gaat. In die gevallen is gezinshulp in het algemeen niet geboden. De heer Toussaint heeft mij gevraagd – hij deed dit nogmaals per interruptie – of niet overwogen kan worden dat vooral de huishoudkinderen van buitenlandse werknemers als alpha-hulp in het eigen gezin kunnen blijven werken. Mevrouw Brouwer spreekt deze gedachte ook uit en ook de heer Hermsen had dit even in zijn betoeg aangevoerd.

Ik heb geen echt afgerond oordeel over deze zaak, te meer omdat hij niet tot het beleidsterrein van het departement van Sociale Zaken en Werkgelegenheid behoort. De heer Toussaint erkende dat ook en vroeg mij daarom of ik bereid was, zijn benaderingswijze eens een keer voor te leggen aan mijn collega van WVC. Dat wil ik graag toezeggen. Ik denk dat de zaak daar in beginsel thuishoort.

De heer Toussaint (PvdA): De Staatssecretaris zegt 'eens een keer'. Hij zal begrijpen dat ik bedoel zo spoedig mogelijk en dat wij ook zo spoedig mogelijk uitsluitel krijgen over dat overleg.

Staatssecretaris De Graaf: Ik denk niet dat ik overleg in die zin moet aangaan. Ik zal de Minister van WVC melden wat u hierover te berde heeft gebracht. Hij zal daarover dan vanuit zijn verantwoordelijkheid een oordeel uitspreken. Ik zal daarna geen verdere initiatieven behoeven te ontwikkelen. Er is voldoende gelegenheid, als u daartoe aanleiding vindt, om daarnaar te informeren, op welke wijze dan ook.

De heer Toussaint (PvdA): Ik weet niet precies hoe de verhoudingen tussen de bewindslieden zijn.

Staatssecretaris De Graaf: Uitstekend!

De Graaf

De heer **Toussaint** (PvdA): Ik vind dat het melden en het daarmee als gedaan beschouwen, te kort doet aan hetgeen ik vrij duidelijk heb toegelicht en wat naar mijn oordeel ook een duidelijke oplossing kan geven voor het probleem dat hier van allerlei kanten, ook vanuit de Kamer, is aangedragen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Als u daarover een reactie van mij vraagt, moet ik een inhoudelijke beoordeling geven vanuit de beleidsoptiek van mijn collega. Dat wil ik niet doen. U mag van mij aannemen dat dit serieus zal worden doorgegeven aan het ministerie van WVC.

De heer **Hermesen** (CDA): Dat laatste is zo belangrijk, omdat – dat weet deze Staatssecretaris zeer wel – in de goede relaties en ook in verdere gesprekken die op de departementen moeten worden gevoerd en in de verdere ontwikkeling van een politiek beleid, het spreekwoord 'c'est le ton qui fait la musique' vaak opgeld doet. Het ligt er dus maar aan wie het zegt en hoe het op een gegeven moment overkomt, welke aandacht er aan suggesties wordt besteed.

In dit opzicht zou de Staatssecretaris natuurlijk enige medewerking kunnen verlenen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik zal goede muziek opzetten. Ik had in het Fries willen reageren, maar dat laat ik nu maar achterwege.

Het doel van het voorstel met betrekking tot uitwonende invalide kinderen is het beëindigen van de mogelijkheid dat de kinderbijslag de gemaakte kosten ten behoeve van het kind overtreft. Met deze maatregel wordt een ombuiging gerealiseerd van 10 mln. Wat de hoogte van de nu te stellen onderhouds betreft, is aangesloten bij wat ouders in de regel bijdragen om voor tweevoudige kinderbijslag in aanmerking te komen. Het doet mij genoegen dat de heer Hermesen zich bij dit voorstel heeft aangesloten. Praktisch alle woordvoerders hebben zich met dit voorstel verenigd.

Ten aanzien van de vraag van de heer Hermesen met betrekking tot de situatie van twee in een inrichting verblijvende kinderen, kan ik hem ter geruststelling mededelen dat in de destijds gekozen oplossing geen wijziging komt door deze verandering. Ook de heren Toussaint en Leerling kunnen zich verenigen met dit voorstel. Daar ben ik uiteraard bijzonder blij mee. De heer Willems

en mevrouw Beckers pleiten voor opschorting van deze maatregel tot de algehele herziening van de Algemene Kinderbijslagwet. Ik erken dat daartoe ook een pleidooi is gevoerd in een advies van de Sociaal-Economische Raad.

Mevrouw **Beckers-De Bruijn** (PPR): Alleen voor oude gevallen!

Staatssecretaris **De Graaf**: U wilt nog een onderscheid maken tussen oude en nieuwe gevallen. Ik vind toch dat er sprake van een zo evidente scheefgroei dat er reden is om direct, niet alleen voor nieuwe gevallen, maar ook voor de oude, deze zaak recht te trekken. Er wordt namelijk op onjuiste gronden kinderbijslag verstrekt. Er is dus een overcompensatie. Daarvoor dient onze kinderbijslagverzekering niet.

Misschien mag ik er nog het volgende aan toevoegen. Het maakt natuurlijk wel een onderdeel uit van de invulling van de ombuigingsoperatie. Ik proef echter uit de reactie van de Kamer dat men de voorziening die nu geldt, echt overtrokken vindt. Het algemene gevoelen is toch dat hier kinderbijslag wordt verstrekt voor kosten die niet eens gemaakt worden, een overcompensatie. Als men dan iets moet doen, vind ik dat men dit soort regelingen daarvan niet moet uitzonderen.

Naar mijn mening moeten wij zeker niet op de SER wachten, ook niet voor de oude gevallen. Ik ben namelijk bang dat de SER met zijn advisering over de fundamentele herziening van de kinderbijslag langer bezig is dan mevrouw Beckers veronderstelt. Dit bleek ook uit de motie van mevrouw Brouwer. Dat duurt veel langer dan zij veronderstelt, gezien de diepgaande studie die nog moet plaatsvinden naar de kosten van het bestaan van kinderen. Ook in die zin vind ik hetgeen mevrouw Beckers bepleit niet juist.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Ik meen dat de Staatssecretaris in tweede instantie terecht de ombuigingsoperatie als argument noemt, maar daarmee heb ik als lid van een niet-regeringsfractie niet zo gek veel te maken. Volgens de Staatssecretaris is de kinderbijslag altijd ten onrechte verstrekt, maar dit hebben een aantal vorige kabinetten en Kamers op hun geweten. Er is wél een groot aantal mensen met invalide kinderen die de kinderbijslag al die tijd hebben gehad. Per 1 april a.s. krijgen zij abrupt niets meer. Ik ben het eens met het principe, maar moet men de uitvoering niet een beetje verzachten?

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik heb van menige ouder die in dit soort gevallen kinderbijslag ontvangt, de verrassende opmerking gehoord: moet dit nu zo? En dan zeg ik: neen. Dus doen wij het niet meer.

□

De heer **Hermesen** (CDA): Voorzitter! Over de laatste opmerking van mevrouw Beckers wil ik om te beginnen ook iets zeggen. Als toch door jurisprudentie en verdere ontwikkelingen blijkt dat de wetgeving aan haar doel voorbyschiet en als komt vast te staan dat mensen eigenlijk te veel aanspraken hebben op kinderbijslag, gaat het toch niet aan deze situatie langer te laten voortbestaan dan nodig is?

Als anderszijds op zeker moment blijkt (ik duidde hier al op toen ik sprak over het geval waarin twee kinderen in een inrichting verblijven) dat de wetgeving tekortschiet, moeten wij toch ook proberen een verbetering in de wet aan te brengen? Dit is het spiegelbeeld. Mevrouw Beckers wil wel de bestaande uitkeringen laten voortbestaan, maar wil dan niet meewerken aan het spiegelbeeld. Ik vind dit geen gelijke behandeling. Zeker in deze tijd moeten wij dit echt doen.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Wij krijgen weer een discussie over de woorden 'eerlijk' en 'gelijke behandeling'. Ik weet dat de heer Hermesen van mening is dat iemand die een ton of nog meer verdient, evenveel zijn kinderbijslag nodig heeft als iemand met een heel laag inkomen. Als de Staatssecretaris zojuist spreekt over mensen die er niet op zitten te wachten, zijn dit mensen die genoeg verdienen. Ik vind dat wij in de bezuinigingsoperatie niet een hokje kunnen afscheiden voor de kinderbijslag die wij vervolgens verdelen, maar dat wij ook moeten kijken naar de inkomenseffecten die de bezuinigingen op de kinderbijslag hebben op het gehele gezinsinkomen.

De heer **Hermesen** (CDA): Mevrouw Beckers is kennelijk zo allergisch voor betogen van mijn kant over de kinderbijslag dat zij zelfs elke opmerking die ik maak en die echt geen enkel verband houdt met de kwestie van al of niet nivelleren naar inkomenshoogte, tracht daarmee wel in verband te brengen. Ik geloof dat ik daaraan op dit moment voorbij kan gaan, omdat zoals uit de voorgaande discussie reeds is gebleken wij ter zijner tijd nog een discussie krijgen over het 'woonlandbeginsel', waarbij ook de notitie wordt betrokken die de

Hermesen

voorganger van de Staatssecretaris heeft samengesteld en ingediend.

Staatssecretaris **De Graaf**: Zij heeft de notitie samengesteld en ik heb haar ingediend.

De heer **Hermesen** (CDA): Zij heeft haar opgesteld, deze Staatssecretaris heeft haar ingediend. Die notitie komt dan nog eens in discussie. Bij die gelegenheid kan de argumentatie, die ten grondslag kan liggen aan een gelijke kinderbijslag ongeacht inkomenshoogte, nog eens aan de orde komen.

De Staatssecretaris heeft aan het begin van zijn betoog gesteld dat hij blijft werken aan het aanvankelijk in dit wetsontwerp gestelde doel. Dat is duidelijk. Hij zal van zijn kant willen aannemen, dat hij ons vooralsnog niet heeft overtuigd. Vandaag was daar ook niet het juiste moment voor. Afgezien van de argumenten ten aanzien van de verdragssituatie zijn er naar onze mening ook andere argumenten aan te dragen om niet te komen tot een verschil in hoogte van de kinderbijslag met betrekking tot in het buitenland wonende kinderen.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Hoe kan deze opstelling, die de heer Hermesen verwoordt, nu samengaan met het ondertekenen van de motie van de heer Linschoten? Daarin staat dat de kinderbijslag de gemaakte onderhoudskosten niet mag overtreffen, maar vervolgens dat bij het verlenen van kinderbijslag het woonlandbeginsel als uitgangspunt moet worden genomen.

De heer **Hermesen** (CDA): Wij zijn het in deze Kamer altijd erover eens geweest dat de kinderbijslag niet de kosten mag overtreffen, zelfs de heer Buurmeijer. Voor mij staat echter geenszins vast dat een werkelijk evenwichtige vergelijking van de kosten van levensonderhoud van kinderen hier en in het buitenland tot zodanige verschillen leidt, dat je daaruit mag afleiden dat er een verschil in kinderbijslag moet zijn. De Staatssecretaris meent dat wel te mogen vaststellen.

Nu, dat is zijn goed recht. Het doet niets af aan de letterlijke inhoud van deze motie. De motie onderlijnt exact wat wij steeds als beginsel hebben genomen, namelijk dat kinderbijslag niet meer moet zijn dan een bijdrage in het levensonderhoud en niet meer dan dat. Die motie onderlijnt ook dat, gelet op alle verhoudingen, in de kinderbijslagwetgeving het woonlandbeginsel wel degelijk uitgangspunt dient te zijn voor een juiste vergelijking.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Erkent de heer Hermesen gezien de eerste opvatting over de onderhoudskosten in relatie tot de inkomenssituatie en de erkenning van het woonlandbeginsel, dat daarin eigenlijk impliciet ligt besloten dat, zodra het woonlandbeginsel erkend is, wat het CDA betreft een aanvang kan worden gemaakt met een verlaging van de kinderbijslag voor in het buitenland wonende kinderen?

De heer **Hermesen** (CDA): Geenszins. Ik heb dat ook duidelijk gemaakt. In dat opzicht verschillen wij bepaald van mening over de praktische uitvoering. Het gaat hier echter om het vastleggen van een bepaald beginsel. Men kan dan van mening verschillen over de normen waaraan men de zaak moet toetsen. Voorshands verschillen wij daarover nog duidelijk van mening met de Staatssecretaris. Het woonlandbeginsel op zich zelf doet daaraan niets af.

Over het amendement van de heer Linschoten heeft de Staatssecretaris gezegd dat hij het oordeel aan de Kamer overlaat. Gelet op hetgeen hij verder over dit amendement heeft opgemerkt, zal het hem en de Kamer duidelijk zijn dat onze fractie dit amendement zal steunen. Als het in stemming komt, zullen wij ervoor stemmen.

Ik heb nog wel een paar opmerkingen in de richting van de heer Linschoten. De heer Linschoten heeft ten aanzien van de dekking een voorbehoud gemaakt. Hij wilde zich niet vastleggen ten aanzien van de wijze waarop de Staatssecretaris zich voorstelt een dekking te vinden voor het gat dat nu ontstaat in de uitgaven voor de sociale zekerheid.

Ik begrijp dat, maar ik mag wel aannemen van de heer Linschoten dat zijn fractie in beginsel bereid is om aan die dekking mee te werken. Of het nu deze dekking is of een andere, waar de Kamer het over eens wordt, dat maakt niet uit. De VVD moet er echter wel aan meewerken dat die dekking er komt. Ik hoop dat de heer Linschoten in zijn tweede termijn iets duidelijker is dan hij in eerste termijn is geweest.

De heer **Schutte** (GPV): Ik heb van de Staatssecretaris begrepen dat het advies van het CDA op dit punt erg zwaar weegt. Kan de heer Hermesen aangeven of hij bij het aandragen van een alternatief voor het aanvankelijke plan van de Regering ook heeft overwogen om een alternatieve dekking buiten de sfeer van de kinderbijslag te zoeken?

De heer **Hermesen** (CDA): Nee, wij hebben geen alternatieve dekking gezocht, omdat wij ook moeten afwegen wat op andere beleidsterreinen van dit kabinet in voorbereiding was en is. Wat dat betreft moeten wij ons bewegen binnen de grenzen van het regeerakkoord. Wat het terrein van de sociale zekerheid ten opzichte van andere ministeries betreft, zijn die grenzen duidelijk aangegeven. De heer Schutte zal de dekking binnen de sector van de sociale zekerheid moeten zoeken.

De heer **Schutte** (GPV): Het terrein van de sociale zekerheid is ruimer!

De heer **Hermesen** (CDA): Dit is inderdaad een ruim begrip. Hetgeen in de sfeer van de kinderbijslag is gebeurd, kan men zien als een cumulatief vrij zware operatie. De laatste twee jaar heeft zich op de andere terreinen van de sociale zekerheid ook al een en ander afgespeeld, want de kinderbijslagoperatie is veel eerder begonnen. Het is mogelijk dat op dat gebied nog meer beleidsvoornemens omgezet moeten worden in echte daden, wanneer de situatie niet duidelijk verbetert. Wanneer wij dit alles tegen elkaar afwegen, vinden wij een solidariteitsoffer van alle gezinnen met kinderen ten opzichte van de beperkte groep van buitenlandse werknemers, de meest reële oplossing.

□

Mevrouw **Groenman** (D'66): Om te beginnen merk ik iets op over de kinderen van buitenlandse werknemers. De discussie over het woonlandbeginsel wordt voortgezet, heb ik begrepen. Wij hebben op dit moment geen behoefte aan de motie-Linschoten en Hermesen. Wij vinden namelijk dat eerst een discussie in de Kamer over deze kwestie moet plaatsvinden. Wij zouden ons ter zake nu niet willen vastleggen, want dan kunnen wij er niet meer vanaf.

Ik heb ook begrepen dat de Staatssecretaris een discussie met de woonlanden zelf gaat voeren. Ik heb in het eindverslag gelezen dat de Staatssecretaris, toen hij nog bij zijn oorspronkelijk voorstel bleef, een onderscheid wilde maken tussen kinderbijslagbedragen voor die gezinnen waarvan de kinderen naar school gaan. Naar mijn gevoel was een differentiatie naar schoolgaande kinderen mogelijk.

Ik vind dit zeer interessant. Daaruit blijkt toch dat de kosten van levensonderhoud wel eens hoger kunnen zijn dan die waar de Staatssecretaris

Groenman

altijd van is uitgegaan. Ik neem ook aan dat, wanneer de Staatssecretaris met de woonlanden in discussie gaat, hij dat punt weer naar voren brengt.

Dan kom ik te spreken over de dekking van het gat dat ontstaat. Ik wil mij er nu niet expliciet over uitlaten. De Staatssecretaris heeft gezegd dat hij de D'66-gedachten over de kinderbijslag – vooral ons voorstel om de progressie naar het kindertal af te schaffen – in een ander verband wil bespreken. Ik wijs er wel op dat afschaffing van de progressie vanaf het zesde kind f 25 miljoen oplevert. Dat is dus iets waarover men kan denken.

Ik begrijp best dat je steeds minder krijgt, naarmate je bij een hoger aantal kinderen begint. Wanneer je vanaf het zesde kind begint, betekent dat dat een gezin met zes kinderen niet per kind meer krijgt dan een gezin met vijf kinderen. Dat is het principe. Het levert wel een bedrag van f 25 miljoen op. Verleden week hadden wij een andere dekking nodig. Toen begonnen wij bij het vierde kind en hadden wij f 150 miljoen. Nu doe ik dus een andere suggestie.

Wat de Staatssecretaris over huishoudkinderen heeft gezegd, daarmee ben ik het in principe eens. Ik vond dat hij een emancipatoir verhaal heeft gehouden.

De Staatssecretaris zal aanvaarding van het amendement van de heer Linschoten niet ontraden, omdat hij begrip heeft voor de gedachte erachter. Wat gebeurt er precies aan emancipatoir beleid voor de kinderen die door het amendement in dezelfde situatie blijven als ze nu verkeren.

De Staatssecretaris zal deze situatie nog steeds niet emancipatoir achten. Ik vraag mij af of hij voor deze categorie, meestal meisjes, iets aparts zal bedenken.

De Staatssecretaris vindt het mooi, als er een volwaardige beloning komt. Ik heb ook begrepen dat hij de suggestie, dit onder te brengen bij de bestaande gezinsverzorging in de vorm van alfa-hulpen, welwillend aan de Minister van WVC zal doorgeven. Ik heb hierop geattendeerd in het eindverslag met de opmerking dat het werk dat meisjes thans verrichten, een andere status krijgt, als het wordt ondergebracht bij de gezinsverzorging, omdat de financieringsbron dan anders is en de betaling rechtstreeks aan de gezinsverzorg(st)er, zijnde het huishoudkind, geschiedt. Dit idee is door de PvdA overgenomen en wordt nu in meerderheid gesteund. Ik

acht het verstandig, als de Staatssecretaris in deze richting verder denkt.

De Staatssecretaris wil geen categoriale benadering van deze meisjes. Overigens schreef hij in de nota naar aanleiding van het eindverslag dat hij de suggestie van de fractie van D'66, aparte scholings- en arbeidsprojecten op te zetten voor kinderen van buitenlandse werknemers, aardig vindt. Ik begrijp daarom niet helemaal zijn antwoord in eerste termijn.

Staatssecretaris De Graaf: Wij spraken over huishoudkinderen. Wat u nu zegt, geldt in het algemeen.

Mevrouw Groenman (D'66): Scholings- en arbeidsprojecten voor kinderen van buitenlandse werknemers zijn inderdaad iets anders. De Staatssecretaris erkent echter zelf dat huishoudkinderen vaak voorkomen in gezinnen van buitenlandse werknemers. Als extra aandacht wordt gegeven aan scholings- en arbeidsprojecten voor meisjes in het algemeen en voor buitenlandse werknemers in het algemeen, kan men ook volhouden dat aan meisjes in gezinnen van buitenlandse werknemers extra aandacht moet worden besteed.

Staatssecretaris De Graaf: Dit is een onderdeel van het minderhedenbeleid.

Mevrouw Groenman (D'66): Dit begrijp ik, maar ik vraag om een aparte benadering van meisjes in dit beleid.

Ik sluit tenslotte aan bij een vraag van de heer Schutte in eerste termijn, waarop de Staatssecretaris naar mijn mening geen antwoord heeft gegeven, over de in- en uitverdieneffecten. Wat bespaart hij en wat is hij extra kwijt aan gezinsverzorging? Ik blijf van mening dat de druk op de gezinsverzorging groter zal worden.

□

De heer Leerling (RPF): Mijnheer de Voorzitter! Ik breng de Staatssecretaris dank voor de uitvoerige beantwoording.

Hij heeft gezegd dat de maatregel voor verlaging van de kinderbijslag voor kinderen van buitenlandse werknemers voorlopig is opgeschort en dat dit hooguit tot 1986 mogelijk is. Dan moeten structurele andere maatregelen worden genomen. De Staatssecretaris heeft ook gezegd dat het kabinet op andere wijze dan oorspronkelijk de bedoeling was, zal proberen, het doel te bereiken. Dit kwam bij mij wat cryptisch over.

Het is mogelijk dat hij hiermee bedoelde dat het kabinet komt met de

maatregel die hij heeft aangekondigd: de bevrozing en de korting. Het is echter ook mogelijk dat hij een andere weg denkt te kunnen bewandelen om alsnog te komen tot korting op de uitkering aan buitenlandse werknemers op het punt van de kinderbijslag. Als dit het geval is, wil ik hierover iets horen. Misschien hebben wij elkaar op dit punt misverstaan.

In de schriftelijke behandeling is op een vraag van de fracties van het CDA en de RPF geantwoord dat als alternatief kan dienen een bevrozing van de kinderbijslagbedragen per 1 juli aanstaande. Het alternatief dat nu aan de orde is, gaat verder.

Is de reden hiervoor zuiver rekenkundig? Was de zaak niet voldoende doorgerekend en is men, toen de zaak serieus werd onderzocht, tot andere uitkomsten gekomen?

Ik sluit mij aan bij de vraag van de heer Schutte of het kabinet ertoe bereid is, echt naar andere mogelijkheden te zoeken, buiten de sfeer van de kinderbijslag. Dit heeft ook betrekking op mijn opmerking in eerste termijn dat de wijze waarop de zaak nu wordt afgewikkeld, op gespannen voet staat met het dualistische staatsbestel. Ik meen dit zo te mogen uitdrukken. De huidige gang van zaken is geen schoolvoorbeeld van de manier waarop tussen parlement en Regering moet worden gehandeld.

Mijnheer de Voorzitter! De Staatssecretaris stelt dat sinds 1975 het woonlandprincipe in de EG in discussie is. Nu wil ik zijn gewicht niet onderschatten, maar is het niet reëel te veronderstellen dat, nu Nederland zich voor het woonlandprincipe uitsprekt de zaak in een stroomversnelling komt en dat inderdaad mag worden aangenomen dat dit voor 1986 een algemeen uitgangspunt is?

Het heeft mij verheugd dat de Staatssecretaris in principe bereid is bij het verzamelen van gegevens over de kosten van onderhoud en opvoeding van kinderen in diverse woonlanden, in overleg te treden met de buitenlandse werknemers. Toch zat er enige aarzeling in. Ik vraag mij af waarom. Is het niet eenvoudiger om zo veel mogelijk gegevens te verzamelen, zeker nu het niet om een paar weken of maanden gaat maar waarschijnlijk om enkele jaren?

Met betrekking tot hetgeen de Staatssecretaris over de 'huishoudkinderen' naar voren heeft gebracht, kan ik vrij positief zijn. Ik ben vooral blij met hetgeen hij in reactie op het amendement-Linschoten naar voren heeft gebracht en met hetgeen hij in het interruptiedebatje over de

Groenman

emancipatoire aspecten heeft gezegd, die naar mijn mening in de schriftelijke voorbereiding een veel te zwaar accent hebben gekregen.

Ik hoop dat hetgeen de Staatssecretaris heeft gezegd over het respect voor meisjes en volwassen vrouwen die vrijwillig hun levensvervulling zien en vinden in het vervullen van huishoudelijke taken brede weerklank zal vinden op het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, waar ook Emancipatiezaken huist.

Het is namelijk geen overheidstaak om ongevraagd veranderingen aan te brengen in de positie van mensen in onze samenleving, in dit geval de positie van de vrouw. Het is een vrijwillige keuze.

Om nogmaals de waardering voor huishoudelijke taken te onderstrepen, wil ik nog een ander punt noemen. Vroeger spraken wij over 'huishoudscholen' en tegenwoordig heten deze LHNO. Het zijn uiterst waardevolle beroepsopleidingen voor mensen die zich willen toerusten op een taak in de zorgsector, met name op die in de eigen leefstijl van het gezin.

Uit de vriendelijke woorden van de Staatssecretaris naar aanleiding van het amendement-Linschoten maak ik op, dat de emancipatoire aspecten in dit opzicht – waar het gaat om de 'huishoudkinderen' – niet relevant zijn. Deze zaak is alleen een budgettaire kwestie geworden. Welnu, gelet op het geringe bedrag heeft de Staatssecretaris daarom weinig moeite gehad om zich zo uit te spreken. Hij laat de beslissing aan de Kamer over; ik hoop dat de Kamer zo wijs is het amendement van de heer Linschoten over te nemen.

□

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Voorzitter! Wat de 'huishoudkinderen' betreft, hebben wij vastgesteld dat de RWW is gegarandeerd voor wie kiest voor het zoeken van een baan. Dat blijkt dan uit het inschrijven op het arbeidsbureau en uit solliciteren. Dat betekent niet dat wie geen baan vindt, thuis niet de handen uit de mouwen mag steken. Als het goed is, doet iedereen dat. Ook de Staatssecretaris!

Wij zullen het amendement-Linschoten steunen. De Staatssecretaris verzet zich niet hiertegen. Hij gaat zelfs nog verder: hij is van mening dat wie kiest voor het huishouden, ook een gelijkwaardige beloning verdient. Achteraf heeft hij natuurlijk gedacht: had ik dat maar niet gezegd. Als je als

Staatssecretaris zo iets achter de tafel zegt, wordt je meteen gevraagd hoe je dit effectueert. Ik verwacht dus op zijn minst – want zo'n volwaardige beloning mag niet afhangen van het feit of het gezin dat al dan niet kan opbrengen – dat de Staatssecretaris de motie-Toussaint met erg veel kracht bepleit bij zijn collega.

Wat betreft de invalide kinderen heb ik gezegd het er mee eens te zijn dat er sprake is van te veel kinderbijslag. Aan de andere kant: wij hebben wetten en de kinderbijslag is een hele tijd toegekend.

Mensen hebben recht op rechtszekerheid. Het afschaffen hiervan van het ene moment op het andere, is erg veel gevraagd. Als de Staatssecretaris dan zegt dat er ouders zijn die vinden dat zij de kinderbijslag eigenlijk niet nodig hebben, wijs ik erop dat dit dan natuurlijk niet de ouders zijn die weinig geld verdienen. Dat zijn dan de ouders die in zijn geheel best een stuk kinderbijslag kunnen missen. Dat is dus geen argument! Ik begrijp dat de Staatssecretaris niet bereid is, de zaak alleen in te voeren voor de nieuwe gevallen en de oude gevallen te laten zoals zij zijn. Ik vind dat erg jammer.

□

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nog op enkele punten ingaan. Ik begin met de woonland/werklanddiscussie. Wij hebben de toezegging van de Staatssecretaris goed begrepen. Wij denken dat de notitie die hij heeft aangekondigd over de grensproblematiek in relatie tot deze problematiek in een mondeling overleg uitstekend aan de orde kan komen.

Ik kom dan wel bij de motie van de fracties van de VVD en het CDA. Bij interruptie heb ik al kenbaar gemaakt dat ik het buitengewoon onhoffelijk vind dat de regeringsfracties vandaag even bepalen dat de keuze al is gemaakt, terwijl door een niet onaanzienlijk deel van deze Kamer – zelfs één van de ondertekenaars van deze motie, de heer Hermsen, heeft hierover gesproken – de behoefte is geuit om een discussie te voeren en om enige rust te betrachten. De noodzaak hiervan ontgaat mij ook volstrekt.

Ik ben dus naar de diepere bedoelingen van zo'n motie gaan zoeken. Wat zijn de redenen hiervoor? Als je de heer Hermsen daarnaar vraagt, zal hij zeggen dat de twee overwegingen niets met elkaar hebben uit te staan. Dat heeft hij ook juist in antwoord op mijn interruptie verklaard. Luiste-

rend naar de woorden van de indiener van de motie, de heer Linschoten, heb ik duidelijk de conclusie kunnen trekken dat de VVD de keuze heeft gemaakt. Zij is van mening dat de kinderbijslag voor kinderen die in het buitenland verblijven te groot is.

Men was van mening dat, zolang het woonlandbeginsel niet enigszins is geregeld, plannen in die richting niet door kunnen gaan. Het CDA had nu wat weerstand en doet mee aan zo'n motie. Dit betekent dat in feite een 'nummer' is gemaakt in het kader van dit voorstel. De Staatssecretaris heeft het voorstel in moeten trekken. Hij was hiertoe gedwongen, omdat hij wist dat hiervoor aan de linkerzijde ook geen steun was. Het CDA steunt intussen een motie van de VVD, waarmee op de iets langere termijn hetzelfde effect kan worden bereikt. Dit alles is gebeurd, terwijl in de Kamer is gevraagd om de discussie nog eens goed te voeren.

De heer **Hermsen** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Als de heer Buurmeijer een verbinding tussen het woonlandbeginsel en de hoogte van de kinderbijslag in die zin uitlegt, dat toepassing van het woonlandbeginsel per se zou moeten leiden tot een korting op de kinderbijslagen voor in het buitenland verblijvende kinderen heeft hij de zaak bepaald verkeerd begrepen. Toepassing van het woonlandbeginsel behoeft zeker niet te leiden tot een korting op de kinderbijslagen. Het leidt er alleen toe dat je reëel met elkaar gaat praten over de vragen, hoe de kosten van levensonderhoud en van opvoeding en verzorging liggen en of er aanleiding is om tot grote kostenverschillen te komen. De heer Buurmeijer maakt zich hierover enorme zorgen! Ik heb reeds in eerste en tweede instantie doen blijken dat wij hierover nog grote twijfels hebben.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Dan ontgaat mij opnieuw de reden waarom de fractie van het CDA zo'n motie ondertekent! Zij is het met ons eens dat wij over het woonlandbeginsel nog eens een discussie zouden moeten voeren. Vervolgens ondersteunt zij een motie waarin de twee overwegingen – gelet op de toelichting die de eerste ondertekenaar heeft gegeven en zijn stellingname in het geheel van deze problematiek – niet ontkoppeld van elkaar kunnen worden beschouwd. De heer Hermsen kan dan opnieuw zeggen dat hij nog niet toe is aan de laatste uitkomst. Gelukkig dat die nog niet is bepaald!

Interruptie van CDA'er Hermesen

Het gaat echter om de reden van de heer Hermesen om deze motie te ondertekenen. Ik zie dat beide indieners even beraad willen hebben! Ik wacht wel even.

De heer **Hermesen** (CDA): Ik had aan zo'n beraad geen behoefte. Zo'n beraad voeren wij overigens ook regelmatig met de heer Buurmeijer! Wij hebben in het verleden en ook vandaag doen weten dat wij een duidelijke voorkeur hebben voor het woonlandbeginsel, ook in verband met de situatie van de Duitse-grensarbeiders. Dat heb ik vanmorgen al gezegd.

Dat neemt natuurlijk niet weg dat men op elk gewenst moment die uitgesproken voorkeur ter discussie kan stellen. Mag ik die voorkeur een keer uitspreken? Mag ik een discussie ingaan met een stellingname? Ik wil mij best in een discussie van het tegendeel laten overtuigen; daarvoor sta ik open. Voorshands ga ik die discussie in met de in de motie uitgesproken stellingname.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Het gaat er ook niet om dat de heer Hermesen die stellingname heeft. Het is wel niet zo duidelijk uit de procedure rondom dit wetsontwerp naar voren gekomen, maar als de heer Hermesen dat nu zegt, dan neem ik dat aan. Uitgesproken op het moment dat in de Kamer gevraagd wordt om enige ruimte voor die discussie – ik ben hier met de Staatssecretaris tot een gedachtenwisseling gekomen en die zal worden voortgezet in een mondeling overleg – komen beide regeringsfracties met

een motie, die of overbodig is, gezien de uitleg van de heer Hermesen, of een uitgesproken inhoud heeft, zoals de heer Linschoten haar heeft toegelicht.

Ik houd het op die laatste toelichting. Ik denk dat de VVD het zo heeft geregeld en dat het CDA in de volgende ronde volop zal meedoen om alsnog deze maatregelen tot uitvoering te brengen. Ik herinner daarbij aan de opmerking van de Staatssecretaris dat hij in 1986 zal vastlopen omdat de dekking niet voorzien is. Het lijkt mij heel verstandig als de CDA-fractie nu duidelijk verklaart welke betekenis zij geeft aan deze motie. Ik kom niet verder dan de constatering dat het voor het CDA een overbodige motie is en dat de VVD daar vanuit haar opstelling terecht een heel duidelijke beleidsmatige inhoud aan heeft gegeven.

Ik kom te spreken over het dekkingsvoorstel. Ik heb van de Staatssecretaris begrepen dat het technisch gezien niet om één element gaat. Dat valt uit de stukken niet duidelijk op te maken. De Staatssecretaris heeft gesproken over het niet-aanpassen op basis van de prijsindexering voor de eerste twee kinderen en daarnaast, dan wel daarbovenop, een algehele korting van 0,5%. Het is dus meer dan men bij oppervlakkige waarneming uit het voorlopig verslag zou kunnen opmaken.

Er is gevraagd hoe dit is ontstaan, maar daarop is geen duidelijk antwoord gegeven. Heeft de Staatssecretaris eerst de ene maatregel overwogen en vervolgens, nadat een tekort werd geconstateerd, de andere

daaraan gekoppeld? Zo ja, is het juist om te constateren dat het CDA alleen de ene maatregel heeft gesuggereerd en dat de Staatssecretaris zich genoodzaakt zag om de volgende daaraan toe te voegen in verband met de dekking?

Als dat zo is, kan hij zich niet verschuilen achter de CDA-fractie, zoals hij in zijn eerste reactie deed, zo in de geest van: die fractie heeft mij die maatregelen aangeleverd en wie ben ik om dat anders aan te pakken? De Staatssecretaris, de Regering is verantwoordelijk voor de voorstellen die hier bij de Kamer worden gedeponeerd.

Ik herhaal mijn vraag die ik bij interruptie stelde. Toen werd gezegd dat daarop nog breedvoerig zou worden teruggekomen. Ik geloof dat er vier zinnen aan gewijd waren. Wij constateren dat de huidige voorstellen – een korting van 0,5% over de gehele linie – relatief zwaarder uitpakken voor de laagste inkomens. Is de Staatssecretaris het daarmee eens?

Dan moet hij geen verhaal houden over wat hij nog denkt te gaan doen bij de eenmalige uitkeringen. Ik kreeg zelfs de indruk dat een serieus voorstel van ons in het kader van de positie van één-oudergezinnen en de gezinnen met een inkomen op bijstandsniveau, de Staatssecretaris goed van pas zou komen om wat hij nu tekort doet, straks weer te compenseren. Vanuit die optiek hebben wij dat voorstel niet gedaan.

Wij bestrijden de dekking die de Staatssecretaris nu heeft aangegeven en hebben daarvoor in december onze argumenten en onze eigen dekking gegeven. Wij blijven staan achter het voorstel dat wij maandag jongstleden in een UCV hebben gedaan. Ik vraag nu een duidelijk antwoord van de Staatssecretaris over de uitwerking van deze korting op de kinderbijslag.

□

De heer **Toussaint** (PvdA): Ik heb nog een paar korte opmerkingen over de zaak van de huishoudkinderen. Ik kom op de criteria om in aanmerking te komen voor RWW dan wel voor kinderbijslag. Deze zaak is vrij uitvoerig besproken in het interruptiedebat. Ik heb de indruk dat deze kwestie voor vandaag voldoende tot klaarheid is gebracht. Wij zullen uiteraard afwachten wat de praktijk ons brengt. De Staatssecretaris heeft ons daartoe ook uitdrukkelijk uitgenodigd. Welnu, het zit natuurlijk in die koop besloten dat wij zo nodig op dit punt te zijner tijd zullen terugkomen.

Toussaint

Ik maak nog een opmerking over de kwestie van de alpha-hulpen. Ik hoop dat de Staatssecretaris en ik dezelfde opvattingen hebben over goede muziek. Ik ga ervan uit dat de Regering het voorstel serieus in overweging zal nemen. Ik ga er ook van uit dat de Regering het resultaat van die overweging zo spoedig mogelijk aan de Kamer zal doen weten.

Ik heb begrepen dat de Staatssecretaris niet in staat is cijfermatig aan te geven wat de inkomenseffecten zijn van het oorspronkelijke wetsontwerp voor één-oudergezinnen. Wij zullen uiteraard ook zonder die informatie zoals te doen gebruikelijk het amendement van de heer Linschoten binnen onze fractie aan een oordeel onderwerpen. Te zijner tijd zullen wij laten weten waartoe die beoordeling heeft geleid.

□

Mevrouw Brouwer (CPN): Mijnheer de Voorzitter! Weliswaar is de beperking van kinderbijslag voor in het buitenland verblijvende kinderen voorlopig van de baan, maar uit het interruptiedebat met de heer Linschoten is wel duidelijk geworden hoe dit kan uitwerken. Het woonlandbeginsel betekent niet alleen een beperking van de kinderbijslag, maar waarschijnlijk ook een veel verdergaande verlaging van de kinderbijslag voor kinderen van buitenlandse werknemers. In de landen waar het is ingevoerd – ik meen met name in West-Duitsland – leidt dit ook tot verlaging van de kinderbijslagbedragen.

Het is wat vreemd dat in het kader van dit debat het woonlandbeginsel wordt geïntroduceerd en dat er gedaan wordt alsof dit een neutrale kwestie is. Dit heeft ook niets te maken met het gelijkheidsbeginsel waarover iedereen spreekt. Immers, de buitenlandse werknemers die in Nederland wonen, blijven alle premies betalen. Nu is een bepaalde politieke lijn in gang gezet, waardoor zij wel met verlaging van de kinderbijslag te maken krijgen.

Wij kunnen niet op een achternamiddag een besluit nemen over het woonlandbeginsel. Het is meer dan een discussie waard. Er moet ook zeker contact met organisaties van buitenlandse werknemers over komen. Ik ben het met de heer Buurmeijer eens dat de motie-Linschoten en Hermsen in feite betekent dat het woonlandbeginsel al wordt vastgelegd.

Ik vind het wat vreemd dat de fractie van het CDA, die tijdens de voorbereiding van dit wetsontwerp een principiële opstelling heeft gekozen, nu een dergelijke motie mede ondertekent. Zo probeert zij, volgens mij, op een achternamiddag de wijziging van de kinderbijslag op deze wijze vast te leggen. Het lijkt mij dat de CDA-fractie nog eens moet nadenken of zij mede-ondertekenaar blijft van de motie. Stel dat de motie aangenomen wordt – dit is niet te hopen – wat voor zin heeft het dan om nog een toekomstige discussie te voeren? Een kamermeerderheid legt dan immers al een stempel op die discussie. Ik wil daar wel iets meer over weten.

Wij blijven bezwaren hebben tegen de voorgestelde dekking. Deze heeft het effect van het uitspelen van groepen. Weliswaar is nu de beperking van de kinderbijslag voor kinderen van buitenlandse werknemers van de baan, maar alle lage inkomens krijgen met meer dan 0,5% verlaging van de kinderbijslag te maken.

Er is nogal wat discussie geweest over mijn motie en over de vraag, of het SER-advies op korte termijn kan worden uitgebracht. Wij zullen daar vanmiddag niet uitkomen. Gelet op de onzekerheid over het SER-advies leek het mij verstandig om mijn motie te wijzigen. Wellicht kunt u die wijziging aan het einde van mijn betoog voorlezen.

Er zijn prachtige woorden gewijd aan het belang en de glorie van de huishoudelijke arbeid. Dat doet mij genoegen. Het is overigens wel typerend dat die woorden worden uitgesproken door mannen die niet dagelijks huishoudelijke arbeid verrichten. Ik wil toch gebruik maken van deze discussie door aan te sluiten bij de opmerking van de Staatssecretaris dat huishoudelijke arbeid een volwaardige beloning zou moeten kennen.

Gelijk loon voor gelijke arbeid, ook als het om huishoudelijke arbeid gaat, lijkt mij een goed principe, dat echter wel een vervolg moet krijgen. Dat betekent dat als de meisjes waarover het nu gaat toch vrijwillig de keuze maken om huishoudelijke arbeid te blijven verrichten omdat het gezin dat nodig heeft, daarvoor een voorziening moet worden getroffen. Ik kan mij voorstellen dat de Staatssecretaris daarop niet in detail is ingegaan; wellicht kan dat in tweede termijn nog gebeuren.

Is de Staatssecretaris bereid om informatie te verstrekken aan de

betrokken groepen, waardoor duidelijk wordt voor de meisjes die niet voor huishoudelijke arbeid kiezen maar werkloos zijn, dat zij in aanmerking kunnen komen voor een RWW-uitkering? Bij bepaalde groepen – ik sluit deze groep daarbij zeker niet uit – is het immers niet bekend dat zij op een dergelijke uitkering aanspraak kunnen maken.

Is de Staatssecretaris niet bereid tot het verstrekken van die informatie, dan vrees ik dat dit een verlaging van het inkomen betekent, omdat de kinderbijslag voor deze groep verdwijnt. Dat heeft ook voor vrouwen niets met emancipatie te maken, maar wel met verslechtering van de situatie, versluierd door een bepaald sausje. Ik heb de eer de Kamer een gewijzigde motie aan te bieden.

Motie

De **Voorzitter:** De motie-Brouwer c.s. (17 696, nr. 14) is in die zin gewijzigd, dat zij thans luidt:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

constaterende, dat de Regering de verlaging van de kinderbijslag voor niet in Nederland verblijvende kinderen heeft opgeschort;

constaterende, dat in plaats daarvan een algehele verlaging van de kinderbijslagbedragen per 1 juli wordt voorgesteld;

van mening, dat een dergelijke verlaging niet gewenst is in verband met de koopkrachteffecten voor de lagere inkomensgroepen;

verzoekt de Regering, af te zien van haar voornemen per 1 juli a.s. de kinderbijslag te verlagen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze gewijzigde motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 16 (17 696).

□

De heer **Linschoten (VVD):** Mijnheer de Voorzitter! De Staatssecretaris is in zijn beantwoording bijzonder duidelijk geweest. De opschorting van het voorstel om de kinderbijslag voor in het buitenland wonende kinderen meer in overeenstemming te brengen met de kosten van levensonderhoud in die landen, heeft een voorlopig karakter. Het kabinet zal zich veel moeite getroosten om binnen EG-verband en bilateraal met een aantal landen daarbuiten het woonlandbegin-

VVD-kamerlid Linschoten

sel, dat een rechtvaardige verhouding tot uitdrukking brengt, aan te kaarten, opdat ook in de Nederlandse kinderbijslagwetgeving dat beginsel kan worden gerealiseerd.

Ik ben blij met hetgeen de Staatssecretaris heeft gezegd over mijn motie, die ik hierover in eerste termijn heb ingediend. De motie was bedoeld als een steun in de rug voor de Regering bij haar onderhandelingen die moeten leiden tot de introductie van het woonlandbeginsel in de multilaterale en bilaterale verdragen. Ik wens de Staatssecretaris daarbij erg veel succes.

De Staatssecretaris heeft één vraag van mij niet beantwoord, namelijk die naar het tijdpad dat hij zich hierbij voor ogen stelt. Hij heeft gezegd dat het eerste initiatief op dit punt in 1975 is genomen door de Bondsrepubliek Duitsland. Welke perspectieven ziet de Staatssecretaris op dit moment?

Als het weer acht jaar gaat duren, betekent dit dat wij nu nog niet veel zijn opgeschoten. In deze tijd van bezuinigingen, waarin ook aan gezinnen met kleine inkomens wordt gevraagd, een bijdrage te leveren aan de ombuigingen, worden de mensen die relatief veel kinderbijslag krijgen in relatie tot de kosten die moeten worden gemaakt om het kind op te voeden ontzien. Dat mag niet veel langer het geval zijn. Het is in het kader van de ombuigingen van belang, dat wij over voldoende extra

argumenten beschikken om op korte termijn tot opnemng van dat woonlandbeginsel in de Algemene Kinderbijslagwet te komen.

De Staatssecretaris heeft gezegd, dat hij begrip heeft voor mijn amendement inzake de huishoudkinderen, daar ben ik blij mee. Hij laat het oordeel aan de Kamer over. In zijn woorden klonk door, dat hij wel degelijk sympathiek staat tegenover dit amendement.

De Staatssecretaris heeft er alleen moeite mee, omdat volgens hem het hele begrip huishoudkinderen zou moeten verdwijnen. Dat belang afwegende tegen het belang van de mensen die komen te verkeren in een minder plezierige situatie dan waarin zij nu zitten, kom ik tot de conclusie, dat dit amendement een buitengewoon goede zaak is. Ik ben verheugd over de steun die het amendement van diverse fracties heeft gekregen.

□

De heer **Van der Vlies** (SGP): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Staatssecretaris voor zijn beantwoording. Er zijn wat nuanceringen aangebracht bij de gedachte van het kabinet, die is verwoord in de stukken, over de waardering van het offer dat een kind brengt om daar waar dat nodig is het gezin geheel te verzorgen. Ik ervaar dit als een verrijking. Als er een offer wordt gebracht dan worden daarvoor andere mogelijkheden opgeofferd.

Gelukkig is er hier en daar nog liefde om dat offer te brengen. Ik denk wel eens – ik spreek dit echter zeer genuanceerd uit – dat dit te weinig gebeurt in onze samenleving, met alle consequenties voor beslag op gemeenschapsgelden van dien. En de gezinsleden en de overheid als forum van de samenleving hebben zo'n offer te waarderen en daaraan ook verantwoordelijkheden en consequenties te verbinden.

Ik ga nog kort in op twee punten. De Staatssecretaris heeft gezegd initiatieven te zullen ontplooiën om het woonlandbeginsel met spoed in de betreffende EG-verordening ingevoerd te krijgen. Ik had uit de nota naar aanleiding van het eindverslag begrepen dat dit voor 1985 zijn beslag moet krijgen. Hij heeft nu gezegd dat dit eigenlijk pas hoeft per 1986. Ik was vanmorgen wat pessimistisch over de mogelijkheden om tot een tijdige verwerkelijking te geraken. Er komt nu een jaar bij. Dat vergroot de mogelijkheden. Ik ben echter nog niet geheel overtuigd van het zeer geolied lopen van dit mechanisme. De tijd zal het echter wel leren.

Ik merk vervolgens iets op over de dekking die men voor ogen heeft voor de resterende f 50 mln. Het is duidelijk geworden dat er niet voldoende serieus is gezocht naar de mogelijkheden van die dekking. Gelet op de samenwerking tussen de fracties die het kabinet steunen en het kabinet zelf, was het misschien niet zo nodig om naar die alternatieven te zoeken. De Staatssecretaris beriep zich in ieder geval even op het feit dat de termijn voor het ontwikkelen van alternatieven te kort was.

Uit alles is mij de indruk nagebleven dat de eerste keuze is geweest de taakstelling: wij bezuinigen dit bedrag in de sfeer van de kinderbijslag. Ik vind dat te beperkt. Ik zag liever dat men werkelijk serieus had gezocht naar andere dekkingsmogelijkheden. Het betreft hier uiteindelijk niet 'een gat in de begroting. De kinderbijslag Staatssecretaris te citeren, maar een gat in de begroting.

Staatssecretaris **De Graaf**: Het is geen gat in de begroting. De kinderbijslag valt buiten de begroting. Het betreft hier een eigen fonds.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Dat is waar. Ik weet echter dat, wanneer de politieke wil aanwezig is, voldoende geld elders te vinden is om dit ervoor te bestemmen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dat is dus in de sfeer van de sociale zekerheid,

Van der Vlies

want daarvan maakt de kinderbijslag onderdeel uit.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Daarin heeft de Staatssecretaris gelijk. Binnen die sfeer kunnen andere keuzes gemaakt worden voor eenzelfde bedrag, als de politieke wil aanwezig is. Dit is dan nog afgezien van de vraag die ik niet voor alle omstandigheden kan beantwoorden, of dit binnen termijn tot ontwikkeling te brengen is. Daarover heeft de Staatssecretaris wel iets gezegd, maar hij heeft mij dit ten aanzien van concrete alternatieven toch niet willen of kunnen duidelijk maken. Ik had daarnaar wel gevraagd; vandaar mijn opstelling in tweede termijn, die dezelfde is als in eerste termijn.

Ik maak nog een opmerking over de ingediende moties. Ook ik heb met grote aandacht, zoals ik dat pleeg te doen, de motie van de VVD en het CDA bekeken. Ik heb ook de daarover gevoerde discussie gevolgd.

Ik voeg mij een beetje in het gelid van de heer Buurmeijer, want ik kan mij niet aan de indruk onttrekken dat de motie of overbodig is – ik herinner eraan dat het dictum letterlijk als voornemen van het kabinet in de nota naar aanleiding van het eindverslag staat – of, vooruitlopend op wat vanaf 1986 moet gebeuren en erkennend dat invoering van het woonlandbeginsel tot lagere kinderbijslagbedragen dan nu gelden kan leiden, een voorschot is en niets anders op wat men zich heeft voorgenoemen te doen vanaf 1986. Dat spoort niet geheel met de opstelling van de desbetreffende fracties ter zake van de nota van wijziging, waarin de maatregel ten aanzien van de in het buitenland wonende kinderen buiten het wetsontwerp is geplaatst.

□

De heer **Schutte** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Staatssecretaris voor zijn beantwoording. Ik kan met enkele korte opmerkingen volstaan.

Door velen is de alternatieve dekking voor de f50 mln. besproken. Ik signaleer dat zowel de Staatssecretaris als de heer Hermsen namens de fractie van het CDA, die in eerste instantie met deze gedachte gekomen is, onderkennen dat er in de sfeer van de kinderbijslag al zeer aanzienlijk is omgebogen, zodat er toch wel bijzondere argumenten moeten zijn om het ombuigen nu weer in deze sfeer te zoeken.

Ik herinner eraan dat het ook mijn standpunt is geweest dat het verlies

van de dekking van f50 mln. geen kwestie is van het opnieuw zoeken van ombuigingen in de sfeer van de kinderbijslag, omdat men zich dat toch al voorgenoemen had. Het was in de sfeer van de sociale zekerheid; vandaar dat het terecht is dat het daarin gezocht wordt.

Wij kunnen de zaak nu niet ten principale doorspreken. Is de Staatssecretaris daarom bereid, mij toe te zeggen dat, als hij met een dekkingsvoorstel voor deze f50 mln. komt, daarin gemotiveerd wordt aangegeven waarom hij tot een bepaalde conclusie – dat kan eventueel de kinderbijslag betreffen – is gekomen na afweging van de mogelijkheden binnen de sociale zekerheid? Ik denk dat wij dan een basis hebben voor een vruchtbare discussie in een later stadium over dit onderwerp.

Wat betreft de huishoudkinderen herinner ik evenals mevrouw Groenman aan het feit dat de Staatssecretaris nog niet heeft geantwoord op mijn vraag over de secundaire effecten van deze maatregel. Het gaat om een relatief geringe ombuiging, bruto. Als daartegenover nog aanmerkelijke kosten staan, kan men zich afvragen wat het nettoresultaat c.q. de zin is van deze ombuiging. Als ik ervan uitga dat op deze vraag een bevredigend antwoord komt en dat het amendement van de heer Linschoten wordt aanvaard, kan ik bij nadere overweging instemmen met het ombuigingsvoorstel. Ik doe dat duidelijk in het licht van de verbreding van de motivering die de Staatssecretaris, vooral in het interruptiedebat, heeft gegeven.

Bij dit soort maatregelen gaat het vaak niet zozeer om het resultaat van het voorgestelde, maar juist om het kader waarin zo'n maatregel geplaatst wordt en waarom men zoiets voorstelt. Dat is ook belangrijk voor het accepteren van zo'n maatregel in de samenleving. Tegen deze achtergrond vind ik wat de Staatssecretaris hierover in dit debat naar voren heeft gebracht belangrijk.

□

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Ik veronderstel dat er nog voldoende gelegenheid zal zijn om in deze Kamer over de kinderbijslag voor kinderen in het buitenland te debatteren en wel als de Regering hieromtrent eventuele volgende voorstellen doet, nadat over deze aangelegenheden in het kader van de EG en met de betrokken landen verder overleg is gepleegd en is onderhandeld.

De heer Leerling vroeg wat ik bedoelde met het op andere wijze bereiken van het doel. Ik bedoel hiermee het alsnog proberen te realiseren van de in mijn oorspronkelijke voorstel beoogde verandering in de kinderbijslag, maar dan na die onderhandelingen. Met dit oogmerk ga ik dus die onderhandelingen in.

De heren Leerling en Van der Vlies hebben met name het woonland-principe genoemd en enige twijfel uitgesproken ten aanzien van het wel optreden van de stroomversnelling. In dit verband heeft de heer Linschoten nog eens naar het tijdspad gevraagd dat hierbij dan in acht kan worden genomen. De heer Van der Vlies heeft terecht gewezen op mijn antwoord, dat het probleem pas echt in 1986 op mij afkomt, vanwege een tekort aan dekking en dat hierdoor enige ruimte is ontstaan.

Wat het tijdspad betreft, zal ik proberen om alles te doen wat in mijn vermogen ligt om ervoor te zorgen dat wij vroegtijdig voor 1986, met een zodanige invulling komen, dat niet op andere wijze in die dan ontbrekende dekking moet worden voorzien. Dan moet immers weer een andere keuze worden gedaan, terwijl ik het liefst via de maatregel, voortkomend uit die onderhandelingen, de ombuiging zou willen verwezenlijken.

De heer Leerling bemerkte bij mij enige aarzeling ten aanzien van het bij deze problematiek betrekken van de buitenlandse werknemersorganisaties in Nederland. Ik wil dit serieus doen, maar kom pas echt tot een invulling wanneer ik die afweging heb gedaan en dit goed heb kunnen beoordelen.

Mevrouw Groenman heeft mij nog even geattendeerd op de ook in mijn stukken genoemde mogelijkheid van differentiatie van kinderbijslagen in het buitenland als bij voorbeeld blijkt dat de kinderen daar wel onderwijs volgen. Ik heb gezegd dat dit punt bij het overleg en de onderhandelingen kan worden betrokken en wij zullen het dan ook meenemen.

Vele woordvoerders hebben opnieuw over de dekking gesproken. De heer Schutte vraagt mij met name om in de voorstellen voor juli gemotiveerd aan te geven waarom wij tot deze keuze komen. Ik wil dit graag doen. Dat zal dan ook het goede moment zijn om tot die goede afweging te komen.

Ik wijs er nog eens op, dat op de overige onderdelen van de sociale verzekering een vrij fundamentele en diepgaande verandering plaatsvindt via stelselwijziging. Dit zijn in het algemeen 'sigaren uit een doos die

De Graaf

nog gereed staat' en hiermee ben ik vrij zuinig en zal er niet zo maar een uitnemen. Dit is een belangrijke overweging. In reactie op de opmerkingen van de heren Schutte, Leerling en Van der Vlies zal ik dus proberen dit goed aan te duiden.

De heren Buurmeijer en Leerling en andere leden hebben erop gewezen dat aanvankelijk even de indruk is gewekt, dat de dekking kon worden gevonden door slechts de verhoging van de kinderbijslag voor eerste en tweede kinderen per 1 juli niet door te laten gaan en dat de zaak dan rond is.

Uit de cijfers die ik in eerste termijn heb gegeven is mijns inziens voldoende duidelijk geworden dat dit niet het geval is, omdat er dan een gat blijft van 20 mln. Dit gat is overigens niet alleen het gevolg van het wegnemen van deze maatregelen uit het wetsvoorstel betreffende kinderen in het buitenland, maar ook het gevolg van een vertraagde invoering van de twee overige maatregelen.

Dat moet u bij deze beoordeling wel in het geheel betrekken. In feite komt daar de problematiek van die 2 mln. nog bij, voor het geval het amendement van de heer Linschoten door deze Kamer zou worden aanvaard.

Mevrouw **Beckers-De Bruijn** (PPR): Wil de Staatssecretaris hierbij ook de problematiek van de één-oudergezinnen betrekken? Er zijn tienduizenden bijstandsmoeders met 1 of 2 kinderen en enkele honderden met meer kinderen.

Staatssecretaris **De Graaf**: Wij komen dan terecht bij de discussie die ik al eerder heb gevoerd met mevrouw Beckers en de heer Buurmeijer over de invulling van de eenmalige uitkering, waar met name de problemen liggen met de één-oudergezinnen. Als men uitgaat van een verlaging van een half procent voor alle kinderbijslagen, moeten de lagere inkomens, rekenkundig gezien, inderdaad meer inleveren dan de overige inkomens. Dat is voor mij dan ook een overweging om te zeggen dat bij het hanteren van een differentiatie naar gezinsgrootte bij de eenmalige uitkering met dit aspect rekening moet worden gehouden.

Wij doen dat op een gevarieerde wijze: in 1981 is wel rekening gehouden met de gezinsdifferentiatie en in 1982 niet. Dat wordt bepaald door de feitelijke omstandigheden waarmee wij worden geconfronteerd. Eén van die feitelijke situaties is op een gegeven moment een eventuele

maatregel met betrekking tot de kinderbijslag op 1 juli 1983. In die zin vind ik dat daarmee rekening moet worden gehouden.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Ik dank de Staatssecretaris dat ik een zo duidelijk antwoord heb gekregen op de twee keer door mij gestelde vraag. Wil hij nu ook de vraag beantwoorden, wat het solidariteitskarakter is van deze vorm van dekking ten opzicht van het gat dat is gevallen?

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik kan dan alleen maar herhalen wat ik hierover in eerste termijn, ook na interrupties, al breedvoerig heb gezegd. Ik ben geneigd om dat niet te doen, omdat vanmiddag ook nog wat andere zaken moeten worden behandeld die ons departement aangaan.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Zo kunnen we wel bezig blijven. Ik eerste termijn hebt u daar ook niet op geantwoord. Er zijn in de Kamer partijen die zeggen dat het een solidariteitsmaatregel is. Ik vraag u nu om uit te leggen wat het solidariteitskarakter is van deze vorm van dekking zoeken voor een gat dat is ontstaan door het niet nemen van een andere maatregel.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik hoef toch geen uitleg te geven van hetgeen anderen in dezen hebben gezegd? Ik heb duidelijk aangegeven voor welke problemen ik kom te staan. Ik heb heel simpel toegegeven dat een

verlaging van de kinderbijslag met een half procent voor de laagste inkomens inderdaad nadeliger doortelt dan voor de hoogste inkomens. Daarmee heb ik het standpunt van de Regering in dezen voldoende verklaard.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): U vindt het dus niet zo'n solidaire maatregel?

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik verwijs naar de discussie die ik al eerder heb gevoerd. U weet in welke richting ik zelf heb geprobeerd deze zaak in te vullen.

De heer Schutte en mevrouw Groenman hebben nog gesproken over de in- en 'uitverdieneffecten'. Die problematiek doet zich het meest indringend voor als het gaat om bij voorbeeld het niet overnemen van het amendement van de heer Linschoten. Dan komt die zaak in wat vollere omvang dan nu het geval is aan de orde.

Er zullen hier en daar wat 'uitverdieneffecten', in zitten. Het is bekend dat er bij het nemen van maatregelen door de overheid in het kader van bezuinigingen en dergelijke af en toe ook neveneffecten zullen optreden. Een geringere loonsverhoging of een geringere uitkering leidt op zichzelf tot geringere belasting- en premieopbrengsten. Deze wijze van berekening wordt daarbij echter niet in acht genomen. Men kan niet altijd rekening houden met de neveneffecten, in die zin dat men iets om die reden niet zou moeten doen.

PvdA-kamerlid Buurmeijer onderbreekt het betoog van Staatssecretaris De Graaf. Achter Buurmeijer staat mevrouw Brouwer van de CPN

Staatssecretaris De Graaf van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Er kunnen zelfstandige redenen zijn, in de kinderbijslag of elders (ik dacht dat de heer Schutte dit ook onder woorden had gebracht) om iets door te zetten op grond van beleidsoverwegingen. Dat speelt hierbij zeker ook een rol.

De opmerking van mevrouw Groenman over de progressie in de kinderbijslag heb ik ook deze keer weer genoteerd. Het bedrag heb ik ook genoteerd. Of het juist is, weet ik niet, maar ik neem het op haar gezag aan.

Bij de dekking is met name van belang de motie van mevrouw Brouwer, welke motie inmiddels is herzien. Er is nu een overweging uitgerold die de motie op zichzelf minder onjuist maakt. 'Waardevoller' kan ik niet zeggen, want ik blijf de motie afwijzen. Het element echter dat gewoon onjuist was, is er uitgehaald, maar voor het overige is de motie voor mij politiek ten minste even onaantrekkelijk. Daarom blijf ik haar ook nu ontraden.

Over de categorale benadering van huishoudkinderen heb ik al bij interruptie gesproken aan het adres van mevrouw Groenman. Ik denk dat zij gelijk heeft, maar dat het dan moet gebeuren in het kader van het minderhedenbeleid en niet omdat het meisjes zijn. Anders zouden wij een minder juiste categorale opsplitsing krijgen. Ik had echter de indruk dat zij dit eigenlijk ook bedoelde. Onze

meningsverschillen op dit punt zullen dan ook niet zo groot zijn.

Over volwaardige beloning e.d. heb ik niets meer toe te voegen aan wat ik daarover al heb gezegd. Mijn betoog over de huishoudkinderen heb ik gehouden in het kader van de kinderbijslagwetgeving en uit een oogpunt van emancipatie. Daartoe moet ik mij ook beperken.

Mevrouw Beckers vroeg nog steun voor de gedachte van de heer Toussein inzake de alfa-hulp. Ik zeg aan hun adres dat ik dit punt echt serieus neem, dat ik echt niet een zegje voor de vaak houd en dat ik het niet zonder meer als een brievenbus zal doorgeven. Ik zal het op een serieuze wijze doorgeven aan mijn collega van WVC.

Mevrouw Brouwer vroeg of de mogelijkheden met betrekking tot de RWW wel voldoende bekend zijn. Ik denk het wel. Ik heb geen reden om te veronderstellen dat er speciale activiteiten op het gebied van voorlichting nodig zijn. Er is altijd voldoende voorlichting, ook over de RWW in het kader van het bijstandsbeleid. Ik meen dat er geen reden is daaraan nog speciaal iets te doen.

Mevrouw Brouwer (CPN): Maar voor deze groep verandert er iets. De vraag is of men zelf begrijpt dat men een RWW-uitkering kan aanvragen.

Staatssecretaris De Graaf: Ik denk het wel. Daar ga ik van uit. Als men op dit moment in de huishouding werkt en

dit niet beschikbaar is voor de arbeidsmarkt en er zijn medeverzorgers (aannemende dat het amendement-Linschoten wordt aangenomen) dan verandert er alleen maar iets als zij zelf ook veranderen. Ik zie, eerlijk gezegd, geen bijzondere reden om meer te doen dan wij normaal al doen, namelijk goed voorlichten. Ik heb vertrouwen in de sociale diensten, die deze zaak op consciëntieuze wijze uitvoeren.

Mevrouw Brouwer (CPN): De sociale diensten krijgen ook niet een aparte richtlijn hiervoor?

Staatssecretaris De Graaf: Natuurlijk niet. Je mag toch aannemen dat daar volwassen mensen werken....

Mevrouw Brouwer (CPN): Dat neem ik wel aan.

Staatssecretaris De Graaf: Je behoeft toch niet overal een richtlijn voor te geven. Stel je voor! Men moet gewoon de wet en de regels uitvoeren. Ik ga ervan uit dat dit gewoon gebeurt. Als er speciale aanleiding voor is, als men b.v. later ontdekt dat het niet gesmeerd loopt, kan men alsnog iets doen. Men moet niet op voorhand richtlijnen geven over zaken waarvan ik in redelijkheid vind dat het gewoon valt onder de toepassing van wettelijke regels.

Mevrouw Beckers-de Bruijn heeft geconstateerd dat er toch sprake is van een teruggang in inkomsten bij de kinderen in inrichtingen bij de nieuwe criteria. Ik geef dat toe. Het is echter all in the game. Het hoort erbij. Ik vind dat het in die zin voldoende is gemotiveerd. Ik vind het ook sociaal verantwoord om de keus te doen. Als ik het niet doe, is het niet haar probleem. Het is mijn probleem. Als ik doe wat zij wil vragen, valt er wel gat. Dat behoeft zij zich niet aan te trekken, maar ik kan om dat probleem niet heen. Ik zal dan elders een oplossing moeten vinden.

Mevrouw Beckers-de Bruijn (PPR): Het ging niet om de teruggang in inkomens, maar om de rechtszekerheid die er moet zijn en om de vraag wanneer er wel en wanneer er geen overgangsbepalingen zijn.

Staatssecretaris De Graaf: Ja, maar het probleem blijft hetzelfde.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De Voorzitter: De Kamer heeft al besloten, de in verband met het wetsontwerp noodzakelijke stemmingen morgen te houden.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van **hoofdstuk XV (Sociale Zaken en Werkgelegenheid) van de rijksbegroting voor 1983 (met uitzondering van de onderdelen Emancipatie en Sociale Zekerheid en Bijstandszaken) (17 600-XV); de begroting van het Bezitsvormingsfonds voor 1983**

en van:

de motie-Moor c.s. over een arbeidstijdverkorting per 1 januari 1986 (17 600-XV, nr. 69);

de motie-Groenman c.s., over de aanwending van de nog niet uitbetaalde prijscompensatie (17 600-XV, nr. 70);

de motie-Beckers-de Bruijn over de gevolgen van arbeidstijdverkorting (17 600-XV, nr. 71).

De **Voorzitter**: Door mij zijn schriftelijke antwoorden ontvangen van de Minister en de Staatssecretarissen van Sociale Zaken en Werkgelegenheid op vragen, gesteld in eerste termijn. Deze antwoorden zullen worden opgenomen in een bijvoegsel bij de Handelingen van deze vergadering.

[Het bijvoegsel is opgenomen aan het eind van deze weekeditie.]²

De algemene beraadslaging wordt hervat.

□

Minister De Koning: Mijnheer de Voorzitter! Vandaag wordt, ik dacht voor het eerst, de begroting van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid als laatste in de rij van begrotingen behandeld. Daaruit moet naar mijn oordeel niet worden afgeleid dat deze begroting voor de Kamer en de Regering een sluitpost van regeringsbeleid zou zijn. Dat is trouwens ook voldoende gebleken in de verschillende ontmoetingen die de afgelopen maanden hebben plaatsgevonden tussen de Kamer en de bewindslieden van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Verschillende leden zijn dan ook op de diverse ontmoetingen ingegaan. Het belang dat aan sociaal beleid en dus ook aan de begroting van Sociale Zaken wordt toegekend, blijkt ook voldoende uit de bijdragen die uit de Kamer in eerste termijn zijn geleverd. Mede namens mijn collega-bewindslieden wil ik de Kamer daarvoor mijn dank betuigen.

Twee belangrijke onderdelen van het beleid, het emancipatiebeleid en het sociale-zekerheidsbeleid, werden al in UCV's behandeld. In december jongstleden hebben Staatssecretaris

De Graaf en ik uitgebreid met de Kamer gesproken over een samenhangend inkomens-, ombuigings- en werkgelegenheidsbeleid. Ook in de tussentijd zijn er verschillende ontmoetingen geweest.

Bij ieder van die bijeenkomsten kwamen afzonderlijke onderwerpen aan de orde. Daarom hecht ik er zeer aan juist vandaag de samenhang tussen de verschillende onderwerpen te onderstrepen. In een driesporenbeleid hebben wij geprobeerd die samenhang gestalte te geven, binnen het geheel van het sociaal-economisch beleid. Ook binnen de grenzen van ons eigen ministerie is die samenhang niet weg te denken.

Inkomensbeleid moet waar mogelijk dienstbaar worden gemaakt aan het werkgelegenheidsbeleid. Een volumebeleid moet ertoe dienen onnodig beroep op de sociale zekerheid te voorkomen. Arbeidsvoorwaardenbeleid en het beleid ten aanzien van de sociale zekerheid vullen elkaar aan. Binnen de totale problematiek van de collectieve sector moeten noodzakelijke ombuigingen zodanig worden gekozen dat de essentie van ons stelsel betaalbaar blijft en daardoor behouden blijft. Solidariteit moet zich uitstrekken tot verdeling van inkomen en tot verdeling van werkgelegenheid.

Bij de huidige economische ontwikkeling gaat het meer dan ooit om het maken van moeilijke keuzen. Daarbij moet worden overwogen dat offers zo redelijk mogelijk moeten worden gebracht en dat korte-termijnmaatregelen geen lange-termijndoelen frustreren.

In het geheel van het beleid proberen wij vooral een perspectief te geven: perspectief op werkgelegenheid op langere termijn, perspectief voor de werkloze jeugd van vandaag door middel van een jeugdwerkgelegenheidsprogramma, perspectief voor de zwakken in onze maatschappij door het beleid te richten op het wegwerken van achterstandsposities en door aandacht te geven aan de kwaliteit van arbeid en arbeidsomstandigheden. Het gaat om een veelheid van doelen die wij allen nauwkeurig in het oog moeten houden. Dat betekent ook dat wij moeten woekeren met de geringe ruimte die wij hebben. Wij moeten steeds meer proberen om ons ruimte te verschaffen.

Daarom hecht ik eraan, bij de behandeling van deze begroting – het is per slot van rekening de enige keer in het jaar dat formeel het gehele werkteerrein van het ministerie aan de orde is – om de samenhang die door

verschillende sprekers naar voren is gebracht, ook van mijn kant nadrukkelijk te onderstrepen.

Ik vervolg mijn betoog met het bespreken van het algemeen sociaal-economisch beleid, het inkomensbeleid en het werkgelegenheidsbeleid. Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello zal daarna ingaan op het arbeidsomstandighedenbeleid, enkele onderdelen van het arbeidsvoorzieningenbeleid en de volwasseneneducatie. Staatssecretaris De Graaf zal vragen beantwoorden over de sociale zekerheid en hij zal, voor zover nog nodig na het voorgaande debat, ingaan op de problematiek van de echte minima.

Ten behoeve van een afsluiting van deze discussie in de door u gestelde tijd, mijnheer de Voorzitter, hebben wij een aantal meer feitelijke vragen schriftelijk beantwoord. Ik hoop dat die antwoorden de Kamer inmiddels hebben bereikt.

Voordat ik inga op genoemde onderdelen, wil ik ook namens de Staatssecretarissen dank zeggen voor de vriendelijke woorden, vooral welkomstwoorden, uit de CDA-fractie, door de heer Wolters vertolkt. Hij heeft ons sterkte en wijsheid toegewenst. Niemand is er meer van overtuigd dat wij die sterkte en wijsheid nodig hebben dan wij zelf.

Bij de behandeling van de begroting van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is er alle aanleiding om stil te staan bij een aantal fundamentele problemen waarin ons land zich bevindt en bij een aantal vragen over de toekomst van onze economie, van onze sociale voorzieningen en van onze economische orde. Diverse sprekers hebben van pessimisme blijk gegeven.

Mevrouw Ubels bij voorbeeld vreest dat er in de komende drie jaar anderhalf miljoen werklozen bij komen. Door de heer Leerling is de vraag gesteld of er nog wel met recht van een verzorgingsstaat mag worden gesproken. Sprekend over de economische orde heeft hij gesteld dat wij in een collectivistische maatschappij zijn terechtgekomen.

Ik ben van mening dat hierbij een zekere relativering op haar plaats is. Een verslechtering van de werkloosheid tot anderhalf miljoen in 1986 is onaannemelijk. De berekeningen van het CPB in het regeerakkoord geven minder schrikbarende uitkomsten. Mevrouw Brouwer noemde het aantal van 1 mln. werklozen in 1986. Ik denk inderdaad dat bij een tegenvallende economische ontwikkeling die

De Koning

uitkomst kan optreden. Dat betekent ook dat het gunstiger kan uitvallen.

Tegen de heer Leerling zou ik willen zeggen dat het schrikbeeld van een collectivistische maatschappij toch niet kan slaan op onze huidige maatschappelijke situatie. Driekwart van ons nationaal inkomen wordt verdiend in de marktsector. Wanneer wij kijken waar het wordt uitgegeven, dan ligt het even anders; dat geef ik graag toe. Ook dan is er echter nog geen sprake van een collectivistische maatschappij.

De heer Schutte heeft het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid het verwijt gemaakt dat wij verplicht arbeidstijdverkorting en verplicht loonvermindering nastreven. Hij heeft ons nog een aantal andere verplichtingen in de schoenen geschoven. Ik ben van mening dat dit ongegrond is. Wanneer wij spreken over de noodzaak om tot arbeidstijd verkorting te komen en wanneer wij spreken over de noodzaak om tot loonmatiging te komen, dan is dat verplicht voor zover het gaat om arbeid en loon in de overheidssector, waarvoor wij de eerste verantwoordelijkheid dragen. Het is een opwekking wanneer het gaat om hetgeen wij vragen van de sociale partners in de marktsector.

De heer Leerling heeft gewezen op de woorden in de regeringsverklaring dat Nederland moet overstappen van een verzorgingsstaat die onbetaalbaar en drukkend dreigt te worden, naar een zorgzame samenleving. Hij vraagt zich af wat onder verzorgingsstaat moet worden verstaan. In de inleidende paragrafen van de memorie van toelichting staan belangwekkende en behartigenswaardige beschouwingen, die mijn voorganger heeft geschreven en die ik geheel kan onderschrijven. Kortheidshalve verwijs ik hiernaar.

Het is juist dat het probleem van de kosten in de verzorgingsstaat zowel in de sfeer van het stelsel van sociale zekerheid als in de sfeer van de overheidsvoorzieningen in het algemeen een rol speelt. Wij staan op het eerste punt voor de taak, in relatie met de herziening van het stelsel van sociale zekerheid waarover binnenkort een advies van de SER wordt gevraagd, te komen tot zodanige bijstellingen dat een sociaal-zekerheidssysteem intact blijft en dat ook in perioden van economische stagnatie en terugval in werkgelegenheid dit systeem de bevolking behoedt voor verpaupering.

In de sfeer van collectief gefinancierde voorzieningen moeten eveneens zoveel mogelijk de voorzieningen

worden ontzien waarop mensen noodgedwongen een beroep doen ten einde niet beneden een menswaardig niveau van leven te geraken. Voor het overige streeft het kabinet ernaar, het voorzieningenniveau ondanks de noodzakelijke ombuigingen zoveel mogelijk op peil te houden, ook door het stimuleren van de medeverantwoordelijkheid en de daadkracht van de burgers. Hierbij kan worden gedacht aan verschuiving van beroepsmatige naar niet-beroepsmatige, vrijwillige dienstverlening en aan het leveren van eigen bijdragen, ook op geld waardeerbare.

Maximale zorg voor zo goed als mogelijk is overleven van onze verzorgingsstaat is nodig, want de economische situatie is zorgwekkend en vormt als zodanig een bedreiging voor dit overleven.

De heer Leerling (RPF): In de regeringsverklaring werd gezegd dat wij afscheid moeten nemen van de verzorgingsstaat. Ik heb in eerste termijn verwezen naar de memorie van toelichting en de antwoorden die schriftelijk zijn gegeven, waarin het begrip verzorgingsstaat wordt gehandhaafd. Dit wekt misverstanden. De Minister heeft nu een goede poging gedaan, te omschrijven wat hij bedoelt. Dit dekt echter niet het begrip verzorgingsstaat zoals velen dit zien. Zij verwachten hier meer van. Daarom stel ik voor, het begrip verzorgingsstaat af te schaffen.

Minister De Koning: In de memorie van toelichting zijn twee extremen tegenover elkaar gesteld. De ene is de verzorgingsstaat die instaat voor alles, voor iedere verzorging van noden en behoeften die de burgers bij de staat melden. Vadertje Staat dreigt hierbij almachtig en alomvattend te worden. Het andere, evenzeer extreme beeld is dat van de staat die zijn burgers niets te bieden heeft dan externe veiligheid en enkele fundamentele dingen om een fysiek bestaan mogelijk te maken.

De verzorgingsstaat die ik op het oog heb, heeft misschien meer te maken – ik zeg het nu in mijn eigen woorden – met de verantwoordelijke maatschappij waarover de Wereldraad van Kerken in 1948 heeft gesproken. Volgens dit beeld voelt de samenleving zich verantwoordelijk voor ieder individu dat hiervan deel uitmaakt en moet ieder individu zich verantwoordelijk voelen voor de samenleving waarvan hij deel uitmaakt. Het gaat om het met elkaar in redelijke harmonie brengen van beide elementen van verantwoordelijkheid.

De heer Leerling (RPF): Ik ben blij dat de Minister nu het woord verantwoordelijkheid noemt. Ik heb gisteren ook geprobeerd, een begrip voor het begrip verzorgingsstaat in de plaats te brengen. Ik sprak over een waarborgstaat, maar dit geeft ook allerlei misverstanden. Het gaat inderdaad om wederzijdse verantwoordelijkheid. Ik vraag mij dan nog slechts af wat ik moet beginnen met de opmerking van de Minister-President dat wij van de verzorgingsstaat moeten overgaan naar een andere, een zorgzame samenleving. Is het niet juist, het begrip verzorgingsstaat niet meer te gebruiken, om alle misverstanden te voorkomen?

Minister De Koning: Het woord heeft een zeker bestaansrecht gekregen, omdat het een nogal onhandige vertaling is van 'welfare state' en vaak is gebruikt. Ik gebruik liever het begrip verantwoordelijke maatschappij. In essentie gaat het erom dat wij in een verantwoordelijke maatschappij of een verzorgingsstaat, wat men wil, voorkomen dat de staat de burgers uitbuit en evenzeer dat de burgers de staat uitbuiten.

In beide gevallen loopt het systeem namelijk vast; in beide gevallen doen wij tekort aan het welzijn en aan de verantwoordelijkheid en van de mensen en van de overheid.

Mijnheer de Voorzitter! De heren Wolters en De Korte hebben verwezen naar het recente OESO-rapport, dat laat zien hoe ons land ervoor staat in vergelijking tot de rest van de geïndustrialiseerde wereld. Wij hebben de snelst groeiende werkloosheid, de grootste collectieve sector, één van de laagste winstniveaus en de laagste investeringsquote. De heer Van der Vlies heeft gevraagd of die kenschets juist is. Het beeld is inderdaad correct, maar niet geheel volledig.

Daarbij kan worden gevoegd, dat wij het sterkst stijgende arbeidsaanbod hebben van alle industriële landen. Mijn Duitse collega beklaagde zich enige tijd geleden over het feit dat in Duitsland elk jaar 100.000 mensen meer zich aanbieden op de arbeidsmarkt; in Nederland zijn dat er 75.000 en wij zijn ruwweg een vierde van de bevolking en van de economie van de Bondsrepubliek.

Gelukkig zijn er daarnaast ook een aantal lichtpuntjes. Wij hebben een lage inflatie gekregen sinds kort, wij hebben een sterkere gulden sinds lang en wij hebben een overschot op de lopende rekening. Dan laat ik nog buiten beschouwing de veel belangrijker, veel structurele lichtpunten,

De Koning

namelijk dat wij een beroepsbevolking hebben met een hoge graad van ontwikkeling, dat wij een perfecte infrastructuur hebben en dat wij een buitengewoon gunstige ligging hebben in Europa en in de wereld. Dat maakt het allemaal mogelijk om, als de economie weer aantrekt, onze kansen te grijpen om in die opgaande lijn van de economie mee te gaan.

Van groot belang voor die toekomstige ontwikkeling van de Nederlandse economie is uiteraard de internationale economische ontwikkeling. De CDA-fractie verwacht dat het kabinet bouwstenen aandraagt voor een internationaal crisisbestrijdingsbeleid. Ik ben daartoe op zichzelf graag bereid, omdat ik daarvan het belang zo sterk inzie. Tegelijkertijd moet ik echter zeggen, dat de omstandigheden van de Nederlandse economie en in het bijzonder de omstandigheden van de Nederlandse overheidshuishouding het nauwelijks mogelijk maken dat wij een voortrekkersrol spelen.

Als initiatieven worden genomen, zullen wij daarbij stellig moeten aansluiten, maar het zelf initiatieven nemen, past naar mijn mening niet bij onze huidige positie alvorens wij onze overheidshuishouding op orde hebben gebracht.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): De Minister noemde zojuist drie elementen die positief waren in onze situatie. Hij noemde onder andere de lage inflatie en onze gunstige betalingsbalanspositie. Zijn dat nu juist niet elementen die Nederland in vergelijking tot andere landen met wie tot zo'n internationale aanpak moet worden gekomen, de eerst aangewezen maken een dergelijk initiatief te nemen?

Minister **De Koning**: Het is een wijdverbreid misverstand – zelfs tot en met de OESO – dat landen met een overschot op de betalingsbalans bij uitstek in de positie zijn om stimulerend beleid te voeren. Dat is jaar en dag zo: je hebt nog geen overschot op de betalingsbalans, of het OESO-rapport komt eraan dat zegt: u kunt stimuleren want u heeft een overschot op de betalingsbalans. Het is natuurlijk belangrijk, maar het is maar één element in het totaal.

Als wij op het ogenblik naar de sterke punten kijken, kunnen wij niet voorbijgaan aan het zwakke punt, namelijk een nog steeds stijgend financieringstekort! Dat is op het ogenblik het ontbrekende sluitstuk in het opbouwen van een positie waarin wij inderdaad kunnen stimuleren.

Maar niet alleen!

De les van Mitterrand is een dure les geweest. Die hoeven wij niet meer te leren. Dat hebben wij zien gebeuren en hij is nog niet aan het einde met het betalen van zijn leergeld! Samen met anderen kunnen wij dan inderdaad een stimulerende rol spelen. Wij zullen dan toch eerst de totale uitgangspositie moeten hebben versterkt. Op een aantal punten is dat gelukt, op een ander punt – een belangrijk punt – is dat tot dusverre mislukt en bijna dramatisch mislukt.

De heer **De Korte** heeft zich wat optimistischer betoond dan anderen. Hij heeft gezegd dat het herstel al gloort in de Verenigde Staten. Juist daarom legde hij de nadruk op de maatregelen die nu moeten worden genomen om te kunnen verzekeren dat de Nederlandse economie in een opleving van de wereld economie inderdaad kan volgen.

Er zijn inderdaad tekenen van een begin van economisch herstel in de Verenigde Staten. General Motors opent weer fabrieken en neemt weer mensen aan. Het adagium is bekend: wat goed is voor General Motors, is goed voor Amerika. Ik betwijfel echter, of dit zo absoluut mag worden opgevat. De kracht van het herstel in de Verenigde Staten is zeer onzeker. Als wij letten op de cijfers over januari 1983 moeten wij ons de zeer barre omstandigheden van januari 1982 in herinnering roepen. Toen hebben die omstandigheden de cijfers krachtig gedrukt. Deze suggereren nu een geflatteerd beeld.

De heer **De Korte** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ter adstructie van mijn optimistisch betoog, wil ik de financiële kant onderstrepen. Is de Minister het met mij eens dat de liquiditeiten in de gehele Westelijke wereld, dus ook in Nederland, op het moment sterker toenemen dan de inflatie? Die liquiditeiten moeten op een gegeven moment tot besteding komen. In de VS is daarmee het begin gemaakt. Het lijkt mij daarom juist het betoog niet alleen op General Motors af te stellen, maar op de hele Amerikaanse economie.

Minister **De Koning**: Mijnheer de Voorzitter! Het wiel van de economie draait inderdaad de goede kant op. De spaak – als ik bij de beeldspraak van het wiel mag blijven! – van het herstel van investeringen is nog niet in zicht. Natuurlijk worden hiervoor voorwaarden vervuld door de lage inflatie en door de overvloedige liquiditeiten. De proef op de som is dat de liquiditeiten inderdaad besteed zouden gaan worden in de investeringsfeer.

Hiervan is nog betreurenswaardig weinig te zien.

Voor ons land is het nodig dat het uitgezette driesporenbeleid consequent gevolgd wordt. Dit geldt ook voor het werkgelegenheidsbeleid dat in ons land wordt gevoerd. Hierbij dienen de eerste twee sporen ter versterking van de structuur van onze economie. Wij moeten voorkomen dat door een onbeheerste groei van de collectieve sector de economie nog meer in het ongerede raakt. De heer **Moor** heeft daarbij terecht de zorg van de PvdA onder woorden gebracht. Hij wees erop dat het financieringstekort niet verder mag toenemen. Het is belangrijk dat dit van de kant van de PvdA nog eens duidelijk wordt gezegd.

Van die kant wordt meestal gezegd dat het financieringstekort in een wat lager tempo zou moeten afnemen. Ik hoop dat wij die fase nog eens bereiken. Ik hoop dat wij die vrij vlug bereiken. Dat lijkt mij van levensbelang. Voorlopig praten wij echter alleen over het tempo van toename van het financieringstekort. Als de heer **Moor** zegt dat dit ongewenst is en dat hij hierover zorgen heeft, hoor ik dat met genoegen. Ik zal het aan mijn collega van Financiën doorgeven.

De heer **Moor** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De Minister zou gelijk hebben als hij had gezegd dat de PvdA ook zorgen heeft over het financieringstekort. Ik heb juist opgemerkt dat het beleid dat nu door de Regering wordt gevoerd, het financieringstekort niet kleiner maakt. Het breekt het aantal arbeidsplaatsen in Nederland fors af. Dat heb ik gezegd. De positie van bedrijven wordt hierdoor alleen slechter. Als de Minister zegt dat de investeringen weer moeten aantrekken, wil ik wel eens weten waardoor die investeringen moeten aantrekken. Ik denk dat dit alleen kan als de overheidsinvesteringen doorgaan.

De bouw moet bij voorbeeld weer een impuls worden gegeven. Dan komen mensen weer aan het werk. Bedrijven kunnen dan in de particuliere sector weer gaan draaien. Als echter alleen wordt bezuinigd, bij voorbeeld op het inkomen van mensen, waarom zouden de bedrijven dan nog meer investeren? Om meer productie? Daar is geen vraag naar! Als het gunstig gaat, zouden de bedrijven alleen diepte-investeringen kunnen doen. Als op deze manier wordt doorgegaan, wordt het financieringstekort groter. Tevens wordt dan de werkgelegenheid afgebroken.

De Koning

Minister **De Koning**: Mijnheer de Voorzitter! Het debat dat hier is gevoerd bij de behandeling van de begroting van mijn collega van Financiën wil ik niet overdoen. Toen is er heel nadrukkelijk op gewezen dat van het, helaas, oplopende financieringstekort een zekere stimulerende invloed uitgaat. Het is bepaald niet zo dat het financieringstekort op dit ogenblik aan te wijzen is, als de grote boosdoener die de recessie veroorzaakt of in stand houdt. Ook van vraaguitval is tot dusver niet in die mate sprake, dat wij ervoor moeten vrezen dat wij in een deflatoire spiraal geraken. Er is een wereldrecessie aan de gang.

Daar zitten wij middenin. Die kunnen wij niet oplossen door ons financieringstekort uit de hand te laten lopen. Integendeel! Wij moeten proberen, ons aanpassend aan de situatie waarin wij zitten in de wereldrecessie, onze economische kracht niet zozeer te ondergraven dat wij er bij herstel van de economie niet in slagen om met de stroom mee verder te kunnen varen.

De heer **Moore** (PvdA): Ik heb in mijn bijdrage ook niet gezegd dat de Regering van alles in dit land de schuld is.

Minister **De Koning**: Dat doet mij genoeg!

De heer **Moore** (PvdA): Natuurlijk is de wereldcrisis daar mede de oorzaak van. De werkloosheid in Nederland stijgt sneller dan waar ook. Dat moet dan toch te denken geven?

Minister **De Koning**: Daarom zeg ik erbij: ondanks de stijging van het financieringstekort. De sterke stijging van de werkloosheid is vooral een kwestie van de laatste anderhalf jaar. Dat is een zeer zorgwekkende zaak, maar het geeft aan dat een groot aantal bedrijven in de marktsector zijn financiële veerkracht heeft verspeeld en bezig is om te vallen of sterk af te slanken, terwijl tegelijkertijd de overheid een zo groot gat gemaakt heeft dat zij naar mijn stellige overtuiging niet kan doorgaan op de weg die jaar en dag gevolgd is, namelijk het laten groeien van de quartaire sector waardoor de inkrimping van de marktsector enigermate gecompenseerd werd.

De heer **Moore** (PvdA): De Minister erkent toch dat dit verhaal al een aantal jaren wordt verteld, niet twee, niet drie, maar vijf jaar. Er zijn maatre-

gelen genomen, maar het financieringstekort wordt almaar groter. In zijn laatste dagen hier heeft mijnheer Van der Stee als belangrijkste oorzaak van de vergroting van het financieringstekort gegeven de vermindering van de belastingopbrengst, omdat mensen minder verdienen, en de hogere uitgaven voor de sociale zekerheid.

Minister **De Koning**: Daarvoor heb ik het Andriessen horen zeggen en daarvoor Duisenberg en daarna Duisenberg weer. Jaar en dag is het financieringstekort gegroeid mede om de collectieve sector te kunnen financieren. Wat wij nu doen, voor het eerst, is de groei van de quartaire sector eruit halen en die sector zelfs verminderen.

De heer **Moore** (PvdA): Doe dat dan niet juist richting marktsector! Die moet immers versterkt worden; daar moeten impulsen gegeven worden.

Minister **De Koning**: Wij kunnen die impulsen pas geven wanneer wij niet door een verdere vergroting van het financieringstekort de toekomst van die marktsector ondergraven.

De heer **Moore** (PvdA): Die huizen, die ziekenhuizen en die dijken worden niet door ambtenaren gebouwd, die worden gebouwd door mensen in de particuliere sector. De Minister heeft zelf gezegd dat die particuliere bedrijven weer de motor moeten worden. Op deze manier verdwijnen die bedrijven zelfs!

Minister **De Koning**: Die huizen, ziekenhuizen en dijken moeten over vijf en tien jaar nog gebouwd worden en dan moet daarvoor geld beschikbaar zijn. Dat geld kunnen wij niet nu al opmaken.

Minister **De Koning**: De heer De Korte heeft gewezen op de centrale plaats van winstherstel in het economisch herstel en hij heeft daarbij een interview met professor Pen in de Volkskrant aangehaald. Daarin werd gezegd dat de winsten zijn uitgehold doordat de looneisen de laatste vijftien jaar stelselmatig te hoog zijn geweest. Ik zou dat toch wat willen relativeren.

De nominale loonstijging van bijna 16% in 1974 is teruggebracht tot 4% in 1981 en zal nadien een dalende lijn blijven vertonen. Door die betrachte loonmatiging is onze concurrentiepositie de laatste jaren belangrijk verbeterd. De winsten zijn vooral in de laatste jaren in toenemende mate uitgehold door de rentelasten.

Toen daarna de internationale conjunctuur verslechterde, bleek eens te meer hoe zwak de Nederlandse economie in haar schoenen stond. Het terugdringen van het financieringstekort moet er vooral op gericht zijn om de reële rente naar beneden te brengen. De reële rente is namelijk nog steeds zeer hoog. Dan komt ook het rendement op investeringen meer binnen bereik.

De heer Van der Vlies heeft de lastenverlichting voor het bedrijfsleven onderstreept en terecht, want ik denk dat dit kan bijdragen tot een herstel van investeringen.

De heer **De Korte** (VVD): Ik kom nog even terug op het vorige punt. Ik vind het erg belangrijk om het betoog van professor Pen over de loonkosteninflatie vast te houden. Het is op dit moment volstrekt duidelijk dat de arbeidsinkomensquote weer hoger is dan wenselijk. De arbeidsinkomensquote bevindt zich nog steeds op het hoge niveau van het begin van de jaren '70.

Minister **De Koning**: Er is tussen ons geen verschil van mening over het feit dat de loonmatiging moet worden voortgezet. Als wij weer tot investeringen en rendementen, die daaruit kunnen voortvloeien, willen komen is het punt van de loonkosten echter niet de grootste belemmering. Daarmee zijn wij aardig in de pas geraakt met andere Westeuropese landen.

De heer **De Korte** (VVD): Wel qua stijgingstempo maar niet qua absoluut niveau. Het veel te hoge niveau van het begin van de jaren '70 hebben wij een klein beetje omlaag gebracht, maar het huidige niveau is nog steeds zeer hoog vergeleken bij de ons omringende landen. Dat punt kunnen wij niet uit de weg gaan.

Minister **De Koning**: Ik denk toch dat het realistisch is om daaruit de conclusie te trekken dat wij voort moeten gaan met loonmatiging. Verdergaande stappen ten aanzien van loonsverlaging zijn op dit moment realiter politiek gezien niet aan de orde.

Ik heb in het interruptiedebatje al gezegd dat, gezien de internationale oriëntatie van het Nederlandse bedrijfsleven, het risico niet groot is dat ombuigingen op de collectieve uitgaven een negatieve spiraal in werking zullen zetten. Dit zal alleen gebeuren, als de wereldhandel nog verder verslechtert. In het afgelopen jaar is dit gebeurd. Dit is één van de

De Koning

redenen waarom het financieringsstekort zo scherp is gestegen. Het overheidsoptreden in de sfeer van de collectieve uitgaven kan echter op dit ogenblik bepaald niet als deflatoir worden aangemerkt.

Het kabinet is vast besloten om die koers aan te houden. De beide eerste sporen van het beleid moeten verslechteringen voorkomen en moeten uitzicht bieden op verbetering, zij het op middellange termijn. Voor het derde spoor geldt dat het weliswaar niet op korte termijn tot resultaten kan leiden, maar dat het wel een bijdrage kan leveren aan de bestrijding van de inactiviteit door middel van herverdeling van arbeid.

De heer Gerritse heeft een buitengewoon interessante algemene beschouwing gegeven over de koers van het inkomensbeleid. Hij heeft daarbij aangedrongen op een snelle totstandkoming van de inkomensnotitie die ik voor dit jaar heb toegezegd. Hij heeft mij enkele punten voor die inkomensnotitie meegegeven. Ik zal proberen om die notitie inderdaad voor de zomer gereed te hebben.

Het zal een notitie worden met een in hoofdzaak probleemstellend karakter. Ik noem haar dan ook liever niet in één adem met de interimnota inkomensbeleid. De notitie moet vooral een helder en samenhangend beeld verschaffen van belangrijke inkomenspolitieke vraagstukken die op dit ogenblik aan de orde zijn. Ik zal trachten de invalshoeken die door de heer Gerritse zijn genoemd – hij sprak over de verschillende functies van het inkomen – in de notitie tot hun recht te laten komen.

De heren Buurmeijer en Gerritse hebben geïnformeerd naar de voortgang van de inkomenspolitieke coördinatie. Ik geloof dat het van groot belang is dat er in een tijd van matiging van looninkomens en van bezuinigingen ook in de sfeer van sociale uitkeringen en overheidsuitgaven, een goede inkomenspolitieke coördinatie is als voorwaarde voor een zorgvuldig beleid. Er zijn enkele ambtelijke werkgroepen die zich over deze op zichzelf bijzonder ingewikkelde problematiek buigen. In de schriftelijke antwoorden noem ik die werkgroepen en de taakomschrijving die zij hebben.

De heer Buurmeijer heeft gezegd dat het bezuinigingsbeleid tot een onrechtvaardige verdeling van lasten voor de diverse inkomensgroepen leidt. Doordat er mensen zijn die met meer maatregelen tegelijkertijd te maken hebben, kunnen zij er sterk op

achteruitgaan. Hij betreft ook de bezuinigingen op overheidsvoorzieningen in zijn betoog. Ik ben het ermee eens dat daar een probleem ligt. Ik geloof echter niet dat iedere coördinatie op dit punt volkomen ontbreekt.

De generieke maatregelen die in de inkomenssfeer een aangrijpingspunt hebben, komen in koopkrachtoverzichten tot uitdrukking. Bij maatregelen waar dit niet het geval is, worden desalniettemin de inkomenseffecten wel in de beschouwing betrokken, zij het dat het dan het afzetten van het inkomenseffect per afzonderlijke regeling tegenover de algehele koopkrachtontwikkeling betreft.

Als wij zouden proberen om de cumulatieve effecten aan te geven van alle afzonderlijke maatregelen, dan zouden wij een zeer groot aantal koopkrachtoverzichten krijgen die ieder voor zich op steeds minder mensen en op steeds minder huishoudens betrekking hebben. Met name op het laatste aspect is door de Centrale voor middelbaar en hoger personeel terecht gewezen. Ik stel mij wel voor om in de inkomensnotitie op dit probleem terug te komen, omdat ik het ontbreken van een voldoende inzicht in die cumulatieve effecten ook als onbevredigend ervaar.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): De Minister zei zoëven dat de inkomensnotitie een probleemstellend karakter krijgt. Over dit onderwerp hebben wij het probleem gedefinieerd. Hij erkent het probleem en zegt dat hij daarop in de notitie zal terugkomen.

Minister **De Graaf**: In het debat van maandag heb ik gezegd dat er inderdaad veel gevallen zijn te construeren – wij moeten ons realiseren dat het hierbij om mensen en huishoudingen gaat – van personen die door alle plagen van Egypte zijn getroffen. Als iemand onder alle maatregelen valt en bij voorbeeld ook nog arbeidsongeschikt is, kan hij of zij in een situatie terecht komen waarin de inkomensachteruitgang hard aankomt. Dat geldt overigens met name voor de mensen met bovenminimale uitkeringen.

Wij hebben dan zelden te maken met de minima en de echte minima. Het lijkt mij weinig zinvol om dit soort optelsommen te maken en als maatgevend voor de werkelijkheid te beschouwen. Er zal een veel meer genuanceerd beeld moeten worden geschetst, wat ook kwantitatief redelijk aangeeft welke pijn waar is gelokaliseerd.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Dat was juist de strekking van mijn betoog in eerste termijn. Ik heb ervoor gewaakt om met voorbeelden te komen, omdat daar snel een voorbeeld tegenover kan worden gesteld. Daarmee doet men af en toe ervaring op. Daarom heb ik gezegd dat het breder zou moeten worden bekeken, waarbij zowel op de inkomsten- als de uitgavenkant moet worden gelet. Ik heb gevraagd of de Minister in staat is om gezien de nieuwe bezuinigingen, op korte termijn daarin inzicht te verschaffen. Hoewel ik toegeef dat dit niet direct uitputtend behoeft te zijn, vraag ik meer dan wij thans hebben, namelijk de koopkrachtbeelden, die overigens heel interessant zijn.

Minister **De Graaf**: Wat de generieke maatregelen betreft hebben wij dat inzicht wel, zij het in het modelmatige geval van een werkende man met een vrouw en twee kinderen beneden de zestien jaar. Het gaat echter om de vraag wat het betekent als de telefoonkosten worden verhoogd, het tramkaartje duurder wordt enzovoorts. Er zijn achtentachtig voorbeelden te verzinnen, die allemaal zeer verschillend uitwerken. Men kan die niet herleiden tot het modelgezin van Jan Modaal.

Hiermee heb ik een gedeelte beantwoord van de vraag die de heer Gerritse stelde over het koopkrachtoverzicht. Het zal vrij eenvoudig zijn om de gebreken van de bestaande koopkrachtoverzichten in de op te stellen notitie aan te tonen. Het zal echter aanzienlijk moeilijker zijn om betere indicatoren te geven, die een meer genuanceerd beeld geven van koopkrachtverhoudingen binnen onze samenleving.

De heer **Leerling** heeft ter oplossing van de verwarring lezing van de publikatie van de MHP aanbevolen. Ik heb dat vanmorgen gedaan en ik ben het met hem eens dat dit een buitengewoon aardige publikatie is. Toch rijzen er tal van vragen, waardoor ik betwijfel of de cijfers de exacte waarde hebben die wordt gesuggereerd. Wat het in beeld brengen van woonkosten betreft geeft het artikel een meer genuanceerd beeld. Voor zover ik dat kon overzien wordt de vraag of huursubsidies daarbij zijn betrokken niet beantwoord. Daarmee ontbreekt een belangrijk element.

De heer **Leerling** (RPF): Ik heb ook gevraagd of de Minister bereid was, in te gaan op het verzoek van de vakcentrale om rond de tafel te gaan zitten met een aantal rekenaars om tot een representatief beeld te komen. Voelt de Minister daar wat voor?

De Koning

Minister De Koning: Wij moeten eerst ons eigen huiswerk maken. Het resultaat daarvan zullen wij in ieder geval ook aan de maatschappelijke organisaties voorleggen, waarbij de MHP ongetwijfeld nuttige suggesties zal kunnen doen. Het gezamenlijk maken van dat beeld lijkt mij echter een omslachtige weg.

De heer **Leerling;** (RPF): Dat kan ik niet beoordelen. Kennelijk zijn verschillende modellen mogelijk. Daarom werd de suggestie gedaan om het gezamenlijk te doen, waardoor het aan waarde wint. Ontkent de Minister het laatste?

Minister De Koning: Ik wijs op het lichte inconveniant dat een aantal modellen politieke achtergronden heeft. Het gezamenlijk opereren is iets minder eenvoudig dan op het eerste gezicht lijkt.

Een aantal afgevaardigden hebben over de echte minima gesproken. Voor 1983 hebben wij een voorziening aangekondigd. Wij beogen daarmee een koopkrachteffect van 2,5%. Het is dus inderdaad een substantieel koopkrachteffect. Ik laat de bespreking van dit onderwerp graag over aan Staatssecretaris De Graaf, die er in het voorgaande debat ook iets over heeft gezegd.

Naar aanleiding van een vraag van de heer De Korte merk ik op dat wij inderdaad in het regeerakkoord hebben geschreven dat wij een bedrag voor de tegemoetkoming aan de echte minima in ons totale financieringsbeeld zullen opnemen. Dat voornemen blijft onverminderd van kracht. Het bedrag is echter nog niet structureel in de begroting verwerkt. Pas bij de begroting voor 1984 zal kunnen worden aangegeven op welke wijze dat bedrag is verwerkt. Dat betekent dus dat ik geen definitief antwoord kan geven op de vraag van de heer De Korte. Het ligt in het voornemen van de Regering om te doen hetgeen hij voorstaat.

Ik kom nu te spreken over het arbeidsvoorwaardenbeleid. Het arbeidsvoorwaardenbeleid voor 1983 is in hoge mate bepaald door onze wens om tot parrallelle inkomensontwikkeling te komen. De overheid heeft daarbij het voortouw moeten nemen in een bevrozing van de ambtenaren-salarissen, het minimumloon en de sociale uitkeringen. Op grond van die positie is een beroep gedaan op de partners in de marktsector om op vrijwillige basis tot een gelijke inkomensmatiging te komen.

De heer **Buurmeijer** memoreerde nog aan de adempauze waarvan toen gesproken werd. Deze adempauze was bedoeld als een mogelijkheid om tijd te winnen voor overleg met de sociale partners. Die adempauze bleek achteraf toch niet nodig te zijn omdat de sociale partners en de overheid elkaar gelukkig zeer snel konden ontmoeten in een gesprek waarna zij het zeer snel over een aantal hoofdpunten eens waren.

Deze hoofdpunten mondden uit in het akkoord van de Stichting van de Arbeid. In dat akkoord staat een andere aanwending van loonaanspraken centraal, bij voorbeeld ten behoeve van de werkgelegenheid, het rendementsherstel, de herverdeling van werk en de bestrijding van de jeugdwerkloosheid. Het kabinet heeft dat akkoord toegejuicht en doet dat nog steeds.

De heer **Buurmeijer** veronderstelt dat dit een koekoeksei is. Zo ziet het kabinet het niet. Het kabinet ziet het als een zeer waardevol ei en hoopt dat het ei spoedig volledig uitkomt.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Ik heb geschetst hoe de Minister ermee omging. Uit zijn reactie maak ik op dat hij het gevoel had dat het een koekoeksei was. Nu blijkt opnieuw dat dit snel kan veranderen; het is nu een verguld paasei.

Minister De Koning: Mijns inziens heeft de heer Buurmeijer mijn eerste reactie verkeerd geïnterpreteerd. De overheid heeft door middel van het parapluwetje deze zaak ondersteund en hanteerbaar gemaakt. Dat geeft aan welke waardering wij hieraan geven. In 80% van de c.a.o.'s is tot een aftopping van de vakantietoeslag bij besloten. Het is spijtig dat het daarbij in de overgrote meerderheid van de gevallen alleen maar ging om de opschorting van de prijscompensatie en dat opschorting van andere aanspraken zeer zelden voorkwam.

In een enkel geval is maar gehoor gegeven aan de oproep van het kabinet om niet alleen de prijscompensatie maar ook de effecten van het aflopen van de korting en van de aftopping van de vakantietoeslag bij die onderhandelingen te betrekken. De sociale partners hebben daardoor hun kansen voorbij laten gaan om vanuit hun eigen verantwoordelijkheid bij te dragen aan een optimaal evenwichtiger maken van de inkomensverdeling. Het zij zo.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): De Minister zegt: het zij zo. Uit de laatste koopkrachtcijfers die ons zijn gepre-

senteerd blijkt dat 4 maal modaal op +0,5% tot +1% uitkomt. Is dat niet het gevolg van het doorlopen van de vakantietoeslag zonder condities?

Minister De Koning: Voor het niveau van 4 maal modaal is het effect van de korting en aftopping ongeveer 2,5%. Als men dit in het koopkrachtplaatje had verwerkt, dan was het nog niet moeders mooiste geweest, maar dan had het er aanzienlijk beter uitgezien dan op dit ogenblik het geval is.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): De Minister kan dan toch niet verklaren: het zij zo?

Minister De Koning: Wat zou de heer Buurmeijer mij dan willen horen verklaren?

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Op z'n minst dat de Minister niet gelukkig is met deze uitkomst.

Minister De Koning: Dat heb ik eigenlijk al gezegd. Men heeft niet optimaal de mogelijkheden aangewend om tot parallelle inkomensontwikkeling te komen. Dat heb ik gezegd. Aangezien ik alleen maar met optima gelukkig ben, valt mijn staat van geluk daaruit af te leiden.

De **Voorzitter:** Mag ik de leden erop wijzen dat de helft van de tijd met interrupties heengaat?

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Ik vind toch dat wij nu moeten weten wat de Minister verder denkt te ondernemen. Welk instrumentarium denkt hij te gebruiken om hierop een correctie aan te brengen?

Minister De Koning: Mijnheer de Voorzitter! Het is duidelijk dat wij eerst een gesprek met de Stichting van de Arbeid moeten hebben. Dat gesprek zal plaatsvinden in de tweede helft van april. Voordien zal ik mij natuurlijk niet uitlaten, zeker niet in deze Kamer, over de wijze waarop ik daarop zal reageren.

Wij hebben een afspraak met de Stichting van de Arbeid gemaakt. De Stichting voert deze afspraak uit. Het is ook uitdrukkelijk de bedoeling van het kabinet om de primaire verantwoordelijkheid bij de stichting te leggen. Ik kan nu wel constateren dat bepaalde dingen gelukkig wel hebben plaatsgevonden en dat bepaalde dingen helaas niet hebben plaatsgevonden, maar het zou buitengewoon onwijs zijn wanneer ik op dit punt hier en nu op voorhand consequenties trek.

Daarnaast is het nog geen eind april. De onderhandelingen over

De Koning

opschorting van de prijscompensatie en over nieuw af te sluiten c.a.o.'s gaan door. Daarbij kunnen nog heel verrassende resultaten worden behaald. Dat kan vooral verwacht worden als er gekeken wordt naar het resultaat dat in de laatste 24 uur is behaald.

In dat overleg met de stichting zullen natuurlijk ook andere zaken aan de orde komen dan alleen de evaluatie van de onderhandelingen op basis van het stichtingsakkoord.

Ik kom nu toe aan het beleid ten aanzien van de vrije beroepen, waarover met name de heren Moor en Gerritse gesproken hebben. Op dat punt ben ik van mening dat wij de lijn van de afgelopen jaren moeten doortrekken en dat wij ons moeten blijven richten op twee hoofdaspecten van het beleid ten aanzien van de vrije beroepen. In de eerste plaats moet de inkomensontwikkeling van de beoefenaren van vrije beroepen in de pas lopen met die van vergelijkbare ambtenaren. In de tweede plaats dient via wat men in het jargon 'wegwerkstappen' noemt, een eventueel positief verschil in inkomensniveau tussen de beoefenaren van vrije beroepen en vergelijkbare ambtenaren te worden weggewerkt.

In 1982 is dat beleid gevoerd op basis van zogenaamde 'voorlopige norminkomens', voorlopige vergelijkingen. Wij proberen tot meer definitieve norminkomens in 1983 te komen. Wij hopen het beleid daarop te kunnen baseren. Zolang dat niet het geval is, zullen wij ons moeten blijven baseren op voorlopige vergelijkingen. De heer Gerritse heeft gevraagd of ik het beleid ten aanzien van de vrije beroepen ingepast wil zien in een beleidskader van verdeelingsnormen op wat langere termijn. Deze vraag kan ik positief beantwoorden.

Verschillende sprekers hebben kanttekeningen van verschillende aard geplaatst bij de voornemens om het minimumjeugdloon te verlagen. Ik heb die voornemens en de argumentatie daarvoor opgenomen in een adviesaanvraag van 4 maart jongstleden aan de Stichting van de Arbeid. Ik heb een afschrift van deze adviesaanvraag gezonden naar de Raad voor het jeugdbeleid.

Mevrouw Beckers en de heer Willems hebben bezwaren geuit tegen de voorgenomen verlaging. Mevrouw Ubels heeft haar twijfels laten horen over het effect van deze verlaging. Ik vind de verlaging van het minimum-

jeugdloon zowel gerechtvaardigd als noodzakelijk. Wij moeten ons realiseren dat wij ons in een situatie bevinden, waarin de werkloosheid van jongeren zeer zorgwekkend is.

In de maand februari was van de jongeren onder 23 jaar in de afhankelijke beroepsbevolking 29,3% werkloos. Dat moet men dan vergelijken met het werkloosheidscijfer van 14% voor de mensen boven 23 jaar. Ik denk dat deze situatie zo slecht is dat een verlaging van minimumloonanspraken van jongeren niet uit de weg mag worden gegaan, ook al realiseer ik mij dat de voorgaande verlaging nog maar twee en een half jaar geleden is toegepast.

Mevrouw Groenman (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Welk effect heeft de vorige verlaging gehad? Er is nog nooit aangegeven dat verlaging van de jeugdlonen tot meer werkgelegenheid leidt. Ik vraag mij overigens af waarom een afschrift van een adviesaanvraag hierover naar de Raad voor het jeugdbeleid gaat en er in anderhalf jaar naar aanleiding van een motie kennelijk geen adviesaanvraag over een samenhangend inkomensbeleid voor jongeren geformuleerd kan worden. Misschien komt de Minister hierop nog terug.

Minister De Koning: Dat is ook veel ingewikkelder. Het effect van de verlaging van 2½ jaar geleden kan onmogelijk zichtbaar worden gemaakt. Het effect is er wel geweest, maar is natuurlijk volstrekt overspoeld door de enorme stijging van de werkloosheid. Bij een zodanige stijging, juist van de jeugdwerkloosheid tot meer dan 29%, mag men niet verwachten dat hieruit het heilzaam effect van een verlaging van jeugdlonen valt te isoleren. In theorie en praktijk blijkt natuurlijk dat een verlaging van loonkosten het voor werkgevers gemakkelijker, attractiever maakt om mensen in dienst te nemen. In iedere supermarkt zal men op de vraag hoe de personeelssituatie wordt beoordeeld, dit verhaal vertellen. Ik vind dat dit ook gemakkelijk te begrijpen is.

De heer Moor (PvdA): Hierin heeft de Minister volstrekt gelijk. Bij de vorige verlaging van het jeugdloon, waarbij de 16- en 17-jarigen bijna de helft van hun inkomen inleverden, blijkt de werkloosheid dan ook minder hard te zijn gestegen dan die bij de 18-, 19- en 20-jarigen. Dit betekent dus dat de Minister helemaal niets aan de jeugdwerkloosheid heeft gedaan met die maatregel.

Er heeft alleen in de zin een verschuiving plaatsgevonden, dat er minder 16- en 17-jarigen werkloos zijn en veel meer 18- en 19-jarigen. De Minister en de Staatssecretaris hebben, ook op bijeenkomsten, gezegd dat de enige reden waarom de Regering deze maatregel nog neemt, is, dat er voor de overheid wat winst aan zit. De wedden en de uitkeringen gaan hiermee omlaag. Als men de kosten van de overheid bekijkt door de veel hogere uitkeringen die zij moet betalen, is zij mijns inziens onzinnig bezig.

Minister De Koning: Ik ben ervan overtuigd dat wij om die reden geen hogere uitkeringen behoeven te betalen, maar minder en lagere uitkeringen. Het levert natuurlijk ook in de overheids sfeer zekere besparingen op, die ten dele zullen worden aangewend voor maatregelen in de sfeer van de jeugdwerkloosheid.

Mevrouw Brouwer (CPN): Dit betekent natuurlijk wel, dat door de verlaging van de jeugdlonen nog heel wat meer jongeren in de problemen komen, bij voorbeeld in verband met zelfstandig wonen. Heeft de Minister hiervoor een oplossing?

Minister De Koning: Nee, ik heb niet voor ieder probleem een oplossing en zeker niet voor de problemen van bepaalde leeftijdscategorieën.

Mevrouw Brouwer (CPN): Ik kan mij voorstellen, dat jongeren verwachten dat een Regering die een dergelijk beleid uitstippelt ook nadenkt over de gevolgen van dit beleid voor hen. Zelfstandig wonen wordt dus heel erg moeilijk. De Minister heeft dit – dat heb ik gelezen – ook erkend. Hij zegt dat zij maar terug naar huis moeten gaan. Dit adviseert de Regering dus.

Minister De Koning: Voor een aantal jongeren is dit een voor de hand liggende oplossing van het probleem.

Mevrouw Brouwer (CPN): De rest moet dan maar op straat blijven, of zo? Hoe denkt de Minister dat die jongeren met zo'n laag loon verder leven? Dit lijkt mij toch wel een toepasselijke vraag.

Minister De Koning: Er is bepaald een probleem bij de jongeren die van een uitkering moeten leven. Je kunt erover twisten waar hierbij de grens ligt. Het woonrecht – hierover is wel eens gesproken – voor 18-jarigen hadden wij beter niet kunnen uitspreken. Toen hierover werd gesproken, kon het trouwens ook al niet. Hierna kwam een aantal jaren, waarin dit

De Koning

economisch en financieel gezien binnen het bereik lag en die horizon is weer geweken.

Toen in 1973 over het woonrecht werd gesproken – mevrouw Brouwer moet de lonen en uitkeringen van 1973 maar eens nakijken – was het ook niet eenvoudig om dit van het beschikbare geld te realiseren. Men zag het echter als een na te streven doel. Dit is dichterbij gekomen en weer geweken. Ik hoop zeer, dat dit in de komende jaren weer dichterbij zal komen.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Ik vind dit typerend voor het beleid van de Regering. Zij brengt de mensen namelijk zichtbaar – en zij ziet dit ook – in de problemen en voor de rest moeten die mensen de problemen maar zelf oplossen. Dit kan maatschappelijk heel grote conflicten geven. De Regering draagt hiervoor mijns inziens verantwoordelijkheid.

Minister **De Koning**: Mevrouw Brouwer moet zich realiseren dat er situaties zijn waarin de Regering alleen maar problemen kan verplaatsen en ze niet kan oplossen. De Regering doet al heel wat als zij ze in de goede richting verplaatst. Bij de huidige jeugdlonen zijn naar mijn stellige overtuiging meer jeugdigen werkloos dan nodig zou zijn, indien de jeugdlonen lager werden. Ik kies voor meer werk voor meer jonge mensen en natuurlijk levert dit problemen op bij andere categorieën van jonge mensen. Dit is nu de keuze tussen reeksen van problemen. De gedachte dat een Regering ieder probleem kan oplossen, moet ik sterk ontraden, want die is onjuist.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Als de Minister zegt te kiezen voor meer werk voor meer jonge mensen, kan hij dit naar mijn gevoel niet waar maken.

De heer Moor heeft zojuist geproken over een verschuiving. Ik denk ook dat het om een verschuiving naar de jongste leeftijden gaat en dat de jeugdwerkloosheid op zich niet positief wordt beïnvloed door de maatregelen. Kan de Minister het als hij dat wel vindt, nog eens duidelijk maken?

Minister **De Koning**: Ik heb al gezegd dat het én theoretisch én praktisch evident is dat een verlaging van loonkosten het voor werkgevers gemakkelijker maakt om jonge mensen, met nog weinig werkervaring, in dienst te nemen.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): De allerjongsten! De jongeren van 19, 20 en 21 jaar worden dan weer werkloos.

Minister **De Koning**: Ik vestig uw aandacht op de staffeling die ik voorstel ten aanzien van de jeugdlonen, waardoor een redelijk gelijkmatige aansluiting op de lonen van de 23-jarige tot stand komt. Daar moet men, hoe men het ook wendt of keert, toch een keer terecht komen. Vijf jaar nadat iemand 18 is geworden, wordt hij namelijk 23. Het is ook van belang dat men in de c.a.o.'s rekening houdt met de verlaging van het wettelijk minimumloon om jonge mensen ook daar wat meer kansen te geven. Ik wijs nog eens op de ontstellende achterstand die jonge mensen hebben op de arbeidsmarkt vergeleken met ouderen. Er is bij hen 100% meer werkloosheid. Daar zal men, linksom of rechtsom, wat aan moeten doen.

De heer Buurmeijer heeft gezegd dat loonmaatregelen grof werkende instrumenten zijn en dat het effect veelal gering is geweest. Algemeen wordt erkend dat de overheid een eigen verantwoordelijkheid behoudt, ook op het terrein van de loonpolitiek. Tevens wordt vrij algemeen erkend – en ik dacht dat terecht – dat die overheid de eigen verantwoordelijkheid zo beperkt mogelijk dient te gebruiken. Dat betekent dat ook dit kabinet zich terughoudend opstelt ten aanzien van het ingrijpen in de primaire inkomensvorming in de marktsector.

In de afgelopen jaren was de overheid bij haar loonbeleid gebonden aan de criteria die de Wet op de loonvorming stelt. Het beoogde doel, matiging van loonkosten en evenredige lastenverlichting, is ook in de afgelopen jaren wel bereikt. Er zijn maatregelen genomen met betrekking tot de maximering van de prijscompensatie, de aftopping van en de korting op de vakantietoeslag.

Er is nog maar twee jaar gebruik gemaakt van de mogelijkheid om slechts bepaalde looncomponenten in een loonmaatregel te betrekken. De Regering stelt dan ook dat het wettelijke instrument van de loonmaatregel met de grootst mogelijke terughoudendheid moet worden gehanteerd. Wij moeten ons ook nog eens herbezinnen op het gehele inkomenspolitieke instrumentarium. Een belangrijk element daarbij zal zijn of men al dan niet de mogelijkheid moet behouden om in te grijpen in een noodsituatie, zoals in voorgaande jaren is gebeurd.

Het advies dat de SER heeft uitgebracht op 17 februari jongstleden over een raamwet inkomensvorming, is in dat verband ook van belang. Ik ben blij dat de SER er uiteindelijk – ik kan beter zeggen 'eindelijk' – in is geslaagd om een advies op hoofdlijnen uit te brengen, waarbij men zich concentreert op het al of niet ingrijpen door de overheid in de primaire inkomensvorming in de marktsector. De Raad stelt zich in het algemeen ten aanzien van die overheidsbemoedienis zeer terughoudend op. Zo gauw die wordt toegespitst op verschillende situaties, is de Raad en dus ook het advies zeer verdeeld.

De SER gaat ook in op het instrumentarium ten aanzien van de niet-c.a.o.-inkomens. Ook op dat punt is hij zeer verdeeld. Ik zal dat advies overigens toch betrekken bij de bezinning die aan het eind van dit jaar moet plaatsvinden over hetgeen moet gebeuren na afloop van de tijdelijke wet niet-c.a.o.-inkomens.

Ik wil nog een enkele opmerking maken naar aanleiding van hetgeen de heer De Korte heeft gezegd over de arbeidsvoorwaarden van de werknemers in de collectieve sector. Na het debat in de Kamer, verleden jaar december, heb ik aan de partijen bij het c.a.o.-overleg in de drie sectoren waarom het gaat, namelijk de bedrijfsverenigingen, de ziekenfondsen en de omroeporganisaties, een brief geschreven. Conform de afspraak die ik met de Kamer heb gemaakt, heb ik in die brief een dringend beroep gedaan op de betrokkenen om de voorziene arbeidsvoorwaardenontwikkeling in de collectieve sector als maatstaf te nemen bij het bepalen van de eigen arbeidsvoorwaarden.

In een gesprek heb ik dat nog een keer toegelicht en onderstreept. Zolang dat overleg zich binnen dat kader voltrekt, zal ik een beslissing over de aanwijzing in het kader van de tijdelijke wet arbeidsvoorwaarden collectieve sector aanhouden. De partijen hebben gezegd dat zij daarvan goede nota hadden genomen, maar dat zij niet vooruit wilden lopen op de uitkomst van het overleg, waaraan zij nog maar net waren begonnen. Dat betekent dat ik nu de uitkomst van het overleg met belangstelling afwacht.

De heer De Korte heeft gevraagd hoe het nu staat met de structurele wet op dit punt. Mijn ambtsvoorganger heeft een tripartite werkgroep gevormd met vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers uit de betrokken sectoren. Die werkgroep

De Koning

tracht op korte termijn tot een advies te komen. In de SER wordt de voorbereiding nu op zodanige manier aangepakt dat ik kan verwachten dat de SER medio dit jaar advies zal uitbrengen. Ik streef er van mijn kant naar om na het zomerreces een voorstel aan de Kamer voor te leggen met betrekking tot een structurele regeling.

Dan wil ik enkele opmerkingen maken over de herverdeling van arbeid als een van de sporen van het kabinetsbeleid in de strijd tegen de werkloosheid. Ik herhaal nog eens dat wij het van bijzonder belang achten in de huidige economische situatie om tot herverdeling van arbeid te komen als middel om de lasten van de werkloosheid op een eerlijke wijze te verdelen.

In het stichtingsakkoord is dit uitdrukkelijk als een van de doelstellingen genoemd, maar het is duidelijk dat onderhandelingen op dit punt decentraal gevoerd moeten worden, in de bedrijven en bedrijfstakingen omdat men juist op dat niveau rekening kan houden met de specifieke problemen die invoering voor de bedrijven met zich brengt.

Ik heb al eerder gesproken over mijn bezorgdheid over het verloop van de onderhandelingen, met name in de bouwsector. Daar was een korte opschortingsperiode overeengekomen, die eind januari afliep. Men is er niet in geslaagd binnen dat tijdsbestek tot afspraken te komen over een andere aanwending van de prijscompensatie en dit betekende dat op 1 februari aan 350.000 werknemers de prijscompensatie per 1 januari daaraan voorafgaande werd uitbetaald. Dat in aanmerking nemend, mede in aanmerking nemend dat in andere bedrijfstakingen de onderhandelingen stroef tot zeer stroef liepen, heb ik gemeend een enkel waarschuwend woord te moeten spreken en van mijn bezorgdheid in gepaste bewoordingen kennis te moeten geven. Ik heb zeker niet gezegd, toen niet en nu niet, dat ik met een loonmaatregel in onderhandelingen zou ingrijpen. Er was immers al afgesproken om eind april met de sociale partners de uitkomsten van de onderhandelingen nader te bezien.

In dit verband is voor mij de motie van mevrouw Groenman zeker nog niet aan de orde. Ik wil niet vooruitlopen op het overleg in de Stichting van de Arbeid tegen het einde van april.

Mevrouw **Groenman** (D'66): Het woord 'verzekeren' betekent helemaal

niet dat u nú iets moet doen. U moet nu ook niet iets zeggen. U kunt wat mij betreft ook eind april iets doen. Ik verzoek de Regering te verzekeren..... en dan gaat het verder over het niet uitbetalen van de prijscompensatie. U kunt toch nu zeggen dat u daarvoor zorg gaat dragen? Ik weet namelijk nog steeds niet wat u gaat doen als die onderhandelingen niet lukken eind april. Zult u dan zeggen: mijne heren, ik ben erg boos op u? Maar wat gebeurt er dan?

Minister De Koning: Het moet ook zo blijven dat u dit niet weet, want daarover moeten wij pas praten na eind april.

Er zijn niet alleen negatieve berichten te geven over die onderhandelingen, met name niet over de onderhandelingen die nu zijn afgesloten of bijna zijn afgesloten. Ik noem het akkoord bij Akzo, het akkoord in de metaal, de onderhandelingen bij Philips: dat zijn allemaal hoopvolle tekenen van mogelijkheden om toch substantiële resultaten te bereiken.

Het is natuurlijk nodig dat herverdeling van arbeid op grote schaal wordt toegepast, wil er sprake zijn van een merkbaar werkgelegenheidseffect. Dit betekent dat een groot aantal bedrijfstakingen daaraan zal moeten meedoen, dat met name de grote bedrijfstakingen daaraan zullen moeten meedoen. Misschien is het op dit moment niet opportuun, maar de gedachte aan een kaderwet over herverdeling van arbeid zou het overwegen waard kunnen worden. In zo'n kaderwet zou bekeken kunnen worden wat er kan worden gedaan om het tot stand komen van diverse vormen van arbeidsduurverkortening te bevorderen. In zo'n kaderwet zou ook de inbreng van de sociale partners gewaarborgd kunnen worden.

Vrijwel alle sprekers hebben de herverdeling van arbeid geplaatst in een meerjarenkader. Dat is ook mijn benadering. De benadering van de heer Moor, die is verwoord in zijn motie waarin een concrete taakstelling voor 1986 wordt vastgelegd, is naar mijn mening te voorbarig. Daarover zal eerst met de sociale partners nader moeten worden gesproken. In een meerjarenbenadering is er ook ruimte voor een stapsgewijze inlevering van loonelementen. Lettend op de inkomensaspecten, moet dit ook de voorkeur verdienen.

Er blijkt nu al een dilemma te bestaan ten aanzien van het inzetten van de prijscompensatie. Door de dalende inflatie zal de prijscompensa-

tie lager uitvallen dan eerst werd verwacht. Dat betekent dat werkgevers nu ook stellen dat er niet alleen geen noodzaak is om prijscompensatie te betalen, maar dat zij ook geen mogelijkheid hebben dat te betalen. Hoe het ook zij, het wordt duidelijk dat substantiële herverdeling van arbeid met evenredige inlevering van loon ook andere loonelementen zal moeten kunnen omvatten dan alleen de prijscompensatie.

Een belangrijk punt bij de herverdelingsoperatie blijft natuurlijk de herbezetting van de vrijgekomen uren. De heer De Korte heeft er terecht op gewezen dat het erom gaat mensen die nu werkloos zijn aan werk te helpen. In de praktijk blijkt het maken van afspraken over herbezetting niet eenvoudig te zijn. Toch is het goed erop te wijzen dat het doel is door herverdeling van werk, meer mensen aan werk te helpen en vooral om meer jeugdigen aan werk te helpen. Het verheugt mij zeer dat in de c.a.o.-onderhandelingen bij bijvoorbeeld Philips aan dat element veel aandacht wordt besteed.

De heer Buurmeijer en mevrouw Ter Veld hebben gesproken over de mogelijkheid van premiedifferentiatie. Dat wil zeggen: aan bedrijven die niet tot afspraken over arbeidstijdverkortening komen wordt een zwaardere premielast opgelegd en eventueel kan aan bedrijven die wel tot afspraken over arbeidstijdverkortening komen premieverlichting worden toegestaan. Ik vind de suggestie op zichzelf zeer interessant. Ik zou eens nader moeten bezien of en hoe het in de praktijk uitvoerbaar kan worden gemaakt. Het is thans echter zeker te vroeg om daarover een standpunt in te nemen.

Hetzelfde moet ik ook zeggen tegen de heer Gerritse, die heeft gevraagd naar instrumenten om arbeidstijdverkortening te regelen. In het gesprek met de stichting zal dat element aan de orde kunnen komen, hetzij in april hetzij later. Wij zouden dan ook kunnen bezien de wenselijkheid en de mogelijkheid om stimulansen in te bouwen die de arbeidstijdverkortening kunnen bevorderen.

De heren Leerling en Van der Vlies hebben gesproken over de relatie tussen arbeidstijdverkortening en de positie van de echte minima. Het is duidelijk dat die relatie er is. De beantwoording van de vragen moet echter passen in het kader van het beleid ten opzichte van de echte minima.

De heren Buurmeijer, De Korte en Willems en mevrouw Groenman

De Koning

hebben gesproken over het minimumloon en de arbeidstijdverkorting. Ik ben van plan op korte termijn een advies aan de SER te vragen op dat punt. Er liggen echter nogal wat problemen van vooral technische aard. Die problemen hebben ook betrekking op de indexering van de boven-minimale uitkeringen en van de sociale minima. Het is duidelijk dat het minimumloon een arbeidsduurverkorting niet in de weg mag staan.

Anderzijds moet voor loontrekken de beschermende functie van het minimumloon worden bewaard. Het zou betrekkelijk eenvoudig zijn wanneer de sociale partners in de c.a.o.'s arbeidstijdverkorting allemaal op hetzelfde tijdstip en op dezelfde wijze zouden uitvoeren. Dat kan echter niet worden verwacht. Het zou ook niet juist zijn. Het gaat er juist om op een hele gedifferentieerde bij iedere situatie aangepaste wijze te komen tot arbeidstijdverkorting.

Men kan dan zeggen dat de inlevering van loon in verband met arbeidstijdverkorting via aanpassingsmechanisme met een gemiddeld effect doorwerkt op het minimumloon. In een bedrijfstak waar echter meer dan een gemiddelde arbeidstijdverkorting wordt doorgevoerd zou het minimumloon dan op een relatief hoog niveau blijven steken. In een bedrijfstak waar men minder doet, zou het minimumloon relatief laag uitkomen.

Wij zoeken naar een methodiek om het verloop van het minimumloon te kunnen afstemmen op de ontwikkeling in de verschillende bedrijfstakken, terwijl de rechtsbescherming die daarvan uitgaat toch gehandhaafd wordt. Het kan zijn dat het minimumuurloon niet onder alle omstandigheden de beste oplossing is voor deze problemen. Dit is één van de punten waarover wij ons nog beraden.

Wij zouden ook aan andere dingen kunnen denken, bij voorbeeld aan de gemiddelde doorwerking van loonleveringen via de huidige aanpassingsmethodiek, waarbij, wanneer een meer dan gemiddelde arbeidsduurverkorting zal worden doorgevoerd, er een mogelijkheid zal zijn om toestemming te geven van het minimumloon af te wijken. Ook een meer normatieve benadering moeten wij bepaald niet uitsluiten. Dat zijn drie lijnen waar langs oplossingen kunnen worden gezocht. Ik zal die problematiek aan de SER voorleggen.

Ook bij een normatieve benadering zal men natuurlijk overleg moeten plegen met de sociale partners en

men zal ook referentiepunten moeten kennen. Men kan niet zomaar in het wilde weg proclameren dat het zoveel procent zal moeten zijn over de gehele linie in een bepaald jaar. Ten slotte behoeft men nog niet op voorhand volstrekt uit te sluiten dat in gevallen waarin het minimumloon onder het sociaal minimum geraakt, een aanvulling mogelijk moet zijn. Ik wil dit wel reserveren voor zeer bijzondere gevallen. Ik zou het niet graag regel zien worden.

De heer Wolters heeft gesproken over de invoering van een werkweek van 32 uur voor jongeren. Ik denk dat dit kan worden opgelost in de vorm van deeltijdcontracten, waardoor de Wet op het minimumloon aan een dergelijke overeenkomst niet in de weg zou behoeven te staan. Het begrip 'normale arbeidsduur' is in de Wet op het minimumloon tenslotte niet spijkerhard vastgelegd.

Ik kom nu te spreken over de motie-Beckers-de Bruijn. Hierin wordt een partieel basisinkomen boven de leerplichtige leeftijd aan de orde gesteld. Ik denk dat de positie van de minima nog nader beraad vraagt. Daarbij denk ik niet aan een partieel basisinkomen. De consequenties van een invoering van een dergelijke vorm van inkomen zijn niet te overzien. Ik ontraad dus aanvaarding van die motie.

Ik kom nu te spreken over het werkgelegenheidsbeleid en het beleid ten aanzien van de arbeidsvoorziening. Dit is een heel belangrijk beleidsterrein, juist met het oog op de zorgwekkend grote werkloosheid.

Mevrouw Rempt-Halmmans de Jongh (VVD): Is Minister De Koning klaar met de herverdeling van de arbeid?

Minister De Koning: Nou, klaar niet, maar ik wou er wel een eind aan maken!

Mevrouw Rempt-Halmmans de Jongh (VVD): De Minister wil een eind maken aan het onderwerp, dat begrijp ik. Ik wilde vragen of de problemen die ik heb gesignaleerd ten aanzien van herverdeling van arbeid bij vrouwen, worden besproken door de Minister of door de Staatssecretaris voor Emancipatiezaken?

Minister De Koning: Mijnheer de Voorzitter! Voor zover dat niet uit mijn algemene beantwoording is af te leiden, zou ik het op prijs stellen wanneer de Staatssecretaris daar aandacht aan zou kunnen besteden.

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Dit zal pas in tweede termijn geschieden.

Minister De Koning: Op het punt van het arbeidsvoorzieningsbeleid wil ik in de eerste plaats wijzen op de grote beweeglijkheid op de arbeidsmarkt, ondanks de grote werkloosheid. In 1982 werd bij de GAB's een totaal aan in- en uitschrijvingen geregistreerd van 1,6 mln. Daar blijkt wel het zeer grote beroep uit dat op die bureaus wordt gedaan. Uit studies komt naar voren dat van de in totaal 750.000 uitschrijvingen ongeveer 65% werd uitgeschreven naar een baan.

Dat betekent dat ongeveer 450.000 banen door ingeschrevenen werden bezet. Er bestaat de neiging om de waarde van arbeidsbureaus af te meten aan het aantal geslaagde bemiddelingspogingen. In dit verband wil ik toch wijzen op andere belangrijke functies, namelijk die van marktverkenning, voorlichting, advisering en begeleiding, en vooral op het functioneren van arbeidsbureaus-nieuwewijzen, die trachten marktconform zoveel mogelijk vraaggeoriënteerd te bemiddelen.

Door middel van een taakstellend beleid worden de middelen die jaarlijks voor de arbeidsvoorzieningsmaatregelen beschikbaar zijn, toebedeeld aan de 65 gewestelijke arbeidsbureaus. Aan de hand van het inzicht dat men op deze bureaus heeft en aan de hand van het aantal ingeschreven werklozen bepalen de arbeidsbureaus welke personen op grond van hun positie op de arbeidsmarkt voor toepassing van maatregelen in aanmerking komen.

Er wordt veel gesproken over het betrekken van de lagere overheden bij het arbeidsvoorzieningsbeleid. Ik wijs in de eerste plaats erop dat wij wachten op het advies van de SER over een nieuwe arbeidsvoorzieningswet. In de tweede plaats wijs ik erop dat daarbij de nadruk blijft liggen op de functionele decentralisatie, dat wil zeggen het betrekken van de sociale partners bij het arbeidsvoorzieningsbeleid.

Enkele afgevaardigden hebben voorstellen gedaan voor een nieuw jeugdwerkplan. Het is bekend dat het vorige kabinet een uitvoerig jeugdwerkplan heeft opgesteld. Dit is op het ogenblik in uitvoering. Ik ben voornemens, dit plan te continueren en het telkens aan te passen aan actuele situaties en opgedane ervaringen. Het bijgestelde jeugdwerkplan zal ik opnemen in de werkgelegenheidsnota die het kabinet nog voor het aanstaande zomerreces aan het parlement aanbiedt. In deze nota zal ik de reacties verwerken van de sociale

De Koning

partners op de werkgelegenheidsnotitie die inmiddels met de Stichting van de Arbeid is besproken.

Ik heb enkele concrete suggesties schriftelijk beantwoord, maar op voorstellen van de heer De Korte wil ik op dit moment mondeling ingaan. Hij wil de huidige leer- en arbeidsovereenkomst omzetten in een leerovereenkomst. Er is op het ogenblik een discussie gaande tussen de sociale partners over de rechtspositie en beloning van leerlingen in het leerlingwezen. Ik wacht de resultaten hiervan af.

Verder heeft de heer De Korte bepleit, het instituut van 32-uursbanen voor mensen jonger dan 23 jaar ten voorbeeld te laten strekken voor het bedrijfsleven. Ik ben het hierover met hem eens. Het akkoord dat is afgesloten in de metaalsector en het akkoord dat hopelijk bij Philips tot stand komt, laten zien dat men in het bedrijfsleven wel degelijk vorderingen op deze weg maakt.

De heer De Korte heeft ook gesproken over het stimuleren van jongeren tot het opzetten van eigen bedrijfjes. Ik verwijs hiervoor in de eerste plaats naar de experimentele arbeidsprojecten voor jongeren en verder naar de onlangs uitgebrachte zogenaamde startersnota. De heer De Korte zei dat niet succesvolle EAJ-projecten na vier jaar moeten worden beëindigd. Ik ben het hierover met hem eens. Wij verstrekken de subsidie voor niet meer dan vier jaar.

Mevrouw Beckers heeft mij gevraagd, de mogelijkheden te bezien, tot uitbreiding van het aantal in uitvoering te nemen EAJ-projecten te komen. Zij wees op vier projecten waarover de stuurgroep positief heeft geadviseerd. Ik ben inderdaad met een voorstel gekomen om het aantal projecten uit te breiden, maar ik heb mij hierbij geconcentreerd op projecten in de marktsector. Hiervoor zijn twee redenen. Projecten in de marktsector waren tot dusver ondervertegenwoordigd in het geheel van projecten. Verder hebben projecten in de marktsector naar mijn mening aanzienlijk meer kans dan andere om blijvende werkgelegenheid tot stand te brengen. Tot mijn spijt kan ik daarom op dit moment niet aan haar verzoek voldoen.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Ik heb begrepen dat de rijksoverheid er bang voor is dat projecten buiten de marktsector, zoals in Purmerend, niet kunnen doordraaien na vier jaar.

Komt de Minister niet aan de autonomie van de gemeenten, als deze voortzetting van de projecten na vier jaar garanderen? Welk bezwaar is er dan tegen subsidiëring door het Rijk gedurende vier jaar?

Minister De Koning: Dan blijft het eerste bezwaar bestaan dat projecten in de marktsector ondervertegenwoordigd zijn in de lijst en dat wij een ruim aantal projecten in de quartaire sector hebben, die van voortgezette overheidsfinanciering afhankelijk zijn en zullen blijven. Ik heb met enige moeite de lijst van projecten uitgebreid met vijf goedgekeurde voorstellen. Om allerlei redenen, ook financiële, moet ik het hierbij laten.

Sprekende over financiële redenen wil ik een misverstand wegnemen bij de heer Leerling. Hij heeft een rekensom gemaakt en gezegd dat dit per arbeidsplaats 150.000 gulden kost. Dat is niet juist; het gaat om subsidie over een periode van 4 jaar. Dat betekent dat de kosten per arbeidsplaats nog steeds substantieel blijven, maar in veel redelijker verhouding staan tot de kosten bij andere projecten bij het tot stand brengen van tijdelijke arbeidsplaatsen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom terug bij de suggesties van de heer De Korte. Hij spreekt over het opdoen van praktijkervaring in de beroepsopleiding door middel van deeltijdstageplaatsen en deeltijdopleidingsplaatsen. Dat is afhankelijk van de medewerking van het bedrijfsleven. In dat verband is alweer van belang wat op dit moment gebeurt en nog gaat gebeuren in de metaalsector en bij Philips. Ook de heer Wolters heeft hiernaar verwezen. Ik wil graag de suggesties van de heer De Korte verwerken in de Werkgelegenheidsnota. Ik zal dan ook nader ingaan op problemen van proefplaatsing, oriëntatieplaatsen en dergelijke.

Ik heb met genoegen vernomen dat het Gemeenschapstakenplan een vrij algemene instemming vindt. De heer De Korte heeft op dat punt nog de suggestie gedaan om hooggeschoolde goed gemotiveerde jongeren met behoud van uitkering de mogelijkheid te bieden in Derde-Wereldlanden te werken. Ik wil dit graag met mijn collega van Ontwikkelingssamenwerking bespreken, maar ik ben ervan overtuigd dat zij allereerst als voorwaarde stelt, dat de behoefte van ontwikkelingslanden uitgangspunt zal moeten zijn. Dat lijkt mij ook geheel juist.

De heer De Korte is van mening dat de WVM voor jeugdigen weinig

functie heeft, want daarin kan geen opleiding worden gegeven. Die mogelijkheid bestaat volgens mij wel. Daarvan wordt ook gebruik gemaakt om de WVM voor jeugdigen te combineren met scholing. In de tweede plaats wijs ik erop dat het toch van belang is werkervaring op te doen. Ook al zou er geen scholing zijn, dan blijft de werkervaring nog van belang. In de derde plaats is het van belang om het klimaat van uitzichtloosheid door het ontbreken van ieder perspectief te doorbreken, ook al is het maar door een tijdelijke arbeidsplaats.

Ik wil nog een enkele opmerking maken over de alternatieven voor structurele werkgelegenheid, waarover vrijwel alle afgevaardigden opmerkingen hebben gemaakt. Ik ben blij met die belangstelling, want daaruit blijkt dat men zich veel bezighoudt met die problematiek. Dat is juist.

Werken tegen betaling en het opgeven van de arbeidsproces wordt nu eenmaal hoog gewaardeerd. Om die reden zoeken wij ook voor werklozen naar alternatieven voor gewoon werken. Ook door werklozen wordt voortdurend naar die alternatieven gezocht. Ik realiseer mij, dat daarbij natuurlijk een aantal gevaren dreigt. Wat betreft het Gemeenschapstakenplan zijn die gevaren grotendeels ondervangen door de richtlijnen die de vorige Staatssecretaris mevrouw Dales aan de gemeenten heeft gezonden, de zgn. pro-deo-richtlijn.

Het kabinet heeft gemeend dat met dit Gemeenschapstakenplan niet kan worden volstaan. In de Werkgelegenheidsnotitie wordt dan ook bepleit voor verruiming van de mogelijkheden voor werklozen om met behoud van uitkering werkzaamheden te verrichten. Daarbij lopen wij natuurlijk het risico dat de grens van beroeps- of bedrijfsmatige activiteiten die in de pro-deo-richtlijn is neergelegd, wordt overschreden.

Het moet duidelijk zijn dat het gaat om additioneel werk en dat dit werk ook additioneel kan worden gefinancierd. Wij moeten de risico's van concurrentievervalsing, budgetvervalsing en substitutie van mensen die een normaal betaalde baan hebben door mensen die met behoud van uitkering werken, voorkomen.

Het moet dus projectmatig worden aangepakt en voorwaarden moeten aan projecten worden gesteld. Projecten moeten worden getoetst door lokale of regionale toetsingscommissies. Voor het Gemeenschapsta-

De Koning

kenplan zal dit veelal mogelijk zijn door lokale toetsingscommissies, voor de alternatieve werkgelegenheid voor werklozen zal veelal op regionaal of centraal niveau getoetst moeten worden.

Er is een duidelijk verschil tussen werklozenprojecten en werkgelegenheidsprojecten. Bij werklozenprojecten gaat het om werken met behoud van uitkering. Bij werkgelegenheidsprojecten gaat het om werken tegen normale beloning onder de normale arbeidsvoorwaarden. Wij moeten er hierbij met name op letten dat risico's van concurrentievervalsing en van substitutie worden voorkomen. Ik wil mij verzetten tegen suggesties, zoals door de heer De Korte geformuleerd, om op het terrein van gezondheidszorg, welzijn en onderwijs betaalde arbeid te laten vervangen door onbetaalde arbeid, wanneer als gevolg van overheidsbezuinigingen werknemers in die sectoren moeten afvloeien. Wij komen dan op het terrein waaraan in het rapport van de Interdepartementale Commissie Aanwending van Uitkeringen alleen waarschuwend woorden zijn besteed.

De heer **De Korte** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Dit moet niet in die zin worden uitgelegd, dat aan de overheid als werkgever de opdracht moet worden gegeven dat er een heleboel mensen zouden moeten worden ontslagen en dat zij daarna vrijwillig op die plek moeten worden ingezet. Dat is niet de bedoeling. Ik heb gesuggereerd dat, als ergens inkrimpingen moeten plaatsvinden en als er op die plaats wel behoefte aan mensen blijft bestaan, de betrokkenen in de gelegenheid moeten worden gesteld om daar geheel of gedeeltelijk gedurende een aantal jaren te blijven functioneren. Deze mensen moeten dan wel beschikbaar zijn voor omscholing en voor bemiddeling.

Minister **De Koning**: Mijnheer de Voorzitter! Ik weet dat dit een heel moeilijk terrein is. Toch waarschuw ik ervoor om betrokkenen tegen een uitkering of voor wachtgeld precies hetzelfde werk te laten doen als het werk dat deze persoon verrichte voordat hij ontslagen werd. Hiermee moet men buitengewoon voorzichtig zijn. Men kan wel proberen om mensen die helaas ontslagen moeten worden, te blijven betrekken bij hun vroegere werkterrein. Dit moeten dan echter andere en niet structurele werkzaamheden zijn.

De heer **De Korte** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Als wij de debatten over onderwijs en over volksgezondheid gehoord hebben, zal duidelijk geworden zijn dat er geen middelen meer zijn, ook niet op langere termijn. Die plaatsen zijn dus vervallen. Het kan wel zo zijn dat de behoefte op die plaatsen blijft bestaan. Als de mensen die van die plaatsen komen niet direct ergens anders te werk gesteld kunnen worden, lijkt het ons zeer praktisch om deze mensen de door mij genoemde mogelijkheid te bieden. De uitdrukkelijke voorwaarde hierbij moet dan wel zijn dat zij beschikbaar zijn voor omscholing en bemiddeling.

Minister **De Koning**: Dat laatste spreekt vanzelf. Daarover bestaat geen misverstand. Het gaat erom, dat de overheid moet zeggen dat bepaalde arbeidsplaatsen worden opgeheven omdat de beschikbare gelden elders moeten worden ingezet. Hierop komt het uiteindelijk toch neer. Moet die budgetbeslissing dan onmiddellijk ongedaan gemaakt worden door te zeggen dat de betrokkenen, nu die uit andere fondsen worden gefinancierd, onmiddellijk weer op dezelfde plek gezet worden? Wij komen dan in een vicieuze cirkel terecht. Hierbij zullen telkens meer normaal betaalde arbeidsplaatsen worden afgeschaft, omdat zij kunnen worden vervangen door arbeidsplaatsen die een aanzienlijk lagere inzet van financiële middelen vragen.

De heer **De Korte** (VVD): Dat is het omkeren van onze bedoelingen! Wij hebben duidelijk gezegd dat in dit soort gevallen, die zich nu nogal eens voordoen, de betrokken mensen wellicht hun energie en ervaringen ter plekke willen aanwenden. Als er geen onmiddellijk uitzicht is op ander werk, kan er toch de voorkeur aan worden gegeven om deze mensen in te zetten op basis van vrijwilligheid? Dat heb ik bepleit.

Minister **De Koning**: Dit is een bizar dilemma. Stel dat in een orkest een fluitist wordt ontslagen wegens inkrimping van het orkest. Deze man kan dan zeggen dat hij niets liever doet dan fluiten, bij voorkeur in een orkest. Hij vraagt dan of hij de volgende dag terug mag komen op dezelfde stoel, achter dezelfde lessenaar en met zijn eigen fluit. Hij wil dat doen voor zijn uitkering, omdat hij daar nu eenmaal van moet leven. Dat realiseert hij zich. Aan de ene kant is dit een volstrekt logische gang van zaken. Aan de andere kant is het volstrekt onlogisch dat de overheid

een bezuinigingsbeslissing neemt die onmiddellijk daarna materieel feitelijk ongedaan wordt gemaakt!

De heer **Leerling** (RPF): Werken is belangrijker dan inkomen. Dat heeft Minister-President Lubbers in de regeringsverklaring gezegd. Ook bij deze problemen gaat het om de mensen. Wat de heer De Korte hier naar voren brengt, is een wezenlijke zaak die meer belangstelling verdient, dan op het ogenblik door de Minister wordt gesuggereerd. Ik denk daarbij aan sectoren, waarin niet gesproken kan worden van concurrentievervalsing. Als mensen in de gezondheidszorg worden ontslagen en moeten leven van een uitkering, terwijl in die sector zoveel werk te doen is, vraag ik mij af of het niet mogelijk is op die plaatsen die gelegenheid te scheppen. Dan wordt inderdaad waargemaakt: werken is belangrijker dan inkomen.

De heer **Wolters** (CDA): Zou dan het korter werken, het eerlijker verdelen van het werk geen oplossing kunnen zijn? In de eerste plaats moeten wij daarmee beginnen, anders krijgen wij budgetvervuiling en wordt in structurele behoeften tijdelijk voorzien en dat is erg gevaarlijk.

Minister **De Koning**: Deze discussie moeten wij voortzetten bij de behandeling van de werkgelegenheidsnota die ik heb toegezegd, waarin uitdrukkelijk op deze problemen zal worden ingegaan. Substitutie van arbeid en alternatieven voor werkgelegenheid kunnen wij alleen op een geloofwaardige manier blijven uitvoeren, indien men ons op geen enkele wijze een verwijt kan maken dat wij door alternatieven voor arbeid volwaardige arbeid uitstoten om werken met behoud van uitkering daarvoor in de plaats te stellen. Men verwoest ieder plan op dat punt als wij die zaken niet zorgvuldig uit elkaar kunnen houden.

De heer **Leerling** (RPF): Mag ik dan toch hopen op de nodige flexibiliteit wat dit zeer belangrijke punt betreft bij het opstellen van de toegezegde nota?

Minister **De Koning**: Flexibiliteit zal door de Kamer worden aangebracht, indien men meent dat zij ontbreekt.

De heer **Nypels** (D'66): Kan de Minister verklaren waarom hij het Friese plan voor het terugploegen van uitkeringsgelden niet accepteert? Er is sprake van additionaliteit, omdat er een enorme achterstand in onderhoud van woningen is en geen sprake van concurrentievervalsing. Dat zijn de twee belangrijkste punten die hij noemt.

De Koning

Minister **De Koning**: Ik heb ook gesproken over additionele financiering. Als men dit soort plannen maakt en begint met te zeggen dat het geld van de uitkeringen beschikbaar is voor de financiering van het plan, is men bezig met een vorm van financiering die buitengewoon hachelijk is.

De heer **Nypels** (D'66): Maar voor de overheid geen enkel nadeel met zich brengt!

Minister **De Koning**: Maar wel iedere budgettering, iedere normale manier van begroten vrijwel onmogelijk maakt.

De heer **Nypels** (D'66): De Minister weet dat deze zomer een plan uit Heechterp in Leeuwarden door de toenmalige Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening is gesubsidieerd. Dat plan is in uitvoering gekomen. De HID voor de arbeidsvoorziening in Friesland heeft uitgerekend dat de overheid dat geld vrijwel geheel heeft teruggekregen. Dat is een goed voorbeeld hoe het ook kan.

Minister **De Koning**: Dat uitrekenen is natuurlijk niet zo moeilijk. Ik neem aan dat de toenmalige minister dat plan heeft gefinancierd zonder een beroep te hoeven doen op WWV- of WW-fondsen.

De heer **Nypels** (D'66): Het gaat om het 'saldo-effect' van die plannen. Over de techniek wil ik best eens op een ander moment discussiëren. Het inverdieneffect mag wel degelijk meegeteld worden en dat doet Friesland met zijn plan.

Minister **De Koning**: De techniek moet naar mijn oordeel zijn dat men niet op voorhand daarbij WW- en WWV-gelden betreft. Als men desondanks een plan tot stand brengt, heeft men ook de zekerheid dat het saldo positief zal zijn.

Ik maak een enkele opmerking over de tewerkstelling van erkende gewetensbezwaarden. Mevrouw Ubels heeft op dat punt een interessante suggestie gedaan. Ik moet haar erop wijzen dat nog maar enkele jaren geleden de tewerkstelling van erkende gewetensbezwaarden is overgebracht van Defensie naar Sociale Zaken, met instemming van alle betrokkenen. Ik begrijp dat de gedachte van mevrouw Ubels een diepere achtergrond heeft. Omdat die beslissing pas in 1975 is genomen, ben ik van mening dat ik haar nu niet weer moet terugdraaien.

De heer Schutte heeft gesproken over het project-ministerschap en

daarbij verwezen naar het debat daarover van 27 januari jongstleden, waarin de Minister-President een uitvoerige uiteenzetting op dat punt heeft gegeven.

Ik wil dat debat niet overdoen. Ik benadruk nog eens dat het gaat om de coördinatie van het beleid, de afstemming van de drie sporen op elkaar. Daarvoor is een goede organisatie van werkzaamheden nodig en een goede coördinatie tussen de meest betrokken departementen. Welnu, die coördinatie vinden wij in de CEC als ambtelijk voorportaal en in de REA als onderraad van de ministerraad.

Het kabinet ziet werkgelegenheidsbeleid als een centrale taak waarbij verschillende Ministers zijn betrokken. Dit beleid moet worden gevoerd langs de drie sporen die ik noemde. Het gaat om dat beleid. Het gaat niet om de vormgeving, al is die op zichzelf niet onbelangrijk. De heer Schutte kan op dit punt desgewenst terugkomen, als in de werkgelegenheidsnota ook het totaalbeeld van dit beleid zal zijn opgenomen.

De heer **Schutte** (GPV): Ik kom er nu reeds op terug. Heeft het kabinet al een beslissing genomen over een eventuele continuïteit van het project-ministerschap voor de werkgelegenheid? Wordt deze Minister, als Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, betrokken bij maatregelen van zijn ambtgenoten die belangrijke effecten op de werkgelegenheid kunnen hebben? Als voorbeeld zijn genoemd de voornemens ten aanzien van uitstel van werkzaamheden in de Oosterschelde.

Minister **De Koning**: Ik ben daarbij betrokken als lid van het kabinet, want ik neem kennis van het feit dat de collega van Verkeer en Waterstaat geen middelen kan vinden op haar begroting om die werken mogelijk te maken en van de verdere overwegingen die daarbij door het kabinet zijn gehanteerd. Eigenlijk alle grote gebeurtenissen op het punt van de werkgelegenheid raken zozeer het beleid van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, dat ik daarbij ben betrokken.

Een beslissing over het project-ministerschap werkgelegenheid is nog niet genomen. Ik vind dat dit niet al te lang meer moet duren. Die beslissing is echter niet zo belangrijk dat zij alleen daarom urgent verklaard moet worden.

De heer **Schutte** (GPV): De positie van de Minister in het kabinet is dus op het ogenblik niet anders dan die van

bij voorbeeld zijn collega van WVC, als het gaat om zulke belangrijk projecten als bij voorbeeld de Westerschelde en de Oosterschelde.

Minister **De Koning**: Mijn positie in het kabinet is zodanig dat ik nauw betrokken ben bij alle drie de sporen van het werkgelegenheidsbeleid, bij het financiële beleid, bij het economische structuurbeleid en bij het werkgelegenheidsbeleid in engere zin. Dit zijn de voornaamste instrumenten om werkgelegenheid tot stand te brengen.

De heer **Schutte** (GPV): Dat is dus ook het geval, als het gaat om projecten die uit bezuinigingsoogpunt door zijn collega's worden voorgesteld en die effecten hebben op de werkgelegenheid. Die zaken komen dan dus ook pas aan de orde, als de Minister daarbij geraadpleegd is.

Minister **De Koning**: Ik zou dan de begrotingsprioriteiten die mijn collega's stellen, beoordelen. Als mijn collega bij voorbeeld zegt dat zij geen geld heeft voor de Oosterschelde, dan kan ik daar wel bij betrokken worden om daar 'ach' en 'wee' over te roepen. Ik ben echter niet in de positie om te zeggen dat mijn collega's dan andere dingen moeten laten zitten en dat zij dat project moeten uitvoeren. Bij de dingen die zij laten zitten, zal overigens ook weer werkgelegenheid verloren gaan.

□

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Mijnheer de Voorzitter! Allereerst wil ik aandacht schenken aan de opmerkingen die zijn gemaakt over het raakvlak tussen onderwijs en arbeidsmarkt en aan de instrumenten om de afstemming tussen beide te bevorderen. Verschillende woordvoerders hebben op het belang van een goede afstemming gewezen. Ik ben het daar geheel mee eens. Het beste is uiteraard dat die afstemming in een zo vroeg mogelijk stadium van de individuele ontwikkeling plaatsvindt. School en beroepskeuzevoorlichting en -advisering spelen daarbij een belangrijke rol. Mevrouw Rempt en mevrouw Groenman hebben daarover kritische vragen gesteld.

Mevrouw Rempt heeft gevraagd of wij de mening van de Nederlandse Vereniging beroepskeuzewerk delen dat er nog slechts beroepskeuzevoorlichting voor rijken zal zijn. Wij delen die mening zeker niet. Ik ben blij dat opmerkingen van regeringszijde nog altijd enige verbazing kunnen wekken in de Kamer. Het is in de eerste plaats

Kappeyne van de Coppello

aan de particuliere beroepskeuze-instellingen zelf om te bepalen hoe, ondanks het onvermijdelijke aandeel in de uitgavenbeperking, de essentie van de beroepskeuzevoorlichting voor hen die daaraan behoefte hebben, zo min mogelijk wordt aangetast.

Daartoe zijn in de reactie van de Regering op het rapport van de Raad voor de Beroepskeuzevoorlichting mogelijkheden aangegeven. Ik denk daarbij aan een verhoging van de doelmatigheid en de doelgroepgerichtheid, een goede onderlinge afstemming van werkzaamheden tussen de verschillende diensten en instellingen op dit terrein, regionalisatie en methodische verbeteringen. De discussie hierover is nog niet afgerond. Zij is ook aan de orde in de adviesaanvraag aan de SER over de te ontwerpen arbeidsvoorzieningenwet.

Zowel mevrouw Rempt als mevrouw Groenman kan ik toezeggen dat gezocht wordt naar mogelijkheden om de in 1984 en volgende jaren optredende vermindering van de subsidiëring aan de particuliere instellingen voor beroepskeuzevoorlichting, zoveel mogelijk te beperken. Gesteld dat aan een verhoging van de tarieven niet geheel kan worden ontkomen, dan nog zullen de wel erg sombere verwachtingen van mevrouw Rempt toch niet worden bewaarheid.

Voorlichting en advisering over school- en beroepskeuze vormen slechts één kant van de afstemmingsmedaille. Van grote betekenis is eveneens dat het beroepsonderwijs zo goed mogelijk de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt volgt. Recentelijk zijn daartoe institutionele mogelijkheden geschapen via de Contactcentra Onderwijs Arbeidsmarkt, de zogenaamde c.a.o.'s. Op 3 februari hebben de Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen mevrouw Ginjaar en ik daarover met de betrokken vaste commissies uit deze Kamer van gedachten gewisseld.

Ik zal niet opnieuw uitvoerig stilstaan bij de betekenis van deze centra. Ik wil wel tegen de heer Wolters zeggen dat de door hem bepleite intensivering van de activiteiten van de contactcentra aanstaande is. In de loop van dit jaar zal naar verwachting in iedere provincie een dergelijk centrum met de activiteiten beginnen. Zij zullen onvermijdelijk in hun taak moeten groeien. Daarom is nog enige tijd nodig voordat kan worden vastgesteld, in hoeverre voor een volledige beantwoording aan het doel nog een verdere intensivering noodzakelijk is.

Van de beroepskeuze naar de scholing is in dit bestek slechts een kleine stap. Ook daar is tijd de factor die beslissend is voor de beoordeling van de vraag, in hoeverre de toepassing van scholingsmaatregelen op de arbeidsmarkt effectief is. Die effectiviteit kan alleen op de wat langere termijn worden gezien. Gelet op de huidige situatie op de arbeidsmarkt kan aan niemand de garantie worden gegeven dat om-, her- en bijscholing tot een directe arbeidsinspanning zullen leiden.

Bij de regelmaat en de omvang waarin zich op de markt vacatures voordoen, mag het belang van scholing ook op de kortere termijn niet worden onderschat. De mededingingskansen naar die vacatures worden in ieder geval groter. Scholing blijft een belangrijk instrument van het arbeidsvoorzieningsbeleid. Een verdubbeling van de capaciteit van de CVV's, die aanvankelijk was beoogd, kon niet buiten schot worden gelaten bij het streven naar terugdringing van de overheidsuitgaven en de personeelsformatie; zij is dan ook voorlopig tot stilstand gebracht.

Intussen is wel een aanzienlijke uitbreiding bereikt van de oorspronkelijke centrumcapaciteit van ongeveer 3000 opleidingsplaatsen zijn we gekomen op een capaciteit van 5225 plaatsen. In de sfeer van de vakopleiding gebeurt verder nog het een en ander, waarover ik straks nog kom te spreken.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Er wordt gesproken over mobiliteit van mensen op de arbeidsmarkt. Ik heb de indruk dat juist de CVV's en de CBB's hierbij een uitstekende rol zouden kunnen vervullen. Nu zegt de Staatssecretaris echter dat door de bezuinigingen de verdubbeling van de capaciteit op de tocht komt te staan.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Ik spreek nu niet over de CBB's. Voor het overige moet ik rekening houden met de prioriteit die dit kabinet aan een zekere bezuiniging heeft gehecht. Dat betekent dat in principe geen enkel onderdeel van de begroting daarbuiten valt. Ook bij andere begrotingshoofdstukken is gebleken dat de bewindslieden, met erg veel pijn weliswaar, niettemin toch de noodzaak hebben ingezien van bezuinigingen. Gelet op de uitbreiding die reeds is gerealiseerd – een vrij groot deel van die verdubbeling is al tot stand gebracht – achten wij het op dit moment mogelijk om tot stilstand te besluiten, met eventueel in de toekomst nog een uitbreiding in zicht.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Ik had steeds begrepen dat het kabinet bezuinigde om de werkgelegenheidsproblematiek op te lossen, althans in de goede richting te brengen. Het betreft hier uitgesproken een instrument dat een hele goede functie kan vervullen in de richting van de arbeidsmarkt en in de richting van de verbetering van de werkgelegenheidsituatie. Nu geldt opeens het principe: er moet bezuinigd worden. Ik constateer dat de Staatssecretaris bezuinigt om het bezuinigen en niet om daarmee een werkgelegenheidsbeleid mogelijk te maken.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Dat is een verkeerde constatering. Ik heb gezegd dat er op de begroting in principe geen enkel onderdeel wordt uitgesloten van bezuinigingen. Op dit gebied is de bezuiniging nog relatief gering omdat in de praktijk al een aanzienlijke uitbreiding heeft plaatsgevonden. Daarmee worden dus inderdaad resultaten bereikt.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Waarom heeft de Staatssecretaris dan geen afweging gemaakt van de gunstige effecten van deze voorziening in relatie tot de arbeidsmarktproblemen en het volumebeleid bij de sociale zekerheidsregelingen? De uitkomst zou dan kunnen zijn dat er sprake is van een gunstige uitwerking. De nu voorgestelde vermindering van de uitbreiding zal juist ten aanzien van het volumebeleid negatief uitpakken.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Die afweging is wel gemaakt. Er is echter ook gelet op de praktische onmogelijkheden om de verdubbeling in het geheel te realiseren, op het streven de personeelsformatie met 2% te beperken en op de uitbreidingen in gebouwen die nodig zouden zijn om die verdubbeling tot stand te brengen. Ook ten aanzien van die punten zijn er moeilijkheden om die verdubbeling te realiseren. Dit maakt het onmogelijk om voor het jaar 1983 een verdubbeling te realiseren tot de hoogte die enige jaren geleden was beoogd.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Er is dus steeds een nieuwe doelstelling te noemen waardoor iets niet gebeurt. Ik vind dat wel volstrekt conflicterende doelstellingen.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Dat is de constatering van de heer **Buurmeijer** die ik niet deel.

Mijnheer de Voorzitter! Een belangrijke winst van de uitbreiding die tot nu toe heeft plaatsgevonden is de

Kappeyne van de Coppello

totstandkoming van een aantal centra voor de opleiding voor administratieve beroepen. In tien centra zal er sprake zijn van 890 opleidingsplaatsen. Hierdoor is vooral het aantal vrouwen dat kan profiteren van de scholingsmaatregelen toegenomen. Dit in antwoord op vragen van mevrouw Rempt. Bij het bieden van scholingsmogelijkheden aan vrouwen op de arbeidsmarkt, onder andere ook via de studiekostenregeling, gaat de aandacht stellig niet alleen uit naar de specifiek vrouwelijke beroepen, maar ook de scholing van vrouwen in technische beroepen wordt bevorderd. Het blijkt daarbij niet eenvoudig om de gewenste tradities, niet in het minst bij de betrokkenen zelf, te doorbreken. Het gestaag doorgaan met het bieden van mogelijkheden, lijkt op dit moment de enige weg om geleidelijk resultaat te boeken. Vandaar dat ik ernaar streef die mogelijkheden ook op de centra voor vakopleidingen te vergroten. Een werkgroep is bezig om na te gaan welke belemmeringen zich in inrichting, methode en lestijden van de centra zelf voordoen en hoe die belemmeringen kunnen worden weggenomen.

Mevrouw Rempt vroeg of omscholing wordt overwogen van wat zij noemde 'overtollig afgestudeerden en van hen die nog in de pijplijn zitten'.

Het laatste gaat dacht ik wel erg ver. Als ik het goed begrijp, wordt gesuggereerd dat de uitstroom uit het onderwijs voor een belangrijk deel een verkeerde beroepskeuze zou hebben gedaan. Algemeen onderwijs, als mevrouw Rempt daarop doelt, kan toch ook een wat langere en op zichzelf waardevolle aanloop zijn naar een specifieke vakontwikkeling via school en/of bedrijf.

Wat de overtollig afgestudeerden betreft, geldt in wezen dezelfde toegankelijkheid tot het gebruikmaken van scholingsmaatregelen als voor iedere andere doelgroep op de arbeidsmarkt, met dien verstande dat daarbij zoveel mogelijk voorrang wordt gegeven aan de toepassing van maatregelen die in het bijzonder voor schoolverlaters zijn ontwikkeld.

Mevrouw Rempt-Halmmans de Jongh (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof dat wij in de komende jaren voor het geweldige probleem komen te staan – dat wordt naar mijn mening in het rapport van de Raad voor de arbeidsmarkt ook zo gesteld – dat er meer dan 27.000 mensen te veel zijn,

die beroepsmatig gericht zijn op de collectieve sector. Dit betreft dus niet alleen mensen die algemeen vormend onderwijs hebben gevolgd, maar mensen die in de collectieve sector hun beroep hebben gekozen.

Deze 27.000 mensen komen volgens de Staatssecretaris eventueel voor omscholing in aanmerking. Halen wij dat? Deze vraag had overigens voor een deel door de Minister beantwoord moeten worden. Mijn tweede vraag is of de collectieve sector het haalt om deze mensen op te nemen, mede gezien het beleid van de Regering. Hoe lang zijn de mensen, werkzaam in de collectieve sector, bereid om dit te accepteren, want dit zal waarschijnlijk steeds meer verlaging van loon betekenen? Men kan in dit verband naar het onderwijs kijken.

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Ik mag van mijn kant de beantwoording van deze vraag gaarne aan de Minister overlaten.

Mevrouw Rempt-Halmmans de Jongh (VVD): Dat vind ik wel zo eerlijk.

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Dat is onze verdeling van de arbeid.

De heer Wolters heeft een vraag gesteld over de cursussen voor jeugdige werklozen. Wij zijn toe aan een stabilisering op het niveau van 350 cursussen. Dat niveau is in 1982 bereikt.

Ik kom nu toe aan andere activiteiten op het scholingsterrein. De heer Wolters heeft een negental maatregelen genoemd om de opleiding van jongeren beter te doen aansluiten op het vak dat zij later kunnen uitoefenen. Als eerste twee punten noemde hij de gefaseerde uitbreiding van het kort-MBO en de uitbreiding van het leerlingwezen, waarbij gedacht kan worden aan door het bedrijfsleven te beheren opleidingscentra. Het zal de heer Wolters verheugen dat tot het uitvoeren van deze beide maatregelen reeds is besloten.

Met betrekking tot het leerlingwezen hecht ik veel belang aan de nieuwe bijdrageregeling vakopleiding jeugdigen, met als centrale elementen fondsvorming bij opleidingssectoren en samenwerking zonder expliciete voorwaarden van groei, zoals die in de regeling van 1982 gesteld werden. In 1983 zal op de ingeslagen weg van het bevorderen van afspraken worden voortgegaan. De fondsen zullen de afspraken van de sociale partners in de sector uitvoeren.

Bij de afspraken wordt veel belang gehecht aan het ontwikkelen van

gemeenschappelijke opleidingsactiviteiten van een aantal bedrijven in een bedrijfstak. Alvorens tot subsidiëring van een fonds wordt overgegaan, moet door de betrokken sociale partners een beleidsplan worden opgesteld. Ik stel mij voor, op korte termijn de sociale partners uit te nodigen voor het opstellen van dit beleidsplan. De subsidie voor het komende jaar bedraagt f 4000 per leerling. Dit bedrag wordt met f 2000 verhoogd als er sprake is van de beoogde gemeenschappelijke activiteiten.

In de nieuwe bijdrageregeling wordt voor het seizoen 1983/1984 ditmaal een bijzondere component ingebouwd voor de bevordering van roldoorbreking. Er wordt een extra toeslag van f 2000 in het vooruitzicht gesteld voor de opleiding van meisjes in traditionele mannenberoepen.

Het ligt niet in mijn bedoeling, dit jaar een aparte subsidiëring voor leerlingbouwplaatsen af te kondigen. Naar mijn wijze van zien, zullen in de afspraken die de sociale partners in de bouw in het kader van de bijdrageregeling met elkaar maken, regelingen kunnen worden getroffen voor de leerlingbouwplaatsen.

De heer Wolters heeft verder opmerkingen gemaakt over een flexibel planningsstelsel voor het middelbaar beroepsonderwijs en over de betrokkenheid van het bedrijfsleven bij het beroepsonderwijs. Over dit onderwerp heeft de Voortgangsc commissie industriebeleid aanbevelingen voorbereid. Het kabinet zal hierop binnenkort een reactie geven. Wel kan ik nu reeds zeggen dat ik betrokken ben bij de keuze van de richting en de spreiding van de opleidingen.

Wat de door de heer Wolters bepleite oriëntatieplaatsen betreft, wil ik verwijzen naar de werkgelegenheidsnotitie die onlangs met de Stichting van de Arbeid is besproken. Ik sta positief tegenover oriëntatieplaatsen en hoop hiervoor nadere voorstellen te doen in de nu op te stellen werkgelegenheidsnota.

De heer Wolters vroeg ook aandacht voor de Stichting sociaal en diaconaal jaar. Van die stichting is onlangs een evaluatierapport ontvangen over het in de afgelopen drie jaar uitgevoerde experiment met betrekking tot werkoriëntatie en vrije-tijdsbesteding. In interdepartementaal overleg wordt nu een standpunt voorbereid over de eventuele voortzetting van dit project en de daarbij behorende condities. Aan de stichting is overleg hierover in het vooruitzicht gesteld.

Kappeyne van de Coppello

Mevrouw Beckers heeft geklaagd over het niet uitvoeren van haar motie over thuisarbeid, die door de Kamer is aanvaard. Ik mag eraan herinneren dat mijn voorgangster mevrouw D'Ancona bij de behandeling van de begroting van Sociale Zaken en Werkgelegenheid voor het jaar 1982 naar voren heeft gebracht, dat de strekking van de motie van mevrouw Beckers als bijzonder ingrijpend moet worden gekenmerkt.

Het fiscaal en juridisch als werknemer beschouwen van thuiswerkers in alle gevallen en het met name op voorhand, ongeacht de specifieke situaties, van toepassing verklaren van de sociale verzekeringswetgeving stuit zowel op beleidsmatige als budgettaire bezwaren. Hierbij is een bijzonder verzwarende omstandigheid, dat over de thuisarbeid nauwelijks harde gegevens kwantitatief en kwalitatief, boven tafel zijn te krijgen. Dit is mede het gevolg van het veelal 'grijze' of 'zwarte' karakter van de thuisarbeid en de zwakke positie van de thuisarbeiders – dit zijn trouwens meestal arbeidsters – ten opzichte van de werkverschaffers.

Ik ben intussen tot de conclusie gekomen dat een methodologisch vooronderzoek gewenst is om te kijken of überhaupt betrouwbare en beleidsrelevante gegevens uit een onderzoek kunnen komen. Dit is dus als het ware een poging tot uitvoering van de motie van mevrouw Beckers. Ik zal deze problematiek mede bezien in de bredere context van de kwaliteit van vrouwenarbeid, een onderwerp dat op 21 april in het mondeling overleg met de kamercommissie nog aan de orde zal komen.

Mevrouw Beckers-de Bruijn (PPR): Mijn woorden 'niet uitgevoerd' sloegen op de zin uit het antwoord op vraag 255, dat die concrete onderzoeksopdracht budgettair tegen ander noodzakelijk onderzoek moest worden afgewogen. Het is mij nu duidelijk dat het voorlopig om onderzoek gaat.

Moet ik nu uit uw woorden opmaken dat dit onderzoek er toch komt of geeft u mij daar op 21 april uitsluitsel op?

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: In feite heb ik niet meer gedaan dan de beslissing genomen tot een vooronderzoek, namelijk of het mogelijk is om de gegevens op tafel te krijgen. Afhankelijk van de uitkomsten van dat onderzoek zou moeten worden bezien hoe de rest van het onderzoek zich moet ontwik-

kelen. Dan wordt ook duidelijk hoe groot dat zal zijn en wat de kosten daarvan zullen zijn. Op dit moment kan ik nog niet toezeggen dat dit in ieder geval zal gebeuren. Het is een afweging die afhankelijk is van de mogelijkheden van zo'n onderzoek. Ik ben in ieder geval bereid om te kijken of zo'n onderzoek inderdaad iets zou opleveren of niet.

De heer Leerling heeft gesugereerd dat de Regering een ontmoedigend beleid moet voeren met betrekking tot de groei van het aantal dubbelverdieners, welke zou voortkomen uit het realiseren van emancipatieoelinden en van individualisering. Hij komt hierbij eigenlijk terug op de discussie die wij op 31 januari in de uitgebreide commissievergadering inzake het emancipatiebeleid hebben gevoerd.

De Minister heeft toen een zeer duidelijk principiële antwoord gegeven. Ik zal dat voor alle duidelijkheid nu voordragen, al zal ik dat misschien niet zo gedragen kunnen doen als hij. Ik doe echter mijn best. Dat antwoord luidde aldus: 'Die situatie van grote en langdurige werkloosheid leidt bij sommigen tot een terugval op de opvatting dat emancipatie een luxe is die wij beter zouden kunnen bewaren tot betere tijden en dat wij nu voorrang zouden moeten geven aan de kostwinners. (...)

Enkele jaren geleden is in de Wet gelijke behandeling vastgelegd dat wij dat niet willen. Wij wensen emancipatie niet als een luxe te zien. Wij wensen geen voorrang te geven aan kostwinners op de arbeidsmarkt met uitsluiting van anderen. Voorrang van kostwinners is evenals de veel gehoorde leuze 'Eén baan per gezin' een indirecte en in sommige gevallen een directe discriminatie van vrouwen.

Het kabinet maakt die keus dus niet. Heel nadrukkelijk kiest het kabinet voor de benadering van herverdeling van arbeid over zoveel mogelijk mensen. Een gelijke verdeling van arbeid over alle mannen en vrouwen die kunnen en willen werken, is en blijft het fundamentele uitgangspunt.

In het licht van dat zeer principiële standpunt zou het heel merkwaardig worden indien de Regering enerzijds afkoerend op bevordering van emancipatie en individualisering en vervolgens de gevolgen daarvan ontmoedigend. Dat zou niet consistent zijn.

Ten slotte wil ik even ingaan op het amendement van de heer Leerling, als de Voorzitter mij dat toestaat. Ik merk daarbij op dat de voorgestelde verhoging van artikel 97, de uitgaven ten behoeve van de uitvoering van

het jeugdwerkgelegenheidsplan, hoe lofwaardig ook, ten koste gaat van de posten die zijn bestemd voor het emancipatiebeleid. Ik acht een dergelijke wijziging niet in overeenstemming met het voorgestane beleid, waarin sprake is van gelijkshaking van zowel het werkgelegenheidsbeleid als het emancipatiebeleid.

Beide hebben een directe betekenis voor het bevorderen van de vrije keuze van arbeid voor iedere Nederlander. Voor dit beleid is weloverwogen gekozen in het regeerakkoord. Ik ontraad de Kamer dan ook met klem aanneming van dit amendement, dat zowel de mogelijkheid tot subsidiëring van experimentele ontwikkelingen op emancipatiegebied, als ook de deelprojecten terugschroeft en het functioneren van de Emancipatieraad ernstig belemmert.

De heer Leerling (RPF): Ik kan mij voorstellen dat de Staatssecretaris daarmee grote moeite heeft, evenals anderen, zoals mevrouw Rempt dat al liet weten. Voor de Staatssecretaris gaat emancipatie dus boven bestrijding van de jeugdwerkloosheid?

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Voor mij persoonlijk wellicht wel, maar dat is niet relevant. Voor de Regering niet. Wat u doet, is het afschaffen van het emancipatiebeleid.

De heer Leerling (RPF): Neen. De Staatssecretaris zal hebben gelezen dat ik slechts op een aantal posten kortingen wil toepassen en daarmee dus allermindst een streep wil zetten door alle emancipatie-activiteiten, hoewel dit voor mij had gemogen, maar ik begrijp dat dit niet haalbaar is. Daarom heb ik slechts een gedeelte daarvan genomen.

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Het amendement van de heer Leerling is op het totale bedrag dat voor het emancipatiebeleid op deze begroting is uitgetrokken, zo fundamenteel dat men kan zeggen dat het gehele emancipatiebeleid daarmee in alle onderdelen (want de heer Leerling is zo exact geweest alle artikelen voor korting in aanmerking te laten komen) in het hart wordt getroffen.

De heer Van der Vlies (SGP): De principiële opstelling van de Staatssecretaris is duidelijk. Zij zegt nu dat de kortingen op de artikelen 116 t/m 119 fundamenteel het karakter van de bedoelingen van die begrotingsartikelen raken. Kan zij wat gedetailleerder ingaan op de consequenties van deze

Kappeyne van de Coppello

kortingen, indien die amendementen een meerderheid zouden behalen? Komen wij dan aan harde verplichtingen, raakt het in hoge mate nieuw beleid, voorgenomen beleid etc.? Voor de beoordeling van de amendementen is dit toch van verstrekkende betekenis.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Ik vind die vraag wat merkwaardig, want die vraag moet worden beantwoord door de heer Leerling, omdat hij het amendement heeft ingediend.

De **Voorzitter**: Daarop komen wij eventueel bij de artikelsgewijze behandeling terug. Dat lijkt mij het beste.

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Mijn algemene opmerking over dit amendement blijft daarmee geheel overeind.

□

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijnheer de Voorzitter! Verschillende woordvoerders hebben opmerkingen gemaakt over het regeringsbeleid met betrekking tot de echte minima. Op de relatie met de arbeidsduurverkorting is de Minister al ingegaan. Dat laat ik daarom uiteraard nu rusten.

De heer Buurmeijer vraagt hoe de Regering denkt de eenmalige uitkeringen op te vangen door structurele voorzieningen. Ook de heer Van der Vlies vraagt daarnaar. Ik heb er behoefte aan in het kort weer te geven wat er in de afgelopen jaren met betrekking tot het beleid voor de minima is gebeurd.

Medio 1980 bleek de koopkracht van personen die in een minimum-inkomenspositie verkeren, niet te handhaven. Door de Kamer is toen aangedrongen op een aanvullende uitkering. Een dergelijke maatregelen bleek op korte termijn niet uit te voeren. Gekozen is toen voor een uitkering ten behoeve van alle minima.

De heer De Korte vroeg toentertijd de kwetsbaarste groepen nader te onderscheiden en de beschikking te krijgen over een technisch uitvoerbare uitkeringsmethodiek. Dat verzoek mondde toen uit in een notitie, d.d. 28 april 1981, waarin tal van problemen van principiële en uitvoeringstechnische aard zijn opgesomd met betrekking tot een beleid, gericht op de echte minima. Een gedachtenwisseling met de Kamer over deze notitie heeft niet, althans nog niet plaatsgevonden.

Als ik het beleid sedertdien probeer samen te vatten, dan kan worden gesteld dat het gevoerde beleid zich kenmerkt door twee incidentele wettelijke maatregelen die, gegeven de huidige omstandigheden, naar mijn mening als het maximaal haalbare moeten worden beschouwd.

Hoewel voor, tijdens en na deze maatregelen het inzicht in de bezwaren die aan deze maatregelen kleven is vergroot, heeft een gedegen discussie daarover nog niet plaatsgevonden. Ik heb u ten behoeve van die discussie een nota over een structureel beleid toegezegt. Bij de gedachtenwisseling daarover zouden de aan de Kamer gezonden notities van 28 april 1982, 11 mei 1982 en 16 juni 1982 kunnen worden betrokken. Wel heb ik daar later aan toegevoegd dat een structureel beleid ten aanzien van de echte minima niet los gezien mag worden van de inmiddels op gang gekomen discussie met betrekking tot de stelselwijziging van de sociale zekerheid.

Hoe nu verder? Zo is de vraag. Tot nu toe is in twee opzichten over een structureel beleid gesproken. Allereerst zou een structureel beleid inhouden dat eenmalige uitkeringen ter zake van koopkrachtverlies aan de echte minima niet nodig zouden moeten zijn. Met andere woorden: koopkrachthandhaving voor de echte minima. Onder de huidige economische omstandigheden kan een dergelijke garantie echter niet worden gegeven.

De heer Gerritse merkte in dit verband op dat automatismen met verstand toegepast moeten worden en op hun effecten moeten worden beoordeeld. Alhoewel de echte minima relatief moeten worden ontzien, valt er niet aan te ontkomen dat ook zij bijdragen aan de gezondmaking van de Nederlandse economie. Overigens hielden ook de twee eenmalige uitkeringsregelingen slechts tegemoetkomingen in in het geleden koopkrachtverlies. Van koopkrachthandhaving is echt geen sprake geweest.

Een structurele aanpak is daarnaast ter sprake gekomen in het kader van de thans gevolgde meting van de koopkrachtontwikkeling. Bij de berekening van die ontwikkeling van jaar tot jaar zou er rekening mee moeten worden gehouden, dat in het voorafgaande jaar een eenmalige uitkering is verleend. Door een dergelijk beleid met cumulatieve effecten en sterk oplopende aanvullende uitkeringen, zullen steeds meer

personen die een inkomen ontvangen boven het huidige minimum, door de echte minima worden opgeslokt.

Dit staat op gespannen voet met het in het regeerakkoord verwoorde beleidsvoornemen om de inkomensverhoudingen aan de onderkant van het inkomensgebouw niet verder meer te doen indrukken. Deze koopkrachtmeter vind ik bovendien uit budgettair oogpunt onverantwoord. Eén en ander beperkt de mogelijkheden om een structureel beleid ten aanzien van de echte minima te voeren. Van jaar op jaar zal daarom moeten worden bekeken hoe de koopkrachtsituatie eruit ziet en hoe de echte minima met de aanwezige budgettaire middelen zoveel mogelijk kunnen worden ontzien.

Ik wil mij dan ook niet vastleggen op een vast bedrag op de rijksbegroting voor de jaren 1984 tot en met 1986, waarom de heer De Korte vroeg. Dat past namelijk niet in de opvatting dat het karakter opnieuw eenmalig moet zijn, zoals zijn partijgenoot de heer Linschoten ook stelde. In het regeerakkoord is vastgelegd dat over de jaren 1983 tot 1986 voor de echte minima 300 mln. op jaarbasis wordt vrijgemaakt. Als echter blijkt dat door meer maatregelen wordt bijgedragen tot koopkrachtherstel, zal een aanpassing van dat bedrag mogelijk moeten zijn. Dat is ook in 1983 gedaan.

In 1981 en 1982 zijn wettelijke maatregelen getroffen die slechts op dat specifieke jaar betrekking hadden. Dit heeft elk jaar een tijdrovende wetgevingsprocedure tot gevolg gehad. Uiteraard konden hierbij in alle stadia nog wijzigingen worden aangebracht en dit is ook vaak gebeurd. Het is een race tegen de klok om mensen voldoende tijd te geven om de eenmalige uitkering aan te vragen en om de gemeenten in staat te stellen, die aanvragen naar behoren te onderzoeken en eventueel tijdig te kunnen uitbetalen. Ik beraad mij op dit moment nog over een betere vorm in dit opzicht, want wij moeten zoveel mogelijk proberen om die gang van zaken in de toekomst te voorkomen; die werkt namelijk onbevredigend.

Voor 1983 stel ik mij voor, de eenmalige-uitkeringsregeling van de voorafgaande jaren te herhalen. Wel ontvangt de Kamer op korte termijn van mij een tweede evaluatieschets. Deze zal zijn gewijd aan de ambtshalve toekenning van de eenmalige uitkering voor 1982 aan alleen bijstandsgerechtigden. Deze schets zal nog wel de vorm moeten bepalen voor de regeling voor dit jaar, dus 1983.

De Graaf

De heer De Korte vraagt ten slotte om een eerdere besluitvorming. Ik kan hem mededelen dat inmiddels met de voorbereiding een aanvang is gemaakt. Hij vraagt mij om toe te zeggen dat de koopkrachttoeslag wordt gedifferentieerd naar kindertal. Aanleiding daarvoor zal bestaan indien van het ene op het andere jaar inbreuk is gemaakt op de waardevaste aanpassingssystematiek van de kinderbijslagregeling, maar niet omdat de kinderbijslag slechts voorziet in een gedeeltelijke dekking van de noodzakelijke kosten voor het onderhoud van kinderen.

Mevrouw Ubels pleit ervoor dat op korte termijn nader budgetonderzoek plaatsvindt om vervolgens vast te stellen welk minimumconsumptiepakket geacht kan worden te kunnen worden betaald van het minimum-inkomen. Gezien het antwoord van de Minister op vragen over het bestaansminimum tijdens de UCV van afgelopen maandag, bestaat er geen behoefte aan budgetonderzoek om op grond daarvan te komen tot de formulering van wat mevrouw Ubels noemde 'een redelijk bestaan'.

Budgetonderzoek van bij voorbeeld het CBS beperkt zich tot gemiddelden van diverse inkomensgroepen en dat onderzoek kan slechts beperkt inzicht geven in sterk individueel wisselende bestedingspatronen. Voor het overige mag ik verwijzen naar de discussie daarover in de UCV van maandag jl.

De heer **De Korte** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil mijn vraag toespitsen op de f300 mln. Uit het betoog van de Minister kreeg ik de indruk dat hij bij de reeds aan de gang zijnde voorbereiding van de begroting voor 1984 bereid was om deze f300 mln. in 1984, 1985 en 1986 in de meerjarenramingen te boeken. Nu hoor ik van de Staatssecretaris dat wij daar eigenlijk nog niet aan toe zijn. Ik vind dit in de eerste plaats in strijd met het regeerakkoord en in de tweede plaats krijgen wij weer ad hoc financieringsmethodieken. Dat hebben wij dit jaar ook gezien bij het belastingvoorstel voor de tweeverdieners.

Minister **De Koning**: De heer De Korte heeft iets meer zekerheid uit mijn woorden gehaald dan ik er zelf heb ingelegd. Het is duidelijk dat er in het regeerakkoord staat dat de f300 mln. voor dit doel ter beschikking moet komen. Pas bij de begroting voor 1984 zal het duidelijk zijn of het er in staat – ik neem aan van wel – en of het bedrag in de meerjarenramingen

is verwerkt. Daarover wil ik niet op voorhand een uitspraak doen.

De heer **De Korte** (VVD): Eerder hoeft het ook niet als ik maar weet dat het gebeurt. In de begroting voor 1983 zijn wij juist klem komen te zitten. Er was namelijk geen financiering en toen kwam er ineens een andere maatregel uit de hoge hoed en dat willen wij juist voorkomen.

Minister **De Koning**: Zullen wij dan op die begroting wachten?

De heer **De Korte** (VVD): Akkoord.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Mag ik uit het verhaal van de Staatssecretaris opmaken dat hij nog steeds de mening van zijn vroegere minister uit het kabinet-Van Agt II deelt dat er eigenlijk een inkomensbeleid gevoerd moet worden waarbij de eenmalige uitkering niet elk jaar achteraf weer nodig is?

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik meen dat ik duidelijk heb uiteengezet wat het beleid van het kabinet-Lubbers op dit punt is. Ik heb ook duidelijk aangegeven wat wij voornemens zijn te doen voor 1983, in beginsel een herhaling in de systematiek voor 1981 en 1982.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Hiernaar vroeg ik niet.

Staatssecretaris **De Graaf**: Het is een duidelijk antwoord op de vraag welk beleid de Regering nu voert. Hieraan heb ik niets toe te voegen, wat wie dan ook vroeger heeft gezegd of geschreven.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Ik vroeg naar het huidige standpunt van de Staatssecretaris en vergeleek dit met het vorige standpunt, maar dit is niet relevant. Staat de Staatssecretaris nog steeds op het standpunt dat een zodanig inkomensbeleid moet worden gevoerd dat niet elk jaar achteraf een discussie over een eenmalige uitkering nodig is?

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik heb al gezegd dat sommige gedachten onmogelijk zijn uit te voeren, ook wegens de budgettaire gevolgen ervan. Daarom kunnen wij geen structureel beleid voeren door als het ware alle eenmalige uitkeringen bij elkaar op te tellen en van het nieuwe niveau uit te gaan. Ik heb in mijn betoog zojuist duidelijk aangegeven dat dit niet tot de mogelijkheden behoort.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): U blijft echter streven naar een structureel beleid. Dit had ik niet helemaal begrepen, omdat het betoog nogal

afstandelijk was. Als ik dit mag concluderen, vind ik het goed.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik heb ook duidelijk gezegd dat het structurele beleid moet worden geplaatst in de discussie over de stelselwijziging. Hierover hebben wij maandag jongstleden uitvoerig gesproken. Wij moeten proberen, zodanige voorzieningen te treffen dat wij niet van jaar op jaar de zaak apart wettelijk moeten regelen. Ik ben nog bezig, mij erop te bezinnen hoe wij dit moeten vastleggen. De Kamer krijgt hierover nog voorstellen. Voor het overige heb ik niets toe te voegen aan hetgeen ik zoeven uitvoerig heb gepoogd uiteen te zetten. Hierin zit niet de cumulatie waarom het mevrouw Beckers waarschijnlijk gaat.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Ik heb begrepen dat deze er niet in zit. Ik trek echter ook de conclusie dat de Staatssecretaris zegt dat de Kamer het kan vergeten dat het kabinet ertoe in staat is, een structureel beleid voor de echte minima te voeren. Volgens de cijfers die wij kennen, is de achteruitgang in koopkracht 1,2% in 1981 en 2,4% in 1982 geweest voor de echte minima. In totaal is het verlies in koopkracht over 1981 en 1982 4%, inclusief een eenmalige uitkering. Dit jaar komt er weer een eenmalige uitkering, die niet helemaal het verlies in koopkracht zal dekken, zoals de Staatssecretaris heeft gezegd. Ondanks andere inzet, vooral van degenen die het beleid voor de echte minima hebben voorgesteld, staat ook deze groep ondertussen op een grote achterstand in koopkracht. Hiermee wordt de beleidsdoelstelling van de VVD, de minima op een afstand van 5% te brengen, dit jaar structureel bereikt.

Staatssecretaris **De Graaf**: Het gaat hierbij om de vraag wat structureel beleid is. Ik hoop nog aan te geven hoe wij hierover denken. Ik heb al duidelijk gemaakt dat, als structureel datgene is wat resulteert in een cumulatieve doorrekening van wat tot nu toe is gebeurd, structureel beleid uitgesloten is. Het is budgettair uitgesloten. In het verleden is misschien wel eens het idee geweest dat het zo kon gebeuren. Ik meen dat de heer Buurmeijer, als hij de verantwoordelijkheid voor de uitwerking van het beleid zou dragen, ook niet hiertoe zou overgaan.

De heer **Gerritse** (CDA): Ik ben enigszins in verwarring geraakt door het debatje tussen de Staatssecretaris

De Graaf

en mevrouw Beckers. Ik meende dat de Staatssecretaris zou zeggen dat de Regering streeft naar een zodanige sociaal-economische situatie in Nederland dat het nemen van noodmaatregelen op inkomenspolitiek terrein overbodig is.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dolgraag. Mocht het nog niet duidelijk zijn geworden uit dit debat over onze begroting, dan is het bij dezen nog eens nadrukkelijk gezegd.

De heer **Weijers** (CDA): De redenering van de Staatssecretaris over de toepassing van de regeling voor 1983 acht ik nogal wazig. Gezien de discussie die wij dezer dagen hebben gevoerd, kan en mag de Staatssecretaris wel meer duidelijkheid geven om te bezien of in de uitkering ineens in 1983 wat meer differentiatiemogelijkheden kunnen worden ingebouwd. In het bijzonder in relatie tot het kindertal.

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik dacht dat dit in mijn woorden in de UCV van afgelopen maandag voldoende is gebleken. Het is naar mijn mening ook heel duidelijk uit de verf gekomen bij de discussie vandaag over de voorstellen in verband met de kinderbijslag en de voornemens met betrekking tot de maatregelen per 1 juli. Ook nu heb ik duidelijk laten weten dat wij, afhankelijk van de koopkrachtontwikkeling en de veranderingen in de sfeer van de kinderbijslag, de eenmalige uitkering straks wel of niet moeten differentiëren.

Ik heb maandag al laten weten – ik wil het nu nog wel een keer zeggen – dat het mij waarschijnlijk voorkomt dat de uitkomst van de beslissing over de eenmalige uitkering in 1983 een gedifferentieerd beeld zal laten zien, in beginsel op dezelfde wijze zoals dit ook in 1981 is gebeurd. Toen gaf de uitkomst van een indexeringsmechanisme ook aanleiding om zoiets te doen.

Dat gold niet voor 1982, omdat toen integraal voor de kinderbijslagen de prijsgerelateerde index gold. Dat was niet het geval in 1981. Dat zijn stuk voor stuk zelfstandige overwegingen, die moeten worden meegenomen bij de concrete invulling van het echte-minimabeleid in 1983. Ik voorzie dat die differentiatie er ook feitelijk zal uitrollen.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nog even terugkomen op de achterstand, waarvan de Staatssecretaris zei dat wij die niet kunnen goedmaken. Hij daagde mij uit, alsof wij dat wel zouden kunnen.

Dat kan niet. Als je dit twee jaar achtereen hebt gedaan, kan je dit jaar niet even die achterstand goedmaken. De vraag is echter deze: is de Staatssecretaris voor dit jaar in staat en heeft hij de wil om nu een structurele voorziening te regelen voor de echte minima?

Wij hebben daarvoor maandag voorstellen gedaan. Als hij nu nalaat om voor dit jaar een structurele voorziening te regelen, betekent dit dat de echte minima – voor wie vanaf het begin een andere voorstelling van zaken in de Kamer is gegeven voor bewaking van koopkrachtverlies – structureel een afstand hebben bereikt zoals de VVD bepleit.

Staatssecretaris **De Graaf**: Het stemt mij in ieder geval tot genoeg dat u met mij erkent dat het uitgesloten is die achterstand weg te werken. Over uw suggesties met betrekking tot de kinderbijslag voor mensen met een minimumuitkering, ben ik erg duidelijk geweest. Ik heb er geen behoefte aan het Regeringsstandpunt op dit moment te herhalen. Ik heb het al uiteengezet en ik heb daarbij verwezen naar de concrete invulling van de eenmalige uitkering in 1983. Zodra die op tafel ligt en de Regering daarover een standpunt heeft bepaald, kan een vervolgdiscussie plaatsvinden.

De heer **Leerling** vraagt naar de financiële consequenties van eerdere uitbetaling van de AOW in combinatie met het plaatsmaken van ouderen voor jongeren. Het plaatsmaken van ouderen voor jongeren vindt nu al plaats via de VUT-regelingen, hoewel het effect niet altijd even goed is. Ik acht het een goede zaak dat die ontwikkeling wordt voortgezet, maar dan wel op vrijwillige basis.

Om die reden kan de AOW hierin geen actieve rol spelen. De AOW is een wettelijke regeling met voor de gehele bevolking gelijke bepalingen. Daarin past het niet om tot een differentiatie in pensioendatum te komen.

Ook moet niet worden uitgevlakt het belang van de combinatie AOW met het daarbij behorende aanvullend pensioen. Dit kan niet eerder tot uitkering komen vanwege de hieraan ten grondslag liggende kapitaaldekingsfinanciering. Voor de AOW is dat anders. Het gaat om de totaliteit. Ik denk daarom dat deze differentiatie niet in die zin kan functioneren, zoals is gesuggereerd.

De heer **Van der Vlies** heeft informatie gevraagd in verband met de nadere oordeelsvorming en besluitvorming aangaande het geïntegreerd

woon- en werkproject in Tholen. Ik heb met mijn collega van WVC op 4 maart jl. over deze zaak een gesprek gehad. Aan dit gesprek namen ook deel vertegenwoordigers van de gemeente Tholen en de provincie Zeeland.

In dit gesprek heb ik aangegeven dat, voor zover het bij dat project gaat om mensen die tot de personenkring van de WSW kunnen worden gerekend en die zijn aangewezen op werk, een WSW-dienstbetrekking tot de mogelijkheden behoort voor de daar opgenomen patiënten. Wat hun werkzaamheden betreft, zouden deze mensen als extern geplaatst bij het werkgedeelte van het project kunnen worden ondergebracht.

Dit houdt in dat de exploitatie van het werkgedeelte niet onder de verantwoordelijkheid van de sociale werkvoorzieningsorganisatie kan worden gebracht. Wat de leiding en toezicht op deze vijftien werknemers door een werkleider gedurende de werkuren betreft, heb ik de bereidheid uitgesproken om, voor zover kosten hiervan ten laste van een uitvoeringsorgaan van de sociale werkvoorziening worden gebracht, deze kosten voor vergoeding in aanmerking te laten komen. De beslissing om dit te doen, ligt uiteraard ter plekke.

Om dit standpunt duidelijk te maken aan de betrokken uitvoeringsorganisatie van de sociale werkvoorziening heeft op 8 maart jl. te Middelburg ambtelijk overleg plaatsgevonden met de provincie Zeeland, met de desbetreffende sociale werkvoorzieningsorganisatie en de rijksconsulent in de provincie Zeeland. De mogelijkheden zijn in dit verband echter beperkter dan sommigen denken dat zou kunnen via de sociale werkvoorziening.

Mevrouw **Rempt** heeft enige opmerkingen gemaakt over het gemeenschapstakenplan. Zij vindt dat dit te veel gericht is op jongeren. Ik wijs erop dat het kader waarbinnen het GTP zich beweegt eigenlijk de pro deo-uitgangspunten omvat. In ditzelfde kader wordt het plan-Epe uitgevoerd. Hierover heeft de heer **Moor** gesproken.

Deze pro deo-uitgangspunten gelden uitdrukkelijk niet alleen voor jongeren, doch ook voor andere groepen werklozen. Uitgangspunt is voor iedereen, dat de uitkeringsregelingen geen onnodige belemmeringen mogen opleggen. Het is wel zo dat de gemeenschapstaken, waarover wordt gesproken, niet direct geschikt zijn voor hoger geschoolden en voor oudere werklozen. Dit hangt samen met de aard van de taken.

De Graaf

Mevrouw Rempt vroeg zich af, of de beleidsvormen op het terrein van het vrijwilligerswerk niet eveneens onder Sociale Zaken en Werkgelegenheid moeten vallen. Ik beantwoord die vraag in ieder geval bevestigend, als ik de vragen zie die in verband met de voorbereiding van de binnenkort te houden uitgebreide commissievergadering over het vrijwilligerswerk naar voren zijn gebracht.

De problemen inzake de rechtspositie, de uitkeringsvoorwaarden, de bevordering van arbeidsgeschiktheid, de onkostenvergoeding, de verhouding tot betaalde arbeid enzovoort behoren bij uitstek tot het terrein van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Tijdens de uitgebreide commissievergadering zal een en ander ook wel blijken.

De heer Wolters heeft gezegd dat een verdere afhandeling van het ontwerp van wet inzake arbeid gehandicapte werknemers dringend geboden is. In de uitgebreide commissievergadering van afgelopen maandag is hierop reeds uitvoerig ingegaan. Ik heb toen medegedeeld dat het ontwerp nog op enkele belangrijke punten moet worden gezien. Ik streef evenwel naar een spoedige inzending van de memorie van antwoord.

Zowel de heer Wolters als mevrouw Rempt heeft aandacht gevraagd voor de problemen waarmee de Stichting Inzet te kampen heeft. De stichting heeft inderdaad een aantal jaren een experimentele subsidie ontvangen. Het evaluatie-onderzoek heeft er niet toe geleid dat een of andere verdere financiering van de zijde van de rijksoverheid tot de mogelijkheden behoort. Wel is onder de aandacht van de gemeentebesturen gebracht dat activiteiten van de Stichting Inzet voor bekostiging op grond van artikel 36 van de WWV in aanmerking kunnen komen.

Het hangt derhalve van het beleid van de gemeenten af in hoeverre van de activiteiten van de Stichting Inzet gebruik zal worden gemaakt. Ook de gewestelijke arbeidsbureaus kunnen cliënten laten deelnemen aan sollicitatietrainingen van deze organisatie.

Met betrekking tot de problemen waarop door de vraagstellers wordt gewezen, merk ik nog op dat het bestuur van de stichting reeds op 30 juni 1982 tijdens een bespreking op het departement is medegedeeld dat de subsidie niet zou worden verlengd en slechts de weg van artikel 36 WWV begaanbaar was. Bij herhaling is de stichting de afgelopen jaren onder de

aandacht gebracht dat men andere inkomstenbronnen zou moeten aanboren. Ik zie geen mogelijkheden om de Stichting Inzet een verdere ondersteuning te geven. Daarvoor zijn geen middelen en er ligt ook geen taak voor de overheid om in dit opzicht meer te doen.

De vergadering wordt van 18.08 uur tot 19.45 uur geschorst.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Regering voor de beantwoording van de vragen. Het antwoord was op vele punten erg voorzichtig en terughoudend. De Minister liep op eieren en maakte niet duidelijk op welke wijze de Regering haar verantwoordelijkheid voor het inkomensbeleid waar maakt. In alles wordt een afwachende positie gekozen tot de evaluatie van het overleg met de Stichting van de Arbeid. Daarbij accepteert de Regering blijkbaar een inkomensontwikkeling zoals die gisteravond en vanmiddag is gepresenteerd. Nota bene, binnen 24 uur presteert deze Regering het twee inkomensoverzichten die op het vitale punt van de hoogste inkomens een zeer verschillend beeld geven, bij de Kamer te presenteren.

Minister Ruding meldt dat de minima 2,5% achteruitgaan en de allerhoogste inkomens 1,5%. Dit is op zichzelf al volstrekt onaanvaardbaar. De cijfers vormen echter geen eerlijke weergave van de werkelijkheid. Wat de vakantie-uitkering betreft, is het onjuist als technische vooronderstelling aan te nemen dat deze ook dit jaar wordt gekort en afgetopt. Op deze wijze een beeld van de koopkrachtontwikkeling geven, is een valse voorstelling van zaken. Ook Minister Ruding dient echter te weten dat al is de leugen nog zo snel, de waarheid achterhaalt haar wel.

De **Voorzitter**: Het woord 'leugen' wordt hier nimmer toegestaan. Ik begrijp dat het overdrachtelijk bedoeld is, maar niettemin

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Dit was inderdaad de bedoeling. Ik zal dit niet in die zin herhalen.

Vanmiddag zijn de cijfers van Minister De Koning verschenen. Daaruit blijkt dat de laagste inkomens er 2,5% op achteruitgaan en dat de hoogste er nota bene 1% op vooruitgaan. De minima leveren in. De hoge inkomens gaan erop vooruit. Deze uitkomst is onaanvaardbaar voor de fractie van de Partij van de Arbeid. De

Minister zal vanavond duidelijk moeten maken wat de Regering hieraan denkt te doen.

Minister De Koning mag zich niet langer verschuilen achter het akkoord. Hier geldt geen 'het zij zo', zoals het vanmiddag werd uitgedrukt. Wij verlangen van de Minister dat hij maatregelen treft om deze onrechtvaardige verdeling van de lasten te corrigeren.

De heer **De Korte** (VVD): Waar denkt de heer Buurmeijer dan aan?

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Er is aan vele dingen te denken.

De heer **De Korte** (VVD): Wat dan?

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Wij hebben vorig jaar in het debat gesproken over de vakantie-aftopping.

De heer **De Korte** (VVD): Wil de heer Buurmeijer dat nu doen? Wil hij dan het stichtingsakkoord en alle onderhandelingen frustreren?

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Ik kom hier straks op terug. Verder kan de Regering in de sfeer van de fiscale maatregelen nogal wat bedenken om op dit punt de correctie aan te brengen die gewenst is aangaande de hoge inkomens. Ik weet dat de partij van de heer De Korte daar geen voorstander van is. Fiscale maatregelen zijn echter geschikt om een rechtvaardige inkomensverdeling teweeg te brengen.

De heer **De Korte** (VVD): De heer Buurmeijer weet dat hij met fiscale maatregelen draconische dingen moet doen om met name voor die groep van 15.000 mensen het plaatje te verkrijgen dat hij blijkbaar wil. Hij wil dat *allemaal overhoop halen* op zeer korte termijn?

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Er is geen maatregel die uitgesloten mag worden om dit inkomensbeeld van 1% vooruitgang voor de allerhoogste inkomens en 2,5% achteruitgang voor de allerlaagste inkomens te corrigeren.

De heer **De Korte** (VVD): De heer Buurmeijer wil dit dus allemaal doen, terwijl het om een miniem aantal mensen gaat en om iets dat eenmalig is. Er bestaat overigens nog een verschil van mening over de vraag welk plaatje klopt.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Het gaat er niet om of het eenmalig is. Het gaat er niet om of het zeer weinig mensen zijn. Het gaat trouwens ook om andere inkomenscategorieën. Het is niet aanvaardbaar om in dit land te zeggen – dit is gisteren bij herhaling

Buurmeijer

in de Kamer gezegd – dat gevraagd wordt om loon in te leveren, als wij arbeidstijdverkortingen willen realiseren.

Als wij dan zien dat op weg daarheen – het is een moeilijk proces dat veel van mensen vraagt – bij het huidige beleid de hoogste inkomens er 1% op vooruitgaan en de laagste inkomens 2,5% inleveren, dan is geen maatregel uitgesloten van discussie. Een Regering die zegt, zoals de Minister deze week heeft verklaard, dat zij dat beeld op zichzelf niet wil, dient corrigerend op te treden.

De heer **De Korte** (VVD): Kortom, de PvdA is hier opnieuw bezig om inkomensplaatjes hoger te stellen dan het doel, namelijk werkgelegenheid voor velen, met name voor jongeren. Ik verwijs naar het metaalakkkoord dat vannacht is afgesloten. Dat stelt de heer Buurmeijer in de waagschaal. Als ik hem was, zou ik nog maar eens goed nadenken over deze woorden!

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Wij stellen dat niet in de waagschaal. Ik heb niet gesproken over ingrijpen in akkoorden die nu worden afgesloten. Dat is duidelijk geworden uit onze eerste opmerking gisteren over het optreden van de Regering. Ik herhaal dat een regering niet buiten schot mag blijven als dit soort effecten van het beleid zichtbaar worden in de inkomensplaatjes, waarnaar de heer De Korte nota bene heeft gevraagd.

Hij kan hoogstens zeggen dat het voor de VVD acceptabel is. Voor de Partij van de Arbeid is het dat niet! De Minister heeft vanmiddag gezegd dat hij er niet gelukkig mee is. Hij kan daarmee niet volstaan, maar moet zich bezinnen over de instrumenten die hij daarvoor wenst in te zetten.

De heer **De Korte** (VVD): Mijn fractie vindt het stichtingsakkoord en de werkgelegenheid voor met name jongeren belangrijker dan dit soort hobbyïsme van de PvdA. De mensen zullen het weten!

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Wij hebben het stichtingsakkoord altijd als een belangrijk gegeven aanvaard. Daaruit blijkt immers dat werkgevers- en werknemersorganisaties de bereidheid hebben om in onderling overleg te trachten tot arbeidstijdverkortingen te komen. Daarover discussiëren wij nu niet; het gaat nu over de filosofie van de VVD om het loonoverleg op zijn beloop te laten. De Regering en de Kamer moeten zeggen hoe zij daarover denken.

De heer **Gerritse** (CDA): Is de heer Buurmeijer het met mij eens dat het inkomensplaatje waaraan hij refereert geldt voor de werknemers?

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Ja.

De heer **Gerritse** (CDA): Het is dus niet het plaatje van de hele inkomensverdeling in Nederland, maar van de categorie waar c.a.o.-onderhandelingen worden gevoerd. Heeft de heer Buurmeijer zich afgevraagd hoe het komt dat dit plaatje zo tot stand is gekomen? Zou dat misschien komen omdat bij de onderhandelingen zelfs niet de mogelijkheid aan de orde is gesteld om tot de aftopping van de vakantietoeslag over te gaan?

Herinnert de heer Buurmeijer zich dat deze Kamer in december en eerder een dringend beroep heeft gedaan op de sociale partners om dit te doen? De Regering alleen kan geen inkomensbeleid voeren. Het Nederlandse systeem houdt in dat het inkomensplaatje – dit vind ik trouwens een rotwoord – tot stand komt door samenwerking tussen Regering, werkgevers en werknemers. Als zo'n plaatje tot stand komt, is dat kennelijk met open ogen gedaan door contractpartners.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Wij realiseren ons inderdaad heel goed dat het effect van de aftopping van de korting op de vakantietoeslag voor arbeidstijdverkortingen niet is bereikt. Deze maatregelen werken echter wel door in de inkomenssfeer, hetgeen tot de genoemde effecten kan leiden. Als de heer Gerritse met zijn opmerking duidelijk wil maken dat voor zijn fractie dit beeld niet aanvaardbaar is, dan zijn wij het op dat punt eens. Hetzelfde geldt wanneer hij vindt dat het nodig is om de Regering te verzoeken maatregelen te nemen om dit beeld te corrigeren.

De heer **Gerritse** (CDA): Ik heb de heer Buurmeijer erop willen wijzen, waarover hij eigenlijk praat, namelijk over een inkomensplaatje dat mensen betreft die niet hun best hebben gedaan om dat plaatje te corrigeren in de door de heer Buurmeijer gewenste zin.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): En in de door de heer Gerritse gewenste zin! Dat heb ik tenminste verschillende malen begrepen. Uit allerlei interviews met de heer Weijers heb ik begrepen dat het CDA niet wenst te accepteren dat de mensen aan de onderkant het meeste inleveren en dat degenen aan de bovenkant vrijuit gaan.

De heer **Gerritse** (CDA): Gisteren heb ik de heer Buurmeijer en met hem zijn partij proberen duidelijk te maken dat wij de eigen verantwoordelijkheid voor de onderhandelingen hoog in het vaandel hebben staan, maar dat wij een verantwoordelijkheid van de Regering niet uitsluiten. Ik hoop daarop in tweede termijn terug te komen.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik ben ook zeer benieuwd, hoe de heer Gerritse dat in zijn termijn verder zal uitleggen.

Ik ga verder. Ik denk dus, dat deze twee fracties er gelijk tegenover staan en de noodzaak erkennen van het corrigeren van dat beeld. Ik heb zoëven de Regering gevraagd vanavond duidelijkheid te geven over maatregelen die zij denkt te kunnen nemen en niet alleen te zeggen, te wachten tot half april om dan te zien wat de uitkomst is geweest. Wij vrezem op dit punt het ergste.

Mijn fractie zal zich er ernstig over beraden, de in december door ons ingediende motie over de vakantietoeslag volgende week in stemming te laten brengen. In december is deze motie aangehouden, omdat met name de CDA-fractie liet weten, het toen nog daarvoor te vroeg te vinden. Deze fractie zal straks dus bij monde van de heer Gerritse klip en klaar haar oordeel over de nu ontstane situatie dienen te geven.

De **Voorzitter**: Mogen we uiterlijk morgen weten, wat de beslissing van uw fractie is, opdat andere fracties erop kunnen rekenen?

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Het lijkt mij uitgesloten.

De **Voorzitter**: Als uw fractie er volgende week donderdag aan het einde van de vergadering over wil laten stemmen, dan wil ik het uiterlijk dinsdag graag weten.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Ik ben bereid dinsdag na onze fractievergadering het resultaat van het beraad daarover aan u mede te delen.

Wat ik zoëven heb gezegd over de nu ontstane inkomenssituatie geldt ook voor het inzicht in de gevolgen van het beleid van de Regering inzake de inkomenspolitiek, zowel wat de inkomenskant als wat de uitgavenkant betreft.

De Minister heeft heel goed begrepen, wat ik daarmee heb bedoeld. Hij heeft zelf ook voorbeelden gegeven van effecten op inkomens. Met al zijn begrip is hij niet tegemoet gekomen

Buurmeijer

aan wat wij verlangden, namelijk zijn toezegging, dat hij op weg naar de voorjaarsnota zou komen met een verder inzicht in dergelijke kostenaspecten.

Ik heb niet bedoeld op een verdeling naar soorten van gezinnen en dergelijke maar ik heb wel gevraagd, het naar onderscheidene inkomenscategorien duidelijk te maken. Wij vinden het niet verantwoord over nieuwe bezuinigingen te oordelen, als daarin niet een breder inzicht is verkregen. Ik heb daarom de eer, mijnheer de Voorzitter, u een motie daartoe te overhandigen.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden Buurmeijer en Wöltgens wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

overwegende, dat de Regering in onvoldoende mate in staat is gebleken gegevens over de gezamenlijke druk van het gevoerde beleid op de bestedingsmogelijkheden van bepaalde inkomenscategorien te verschaffen;

van oordeel, dat deze situatie ongewenst is;

overwegende, dat er opnieuw sprake is van tegenvallers nu nieuwe bezuinigingen zijn aangekondigd;

verzoekt de Regering, zo mogelijk vóór de aanbidding van de Voorjaarsnota, maar uiterlijk 1 mei 1983, de Kamer een gedetailleerd overzicht te verstrekken van de gevolgen van het door haar gevoerde beleid voor het besteedbaar inkomen van te onderscheiden categorieën inkomensontvangers (uitkeringsgerechtigden en werknemers) onderscheiden naar inkomensniveau,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 72 (17 600-XV).

□

De heer **Moor** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Duidelijk is in ieder geval, dat de opvattingen van de Regering over het voeren van het werkgelegenheidsbeleid onwrikbaar vastzitten. De Minister van Sociale Zaken wil niet inzien, dat het gevoerde beleid een ramp betekent voor de werkgelegen-

heidssituatie. Op lange termijn komt alles goed, zo is en blijft zijn boodschap.

Het aantal uitkeringsgerechtigden neemt drastisch toe en daarmee de collectieve uitgaven. Op de overheidsbestedingen die gerealiseerd worden door het particuliere bedrijfsleven, wordt eveneens drastisch bezuinigd. Steeds meer bedrijven komen in moeilijkheden, steeds meer mensen raken zonder werk, ook in de particuliere sector.

De belastingopbrengst van bedrijven en particulieren daalt steeds verder. De premiedruk blijft maar stijgen, evenals de overheidstarieven. De koopkracht neemt steeds verder af en de productie daalt almaar. Het is mij een raadsel hoe kan worden volgehouden, dat dit op lange termijn zal leiden tot meer werkgelegenheid. Het is mij een raadsel, hoe kan worden volgehouden, dat dit goed is voor het particuliere bedrijfsleven.

Het is mij een raadsel, hoe kan worden volgehouden, dat op deze wijze het financieringstekort zal afnemen. Wij maken ons ernstig zorgen over het gevoerde beleid. Bezuinigd moet er worden, maar we moeten ook rekening houden met wat het betekent voor de werkgelegenheid, voor de positie van bedrijven en ook voor de positie van mensen.

De heer De Korte heeft gisteren duidelijk aangegeven, dat hij het helemaal niet erg vindt dat tienduizenden arbeidsplaatsen worden afgebroken in de collectieve sector. Hij heeft ook aangegeven waarom. De overheidsuitgaven verminderen daardoor en de werkloos geworden mensen kunnen gewoon weer in ziekenhuizen, in het onderwijs, in de maatschappelijke dienstverlening, enz. aan het werk, uiteraard met behoud van de uitkering. Zij mogen van hem zelfs als zij ontslagen worden als eerste in aanmerking komen. De premieverschuiving van werkgevers naar werknemers zal met deze opvatting van de heer de heer De Korte wel iets te maken hebben, denk ik. Wat de enorme premiestijging voor de koopkracht betekent en dus voor bedrijven die op de binnenlandse markt zijn aangewezen, wordt niet meegenomen in zijn overwegingen.

Mijnheer de Voorzitter! De Minister is van mening dat de tijd nog niet is aangebroken om in het werkgelegenheidsbeleid van de overheid als taakstelling op te nemen dat op 1 januari 1986 een gemiddelde arbeidsduur van 36 uur per week moet zijn gerealiseerd. Wij blijven de opvatting

toegedaan dat de overheid niet langs de kant kan blijven toekijken. Zij zal in het proces van herverdeling van arbeid een leidende rol moeten spelen. Waarom wij die mening zijn toegedaan is duidelijk. Het afschuwelijk hoge werkloosheidscijfer en de toeneming ervan verplichten ons tot die opvatting.

Het vorige jaar heb ik bij de behandeling van het werkgelegenheidsplan het voorstel gedaan om te komen tot een kaderwet herverdeling arbeid. De motie, die ik met het oog daarop indiende, werd door de Kamer niet aangenomen. De Minister zegt nu dat hij denkt aan een kaderwet herverdeling van arbeid. Het is jammer dat men een jaar later wel op de voorstellen van de oppositie ingaat. Daardoor is wel tijd verspild! Denkt hij niet dat hij het volgende jaar de door mij ingediende motie zal moeten uitvoeren, ook als zij nu verworpen wordt?

Mijnheer de Voorzitter! En 32 uur werken per week met inlevering van loon en 10% inkomensdaling als gevolg van de plannen met het minimumjeugdloon vindt de heer Wolters van het CDA wel een beetje te veel van het goede. Hij voegde daaraan toe, dat dit zeker niet mag leiden tot een doorkruising van het herverdelingsbeleid. Een definitief standpunt van de CDA-fractie is pas te verwachten als de Stichting van de Arbeid met haar advies hierover komt.

Twee dingen zijn in ieder geval duidelijk: de Stichting van de Arbeid komt met een verdeeld advies en 30% inleveren doorkruist het herverdelingsbeleid voor jongeren. Ruzie met de VVD krijgt hij toch, of hij nu uitspreekt dat het CDA tegen de verlaging van de jeugdlonen is dan wel dat hij dit doet over een paar weken. Inkomens beschermen is altijd tegen het zere been van de heer De Korte. Daarvoor behoeft hij het dus nu niet te laten. Bovendien heeft de heer Wolters nog uitvoerig kennis kunnen nemen van het standpunt van de Minister. Die zal zich in ieder geval niet laten beïnvloeden door de Stichting van de Arbeid.

De heer **Wolters** (CDA): Ik denk dat het een goede gewoonte in dit Huis is, de Stichting van de Arbeid een eerlijke kans te geven. Daarom heb ik gezegd dat mijn fractie een definitieve beslissing zal nemen nadat het advies van de Stichting van de Arbeid is uitgebracht. Ik denk dat wij zo met elkaar moeten opereren.

De heer **Moor** (PvdA): Wat komt er van de kant van de Stichting van de Arbeid, denkt u? Hebt u de notities,

Moor

die ons zijn toegestuurd, nog niet gelezen?

De heer **Wolters** (CDA): Ik neem aan dat de stichting serieus bijeenkomt. Wat daaruit voortkomt, wacht ik af.

De heer **Moor** (PvdA): Wij ook.

□

De heer **Wolters** (CDA): Ik dank het regeringstrio voor het uitgebreide antwoord op de vele vragen – ook detailvragen – die ik in eerste termijn heb gesteld. Op enkele punten wil ik nog ingaan. Ik wil beginnen met de positie van de overheid als grootste werkgever van dit land.

Ik heb hieromtrent een zeer kort antwoord van de Minister gekregen, schriftelijk. Daarin stond dat de Minister van Binnenlandse Zaken overleg voert met de ambtenarenorganisaties. Punt uit. Dan denk je: als hij dat ook nog niet deed, wat kan je dan nog van de overheid verwachten? Minister De Koning heeft gelijk als hij zegt dat de heer Rierkerk de eerst aanspreekbare is. Als er echter iets kabinetsbeleid zou moeten zijn dan is het wel de positie van de overheid als grootste werkgever. Ook al is de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid nog geen projectminister van werkgelegenheid, dan nog denk ik dat ik een iets uitvoeriger antwoord had mogen verwachten.

De heer **Schutte** (GPV): Het viel mij op dat de heer Wolters sprak over het feit dat de Minister noch geen projectminister van werkgelegenheid was. Heeft de heer Wolters dat welbewust zo geformuleerd?

De heer **Wolters** (CDA): Neen, ik heb dat als reactie naar voren gebracht op hetgeen de Minister in zijn eerste termijn naar voren heeft gebracht. Hij zei toen dat zeer binnenkort daarover duidelijkheid zou ontstaan.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb in eerste termijn ook gevraagd naar de mogelijkheden die de overheid had om via haar geld- en subsidiestromen naar het bedrijfsleven en instellingen in de quartaire sector extra stimulanzen te geven ter bevordering van de werkgelegenheid. Ook daarop ontving ik geen antwoord.

Ik heb ook gesproken – de heer Moor duidde daar zoëven al op – over de voorgenomen verlaging van de staffel van het jeugdminimumloon. Ik heb dat met name in relatie gebracht met het korter werken, de 32 uur voor jongeren en daarbij gewezen op de mogelijke cumulatieve effecten. Ik wil

nog eens herhalen dat verlaging van het jeugdminimumloon de herverdeling van arbeid niet zou moeten doorkruisen. Ik heb daar geen definitief standpunt in betrokken, maar het viel mij op – ik begrijp de voorzichtigheid van de Minister – dat hij op die relatie helemaal niet is ingegaan.

Mijnheer de Voorzitter! De CDA-fractie heeft er begrip voor, dat de resultaten van het derde spoor nog niet zo direct manifest worden. Met name het proces van herverdeling van arbeid is een ingrijpende operatie waarbij, nadat de maatschappelijke bereidheid is gegroeid – die groeit met het uur, zou je bijna zeggen – de resultaten wat duidelijker zichtbaar worden over een wat langere termijn.

Ten aanzien van de herverdeling van arbeid en de arbeidstijdverkorting gaan wij in grote lijnen akkoord met hetgeen wij daarover van de bewindlieden hebben vernomen. Minder enthousiast zijn wij over de concrete beleidsmaatregelen ten aanzien van langdurig werklozen. Wij hebben gisteren gepleit voor het opzetten van arbeidsprojecten die op korte termijn en op eenvoudige wijze realiseerbaar zijn, waarbij werklozen, al dan niet met behoud van een uitkering of een toeslag op hun uitkering in staat worden gesteld, deel te nemen aan werkzaamheden die een maatschappelijk nut of functie vervullen. Wij denken aan stadsrenovatie, monumentenzorg, landinrichting, bosbouw, alternatieve energieprojecten, inpolderingen en het realiseren van onrendabele aansluitingen voor nutsbedrijven.

Voor alle duidelijkheid wil ik daar nog eens een aantal voorwaarden aan toevoegen, voorwaarden die ik al in eerste termijn heb genoemd. De projecten moeten tijdelijk zijn, de inzet van werklozen mag niet leiden tot concurrentievervalsing en ook niet tot verdringing van 'gewone' werknemers, de projecten moeten arbeidsintensief zijn, de projecten dienen divers van karakter te zijn, bij voorkeur alleen inschieten op projecten waar men meteen mee aan de slag kan, bij voorbeeld omdat plannen al besteksklaar zijn.

De discussie over onder meer het gemeenschapstakenplan bevindt zich naar onze mening nog al te zeer in een abstract stadium. Het blijft te veel bij beleidsintenties. Mijn fractie pleit ervoor om uit die intenties snel praktische consequenties te trekken. Het is voor mijn fractie niet aanvaardbaar dat mensen die willen werken overgeleverd zijn aan niets doen.

Wij vragen het kabinet om bij gelegenheid van de Voorjaarsnota met voorstellen te komen met projecten die direct van start kunnen gaan. Vanuit deze overwegingen doet mijn fractie een dringend beroep om snel met tastbare beleidsdaden te komen. Dit willen wij met een kameruitspraak onderstrepen, een kameruitspraak die wat lang is geworden door het grote aantal mede-ondertekenaars.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden Wolters, Weijers, De Korte, Nypels, Moor, Beckers-de Bruijn, Leerling, Schutte, Van der Vlies, Ubels-Veen en Brouwer wordt de volgende motie ingediend:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

overwegende, dat de situatie op de arbeidsmarkt thans zeer zorgwekkend is, gelet op zowel het aantal werklozen, als de duur van de werkloosheid en het geringe aantal beschikbare arbeidsplaatsen;

overwegende, dat in toenemende mate enig perspectief op betaalde arbeid ontbreekt voor met name langdurig werklozen;

overwegende, dat voor het terugdringen van de werkloosheid beleidsmaatregelen noodzakelijk zijn die ook op korte termijn reeds perspectief op arbeid bieden;

kennis genomen hebbend van de notitie Werkgelegenheidsbeleid d.d. januari 1983, waarin het kabinet de hoofdlijnen uiteenzet van het te voeren beleid gericht op het terugdringen van werkloosheid;

verzoekt de Regering, maatregelen te treffen die op korte termijn op eenvoudige wijze realiseerbaar zijn, waarbij werklozen al dan niet met behoud van een uitkering of met een bescheiden toeslag op hun uitkering in staat worden gesteld deel te nemen aan in te stellen arbeidsprojecten die een maatschappelijk nuttige functie vervullen, waarbij met name gedacht wordt aan stadsrenovatie, monumentenzorg, landinrichting en bosbouw, alternatieve energieprojecten, inpolderingen en het realiseren van onrendabele aansluitingen voor de nutsbedrijven;

verzoekt de Regering, de Kamer bij de Voorjaarsnota een overzicht van arbeidsprojecten voor te leggen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Deze motie krijgt nr. 73 (17 600-XV).

De heer **Gerritse** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Dank aan de bewindslieden voor hun antwoorden. Ik heb met instemming gehoord, hoe de Minister de samenhang in het beleid en de samenhang van de verschillende sporen onderstreepte. Ik leg er de nadruk op, dat niet moet worden toegegeven aan de verleiding om korte-termijnmaatregelen te nemen die de lange-termijnmaatregelen kunnen frustreren. Ik ben verheugd met de toezegging over de inkomensnotitie.

Een probleemstellend karakter daarvan vind ik geen bezwaar. Ik heb van een discussienota gesproken. Ik vind wel dat veel aandacht moet worden gegeven aan de mogelijkheid om betere gegevens te verkrijgen, opdat wij een ander soort discussies over inkomens 'koopkrachtplaatjes' kunnen voeren dan op dit moment gebeurt.

Ik hoop ook dat de ICP en de ICTI resultaat zullen boeken. De ICP is permanent. Zou het mogelijk zijn dat deze periodiek rapport uitbrengt over hetgeen zij doet ten aanzien van het verkrijgen van inzicht in de tertiaire inkomensverdeling?

De heer **Buurmeijer** heeft het een en ander gezegd over het huidige 'inkomensplaatje'. Ik heb enig begrip voor de emotionele wijze waarop hij de zaak naar voren bracht. Ik wil alleen constateren, zoals ik al even in het interruptiedebatje aangaf, dat het 'inkomensplaatje' deze vorm heeft gekregen doordat de vakantietoeslag niet is afgetopt, ondanks het dringende beroep dat zowel het kabinet als deze Kamer op de sociale partners gedaan heeft. Men heeft dus met open ogen dit 'plaatje' tot stand gebracht.

Dat maakt het niet beter, maar het zegt wel iets over de verantwoordelijkheden. Ik onderschrijf de uitspraak van de Minister, die ik als een eufemisme beschouw, dat het huidige 'plaatje' bepaald niet optimaal is. Ik doe vanaf deze plaats een dringend beroep op partijen die nog moeten onderhandelen, alsnog in te gaan op de verzoeken van de Minister en de Kamer om via het aftoppen van de vakantietoeslag en eventueel op andere manieren iets aan dit inkomensbeeld te doen. De Minister heeft ongetwijfeld zeer veel contacten met de sociale partners. Daarom verzoek ik hem dringend, op hen een beroep te doen om te proberen wat in hun vermogen ligt om het 'plaatje' te veranderen.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Komt er door aftopping van de vakantietoeslag ook maar enige verandering in de achteruitgang van het minimuminkomen met 2,5%?

De heer **Gerritse** (CDA): Daarop heeft aftopping geen invloed, maar er verandert wel iets op het gebied van de paralleliteit die nagestreefd is. En ik meen dat de heer **Buurmeijer** viel over het gebrek aan paralleliteit.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Als de heer **Gerritse** zegt dat het 'inkomensplaatje' voor hem niet aanvaardbaar is, geldt dat dan niet ook voor dat cijfer van 2,5% voor de minima?

De heer **Gerritse** (CDA): Wij zouden ons hebben kunnen vinden in het 'plaatje' dat voor Kerstmis tot stand gekomen was, zij het met moeite. Daarin was een ongeveer gelijke achteruitgang te zien voor de voet en de top. Wij hebben toen ook uitgelegd, waarom wij daarmee akkoord konden gaan, namelijk omdat wij op dat moment geen andere mogelijkheden zagen, tenzij dingen zouden worden gedaan die waarschijnlijk een nog beroerder uitwerking zouden hebben op de inkomens van de groepen die wij wilden helpen dan overeenkomstig het 'plaatje' dat we toen hadden.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): De heer **Gerritse** kan zich dus ook niet vinden in dit 'plaatje'?

De heer **Gerritse** (CDA): Ik heb zoëven een dringend beroep gedaan vanaf deze kathedraal – en die moet in dit land toch nog enig gezag hebben – op partijen in de onderhandelingen om te doen wat in hun vermogen ligt om dat 'plaatje' nog te veranderen. Ik heb ook de Minister gevraagd, een beroep op deze partijen te doen. Ik vraag hem verder om wanneer de evaluatie van het geheel rondom het Stichtingsakkoord aan de orde komt, dat zelfde beroep te doen. Blijkt dit allemaal niet te helpen, dan zullen wij de Minister moeten vragen, de eigen verantwoordelijkheid van de overheid haar maximale gewicht te geven.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Ik wil de heer **Gerritse** toch nog iets vragen over de verantwoordelijkheid van de sociale partners. Het 'inkomensplaatje' is in eerste instantie door het beleid van de overheid ontstaan. De positie van de minima is niet het gevolg van vrij onderhandelen.

De heer **Gerritse** (CDA): We hadden het in eerste instantie over het 'plaatje' dat voor Kerstmis tot stand gekomen was, in vergelijking met het

huidige. Dat was de reden voor de emotionele interventie van de heer **Buurmeijer**.

Hoe is nu het verschil tussen die twee plaatjes tot stand gekomen? Dat komt door het feit dat er niet afgetopt is.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Goed, vier keer modaal had wat meer achteruit kunnen gaan door aftopping van de vakantietoeslag, maar van de achteruitgang van de lagere inkomens kunt u niet zeggen dat het een kwestie is van de sociale partners, want dan neemt u een stuk van de verantwoordelijkheid van de overheid weg.

De heer **Gerritse** (CDA): Mevrouw **Brouwer** zal zich mogelijk herinneren dat wij hierover voor de Kerst hebben gesproken en dat wij toen hebben gezegd dat dit inkomensplaatje (wij weten nog steeds geen beter woord) op wat langere termijn moest worden gezien. Als men dan de ontwikkelingen ziet aan de voet en aan de top, is het beeld heel anders dan het beeld van het ene jaar op het andere waarover wij het nu hebben.

Wij hebben toen ook gezegd dat het beeld zoals het hier ligt, slechts op een zeer beperkt deel van de Nederlanders slaat. Het slaat op dat deel van de Nederlanders dat het zelf in de hand had om iets aan dat plaatje te doen.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Ik was even bang dat u zou gaan zeggen dat de minima ook maar aan de vrije onderhandelingen prijs zouden moeten worden gegeven.

De heer **Gerritse** (CDA): Als u mijn interventie in eerste termijn hebt gehoord, zult u mij hebben horen zeggen dat ik voor grote vrijheid van de sociale partners ben, maar dat ik voor de overheid een belangrijke taak zie aan de voet en aan de top. Daar sta ik nog steeds achter; dat heb ik gisteren pas gezegd.

Mevrouw **Groenman** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Dank voor de antwoorden van de bewindslieden. Allereerst dit. Als je een verhaal maakt voor zo'n debat (toch het belangrijkste debat van het jaar) is dat best een zware bevalling, maar ik heb nu, na een halve week debatteren, het gevoel dat ik mij in een soort postnatale depressie bevindt. Ik zal uitleggen waarom. Omdat ik een aantal antwoorden zo onbevredigend vind. De discussie over het inkomensbeleid hebben wij al gevoerd. Wat de arbeidsduurverkortings betreft: er is

Groenman

niet gezegd waar men wil uitkomen of wat de gewenste omvang (de vorm hoeft niet eens) van de arbeidsduurverkortings is, géén randvoorwaarden, alles wordt verwezen naar het overleg tussen de sociale partners.

Ik heb geconstateerd dat de Minister geen uitspraak wil doen over de beoordeling van de uitkomsten van het overleg in de Stichting van de Arbeid, maar de Minister zegt wel mooie dingen over de paralleliteit. Straks moet ik concluderen of dat de Minister gaat doen wat D'66 reeds in december en nu weer voorzag (en dan kan ik zeggen: zie je wel?) of dat de Minister alle uitkomsten mooi vindt, ook de negatieve, en straks in juli verder gaat met ont koppeling. Dat zal dan wel 'beschaving op afstand' heten.

Ik vraag mij overigens af of de Minister ook het onderscheid maakt, dat de heer De Korte kennelijk maakt. Die wil voor de echte minima structureel iets doen. Het CDA voegt daaraan toe: de echte minima met kinderen. De Minister wil bekijken voor de minimum uitkeringen (dus de niet-actieven) hoeveel geld daarvoor beschikbaar is. De actieven moeten wel inleveren, maar bij de arbeidsduurverkortings zullen de werkgevers wel bekijken in hoeverre het hun uitkomt. Ik constateer dan toch een driedeling van mensen in Nederland.

Overigens heb ik begrepen dat een premieverlaging tot de mogelijkheden zou kunnen behoren waar onderhandelingen slagen, en verhoging waar zij niet slagen. Premieverlaging is wat de macro-economische effecten betreft naar mijn mening hetzelfde als belastingverlaging, althans voor werknemers. Ik begrijp dan ook niet dat de Minister deze PvdA-suggestie positief beoordeelt en de D'66-gedachten over belastingverlaging niet meer noemt.

Wat mijn motie betreft: ik overweeg die dan maar aan te houden totdat wij beschikken over de resultaten van het overleg in de Stichting van de Arbeid. Randvoorwaarden worden niet gegeven, dat zei ik al. Een kaderwet wordt overwogen. Dat kan een hele procedure worden; kaderwetten duren altijd bijzonder lang. Wij moeten daarvoor erg veel geduld hebben.

Ik ben zeer bedroefd over de antwoorden op mijn suggesties over creatief verlof. Ik heb er eigenlijk geen antwoord op gehad. Ik heb een schriftelijk antwoord gehad over volwasseneneducatie, maar het doet

toch echt te kort aan de essentie van mijn verhaal. Het enige waaruit ik hoop put, is dat men de wederkerende educatie en wederkerende arbeid als elkaars complement ziet. Het is een proces van lange adem, wordt er dan gezegd.

Maar naar het oordeel van de met de volwasseneneducatie belaste bewindspersonen past dit in de discussie over verdergaande herverdeling van arbeid en dat beoordeel ik positief. Er wordt verwezen naar een project 'regelgeving educatief verlof', waarbij de inkomenspositie van de verlofganger er niet op achteruit gaat. Dat bedoelde ik niet en het CNV bedoelde dit ook niet. Er wordt verder gesteld dat er vooral mogelijkheden liggen in de deelname aan scholing en educatie door uitkeringsontvangers. Dat bedoel ik ook echt niet.

Het gaat om het om de beurt aan het werk en het om de beurt werkloos zijn, solidariteit van werkenden met werklozen. Ik raad de bewindspersonen dan toch aan mijn verhaal nog maar eens te lezen.

Iets wat ik nog steeds niet kan uitleggen aan mensen is dat verhaal over het terugploegen van uitkeringsgelden. Mensen zien dat er een project ligt en dat er werkloze jongeren zijn, maar zij begrijpen niet waarom deze niet met elkaar in verband gebracht kunnen worden. Bij het Friese plan met betrekking tot het terugploegen is het van grote betekenis dat het gaat om projecten met een maatschappelijk nut om werkgelegenheid te scheppen.

De kern is dan dat rekening gehouden moet worden met het uiteindelijk saldo voor de collectieve sector. De techniek is daarbij niet zo relevant. Essentieel is dat door onnodige voorwaarden ruime toepassingen van de varianten van het Friese plan niet mogen worden geblokkeerd. Wij hebben daarom de motie van de heer Wolters ook ondertekend.

Ik heb in de antwoorden gelezen dat deeltijdontslag tot extra kosten leidt. Kan dan voorgerekend worden wat die extra kosten inhouden, want ik begrijp het niet.

De motie over het samenhangend inkomensbeleid voor jongeren heeft de Minister toch een beetje afgedaan in de trant dat het te moeilijk is. Ik weet wel dat het moeilijk is, maar waarop zit het dan nu precies vast als er kennelijk wel op de uitkeringsgelden van jongeren gekort mag worden? De RWW mag worden omgezet in kinderbijslag. De WVV mag worden afgeschaft. Is er enig inzicht in het

uitgavenpatroon van jongeren? Er moet toch een beleid achter zitten? Is de coördinerend bewindspersoon voor het jeugdbeleid hierin gekend en wat heeft hij er dan over opgemerkt?

Zijn er wat de uitzendbureaus betreft cijfers over het aantal onthefingen sinds de richtlijnen zijn veranderd?

Ten slotte wil ik een motie ten aanzien van de AOW indienen. Ik neem aan dat de Staatssecretaris de motie over het alsnog instellen van een projectgroep, als een ondersteuning van zijn beleid van anderhalf jaar geleden zal kunnen beschouwen. Dan kan het mij niet schelen hoe ruim de opdracht van die projectgroep is, als die projectgroep zich ook maar bezighoudt met de gevolgen voor de AOW-premie in het jaar 2010.

Motie

De Voorzitter: Door het lid Groenman wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

constaterende, dat de vergrijzing van de Nederlandse bevolking financieringsproblemen in de toekomst veroorzaakt, onder meer voor de AOW;

constaterende, dat de in een adviesaanvraag van 1 juli 1981 aan de SER betreffende de AOW, aangekondigde projectgroep ter zake nog niet is ingesteld;

verzoekt de Regering, deze projectgroep spoedig alsnog in te stellen, en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 74 (17 600-XV).

Mevrouw **Groenman** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Dit is de tweede motie deze week van D'66, die exact 50 woorden bevat.

De Voorzitter: Bravo, nu nog minder moties en dan zijn wij er helemaal.

□

De heer **De Korte** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik ben de bewindsliden bijzonder erkentelijk voor hun uitvoerige mondelinge en schriftelijke behandeling van de vragen. Ik ben in het bijzonder de Minister erkentelijk voor zijn uitvoerige reactie op onze suggesties met betrekking tot het jeugdwerkplan. Bijzonder belangwekkend vinden wij het metaalprincipe-ak-

De Korte

koord dat zo recent is afgesloten. Wij willen als VVD-fractie een groot compliment geven aan de onderhandelaars. Een kwart miljoen c.a.o.-werknemers vallen hieronder. Goed voorbeeld doet goed volgen. Uitwerking op jongeren is het volgende: 1200 jeugdigen zullen extra aan de slag kunnen. Er komen banen voor hen van 32 uur. Dat wordt nu een feit.

Er komt een gemiddelde arbeidsduurverkortung tot ongeveer 38 uur. Ik wordt emotioneel dat dit nieuws niet door de PvdA is genoemd en dat dit niet met gejuich wordt ontvangen, maar dat er alleen maar wordt gehuild over inkomensplaatjes en over een categorie van mensen die misschien 15.000 mensen omvat. Het gaat hier om werkgelegenheid voor duizenden, mijnheer Buurmeijer! Ik klaag u aan om dat nu maar eens recht te zetten!

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Het gaat niet om aanklachten. Wat u zoëven hobbyisme noemde en waarvan u nu zegt dat het de PvdA steeds bezighoudt, gaat vele mensen aan. Het gaat om het onrechtvaardige in het beleid. Daar kan de VVD niet omheen. Het ene wat u noemt is dat waard, dat er arbeidsplaatsen komen, maar het andere mag niet vergeten worden.

De heer **De Korte** (VVD): U, mijnheer Buurmeijer, wilt de werkgelegenheid voor bij voorbeeld die 1200 jeugdigen in de waagschaal stellen. U wilt het 32-uursvoorbeeld voor jongeren in de waagschaal stellen.

U wilt een arbeidsduurverkortung voor een kwart miljoen mensen in de waagschaal stellen. Waarom wilt u dat? Ik zeg het nog eens: voor hobbyisme, omdat u een zekere inkomensdoelstelling voor de hoogstbetaalden heeft! Daarom wilt u dat allemaal in de waagschaal stellen! U weet drommels goed dat het akkoord van de Stichting van de Arbeid kapot is, als de door u voorgestane weg wordt gevolgd. Dan is ook het moeizaam bereikte principe-akkoord uit de metaal kapot. Daar stuurt u heen en dat moet u goed weten!

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Op deze demagogische wijze moet de heer De Korte mij niet aanspreken. Ik heb hier niet gezegd dat er geen nieuwe arbeidsplaatsen moeten komen. Mijn fractie heeft hier niet verklaard dat er niet het een en ander moet gebeuren rond de 32-urige werkweek. Mijn fractie heeft niet verklaard dat het niet moet gaan over de problematiek van de jeugd-

werkloosheid. Wij hebben vandaag op basis van de bekend geworden gegevens wél verklaard dat de inkomensverhouding in dat beeld volstrekt scheef zit.

Dat is niet aanvaardbaar. De heer De Korte mag dat geen hobbyisme noemen, want het gaat om het belang van vele mensen. Als het werkelijk fout zit, dus als er in de bovenlaag vooruitgang zit in het inkomensbeeld, terwijl er aan de onderkant – op het bestaansminimum – 2,5% moet worden ingeleverd, dan zeg ik dat dit onrechtvaardig is. De Partij van de Arbeid wenst dat te bestrijden.

De heer **De Korte** (VVD): Mijnheer Buurmeijer, ik reageer op het feit dat u uithaalt naar aanleiding van een binnengekomen mededeling over een koopkrachtrentje en dat u een mededeling over een principe-akkoord voor een kwart miljoen mensen niet met gejuich ontvangt. Voor die kwart miljoen mensen is immers een c.a.o. afgesloten. Ik wrijf u aan dat u hierop niet met gejuich reageert.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Mijnheer de Voorzitter! Ik ben van mening dat het niet de verdienste van de VVD is dat het akkoord in de metaal tot stand is gekomen.

De heer **De Korte** (VVD): Wel van het kabinet!

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Het is de verdienste van werknemers. Zij hebben hiervoor ingeleverd, omdat zij belang hebben bij de toekomst van de jongeren. Als u gaat pleiten voor een verlaging van het minimumloon, dan hebben die werknemers niet alleen nu reeds ingeleverd, maar krijgen zij vervolgens nog eens te maken met de verlaging van het minimumloon. De werknemers krijgen dan nog eens de nekslag wat hun inkomen betreft.

De heer **De Korte** (VVD): Het is de verdienste van de werknemers en werkgevers zelve, want zij creëren de banen. Het is bovendien de verdienste van de onderhandelaars die dit soort akkoorden mogelijk maken, alsmede van de Regering, die het akkoord in de Stichting van de Arbeid mogelijk maakte. Het akkoord in de metaal kwam immers tot stand onder de paraplu van het akkoord in de Stichting van de Arbeid. Die mensen moeten allemaal genoemd worden bij het compliment dat ik naar voren bracht. Het gaat echt niet alleen om onze eigen VVD-fractie. Dat geef ik graag toe. Wij zijn hier in de Kamer overigens ook niet in staat tot zulke dingen.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): Ik ben blij dat u dit toegeeft, want u weet net zo goed als ik dat het voor de mensen die voortdurend achteruitgaan in hun lonen – de minimumlonen en de modale lonen – ontzettend ingewikkeld wordt om in te leveren. U zet de minimumlonen ook nog eens op het spel. Ik vraag u, wat u dan geeft aan de werknemers die hebben ingeleverd voor dit akkoord in de metaal en die de verantwoordelijkheid hebben durven nemen.

De heer **De Korte** (VVD): Ik zie graag dat het akkoord wordt uitgevoerd, want ik vind dat van groot belang.

Mijnheer de Voorzitter! Wij trekken de conclusie – die ook weer blijkt uit het zojuist gevoerde interruptiedebat – dat het principeakkoord dat in de metaal is gesloten, een belangwekkende ontwikkeling is. Daarom is het des te meer van belang dat noch politici noch bewindslieden op dit moment het proces verstoren. Wij hebben van de bewindslieden gehoord dat zij dit ook niet zullen doen. Dat lijkt mij een belangrijke bevestiging. Het moet natuurlijk ook niet gebeuren ten aanzien van de vakantietoeslag, want wij weten wat er dan gaat gebeuren.

In eerste termijn heb ik gesteld dat door de dalende inflatie de prijscompensatie onvoldoende zal kunnen zijn voor arbeidsduurverkortung. De mensen in loondienst zullen wellicht een daling van het brutoloon moeten accepteren. Ik heb gemerkt dat de Minister zich daarover nogal omzichtig heeft uitgelaten. Toch vraag ik hem, of hij niet hetzelfde heeft gezegd, toen hij zei dat ook andere loonelementen zullen moeten worden aangesproken, nu blijkt dat er waarschijnlijk niet voldoende prijscompensatie zal zijn. Welke andere loonelementen zijn dat dan? Is dat eigenlijk niet hetzelfde als hetgeen ik heb opgemerkt?

Dit jaar daalt de koopkracht 1% minder dan gepland is. Daarom heb ik gewezen op de mogelijkheden ter zake van de problematiek van de Voorjaarsnota, wanneer men dat ziet in het licht van de werkgevers- en werknemerspremies. Ik heb ook gewezen op de doorwerking van een verhoging van de werknemerspremies op de ambtenaren en de trendvolgders. Ik heb daarop van de bewindsman geen reactie gehad. Ik voeg mij maar naar het spreekwoord: wie zwijgt, stemt toe.

In ieder geval wijs ik erop dat zo wel een parallelle ontwikkeling mogelijk wordt gemaakt.

De Korte

In antwoord op mijn vraag aan de Minister om de ontwikkeling van de koopkracht hebben wij de uitdraai gekregen waarover plotseling veel discussie is ontstaan. Er is verschil met datgene wat de Minister van Financiën naar voren heeft gebracht. Het lijkt mij goed dat wij weten waarin dit verschil zit. Uit datgene wat wij van Minister De Koning hebben gekregen, is het duidelijk dat de mensen 1% beter af zijn dan gepland en dat er toch nog steeds sprake is van nivellering tussen het minimum en twee maal modaal. Dit betreft bijna alle werknemers. Er zit inderdaad een knik bij vier maal modaal. Wij willen hiervoor echter niet het stichtingsakkoord in de waagschaal stellen.

Wij zijn er blij om dat voor het zomerreces een notitie over de inkomens verschijnt en dat hierin elementen uit het jongste advies van de SER hierover worden opgenomen.

Mevrouw **Brouwer** (CPN): De heer De Korte kwam terug op zijn voorstel, de bruto lonen te verlagen. Hoe moet ik dit rijmen met de vrije onderhandelingen waarvan hij voorstander is?

De heer **De Korte** (VVD): Ik heb niet voorgesteld, de bruto lonen te verlagen. Ik concludeer slechts dat het, wanneer men arbeidsduur wil verkorten en ook matiging wil bereiken, bij een dalende inflatie die kant zal opgaan. Ik heb in De Volkskrant gelezen dat de fractieleider van de PvdA, de heer Den Uyl, dezelfde mening is toegedaan.

Er komt een adviesaanvraag bij de SER over minimumloon en arbeidsduurverkortening. De Minister heeft gedacht aan een normatieve benadering. Wij blijven de weg van het minimumuurloon als de beste oplossing zien. Dan blijft er beschermt. Dan ontstaat geen ineendrukking per diverse bedrijfstakken of opdrukking van het algemene loonniveau. Als men dan per leefeenheid onder het niveau van het bestaansminimum terecht komt, is er nog altijd de bijstand.

Wij zijn de bewindsman erkentelijk voor zijn positieve beantwoording over verantwoorde vormen van prestatiebeloning.

Ik begrijp overigens het antwoord van de Minister op de vraag naar vergroting van de afstand en de koopkracht in verband met het tweede scenario van het regeerakkoord niet.

De Staatssecretaris heeft een fundamentele beschouwing gegeven over de echte-minimumvoorziening.

Ik ben hem hiervoor erkentelijk. Als aanstichter in dit Huis van deze voorziening ben ik mij ervan bewust dat het om een noodvoorziening gaat. Het lijkt mij echter belangrijk – de bewindslieden hebben dit toegezegd – dat zij zoveel mogelijk vastleggen dat voor een bedrag van 300 miljoen gulden in 1984, 1985 en 1986 dekking wordt gevonden. De financiering moet niet ad hoc geschieden. Overigens achten wij het in het licht van de ontwikkeling van de koopkracht voor gezinsminima belangrijk dat er wordt gedifferentieerd naar kindertal. Ik dien graag een zeer korte motie op dit punt in.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden De Korte en Gerritse wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

verzoekt de Regering, te overwegen de 'echte' minimumvoorziening voor 1983 mede te differentiëren naar kindertal,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 75 (17 600-XV).

De heer **De Korte** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb al gezegd dat wij zeer positief staan tegenover de notitie over de werkgelegenheid van het kabinet. Wij zien reikhalzend uit naar de definitieve nota die voor het zomerreces verschijnt, vooral wgens de maatregelen voor jongeren.

De Minister heeft nog eens duidelijk gemaakt dat onderscheid moet worden gemaakt tussen werkgelegenheidsprojecten en werkloosheidsprojecten. Over de eerste is zoëven een motie ingediend namens velen in deze Kamer. Deze projecten moeten dus nog worden aangedragen. Over de tweede heb ik wellicht nog een zeker verschil in interpretatie met de Minister. Dit bleek althans uit het interruptiedebat op dit punt.

Wij achten werkloosheidsprojecten van belang onder de voorwaarden dat het om vrijwillige deelneming gaat, dat het gehele of gedeeltelijke tijdsbesteding betekent, met behoud van de uitkering, dat er sprake is van tijdelijkheid en dat de betrokkenen beschikbaar zijn voor omscholing en bemiddeling. Wij vinden het dan in het geheel niet bizar dat mensen die in de welzijnssector afvloeien, omdat

er structureel geen financieringsbronnen voor hun banen zijn, voorrang hebben bij de plaatsing van vrijwilligers. Het lijkt mij goed, van het kabinet te horen dat het aan dit element veel waarde hecht, gelet op de grote inactiviteit die wij op dit moment in de samenleving hebben.

□

Mevrouw **Rempt-Halmmans de Jongh** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ook ik dank de bewindslieden voor de aandacht die zij aan mijn inbreng in het debat hebben gegeven. Ik heb begrepen dat de gehanteerde werkloosheidsdefinitie afkomstig is van de ILO. De vraag is echter of wij die moeten hanteren, want zij werkt bijzonder versluierend. Immers, niemand verwacht dat mensen die niet bemiddelbaar zijn, geplaatst worden en dat mensen die in de WWV lopen en ouder zijn dan 57,5 jaar zullen solliciteren.

De uitgesplitste cijfers geven aan dat er ongeveer 60.000 langdurig werklozen onder de 23 jaar zijn. Daarboven hebben wij een harde kern van 20.000 mensen die langer dan anderhalf jaar werkloos zijn. Het zou interessant zijn een uitsplitsing te hebben van mensen die ontslagen zijn en mensen die her-intreden. Hoe die verhouding ook moge zijn, wij kunnen in ieder geval zien dat wij wel moeten oppassen om alle maatregelen voornamelijk te sluisen naar jongeren, hoe zorgelijk de situatie daar ook is.

Tussen wal en schip – liever gezegd: tussen de bewindslieden – zijn mijn opmerkingen gekomen over de knelpunten bij de ATV wat betreft de gevolgen voor de pensioenvoorziening. Deze worden naar mijn idee te gemakkelijk doorgeschoven naar de sociale partners. Extra arbeidsaanbod van gehuwde vrouwen door arbeidstijdsverkortening zal waarschijnlijk met herverdeling van arbeid moeilijk zijn op te vangen.

Een probleem waar wij echt niet omheen kunnen – of wij er verder over praten of niet – is de vraag of Onderwijs en Wetenschappen bereid is de grote stroom van mensen naar de collectieve sector wat in te dammen door de training wat te 'ontmoedigen'? Wat doen wij met de ongeveer 27.000 nieuw geschoolde overtoolligen voor die sector? Omscholen? Opvangen via de 32 – 36 uur-formule? Hoe ver gaat de bereidheid van werkenden in de collectieve sector om op te schikken en in te leveren? Dit wordt namelijk het nieuwe knelpunt op de arbeidsmarkt.

Rempt-Halmmans-de Jongh

In een schriftelijk antwoord is ingegaan op de activiteiten van het Gewestelijk Arbeidsbureau. Ik ontken ze niet; ik waardeer ze maar zet er wel vraagtekens bij. Als voornaamste knelpunt wordt in het antwoord het niet aanmelden van vacatures door werkgevers aangedragen. Waarom doen die werkgevers dat niet? Is toch het opsplitsen van het Gewestelijk Arbeidsbureau een oplossing?

Wij hebben er begrip voor dat met het antwoord op onze vraag of de overheid het monopolie van de arbeidsbemiddeling moet houden, wordt gewacht op het advies van de SER. De bewindslieden kunnen wat ons betreft het vraagteken door een uitroepteken vervangen.

Het is mooi dat onze opmerkingen over ontslagprocedures worden meegenomen door een studiegroep. De resultaten zullen wij testen aan onze inbreng.

Moet ik het antwoord op onze vraag over uitzendbureaus zo begrijpen dat het melden voor een verlenging vrijwel automatisch wordt toegestaan? Ik moet zeggen, dat de voorwaarden iets anders deden vermoeden.

Met betrekking tot de Stichting Inzet merk ik op dat evaluatie-onderzoeken dikwijls voor tweeërlei uitleg vatbaar zijn. Ik ga daarop niet in. Als echter het Ministerie aan lagere overheden mededeelt dat financiering via artikel 36 WWV in de rede ligt, kan de Stichting toch niet geheel overbodig zijn? Mogelijkheden om de financiering te verkrijgen, verlopen echter traag. Het gevaar is dan ook levensgroot dat de Stichting verdwenen is voordat die zaken rond zijn.

Uiteraard kan de opzet worden gewijzigd, als het moet en als het leidt tot efficiënter werken. Toch lijkt het ons nodig dat de centrale financiering door de centrale overheid, door Sociale Zaken en Werkgelegenheid, nog eens opnieuw wordt bezien. Het zou een tijdelijke overbrugging kunnen zijn, totdat de financiering bij de lagere overheden is geregeld. Mede uit naam van de collega's van het CDA overhandig ik u, mijnheer de Voorzitter, hierbij een motie.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden Rempt-Halmmans de Jongh, Wolters, De Korte en Gerritse wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

overwegende, dat de Stichting Inzet van belang is voor de begeleiding en bemiddeling van middelbaar en hoger opgeleide werklozen naar een plaats op de arbeidsmarkt;

overwegende, dat na het beëindigen van een experimentele subsidie van de zijde van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid de financiering op lokaal en regionaal niveau moest worden voortgezet;

constaterende, dat deze financiering op genoemd niveau op problemen stuit aangezien de doelgroep te wijd verspreid is en daardoor niet belangrijk genoeg voor de onderscheiden overheden;

overwegende, dat de Stichting Inzet gevaar loopt binnen afzienbare tijd de werkzaamheden te moeten beëindigen door gebrek aan financiën;

verzoekt de Regering, de financiering van deze landelijke Stichting Inzet vanuit centraal niveau opnieuw in overweging te nemen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 76 (17 600-XV).

Mevrouw Rempt-Halmmans de Jongh (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ten slotte zou ik de visie van de Minister willen vernemen over de invulling van het begrip volledige werkgelegenheid. In eerste termijn hebben wij al gezegd dat wij grote moeite hebben met het antwoord hieromtrent op vraag 119.

□

Mevrouw Beckers-de Bruijn (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nog spreken over het koopkrachtplaatje. Ik heb mij verbaasd over de cijfers van Minister Ruding. De suggestie die de heer Gerritse bij interruptie wekte, vond ik in eerste instantie enigszins demagogisch. Het koopkrachtplaatje van viermaal modaal plus één procent zou te wijten zijn aan de onderhandelaars. Dit geldt natuurlijk niet voor de 2% à 2,5% voor de minima. Dit is in de eerste plaats ontstaan door het kabinetsbeleid. Ook de suggestie ten aanzien van de sociale partners, afkomstig van het kabinet, over de aftopping van de vakantietoelage is met minder kracht gedaan dan de suggestie van het inleveren van de prijscompensatie.

De heer **Gerritse** (CDA): Kan mevrouw Beckers mij uitleggen wat demagogisch is, als ik op een paar feiten wijs?

Mevrouw Beckers-de Bruijn (PPR): Ik vond dat in eerste instantie. Dat heb ik ook gezegd. Later werd het enigszins rechtgezet. In eerste instantie kwam het mij voor dat het om het hele koopkrachtplaatje ging.

De heer **Gerritse** (CDA): Dat heb ik niet beweerd. Ik heb alleen gezegd dat het over het verschil ging tussen het plaatje zoals het voor Kerst was vastgelegd en het huidige plaatje. Dit verschil zit in hoofdzaak in de top. De heer **Buurmeijer** heeft ons dit ook heel duidelijk gemaakt.

Mevrouw Beckers-de Bruijn (PPR): Ik vermeld nogmaals dat ik heb begrepen dat het nu enigszins rechtgezet wordt. Met het plaatje dat in de stukken staat, blijft bij mij zwart op wit de indruk bestaan dat het kabinet wel verantwoordelijkheid durft te nemen voor een achteruitgang van 2% tot 2,5% voor de minima, maar niet voor een achteruitgang van de hogere inkomens. Ik weet dat de heer De Korte dit prima vindt. Hij is zelfs van mening dat dit moet worden aangescherpt. Als het kabinet het woord solidariteit wil blijven gebruiken – de Minister-President en Minister De Koning doen dit – moet het aan dit plaatje nu wel iets doen!

□

De heer **Leerling** (RPF): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de bewindslieden voor de gegeven antwoorden. Van de 120 minuten spreektijd die mijn fractie voor de totale begrotingsbehandeling had, is er nog één over. Ik moet dus heel kort zijn op het gevaar af dat het cryptisch wordt.

Het kabinet wil geen generieke inkomensverlaging van bij voorbeeld 2%. Is dit niet irreëel, gelet op het feit dat ons inkomensniveau gerelateerd aan het bruto nationaal inkomen veel te hoog is? De Minister is niet ingegaan op de argumenten die ik heb gebruikt. Dit kan uiteraard in tweede termijn nog gebeuren.

Triest is de constatering dat de emancipatiedrift ook dit kabinet zo diep in de botten zit dat men er grotere werkloosheid en daarmee hogere collectieve lasten voor over heeft. De bewindslieden zullen in de komende tijd veel woorden nodig hebben om dat in deze crisistijd aan de kiezers duidelijk te maken.

Het gezin, dat is een trieste constatering, behoeft niet op het kabinet en dus ook niet meer op het CDA te rekenen. Het gaat dit kabinet alleen om individuen. Over een zorgzame samenleving gesproken!

Leerling

Ik hoor nog graag iets over de mogelijkheden inzake de sociale dienstplicht voor jongeren. Dit is niet aan de orde geweest in de beantwoording. Ook verneem ik nog graag iets over de discrepantie in de AOW-uitkeringen tussen gehuwden en ongehuwd samenwonenden. Mevrouw Dales, de voorgangster van deze Staatssecretaris, heeft bij de vorige begrotingsbehandeling beloofd hieraan snel iets te doen.

□

De heer **Schutte** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Ik zal mijn enkele minuut niet benutten om te zeggen waarmee ik het allemaal wel eens ben, maar mijn betoog toespitsen op een zaak die voor mij zwaar weegt: de aanpak van en de verantwoordelijkheid voor het werkgelegenheidsbeleid. Mijn zorg daarover zal ik met een aantal punten kort aangeven.

De Notitie Werkgelegenheidsbeleid bevat weinig nieuws, vooral op het punt van de voorbeeldfunctie van de overheid in de sfeer van de investeringen. Ondertussen worden grote openbare werken uitgesteld: de brug-tunnelverbinding Westerschelde en de Philipsdam. De Minister die met werkgelegenheidszaken is belast, zegt: ik kan de bezuinigingen van mijn collega's niet tegenhouden; ik ben wel als lid van het kabinet bij de beslissingen betrokken. Deze en andere factoren brengen mij tot een totaal-indruk van een te passieve opstelling van de eerst-verantwoordelijke bewindsman.

Het gaat daarbij natuurlijk niet om de naam 'projectminister', het gaat om de inhoud van dat begrip. Een minister moet zich primair verantwoordelijk weten voor het werkgelegenheidsbeleid en voor de werkgelegenheidseffecten van het totale beleid.

Voor de Kamer moet hij daarop aanspreekbaar zijn. Als dat niet mogelijk is, is het wellicht beter om het oude naambord 'Ministerie van Sociale Zaken' weer van de rommelzolder te halen. De beste weg is nog altijd: het waarmaken van de mooie naam. Misschien kan de Minister mij er in tweede termijn alsnog van overtuigen dat dit beleid in goede handen is.

□

Minister **De Koning**: Mijnheer de Voorzitter! Ik ga eerst in op de discussie rondom de koopkrachtcijfers die afkomstig zijn van het Ministerie van Financiën en van het Ministerie

van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Ik zal proberen precies uit te zoeken wat de achtergrond is van de verschillen. Ik heb de indruk dat de solidariteitsheffing en de vakantie-uitkering verschillend zijn ingevuld. Dat is een kwestie van techniek; men mag aannemen dat bij de verschillende uitkomsten dezelfde rekenmethode is gebruikt, zodat er niet van een wezenlijk verschil sprake is.

De heer Buurmeijer heeft gezegd dat de Minister op eieren loopt op het punt van het inkomensbeleid. Dat is juist. Het inkomensbeleid is één van de elementen die in bespreking zijn bij de sociale partners. Een enkele keer doe ik mijn zegje daar. Ik denk dat het toch juist is om als regel op eieren te lopen. Dat geeft inderdaad weer wat ik versta onder gespreide verantwoordelijkheid. Ik ben van mening dat dit alleen maar bevorderd wordt door de sociale partners zoveel mogelijk ruimte te geven.

Wat gaat de Regering nu doen met de inkomenscijfers die zijn verstrekt? Mevrouw Beckers heeft gezegd dat ik de aftopping en de korting op de vakantietoeslag niet met kracht naar voren heb gebracht. Wat de Regering gedaan heeft, kan men lezen in het verslag van het gesprek met de Stichting van de Arbeid. Ik heb daar gezegd:

'Het kabinet meent dat Regering en sociale partners een gezamenlijke verantwoordelijkheid hebben voor het inkomensbeleid. Waar naar het oordeel van de werknemersorganisaties de verdeling van de koopkrachtontwikkeling niet evenwichtig genoeg is, moet er dan ook, naar het oordeel van het kabinet, op worden gewezen, dat de sociale partners zelf in belangrijke mate hadden kunnen bijdragen aan een andere verdeling, onder andere door de aftopping en korting van de vakantietoeslag op vrijwillige basis voort te zetten en de effecten daarvan te betrekken in de onderhandelingen op basis van het stichtingsakkoord'.

Daar is geen woord Frans bij. Die mededeling is gedaan halverwege de onderhandelingen die in het kader van de Stichting van de Arbeid zijn gevoerd en de onderhandelingen die tussen partijen op bedrijfstakniveau zijn gevoerd.

Betekent dit nu dat wij, nu het zich laat aanzien dat de vakantietoeslag niet in het onderhandelingsproces ten behoeve van herverdeling van arbeid is betrokken, moeten zeggen dat wij een loonmaatregel nemen met betrekking tot de vakantietoeslag? De heer Buurmeijer heeft met zoveel

woorden gerefereerd aan zijn motie die nog altijd in de kast ligt en die hij ieder moment ter tafel kan brengen.

Als wij het beleid op dat punt zorgvuldig willen voeren, dan moeten wij ons realiseren dat wij niet helemaal moeten blindvaren op de cijfers ten aanzien van de inkomensverdeling over minima, modaal, twee, drie en vier keer modaal. Dit is een momentopname. Het is verstandiger over een reeks van jaren te kijken of inderdaad de inkomensontwikkeling dermate gierend uit de hand loopt dat de overheid die daarvoor in laatste instantie de verantwoordelijkheid draagt, meent op dat punt hardhandig te moeten corrigeren.

Wij moeten ons realiseren wat het effect zal zijn van een dergelijke maatregel. De vakantietoeslag is in de meeste CAO's niet in de opschorting begrepen.

Dit betekent dat vakantierechten worden opgebouwd. Als men daarin wil ingrijpen, denk ik dat men in een juridisch uiterst riskante exercitie terechtkomt. Partijen behoeften namelijk alleen maar hetgeen zij bespreekbaar wilden maken, onder de parapluwet te brengen.

Wij moeten ons ook realiseren dat er tweemaal een maatregel genomen is ten aanzien van de vakantietoeslag. In een aantal bedrijfstakken is sindsdien de vakantietoeslag verdwenen. Die twee dingen staan natuurlijk wel in enig verband met elkaar. Je kan dan zeggen dat het je niet kan schelen, dat je als de overheid zijn plicht maar doet, voldoende voldoening hebt en dat het je niet aangaat of het iets uithaalt. Dit is niet mijn methode van beleid voeren. Wij moeten ons realiseren dat bij een opnieuw ingrijpen in de vakantietoeslag het verschijnsel vakantietoeslag in zeer sterke mate aan waarde zal inboeten.

De vakantietoeslag zal dan worden opgeborgen in de maandlonen enzovoorts, waardoor deze niet meer zo eenvoudig grijpbaar is voor een partiële loonmaatregel. Ik praat er dan nog maar niet over dat wij dan over een jaar of vijf ons achter het oor krabben en zeggen: vroeger hadden wij een vakantietoeslag, dat was toch wel handig tegen de tijd dat wij met vakantie gingen. Wij lopen dan het risico dat wij 'on top of it' nieuwe vakantietoeslagen gaan opbouwen. Wij moeten volgens mij drie keer nadenken over de effecten.

Wanneer moeten wij daarover dan nadenken? Dat moeten wij nu niet doen. Het is nog steeds te vroeg voor de motie van de heer Buurmeijer. Die

De Koning

motie moet naar mijn mening blijven liggen tot na het gesprek met de sociale partners en totdat zij echt royaal de kans hebben gehad om hun verantwoordelijkheid waar te maken.

De heer **Buurmeijer** heeft nog eens gevraagd naar de effecten met betrekking tot de koopkracht. Hij heeft gezegd dat hij deze bij de Voorjaarsnota wil hebben, anders kan hij geen oordeel geven over nieuwe bezuinigingen. Dit lijkt redelijk, maar dat is het niet. Ik heb in mijn betoog over de inkomensnotitie al uiteengezet dat het een vrij ingewikkelde zaak is.

De Voorjaarsnota moet deze keer op tijd komen. Wij kunnen ons niet opnieuw een vertraging van twee à drie maanden veroorloven. Dit betekent dat wij dan bijzonder weinig tijd hebben om ten tijde van de Voorjaarsnota dit overzicht op een enigszins redelijke manier te presenteren. Dit is echter niet het allerergste. Ik vind het merkwaardig dat de heer **Buurmeijer** zegt dat hij, zo lang dit er niet is, geen oordeel kan vormen over nieuwe bezuinigingen. Anderen zeggen dat er wel bezuinigd moet worden, maar tegelijkertijd worden er voorwaarden gesteld.

Als daaraan niet wordt voldaan, kan niet tot bezuiniging worden overgegaan. De heer **Moor** heeft ook gezegd dat er bezuinigd moet worden, maar dit mag geen effecten hebben op de werkgelegenheid en op de inkomens. Hij kan dan net zo goed zeggen, dat hij niet wil bezuinigen. Wij weten dan precies waar wij aan toe zijn. Men kan niet bezuinigen zonder dat dit ergens pijn doet. Men kan in een ingewikkelde samenleving geen partiële bezuinigingen aanbrengen zonder dat er binnen een zekere marge onzekerheid bestaat over alle effecten van een dergelijke bezuiniging.

Zij moeten goed begrijpen dat iedere bezuiniging pijn doet. Wij moeten die pijn echter wel afwegen tegen de noodsituatie waarin wij op het ogenblik zitten. Je kan niet zeggen dat je het terrein perfect 'voorgeakkerd' wilt hebben en dat je anders niet bereid bent om enige stap te doen. Dit lijkt zorgvuldig, maar dat is het niet.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): De marge is nu te groot. Welke kansen ziet de Minister om die marge te verkleinen?

Minister **De Koning**: Ik zie kans om de marge van zekerheid te vergroten en de marge van onzekerheid te verkleinen. Ik kan dat niet binden aan de Voorjaarsnota. Voor de zomer kunnen wij nadere gegevens daarover verstrekken.

De heer **Buurmeijer** (PvdA): De datum 1 mei, die ook in het dictum voorkomt, is dus niet haalbaar?

Minister **De Koning**: Ik verwacht inderdaad dat wij die datum niet zullen halen.

De heer **Moor** (PvdA): In mijn betoog van gisteren heb ik met nadruk gezegd dat ook de Partij van de Arbeid van mening is dat er moet worden omgebogen in de collectieve uitgaven en dat aan iedereen, ook uitkeringsgerechtigden, een gedeelte van het inkomen kan worden gevraagd voor allerlei zaken. Verder heb ik gezegd dat, anders dan hetgeen dit kabinet doet, ook de hoge inkomens zouden moeten worden aangepakt en dat de overheidsinvesteringen in stand moeten worden gehouden.

De Minister zegt dat het versterken van de marktsector een van de belangrijkste manieren is om de werkgelegenheid in stand te houden. Hij moet dan niet de overheidsinvesteringen die door de marktsector worden uitgevoerd, om zeep helpen. Dan versterkt hij de marktsector immers niet. Integendeel, dan verdwijnen er bedrijven. Er moet rekening worden gehouden met de vraag, op welke investeringen wordt bezuinigd.

Minister **De Koning**: Dat ben ik met de heer **Moor** eens. Ook ik vind dat investeringen in de marktsector moeten worden ondersteund. Die ondersteuning krijgen zij daarom ook in zeer grote mate.

De heer **Moor** heeft over het werkgelegenheidsbeleid gezegd dat daarmee op langere termijn niet wordt goedgeemaakt wat op kortere termijn wordt vernield. Dat is inderdaad een dilemma. Alle modellen geven aan dat effecten van het terugbrengen van het financieringsstekort, het weer beheersen van de overheidsuitgaven, pas op middellange termijn worden omgezet in positieve werkgelegenheidscijfers en dat zij vaak op korte termijn negatieve werkgelegenheidsconsequenties hebben.

Wij moeten ons realiseren dat wij allemaal geneigd zijn – het recente verleden leert dat – te verwachten dat de crisis niet lang zal duren, dat wij een gat moeten overbruggen en dat wij geld in de economie moeten pompen, dus het financieringsstekort moeten laten oplopen om daarmee op korte termijn positieve werkgelegenheidseffecten te verkrijgen. Bij iedere doorberekening is de consequentie dat de werkgelegenheidseffecten op langere termijn negatief worden.

Na tien jaar crisis moeten wij uit deze ervaring leren. Dat betekent dat wij aan lange-termijnbeleid de voorrang moeten geven boven korte-termijnbeleid. Wij zijn nog steeds één van de rijkste landen ter wereld. Als wij op korte termijn geen offers kunnen brengen voor gezondmaking op langere termijn, zal niemand dat kunnen. Wij moeten dus wel bereid zijn om daarvoor de offers op korte termijn te brengen. Dat zijn pijnlijke offers. Niet zozeer vanwege de inkomensachteruitgang, maar met name vanwege de gevolgen voor de werkgelegenheid. Toch moeten pijnlijke keuzen worden gemaakt.

De heer **Moor** heeft gezegd dat ik de vorig jaar verworpen kaderwet nu positief beoordeel. Ik heb gezegd dat ik wel eens wil bekijken of wij in een dergelijke wet een aantal dingen wat helderder zouden kunnen regelen, met name de inspraak en de verantwoordelijkheid van de sociale partners. Te meer daar de arbeidsverkortung op gang lijkt te komen en nu ik verwacht dat op dat punt sprake lijkt te zijn van een meerjarenproces.

Ik heb al gesproken over de verlaging van het minimumjeugdloon en de spanningen die kunnen ontstaan met arbeidstijdverkortung. De heer **Wolters** heeft daarover in eerste en tweede termijn gesproken. Het zal niet altijd te vermijden zijn dat arbeidstijdverkortung voor jeugdigen op het niveau van het minimumloon bijzondere moeilijkheden met zich zal brengen, die wij niet zonder meer kunnen oplossen.

De heer **Wolters** heeft gezegd dat, hoewel de Minister van Binnenlandse Zaken overlegt met de ambtenarenorganisaties, het kabinet zijn eigen verantwoordelijkheid moet dragen. In het regeerakkoord staat dat wij aanvangsbanen zoveel mogelijk willen uitgeven in porties van 32 uur en dat wij vacatures zoveel mogelijk willen laten vervullen in banen van 36 uur.

Juist omdat de overheid de grootste werkgever is, moet daarover natuurlijk wel overleg worden gevoerd met de ambtenarenorganisaties, die in de laatste maanden nogal het een en ander voor hun kiezen hebben gekregen. Ook voor die ambtenarenorganisaties geldt, dat acceptatie van pijnlijke maatregelen alleen maar gediend is met zorgvuldig overleg.

De heer **Moor** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De voorbeeldfunctie van de overheid bij herverdeling van arbeid is toch niet alleen maar gelegen in het scheppen van 32- en 36-urige banen? Het gaat er toch ook

De Koning

om, dat wat wij aan de particuliere vragen, namelijk om tegen inlevering van de prijscompensatie meer arbeidsplaatsen te scheppen, ook voor de overheid moet gelden? De overheid moet daarin zelfs een voorbeeldfunctie vervullen. Als in de particuliere sector ook maar één derde van de prijscompensatie wordt omgezet in arbeidsplaatsen, dan is het ondoenlijk voor de mensen om op een 36-urige werkweek uit te komen. Als de overheid op deze manier doorgaat, dan lukt het helemaal niet.

Minister De Koning: Mijnheer de Voorzitter! Ik denk dat het beter lukt dan de heer Moor verwacht. Ik heb hier al eens eerder gezegd, dat de ambtenaren zich zeer wel realiseren, dat zij werken bij een baas die dit jaar f 40 miljard verlies maakt. Als zij dan hun positie vergelijken met een positie in soortgelijke omstandigheden in het bedrijfsleven, dan zijn ook ambtenaren ervan overtuigd, dat er grote offers moeten worden gebracht.

Ik meen, dat de overheid in het hanteren van haar geld- en subsidie-stromen moeilijk extra eisen ten aanzien van arbeidstijdverkortening kan stellen, hoewel ik het niet uitsluit. Een van de grootste geldstromen van de overheid gaat naar de WIR. Wij moeten dan toch wel even nadenken, voordat we daaraan andere voorwaarden verbinden dan die welke direct samenhangen met de investeringsactiviteit.

De heer Wolters (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik ben het er in principe mee eens. Het instrument moet zo zuiver mogelijk worden toegepast. De Minister moet mijn uitspraak echter zien in het licht van het bespreekbaar maken en de betrokken organisatie of het betrokken bedrijf erop opmerkzaam maken. Ik verwijs naar de Hoogovens. Daar heeft dat op vrijwillige basis zegenrijk werk gedaan.

Minister De Koning: Mijnheer de Voorzitter! In die zin val ik de heer Wolters graag bij, dat de overheid in haar contacten met het bedrijfsleven, formeel via de Stichting van de Arbeid maar ook informeel via allerlei contacten met bedrijven, overal moet trachten haar invloed uit te oefenen om tot een betere verdeling van werk te komen.

Ik waardeer het, dat de heer Wolters zich akkoord heeft verklaard met de voorstellen in de werkgelegenheidsnotitie ten aanzien van herverdeling van arbeid. Hij heeft begrijpelijk en terecht

gevraagd, of ik op korte termijn een lijst van projecten kan presenteren, die voldoen aan de criteria die hij heeft genoemd, waarbij snelle inzetbaarheid van mensen een van de belangrijkste is. Ik ben bezig met een verdeling van de bij de overheid beschikbare gelden. Daar valt overigens niet het accent op. Het zal moeten gaan om mobilisatie van geld in de samenleving en niet primair op de begroting van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

In dat kader komt de zaak in het kabinet in bespreking. Ik weet niet, of wij dat in het kader van de voorjaarsnota al kunnen doen. Er is naar mijn mening ook geen oorzakelijk verband. Ik zeg de heer Wolters graag toe, dat wij zo spoedig mogelijk een overzicht zullen geven van de projecten, zoals ze bij ons zijn aangemeld – dat zijn er al heel wat – met daarbij een beoordeling van de uitvoerbaarheid ervan. Wat het gemeenschapstakenplan betreft zijn er al tal van panklare projecten op regionaal en lokaal niveau en zijn er reeds in uitvoering.

Ik ben het geheel eens met de stelling van de heer Gerritse, dat korte-termijn-maatregelen lange-termijn-planning en -doelstellingen niet mogen frustreren.

Ik wil graag bekijken, of de interdepartementale commissie voor inkomensprijsen periodiek kan rapporteren. Dat zal, als het kan, alleen maar nuttig zijn.

Voor de meeste c.a.o.'s is geen opschorting van uitbetaling van de volledige vakantietoeslag gevraagd. Ik kan daarom niet zonder meer toezeggen, dat ik het alsnog in de Stichting van de Arbeid materieel bespreekbaar kan maken. Eerder is het tegendeel het geval.

Ik meen dat ik over het risico van ingrijpen al het nodige heb gezegd.

Voorzitter! Mevrouw Groenman heeft gezegd dat zij op een flink aantal vragen geen antwoord heeft gekregen. Zij heeft gezegd dat ik voortdurend heb verwezen naar latere tijdstippen en andere gremia, waarbinnen ik zaken wil bespreken. Dat is juist. Ik behandel nu de begroting van Sociale Zaken en Werkgelegenheid met een principiële politiek accent op de verantwoordelijkheid van sociale partners ten aanzien van een aantal zaken. Zij had tal van vragen kunnen stellen, waarop zij onmiddellijk een afgerond en pasklaar antwoord had kunnen krijgen. Zij kan in de memorie van toelichting tientallen bladzijden interessante beschouwingen en waardevolle gegevens vinden. Het ligt

op mijn weg, dergelijke gegevens te verschaffen. Het ligt niet op mijn weg, een aantal zaken bij deze gelegenheid te verschaffen.

Mevrouw Groenman (D'66): Ik vind dit een antwoord waarbij ik met een geweldig grote kluit in het riet word gestuurd.

Minister De Koning: Mevrouw Groenman moet mij goed begrijpen. Ik berijd niet voortdurend politieke principes, maar nu doe ik het een keer. Dan moet zij niet zeggen dat ik haar met een kluitje in het riet stuur. Ik zeg precies waar het op staat. Ik zeg wat de verhouding is tussen overheid en bedrijfsleven en tussen regering en parlement. Het parlement heeft een controlerende taak ten aanzien van alle zaken, die primair op mijn bordje liggen. Als ik zeg dat bepaalde zaken primair liggen op het bordje van een ander, kan ik geen gegevens verschaffen.

Mevrouw Groenman (D'66): Ik heb u als Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid bij voorbeeld gevraagd wat u onder arbeid verstaat. Dat vind ik een principiële, fundamentele vraag, waarop u niet kunt zeggen: dat zoeken de sociale partners maar uit. U zult daarover zelf een oordeel moeten geven. Ik denk aan vormen van arbeidsduurverkortening en manieren om arbeid te verdelen. Ik heb in dat kader een suggestie gedaan. Ik had daarop een antwoord kunnen krijgen. U had – u bent mede verantwoordelijk voor het overheidsperoneel – kunnen zeggen: dat is een suggestie om mee te nemen. Dat ligt niet uitsluitend op de weg van de sociale partners.

Minister De Koning: Daarover zijn wij het eens. Als mevrouw Groenman dat strikt uit elkaar houdt, liefst langs dezelfde lijn die ik trek, hebben wij geen moeilijkheden.

Mevrouw Groenman (D'66): Desalniettemin blijf ik erbij dat ik op een aantal vragen geen antwoord heb gehad, terwijl zij onder uw verantwoordelijkheid vallen.

Minister De Koning: Voorzitter! Ik meen dat mevrouw Groenman iets heeft gehoord over het educatief verlov, het creatief verlov en dergelijke. Ik begrijp nu dat de Staatssecretaris daarop terugkomt.

Mevrouw Groenman (D'66): Het verhaal over het creatief verlov heb ik naar voren gebracht in het kader van de werkverdeling en niet in het kader van de volwasseneneducatie. Ik ben

De Koning

dan ook van mening dat de Minister daarop moet reageren.

Minister De Koning: Ik denk dat de Staatssecretaris daarop uitstekend kan antwoorden. Wij zijn op het departement een drie-eenheid. Overigens moet men daar niet te veel achter zoeken.

Voorzitter! Mevrouw Groenman heeft gezegd: u hebt heel positief gesproken over de premiedifferentiatie. Ik heb gezegd dat het een heel interessante suggestie is; dat lijkt mij in deze fase van de discussie voldoende positief. Zij heeft ook gezegd: u hebt zo negatief gesproken over de suggestie van D'66 om tot lastenverlaging te komen.

Mevrouw Groenman (D'66): Daar hebt u helemaal niet over gesproken.

Minister De Koning: Dat wilde ik net zeggen. Ik vond het een wat belegen suggestie langzamerhand. Het plan-Schouten heeft een jaar lang boven alle vergadertafels gezweefd. De heer Schouten heeft al een paar maanden geleden dat plan teruggetrokken. Ik begrijp best dat de geachte afgevaardigde zegt dat zij wijzer is dan de heer Schouten. Daar is niets op tegen. Dat plan tot lastenverlaging heeft echter niet erg veel aanhang meer in dit land.

Mevrouw Groenman (D'66): Wij hebben niet zoveel boodschap aan wat de heer Schouten op dit moment zegt. Ik denk dat de heer Schouten bang is geworden door uw woorden over het financieringsstekort. Dat is zijn verantwoordelijkheid. Onze verantwoordelijkheid ligt in onze eigen opvatting verankerd en die opvatting staat nog steeds overeind. In de tweede versie van het werkgelegenheidsplan, die onder verantwoordelijkheid van minister De Graaf is gemaakt, vind ik precies hetzelfde terug. Ik heb nog steeds niet voldoende argumenten gehoord, die dat plan-Schouten tegen spreken. Ik mag er dan ook best mee op tafel komen. Dat is geen belegen verhaal.

Minister De Koning: De gedachte van lastenverlaging geheel ten laste van het financieringskort lijkt mij niet adequaat om de economische problematiek aan te pakken. In ieder geval kiest het kabinet een andere lijn. Ik kan dus met deze suggestie niet erg uit de voeten.

Mevrouw Groenman: Neen, wij zeggen er ook altijd duidelijk bij: loonmatiging over de gehele linie. Het

is niet alleen belastingverlaging, natuurlijk niet; loonmatiging, verlaging van de collectieve uitgaven mag allemaal best. U zegt dat u juist voor de combinatie niets voelt en dat weet ik ook wel; met deze discussie komen we ook niet verder, maar het is mijn goed recht om te zeggen dat wij er nog steeds achter staan.

Minister De Koning: Ik constateer, Voorzitter, dat wij het over het eerste deel van het traject eens zijn en dat houdt beloften in zich over het tweede deel.

Voorzitter! Ik kom op het terugploegen van uitkeringen. Ik denk dat wij daar nog vele malen over moeten praten. Ik geef toe dat het een buitengewoon moeilijk dilemma is. Er is werk dat moet worden gedaan, er zijn mensen die bereid en in staat zijn om dat werk te doen, er is geld dat aan die mensen wordt betaald en waarom kan dat werk dan niet gedaan worden? Tegelijkertijd moet men zeggen; als wij zulke hoge prioriteit geven aan het werk dat gedaan moet worden, waarom hebben wij dan op onze begrotingen geen geld uitgetrokken voor dat werk om dat onder normale voorwaarden en onder normale condities te laten doen? Wat ik nu probeer te realiseren, is met een strikte bewaking in projectmatige vorm met additionele financiering, met voorkoming van concurrentievervalsing, van budgetvervuiling, van substitutie van mensen, enz., toch uit dat dilemma te komen door die werken mogelijk te maken.

Je moet dat dan echter buitengewoon voorzichtig doen. Als ik kijk – hoe sympathiek dat mij ook is – naar het plan van Bouwen werkt in Friesland, waar men van te voren ingerekend heeft de bedragen aan uitkering, waar men van te voren ingerekend heeft de opbrengst aan belastingen, dan denk ik dat het vloeken in de kerk is vanuit een gezichtspunt van een ordelijke budgettering van de kosten van werken en de financiering ervan. Ik geef u op een briefje dat je zó ieder werk gefinancierd krijgt, maar daarmee wordt het tekort wel steeds groter gemaakt

De heer Nypels (D'66): Men heeft daar toch heel ordelijk gewerkt en de resultaten ervan zijn uitstekend! Vraagt u het maar aan uw eigen ambtenaren in Friesland!

Minister De Koning: Ja, maar het werk waarop u duidde in uw interruptie in mijn eerste termijn was niet gefinancierd met behulp van uitkeringen en ook niet met inrekening van belastingen.

De heer Nypels (D'66): Daarom zeg ik ook dat het mij niet gaat om de techniek ervan, maar om de idee dat er achter zit. Dat idee is heel goed toepasbaar. Ik vraag van u dat u dat op een creatieve wijze toepast.

Minister De Koning: Ik wil dat heel creatief doen, maar natuurlijk is het veel meer dan een kwestie van techniek! Het zijn principiële financieel politieke vragen die dan aan de orde komen.

Mevrouw Groenman (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Misschien zou het toch goed zijn als de Minister dit ook eens aan burgers uitlegt, want ik kan het aan mensen niet uitleggen!

Minister De Koning: Dat is ook mijn probleem; ik probeer het u uit te leggen en dat lukt mij al niet!

Mevrouw Groenman (D'66): Des te erger!

Minister De Koning: Laten wij het verzoek omdraaien; probeert u het eens aan de Minister van Financiën uit te leggen. Als u dat lukt, neem ik de pet diep voor u af!

Voorzitter! Een inzicht in het uitgavenpatroon van jongeren hebben wij natuurlijk in beperkte mate. Iedereen realiseert zich dat bij het terugbrengen van inkomens van jongeren dat uitgavenpatroon onder druk komt te staan. Met alle beperkingen van budgetonderzoek is daar geen enkele vraag over.

Voorzitter! Ik ben het eens met de complimenten die de heer De Korte heeft gemaakt aan de onderhandelaars in de metaal. Ook ik vind dat ze onder moeilijke omstandigheden een naar verhouding goed resultaat hebben bereikt, een resultaat dat bovendien beter wordt na ommekomst van 1 januari 1985. Ik zal zeker dat proces in de metaal niet verstoren, maar ik kan niet zeggen dat de overheid hiermee afziet van iedere denkbare maatregel over de gehele linie. Het zal echter duidelijk zijn dat wij buitengewoon voorzichtig moeten omspringen met akkoorden die onder zulke moeilijke omstandigheden zijn gerealiseerd.

Ik denk inderdaad dat een bruto loondaling geaccepteerd moet worden indien de inflatie laag blijft en wij toch door willen gaan met herverdeling van arbeid. Er is geen principieel verschil tussen de prijscompensatie en andere loonelementen. Dat betekent dat wij een daling van de koopkracht accepteren. Dat was tot dusverre nog een betrekkelijk beperkte daling. Ik hoop zeer, dat onder iets gunstiger economische omstandighe-

De Koning

den, het proces van arbeidstijdverkorting toch iets gemakkelijker zal kunnen verlopen.

Ik wil graag nader bezien, ook na het overleg in de Stichting van de Arbeid, in het kader van de Voorjaarsnota en wellicht pas bij het opstellen van de begroting voor 1984, of inderdaad een verschuiving van werkgeverspremies naar werknemerspremies noodzakelijk is. Als men een dergelijke verschuiving tot stand wil brengen, dan moet dat zorgvuldig worden bekeken.

De heer De Korte vindt de minimum-
uurloon-gedachte toch de beste oplossing om soepel tot arbeidstijdverkorting te komen zonder in problemen te komen met het minimumloon. Ik denk dat wij de SER in ieder geval die gedachte moeten voorleggen en daarbij een paar voor- en nadelen moeten aangeven. Een paar nadelen heb ik genoemd in mijn antwoord in eerste termijn. Maar we moeten er ook andere gedachten aan toevoegen, omdat werkgevers en werknemers zelf het beste kunnen oordelen over de manier waarop dit soort problemen opgelost kunnen worden.

Ik wil graag nog eens met de heer De Korte de discussie voortzetten over het moeilijke antwoord inzake een moeilijke materie die in de schriftelijke voorbereiding naar voren kwam, en wel over de afstandsvergroting met betrekking tot de koopkracht in het kader van scenario 2.

Dan de werkloosheidsprojecten. Ik zou de notitie over de werkgelegenheid niet hebben uitgebracht als ik het niet zo belangrijk vond om toch wegen te vinden om op een ordelijke manier projecten tot stand te kunnen brengen.

Mevrouw Rempt heeft gesproken over de definitie van werkloosheid. Ik geef toe dat het totale werklozenbestand groeperingen bevat waarvan – vrees ik – met recht kan worden gezegd, dat de kans op bemiddeling tot nul nadert. Ik vind dat geen reden om die groeperingen uit de cijfers te verwijderen. We moeten beseffen dat de werkloosheidscijfers betrekking hebben op een zeer heterogene groep, waartoe zeer moeilijk plaatsbare groepen behoren, maar gelukkig ook een nog grotere groep die wel degelijk kans heeft op werk.

Dat wijzen de cijfers uit: ik heb gewezen op het aantal van 450.000 werklozen die in één jaar aan een baan geholpen zijn. Je kunt niet zo gemakkelijk bepalen, wie tot de ene groep behoort en wie tot de andere.

Mevrouw **Rempt-Halmmans de Jongh** (VVD): Als ik het me goed herinner, is dat een paar jaar geleden gebeurd. Toen zijn de niet-bemiddelbaren uit de statistieken verwijderd, juist om te voorkomen dat een verkeerde indruk van de werkloosheid zou worden gewekt.

Minister **De Koning**: Dat is mij niet bekend.

Mevrouw **Rempt-Halmmans de Jongh** (VVD): Ik was toen lid van de commissie bijstand en advies die zich daarover gebogen heeft, dat herinner ik me nog.

Minister **De Koning**: Dankzij deskundige hulp heb ik nu net een notitie in handen gekregen, waarin een beter antwoord staat, al is het niet bevredigender. De huidige werkloosheidsdefinitie is tot stand gekomen op verzoek van de toenmalige fractiegenoot van mevrouw Rempt de heer Rietkerk. Vandaar het begrip 'Rietkerkcijfers'. Ik hoor het voor het eerst, maar het is een mooi begrip: 'Rietkerkcijfers'... Het houdt verschillende categorieën werklozen in die nu worden meegeteld. Om het helemaal mooi te maken: dit sluit bovendien aan bij de ILO-definitie.

Mevrouw **Rempt-Halmmans de Jongh** (VVD): Wat een ellende! Alle gekheid op een stokje, ik denk toch dat het zeer goed zou zijn, meer inzicht te verkrijgen in de differentiatie in de werkloosheidscijfers. Hoe zou de Minister anders zijn arbeidsmarktbeleid op de werkloosheidscijfers willen afstemmen? Ik heb bij voorbeeld ook gevraagd, of de Minister enig idee heeft, welke langdurig werklozen ouder dan 23 jaar behoren tot de nieuwkomers en welke zonder werk zijn geraakt.

Minister **De Koning**: Ik wil graag proberen, meer gedetailleerde cijfers te verstrekken. In de huidige fase van automatisering bij arbeidsbureaus hebben we niet alle gewenste cijfers met een druk op de knop beschikbaar, maar ik wil graag bekijken, of wij hierin meer inzicht kunnen geven. We geven in de arbeidsmarktanalyse in de huidige vorm toch al vrij veel cijfers, maar het is wellicht mogelijk om zonder al te veel kosten en moeite nog een onderscheid te maken.

Maar dan nog blijft het een feit dat in de grote steden – en ik denk: niet alleen daar – in de kaartenbakken van de arbeidsbureaus veel mensen met een niet-afgemaakte schoolopleiding te vinden zijn. Dat zijn vaak jonge mensen. Je weet echter, dat ze vaak

moeilijk bemiddelbaar zijn. Desondanks moet je blijven proberen om deze mensen om te scholen of te herscholen, maar je moet ook blijven bemiddelen. Het is ondenkbaar om de drop-outs van 18 en 19 jaar niet meer op te nemen in ons bemiddelingsproces.

Ik ben het met mevrouw Rempt eens dat wij niet alle maatregelen moeten concentreren op de jongeren. Wij leggen daar wel een duidelijk accent. In een tijd van krappe middelen is het dan moeilijk geld vrij te maken en te houden voor ouderen. Toch meen ik dat wij daarvoor naar vermogen gelden en maatregelen moeten reserveren.

Mevrouw Rempt heeft gewezen op de arbeidstijdverkorting en de consequenties voor de pensioenvoorzieningen. Staatssecretaris De Graaf zal hierop ingaan. Wat betreft de gehuwde vrouwen: arbeidstijdverkorting zal natuurlijk het aanbod van gehuwde vrouwen op de arbeidsmarkt stimuleren. Dat aanbod zal er toch wel komen op grond van allerlei emancipatoire ontwikkelingen maar het wordt nog versterkt, indien men door arbeidstijdverkorting in deeltijdbanen of anderszins toch gemakkelijker werk en andere activiteiten kan combineren.

Wij moeten ons realiseren dat alleen een substantiële herverdeling van arbeid dat groeiende aanbod van jongeren (ieder jaar 75.000 meer) en van gehuwde vrouwen op de arbeidsmarkt kan absorberen. Ik vind daarom dat wij de idee van 'volledige werkgelegenheid' niet moeten prijsgeven. Wij moeten trachten onze beroepswerkzaamheden zo te organiseren dat een maximaal aantal mensen daarin kan participeren.

Mevrouw Rempt heeft gelijk wanneer zij zegt dat een groot aantal jongeren een opleiding voor de kwartaire sector heeft en dat die daarmee eigenlijk op het verkeerde been zijn gezet, omdat de kwartaire sector zich niet al uitbreiden. Integendeel! Men moet eerder inkrimping verwachten. Voor zover die jongeren zich melden op de arbeidsbureau zal zeker gekeken worden naar de mogelijkheden voor omscholing.

Voorts zijn de mensen zelf gelukkig vaak flexibeler dan hun opleiding doet vermoeden en ziet men kans met een niet geheel adequate opleiding desondanks een werkkring te vinden buiten de kwartaire sector. De vraag of het personeel in de kwartaire sector wil opschikken voor dat groeiende aanbod, kan ik niet beantwoorden. Ik kan wel zeggen dat bij voortgezette

De Koning

herverdeling van arbeid juist in die sector de overheid een extra verantwoordelijkheid heeft. Daardoor zal er toch meer ruimte moeten komen.

Waarom zijn er geen vacaturemeldingen van werkgevers bij de gewestelijke arbeidsbureaus? Een van de problemen is, dunkt mij, dat werkgevers heel gemakkelijk mensen kunnen krijgen buiten de gewestelijke arbeidsbureaus om en dat daarom de druk om vacatures te melden minder groot is. Dit is jammer omdat daardoor toch nog steeds een van de belangrijkste bevestigingsinstrumenten op een moeilijke arbeidsmarkt niet zo goed kan werken als het zou moeten.

Ik weet wel dat de overheid geen monopolie heeft bij arbeidsbemiddeling, maar zij heeft wel een belangrijke positie, met name met het oog op bepaalde groepen. Groepen die zwak staan op de arbeidsmarkt door allerlei oorzaken, kunnen door de overheid toch vaak beter geholpen worden dan op andere wijze.

Ten aanzien van de uitzendbureaus meen ik inderdaad dat men thans alleen verlenging na drie maanden behoeft te melden en dat men daarvoor niet meer toestemming behoeft te vragen.

Wat is volledige werkgelegenheid? Volledige werkgelegenheid kan alleen gerealiseerd worden bij een aantrekkelijke conjunctuur. Het is dus van het allergrootste belang, dat wij daarop het gehele beleid richten. Ook dan nog is herverdeling van arbeid nodig. Er is een proces van technologische ontwikkeling. Er is een steeds hoger wordende arbeidsproductiviteit. Er zijn emancipatorische processen. Er is een demografisch patroon. Dit alles maakt het noodzakelijk, ook bij een aantrekkelijke conjunctuur, veel aandacht aan die herverdeling te blijven geven.

De heer Leerling heeft gesproken over een inkomensverlaging van 2%. Ik denk dat dit zeer wel kan en dat het ook zal moeten op alle niveaus en tot hogere percentages dan 2, maar dan met de uitdrukkelijke doelstelling om meer werk te scheppen voor meer mensen. De heer Leerling heeft gezegd, dat ik emancipatie belangrijker vind dan de groei van de werkloosheid, terwijl het gezin het kind van de rekening wordt. Ik wijs dit van de hand. Ik vind het individueel recht op arbeid een zo buitengewoon belangrijke zaak voor mannen en vrouwen, voor jongeren en ouderen, dat wij niemand mogen verhinderen van dat recht op arbeid gebruik te maken.

Niemand wordt gedwongen om van dat recht gebruik te maken, maar het recht is er. De overheid moet al het mogelijke doen om realisatie van dat recht mogelijk te maken.

De heer **Leerling** (RFP): Wij leven in een situatie dat je keuzen moet maken op tal van terreinen, zo ook hier. In eerste termijn heb ik duidelijk gemaakt dat, als er in één huishouden twee banen zijn, dit ten koste gaat van een huishouden waarin van een uitkering moet worden geleefd. Ik vind dat de overheid een beleid moet voeren dat in elk geval, als het enigszins mogelijk is, in elk gezin één baan is.

Of men die dan deelt, is een andere zaak. Dat moet echter uitgangspunt van beleid zijn. Daarom pleit ik niet voor een individuele benadering, maar voor een benadering per huishouden. Ik vind dat een rechtvaardige zaak. Ik ben ervan overtuigd dat dit in de Nederlandse samenleving veel dieper is geworteld dan de individualiseringsgedachte.

Minister **De Koning**: Ik weet zeker dat heel veel mensen vragen waarom er in één huishouden twee inkomens moeten binnenkomen. Men zal begrijpen dat ik, zeker gelet op de coalitieverhoudingen, voorzichtig moet zijn met het spreken over fiscale maatregelen ten aanzien van tweeverdieners. Er is echter een begin mee gemaakt. De heer Leerling zegt dat er keuzen gemaakt moeten worden. Akkoord, maar dat moeten geen keuzen zijn die leiden tot discriminatie. Als wij discriminatie willen vermijden, zullen wij in dat opzicht het recht op arbeid moeten erkennen.

Of men dat recht wil realiseren, is dan ieders individuele keuze. De overheid maakt in dit opzicht geen keuzen tussen mannen en vrouwen, tussen ouderen en jongeren. Ik ben geen voorstander van een sociale dienstplicht voor jongeren. Ik zie veel meer in een gemeenschapstakenplan op basis van vrijwilligheid.

De heer Schutte heeft opnieuw gesproken over de overheidsinvesteringen. Hij heeft het nationale werkgelegenheidsplan deze keer niet genoemd, maar er waarschijnlijk wel aan gedacht. Ik heb al gesproken van de beperkte mogelijkheden van de Nederlandse overheid in de huidige omstandigheden om grote investeringsactiviteiten te financieren. Tegelijkertijd zien wij heel goed dat het sociaal-economisch beleid gericht moet zijn op het herstel van investeringen. Als dit kan in de marktsector, zijn wij naar mijn mening ook zover

dat de overheidsfinanciën zodanig op orde zijn dat het ook kan in de overheidssector.

Ik heb op mijn begroting daarvoor beperkte gelden. In het regeerakkoord staat echter terecht dat een deel van het werkgelegenheidsplan moet bestaan uit produktieve overheidsinvesteringen. Voor zover dit ook mogelijk is ten laste van andere begrotingen, zal ik de eerste zijn om dat te bevorderen.

□

Staatssecretaris **Kappeyne van de Coppello**: Mijnheer de Voorzitter! Slechts twee leden dezer Kamer hebben opmerkingen gemaakt die mij nopen tot een zeer beknopt antwoord. Mevrouw Groenman heeft in eerste termijn een heel interessant betoog gehouden over een stelsel van wederkerende educatie. Daarin zou zij niet alleen het mogelijk maken van educatief verlof willen zien opgenomen, iets waarover al zeer langdurig een driehoeksgesprek aan de gang is tussen de departementen van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Onderwijs en Wetenschappen en het departement dat vroeger, toen zij er nog werkte, CRM heette.

Misschien is dat ook één van de redenen dat zij zich nog zo thuis voelt in de discussie. Zij heeft er nog enige dimensies aan toegevoegd door niet alleen te spreken over een educatief verlof, maar eigenlijk ook in veel ruimere zin over een creatief verlof waarin men ook maatschappelijk zinvolle bezigheden zou moeten kunnen verrichten. Zij heeft aangehaakt aan de gedachten van prof. Albeda, toen hij nog geen minister was, over het mogelijk maken van een verlofperiode waarna men weer in het arbeidsproces zou kunnen terugkeren.

Het feit dat minister Albeda daarop later niet is teruggekomen, is op zich zelf toch wel significant. Toen mevrouw Groenman deze gedachte aandroeg en in haar gedachtenwisseling werd gestimuleerd door interrupties van andere leden van de Kamer, zei zij dat wij van haar niet moesten verwachten dat zij onmiddellijk antwoorden had en met oplossingen kwam aandragen.

Ik vond dat heel wijs van haar. Ik heb die lijn ook trachten te volgen in een overigens op zich zelf vrij uitgebreid schriftelijk antwoord. In dat antwoord werd de gedachte van mevrouw Groenman positief begroet. Er werd eigenlijk in aangegeven dat de gedachte heel wel in de nog steeds voortgaande discussie tussen de drie

Kappeyne van de Coppello

genoemde ministeries zou kunnen worden meegenomen. Ik was dan ook enigszins teleurgesteld dat mevrouw Groenman dat antwoord teleurstellend vond, want mevrouw Groenman moet toch begrijpen dat wij op dit moment ook geen antwoorden kunnen geven en ook geen oplossingen kunnen aandragen!

Ik leg hierbij nog de nadruk op het volgende. Er kan inderdaad aan een creatief verlot worden gedacht. Ik heb dat in een andere functie wel eens meegemaakt; daar sprak men van een 'opfrissingsverlot', ten einde werknemers een tijd lang weg te nemen uit het creatieve proces waarmee zij geacht werden bezig te zijn, om hen zodoende de gelegenheid te gunnen, elders – bij voorbeeld in het buitenland – nieuwe ideeën op te doen. Daarbij was het wel de bedoeling dat zij die nieuwe ideeën metertijd – bij terugkeer op hun eigen arbeidsplaats – ten nutte zouden brengen van de werkgever. Die relatie is naar mijn mening nog vrij duidelijk te leggen bij het overwegen van een betaald educatief verlot.

Ik vraag mij echter af, of de verruiming die door mevrouw Groenman is aangegeven in de zin van creatief verlot – en dan ook nog eens om maatschappelijk zinvolle bezigheden te gaan verrichten – die band met de werkgever niet wellicht zou slaken, waardoor het op den duur moeilijker wordt om de werknemer die met creatief verlot is gegaan, alsnog de tijdelijk opgegeven arbeidsplaats terug te geven.

Een stelsel waarbij een verlot wordt gefinancierd, zal immers waarschijnlijk mede moeten worden gefinancierd door de werkgever. Voortbordurend op de gedachte die door mevrouw Groenman is aangedragen, wil ik hiermee alleen maar aangeven hoe ingewikkeld het zal zijn om een systeem te ontwerpen waarin de veel bredere gedachte van mevrouw Groenman niet alleen kan worden uitgevoerd, maar ook kan worden gefinancierd.

Mevrouw Groenman (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik wijs erop dat alle andere vormen van arbeidsduurverkortening minstens zo ingewikkeld zijn. Hoe moeilijk doen wij immers niet over één of twee uur werktijdverkortening per week? De Staatssecretaris relateert het nu toch aan betaald educatief verlot door de werkgever, die er ook belang bij zou hebben. Daar gaat het in dezen echter niet om. Het is wel

een betaald verlot, maar het hangt er wel van af hoe hoog het inkomen is van iemand die met verlot gaat. Die krijgt dan een werkloosheidsuitkering of voor mijn part een nog lager bedrag.

Het is inderdaad een ruilen van werklozen met werkenden, en wel gedurende een korte tijd. Je moet dat macro bezien. Ik wil af van de beperkte betekenis van het betaald educatief verlot, als zou alleen de werkgever daar belang bij hebben. Bij de manier waarop thans vaak over betaald educatief verlot wordt gedacht, wordt geroepen dat het te duur is. Ik wil het uitdrukkelijk beschouwd zien als een werkverdelingsinstrument. Daarom vroeg ik, of kon worden overwogen om dit eens bij de overheid mee te nemen.

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Dan lijkt het mij eerder een vrijetijdsverdelingsprobleem en dan ligt de nadruk bij het Ministerie van WVC. Ik ben gaarne bereid, deze creatieve gedachten aan de heer Brinkman door te geven!

Mevrouw Groenman (D'66): Een medaille heeft twee kanten, en wel in dit geval het vrijetijdsverdelingsbeleid en het werkverdelingsbeleid. Ik ben dat geheel met de Staatssecretaris eens. Maar waarom dan de nadruk moet liggen op het vrijetijdsverdelingsbeleid ontgaat mij werkelijk.

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Ik hoop dat de bewindsman die metertijd met de resultaten van de interne discussie tussen de drie ministeries naar buiten zal komen – dat is Minister Deetman – een bevredigend antwoord kan geven op de vragen van mevrouw Groenman.

De heer Leerling (RPF): Mijnheer de Voorzitter! De Staatssecretaris richt zich tot mevrouw Groenman. Dat is ook terecht, want mevrouw Groenman heeft aan deze zaak meer woorden gewijd dan ik. Ik heb in mijn betoog echter ook aandacht aan deze zaak besteed. Ik ben van mening dat het vooral gaat om de solidariteit tussen de werknemers die in een gunstige positie zitten omdat zij kunnen blijven werken, en de anderen die eigenlijk dezelfde mogelijkheden hebben, maar door inkrimping van het bestand werkloos worden. Ik ben van oordeel dat de mogelijkheid moet worden onderzocht om de pijn zo eerlijk te verdelen dat iedereen op zijn tijd een poosje buiten het arbeidsproces staat.

Het gaat hierbij niet om extra vrije tijd of educatief verlot; dat heeft een

geheel andere lading. Men zal genoeg moeten nemen met een periode van bij voorbeeld een jaar waarin men een minimumuitkering heeft, waarna men voor enkele jaren weer in het arbeidsproces kan worden opgenomen. Deze variant kan niet à la minute worden bekeken, maar ik acht het wezenlijk, haar eens te onderzoeken.

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Nu de heer Leerling aan het woord was, kan ik hem iets toevoegen naar aanleiding van de opmerkingen die hij in tweede termijn heeft gemaakt. De Minister is al inhoudelijk ingegaan op hetgeen de heer Leerling heeft gezegd over de emancipatie en het gezin, dat niet op dit kabinet zou behoeven te rekenen. In onze drieëenheid behoeft ik naar evenredigheid hieraan niet veel aandacht meer te besteden.

Ik heb een opmerking van de heer Leerling ongeveer opgeschreven, want ik kan niet stenograferen. Ik weet dus niet of de tekst volledig is. Hij zei dat de emancipatiedrift ook dit kabinet diep in de botten zit. De heer Leerling staat wat afstandelijker tegenover het kabinet dan ik en heeft hierop waarschijnlijk een betere kijk dan ik. Ik kan niet helemaal beoordelen of zijn opmerking juist is. Als dit het geval is, hoop ik dat zijn conclusie waar is. Zij is dan ook juist. Ik maak hierbij de kanttekening dat ik drift niet uitsluitend zie als een dierlijke, instinctmatige beweging, maar meer als een activiteit die ook gevoelsmatig en verstandelijk is overwogen.

De heer Leerling (RPF): Ik neem het de Staatssecretaris helemaal niet kwalijk dat zij geen steno kan schrijven. Ik heb van te voren al gezegd dat ik mijn betoog wegens de tijd cryptisch moest laten zijn. Hierdoor ontstaan misschien misverstanden. Ik herinner haar aan de zeer bemoedigende woorden die haar collega De Graaf vanmorgen heeft gesproken over emancipatie. Waarschijnlijk kunnen wij over deze aangelegenheid beter op een ander moment discussiëren dan op dit moment, nu het nog slechts over enkele begrippen kan gaan.

Mevrouw Brouwer (CPN): Ik heb in eerste termijn aan de Staatssecretaris gevraagd hoe zij denkt over de uitwerking van het voorstel van Philips, werknemers vrijelijk ter beschikking te hebben van 6 uur 's ochtends tot 10 uur 's avonds, vooral als het gaat om de positie van vrouwen. Ik heb hierop geen antwoord

Kappeyne van de Coppello

gekregen. Ik ben bang dat dit tussen de reeks van vragen is doorgegaan. Als de herverdeling van arbeid op deze wijze zal plaatsvinden, zal het zeer ingewikkeld worden, vooral voor vrouwen.

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello:

Ik zie niet in waarom. Hetzelfde geldt voor de nachtarbeid voor vrouwen, waarmee ik vooruitloop op een ander onderwerp dat in deze Kamer zal worden behandeld. Sommige vrouwen zullen graag gebruik maken van dit aanbod en andere niet. Sommige vrouwen zijn zelfstandig, zijn niet gehuwd en hebben geen gezin. Zij kunnen hun leven indelen zoals zij willen. Andere vrouwen zijn gehuwd, maar niet in de omstandigheid dat zij de gehele dag voor kinderen moeten zorgen. Zij zullen misschien ook op dit aanbod ingaan. Andere vrouwen zullen weer niet erop ingaan. Wellicht kunnen hun echtgenoten van het aanbod gebruik maken.

Mevrouw Brouwer (CPN): Wij interpreteren het voorstel van Philips verschillend. Dit gaat niet uit van een vaste tijd waarop men beschikbaar moet zijn, maar van een tijd tussen 6 uur 's ochtends en 10 uur 's avonds. Als ik het goed lees, moet men dan vrijelijk beschikbaar zijn. Wat dit mag betekenen, weet ik niet. Het lijkt mij in elk geval zeer ingewikkeld, als het die kant uitgaat met arbeidstijdverkorting.

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello: Dat denk ik ook. Ik meen dat wij op het gebied van arbeidstijdverkorting aan het zeer prille begin staan. Hoe terughoudend het kabinet uiteraard voorlopig ook is tegenover datgene wat in het bedrijfsleven op dit punt gebeurt, wij zullen handen wrijvend gadeslaan hoe de arbeidstijdverkorting een steeds bredere uitvoering krijgt.

Om die reden ben ik niet van plan om beginnen van arbeidstijdverkorting met negatieve reacties te bejegenen. Ik wil eerst eens kijken hoe dat uitwerkt. Ik wil het bedrijfsleven niet ontmoedigen op dat punt.

Mevrouw Brouwer (CPN): Naar mijn mening heeft emancipatiebeleid onder andere te maken met het stellen van voorwaarden waaronder het vrouwen mogelijk wordt gemaakt deel te nemen aan het arbeidsproces. Het lijkt mij dat hier in ieder geval ook de Staatssecretaris van Emancipatiezaken een mening hierover heeft.

Staatssecretaris Kappeyne van de Coppello:

Ik wil daarover graag

nadenken, maar het lijkt mij te vroeg hierover uitspraken te doen. Ik wil eerst zien hoe dit in de praktijk uitwerkt. Ik verwacht niet dat alle arbeidstijd die daardoor beschikbaar komt, door vrouwen zal worden ingenomen.

Staatssecretaris De Graaf: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil een aantal opmerkingen maken over de moties en over een amendement dat niet in discussie is geweest maar wel is ingediend en van een toelichting is voorzien.

Mevrouw Groenman vraagt in haar motie op stuk nr. 74 alsnog een projectgroep te starten in het kader van de vergrijzing van de bevolking en de AOW. Ik heb dit in een eerdere fase van de discussie al afgewezen. Het gaat naar mijn mening niet om de vorm waarin men iets doet, maar dat men iets doet. Ik heb duidelijk laten weten dat wij voor een brede aanpak kiezen.

Wij zullen daaromtrent verslag uitbrengen in de memorie van toelichting op de begroting van 1984. Bovendien komt deze zaak aan de orde bij het ouderenbeleid en de daarover te produceren nota. Naar mijn overtuiging bestaat er geen reden om het – ik geef toe het in juni 1981 wel genoemde – project te starten. Nogmaals, het gaat niet om de vorm maar om de zaak zelf. Die wordt wel degelijk aangepakt. Ik ontraad dus de motie van mevrouw Groenman.

Mevrouw Groenman (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil de Staatssecretaris toch nog eens erop attenderen dat hij afgelopen maandag afwijzend heeft gereageerd, voordat ik de adviesaanvraag noemde. Hij wist kennelijk zelf niet dat hij toen een projectgroep had overwogen. Bovendien, als er iets moois over wordt gezegd in de memorie van toelichting op de begroting voor 1984, dan praten wij daar misschien in maart 1984 over! De projectgroep moet dan nog gestart worden! Dat duurt te lang, zeker als de Staatssecretaris zelf al een projectgroep heeft overwogen!

Staatssecretaris De Graaf: Wat maakt het nu uit of je een projectgroep begint of dat je een aantal mensen aan het werk hebt die het probleem aanpakken? Of dan in juni 1981 in dat verband is gesproken over een projectgroep... Ik heb u verteld waarmee wij op dit moment bezig zijn. Naar mijn mening is dat voldoende om deze zaak goed aan te pakken

en te tackelen en om daarover aan de Kamer verslag te doen.

Ik zie geen reden om daarvoor de toen genoemde projectgroep in het leven te roepen. Het gaat niet om de vorm, maar om de zaak! Ik heb bovendien gereageerd nadat u mij confronteerde met het slot van de adviesaanvraag van 1 juni 1981! Daarna heb ik een reactie gegeven en bovendien in een reactie op een verzoek van mevrouw Kraaijeveld aangegeven, dat ik deze zaak in de memorie van toelichting op de begroting voor 1984 uiteen zou zetten. Deze zaak speelt in de interdepartementale commissie die zich met het ouderenbeleid bezighoudt. De vraag van de heer Groenman op dat moment of ik bij de zaak betrokken was, heb ik met 'ja' kunnen beantwoorden. Ik vind dat voldoende!

Mevrouw Groenman (D'66): Houdt de werkgroep zich ook expliciet bezig met vragen over de AOW-verplichtingen in 2010, vooral over huisvesting, de bejaardentehuizen, de verkeersvoorzieningen etc.?

Staatssecretaris De Graaf: De hele problematiek! Ook de vergrijzing van de bevolking en de gevolgen daarvan in het kader van de AOW en alles wat ermee samenhangt.

Mevrouw Groenman (D'66): Wanneer komen zij dan met een rapport?

Staatssecretaris De Graaf: Ik moet dan herhalen hetgeen ik in de UCV heb gezegd, namelijk dat er een interdepartementale commissie bezig is met een beleidsmatige nota naar aanleiding van de Nota Bouwstenen Ouderenbeleid.

Ik meen dat er over deze zaak een uitgebreide commissievergadering komt in juni of in september. Dat is echter een kwestie voor deze Kamer. Op het moment dat de Kamer besluit hierover een uitgebreide commissievergadering te houden, wordt bepaald dat hierover een discussie zal plaatsvinden met de Kamer.

De motie van de heer De Korte op stuk nr. 75 is inderdaad buitengewoon kort en duidelijk. Deze is in lijn met hetgeen ik zelf heb gezegd over deze problematiek. Ik beschouw deze motie als een ondersteuning van het beleid. Ik kan dan ook met deze motie best leven!

De heer Buurmeijer (PvdA): Deze motie is dus overbodig!

Staatssecretaris De Graaf: Ik heb gezegd dat ik de motie beschouw als een ondersteuning van het beleid dat ik uiteen heb gezet.

De Graaf

Mijnheer de Voorzitter! Mevrouw Rempt heeft gezegd dat te gemakkelijk wordt verwezen naar de sociale partners, als het gaat om arbeidstijdverkortingen en de gevolgen daarvan voor de pensioenverzekeringen. Ik denk niet dat dit te gemakkelijk is geschied. Het kan niet anders. De verantwoordelijkheid voor de pensioenverzekeringen in Nederland is niet een zaak van de overheid en is niet in de wet geregeld. Deze vindt haar weerslag in de verschillende vormen van pensioenverzekeringen zoals wij die kennen, namelijk ondernemingsfondsen, bedrijfspensioenfondsen, levensverzekeraars enzovoort. Dit is niet een kwestie waarbij de overheid is betrokken.

De enige betrokkenheid van de overheid bij dit geheel vindt plaats via de Pensioen- en spaarfondsenwet. Die wet kent slechts een aantal formele bepalingen. In die zin is terecht verwezen naar de sociale partners. De overheid is wel bezig met een studie over een nieuw te formuleren pensioenwet voor de werknemers. Verplichtingen worden geregeld in een wettelijke voorziening. Hierbij zal natuurlijk wel naar een oplossing voor het probleem, door mevrouw Rempt genoemd, worden gezocht. Ik onderschat dit probleem werkelijk niet. De overheid kan voor het overige praktisch niet meer doen dan meehelpen bij het constateren en ergens op wijzen.

Mevrouw Rempt-Halmmans de Jongh (VVD): Ik ben het ermee eens dat dit een verantwoordelijkheid is voor de sociale partners. In het mooie bruine boekje dat wij hebben gekregen, waarin allerlei plannen staan, wordt wel uiteengezet wat de moeilijkheden zijn op organisatorisch en technisch gebied in de bedrijven. Er zijn echter slechts twee regels gewijd aan de pensioenvoorziening. Ik had het op prijs gesteld als hier ook de nadelen duidelijk naar voren waren gekomen.

Staatssecretaris De Graaf: Mijnheer de Voorzitter! Nu begrijp ik mevrouw Rempt. Ik zal dit verzoek graag meenemen. Het is immers een probleemstelling in een boekje waarvoor de overheid wel een stukje verantwoordelijkheid heeft. Ik had de suggestie van mevrouw Rempt in eerste instantie anders opgevat.

Mevrouw Rempt heeft een motie ingediend met betrekking tot de Stichting Inzet. In het slot van die motie stond aanvankelijk 'vanuit centraal niveau in heroverweging nemen'.

Mevrouw Rempt-Halmmans de Jongh (VVD): Dat is nu geworden 'opnieuw in beschouwing nemen'.

Staatssecretaris De Graaf: Dat is erg mild!

Mevrouw Rempt-Halmmans de Jongh (VVD): Inderdaad! Het is té mild, als je het mij vraagt!

Staatssecretaris De Graaf: In die zin kan ik er natuurlijk altijd nog eens een beschouwing aan wijden. Dat wil ik best doen! In de motie van de geachte afgevaardigde zitten echter enkele elementen die niet juist zijn. Er klinkt als het ware door dat de centrale, zij het experimentele, financiering/subsidiëring is geëindigd en dat dit een vervolg moet hebben door een lokale financiering. Dat is een onjuiste veronderstelling. Deze financiering is gebeurd bij wijze van experiment. Er is een evaluatie geweest.

Vroegtijdig is gezegd dat hieraan een einde moet komen. Hierbij is niet gezegd dat de financiering naar de lokale overheid moet overgaan. Er is hooguit gezegd dat bij de lokale overheid de mogelijkheid bestaat om een aantal activiteiten, die de Stichting Inzet kan doen en doet, te betalen via artikel 36 van de WWV. Dit is geen subsidiëring of een overname van de centrale overheidstaak door een lokale overheid. Het is gewoon een mogelijkheid die bestaat via een bepaalde wetgeving, waarvoor de lokale overheid de verantwoordelijkheid heeft. In de overwegingen van de motie wordt te veel verondersteld.

Nogmaals, ik wil dit nog wel eens nader in beschouwing nemen, maar ik heb zelf in dit opzicht op centraal niveau geen middelen daarvoor beschikbaar. Men wist dit vroegtijdig; ik heb het vroegtijdig duidelijk gemaakt.

Mevrouw Rempt-Halmmans de Jongh (VVD): Ik heb het niet over subsidiëring gehad, maar over financiering. Ik heb de problemen aangeduid en ik denk dat de Staatssecretaris daarvan ook wel op de hoogte is. In mijn tweede termijn heb ik gevraagd om opnieuw een centrale financiering, desnoods op tijdelijke basis, totdat het via artikel 36 WWV geregeld is.

Staatssecretaris De Graaf: Het wordt niet via artikel 36 geregeld. Het is slechts mogelijk dat bepaalde activiteiten op het terrein van sociaal-culturele arbeid op lokaal niveau door de gemeenten worden gefinancierd via artikel 36. Die mogelijkheid is er; men kan daarvan gebruik maken. Daaraan behoef ik niets te doen, dat is al

geregeld. Het is natuurlijk vers twee of men er gebruik van maakt. Het betreft overigens niet alleen artikel 36 van de WWV, maar ook arbeidsbureaus kunnen een aantal dingen laten doen door de Stichting Inzet. Als men dat doet, wordt die activiteit gefinancierd. Dan is er sprake van het op legale wijze exploiteren van de Stichting Inzet. Het is goed om duidelijkheid te hebben omtrent de feiten.

Mevrouw Rempt-Halmmans de Jongh (VVD): Ik begrijp al die feiten wel. Op dit moment is het probleem dat hetgeen indertijd door het Ministerie is gesuggereerd aan de stichting en waaraan met alle macht wordt gewerkt, namelijk om het op een bepaalde manier van de grond te krijgen, veel langzamer verloopt omdat de doelgroep te wijdverspreid is. Het probleem is dus dat de werkzaamheden van de stichting zullen moeten worden stopgezet, voordat het op het gesuggereerde niveau voor elkaar is.

Staatssecretaris De Graaf: Mevrouw Rempt moet niet de verwachting wekken dat het over één of twee jaar wel zal lukken. Men kon het op deze termijn immers ook al niet voor elkaar krijgen. In mei 1982 was deze zaak al duidelijk en men wist het ook al eerder omdat het een eindig experiment was. Ik ben er bang voor om de verwachting te wekken dat die zaak wel geregeld zal worden. Nogmaals, ik wil de zaak best nog eens opnieuw in beschouwing nemen.

Mevrouw Rempt-Halmmans de Jongh (VVD): Dat doet de Staatssecretaris dan toch zeker ook?

Staatssecretaris De Graaf: Ik citeer slechts de motie. Ik zal het dus in beschouwing nemen, maar dat is iets anders dan een voortzetting van een via het ministerie lopende subsidie van een experiment. Dat is een uitgemaakte zaak.

Mevrouw Rempt-Halmmans de Jongh (VVD): Kan de Staatssecretaris mij ook zeggen met welk bedrag hij nu zulke problemen heeft?

Staatssecretaris De Graaf: Geen idee! Het zal wel veel zijn.

Mevrouw Rempt-Halmmans de Jongh (VVD): Drie ton!

Staatssecretaris De Graaf: Dat is voor mij vrij veel.

Mevrouw Rempt-Halmmans de Jongh (VVD): Ach, sommige wetten worden uitgesteld in behandeling!

De Graaf

Staatssecretaris **De Graaf**: Ik vind dat geen goede vergelijking. Men mag deze bedragen niet afzetten tegen de omzet in de sociale zekerheid. Dan is het inderdaad te verwaarlozen. Het moet worden afgezet tegen de subsidie die het departement in dit soort zaken in die experimenteerperiode gaf.

Ik kom te spreken over een opmerking van de heer **Leerling** over een toezegging die mijn voorgangster mevrouw Dales heeft gedaan met betrekking tot de ongehuwden en de gehuwden in de AOW. Ik weet niet precies op welk probleem de heer **Leerling** duidt. Als twee bejaarden in het huwelijk treden, nadat zij 65 jaar zijn geworden, behouden beiden het ongehuwdenpensioen. Dat is een regeling die in de wet is verankerd, omdat twee ongehuwden die ook eventueel samenleven, ook tweemaal 70% krijgen. Deze zaak zal ten principale aan de orde komen bij het tot stand brengen van de individualisering in het kader van de AOW-volksverzekering.

Ik heb hierover een vrij uitvoerige discussie gehad met de kamercommissie tijdens de eerste confrontatie over de stelselwijziging sociale zekerheid. Ik heb er toen op gewezen dat dit niet primair een zaak is van het sociale zekerheidsrecht, maar van het Burgerlijk Wetboek, namelijk de rechtsverhouding tussen man en vrouw. In die zin is de sociale zekerheid slechts een volgend beleid. De heer **Leerling** is volgens mij bezig met een zaak die ten principale haar oplossing zou moeten vinden in het Burgerlijk Wetboek met alle eventueel daaruit voortvloeiende gevolgen niet alleen voor de sociale-verzekeringswetgeving, maar ook voor bij voorbeeld de fiscale wetgeving.

De heer **Leerling** (RPF): De Staatssecretaris kan daar gelijk in hebben. Ik heb de vrijmoedigheid gehad dit toch weer aan te kaarten. De voorganger van de Staatssecretaris heeft bij de vorige begrotingsbehandeling dit punt opgepikt. Zij heeft gezegd daar ook een onrechtvaardigheid in te zien, omdat twee ongehuwd samenwonende bejaarden 140% krijgen en een echtpaar 100%.

Staatssecretaris **De Graaf**: Dat krijgen zij, tenzij zij getrouwd zijn.

De heer **Leerling** (RPF): Als je getrouwd bent, krijg je 100% en als je ongehuwd samenwoont, krijg je 140%.

Staatssecretaris **De Graaf**: Neen, ook een echtpaar boven 65 jaar kan 140% krijgen, maar dan alleen als zij in het huwelijk zijn getreden, nadat zij beiden de leeftijd van 65 jaar hebben bereikt. Zo is het nu.

De heer **Leerling** (RPF): Dat begrijp ik. Het gaat mij nu om de gewone situatie. Iemand wordt 65 jaar en dan krijgt het echtpaar 100%, terwijl iemand die ongehuwd samenwoont 140% krijgt. Deze zaak heb ik toen aangekaart. Dit wordt als onrechtvaardig ervaren. De Staatssecretaris zegt nu dat mensen, als zij na hun 65ste jaar trouwen, 140% behouden. Het komt ook voor – dit is mij verteld – dat mensen bewust op die leeftijd gaan scheiden om 140% te krijgen. Dit wordt als onrechtvaardig beschouwd. Om deze reden heb ik dit vorig jaar reeds aangekaart. Ik zou er nog iets over horen. Dit is tot nu toe niet gebeurd.

Staatssecretaris **De Graaf**: Mijn reactie is dezelfde als ik heb gegeven in de discussie met de Kamer over de stelselwijziging. Dit is een kwestie van een rechtsgevolg in burgerrechtelijke zin en die ook daar haar oplossing zal vinden. Er zijn ook situaties, waarin een paar broers en zussen samenwonen die dan een paar keer het ongehuwdenpensioen krijgen. Ik erken echter het probleem van de heer **Leerling**. Ik zie binnen de sociale zekerheid geen oplossing hiervoor. Die oplossing is volgens mij wel te vinden in de verzelfstandiging van het recht op uitkering. Dan komt de situatie namelijk heel anders te liggen.

Het amendement van de heren **Buurmeijer** en **Knol** beoogt een wijziging van artikel 107 van onze begroting, namelijk een verlaging met f 700.000 naar f 9.030.000. In de toelichting wordt gezegd dat die verlaging van f 700.000 op de begroting van Sociale Zaken en Werkgelegenheid verantwoord is. Gezien de situatie in Suriname zal die post in 1983 niet worden uitgeput. Dit is een volstrekt onjuiste veronderstelling. Ik licht dit nader toe. De begroting voor 1983 is reeds krap geraamd op dit punt. Uitgegaan is namelijk van kosten per remigrant van f 3200

Het tweede onderdeel van de raming heeft betrekking op de omvang van de remigratie. Deze is geraamd op 1200 personen. Deze elementen hebben aan die raming ten grondslag gelegen. De werkelijkheid in 1982 gaf echter reeds te zien dat de kosten per remigrant niet f 3200 bedroegen, maar f 3637. Dat is dus

per remigrant f 437 meer. De omvang van de remigratie was in 1982 geen 1200, maar 1800. Dit is dus 600 meer dan geraamd.

Bij een aan 1982 gelijk kostenniveau en een zelfde omvang van de remigratie in 1983 is zelfs een tekort te verwachten van niet minder dan f 2,7 mln. Daarbij is geen rekening gehouden met verdere tariefstijgingen. Bij een *aanmerkelijke terugval van het aantal remigranten*, bij voorbeeld 30%, zou nog een tekort resteren van f 525.000. Of sprake zal zijn van zo'n gigantische terugval kan nog niet worden gezegd.

Het staat nu reeds vast dat de remigratie naar Suriname weer op gang begint te komen. Voorts zal later in het jaar met een inhaaleffect rekening moeten worden gehouden, omdat velen hun vertrek voorlopig hebben uitgesteld in verband met de gebeurtenissen op 8 december 1982. Daarom ontraad ik met klem dit amendement op artikel 107 van onze begroting.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

In behandeling komt het wetsontwerp 17 600-XV, nr. 43.

De **Voorzitter**: Naar mij blijkt, worden alle op het wetsontwerp voorgestelde amendementen voldoende ondersteund.

Over het begin van artikel I en de artikelen 1 t/m 73, 73A, 74 t/m 96, 97 en het daarop voorgestelde amendement 98 t/m 106 wordt geen beraadslaging gevoerd.

Beraadslaging over artikel 107.

□

De heer **Buurmeijer** (PvdA): Ik dank de Staatssecretaris voor zijn toelichting, die zeker tot nader beraad bij ons zal leiden. Kan hij de cijfers over de eerste drie maanden van dit jaar geven, om enige vergelijking te hebben met vorig jaar?

□

Staatssecretaris **De Graaf**: Het antwoord is 150 voor de eerste twee maanden van 1983. De ernst van de zoëven door mij geschetste cijfers wordt daardoor overigens niet verminderd.

De beraadslaging wordt gesloten.

Over de artikelen 108 t/m 115 wordt geen beraadslaging gevoerd.

Beraadslaging over de artikelen 116 t/m 119, waarop respectievelijk zijn voorgesteld vier amendementen-Leerling (stuk nrs. 60, II, III, IV en V).

De heer **Van der Vlies** (SGP): In dit amendement worden vier posten opgevoerd met verlagingen die nogal substantieel zijn. In hoeverre heeft dit invloed op harde verplichtingen, waaronder ik versta verplichtingen als personeelskosten enzovoorts? Welke bedragen hebben betrekking op nieuw dan wel voorgenomen beleid? Wellicht kan de heer Leerling dat toelichten. Ik wil daarop ook het commentaar van de Staatssecretaris vernemen, want dat is niet ongebruikelijk.

De heer **Leerling** (RPF): Artikel 116 is in vergelijking met 1982 met f 2 mln. verhoogd. Ik wil dat echter met f 2,5 mln. verlagen.
Artikel 117 is eveneens in vergelijking met 1982 met f 2 mln. verhoogd. Ik wil die verhoging ongedaan maken.
Artikel 118 is fors verlaagd. In het kader van het pro deo-werk kan het werk van de Emancipatieraad wellicht worden voortgezet. Als dat gebeurt kan artikel 119 die verlaging waarschijnlijk wel verdragen.

Staatssecretaris **Kappayne van de Coppello**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil antwoord geven op de vragen van de heer Van der Vlies, maar het leek mij niet hoffelijk om dat te doen zonder de toelichting op het amendement van de heer Leerling te hebben gehoord. De heer Leerling heeft gezegd welke verhogingen er sinds 1982 zijn geraamd. Hij heeft echter niet gesproken over de inhoud van het werk dat met die posten is gemoeid. Daarom zal ik dat beknopt doen.

Bij artikel 116 gaat het om de volgende zeven categorieën.
De eerste categorie betreft provinciale ondersteuning. Het is bestand werk.

De tweede categorie betreft projecten emancipatiewerkers. Die projecten worden voor een deel afgerond. Het gaat om emancipatiewerkers die voor 1983 op basis van de toegezegde subsidie in dienst zijn genomen.

De derde categorie betreft landelijke ondersteuning en eenmalige projecten. Daar zitten eenmalige activiteiten en projecten in. Het gaat om nieuw werk. Het zijn projecten die de ontwikkeling van emancipatiebeleid mogelijk maken. Verder is er sprake van een steunfunctie en van deskundigheidsbevordering.

De vierde categorie heeft betrekking op voorlichtingsprojecten, waaronder kan vallen voorlichting aan ambtenaren die werken op gewestelijke arbeidsbureaus ten einde de vrouwvriendelijke instelling van die ambtenaren te bevorderen.

De vijfde categorie betreft ondersteuning van vrouwenstudies en de groep die ze begeleidt, daarnaar onderzoek doet en binnenkort met een afrondend rapport daarover zal komen.

De zesde categorie houdt verband met beleidsvoornemens actieprogramma emancipatie. Dat actieprogramma is nog door Staatssecretaris Kraaijeveld uitgebracht.

De zevende categorie is een overboeking van het departement van WVC in verband met experimenten buitenschoolse kinderopvang.

Artikel 117 heeft betrekking op ontwikkelingsprojecten en betreft de deelprojecten, waarvan in het regeerakkoord sprake is. Enkele van die deelprojecten zijn al gestart, andere nog niet. De Regering beschouwt ze als een wezenlijk onderdeel van het emancipatiebeleid dat zij in deze regeerperiode tot stand wil brengen.

Artikel 118 slaat op het personeel van de emancipatieraad. Het gaat voor een groot deel om deeltijdwerkers die in vaste dienst zijn. Het lijkt mij niet zo gracieus om hen voetstoots te ontslaan. Ik weet niet of hun werkzaamheden door pro deo-werk kan worden vervangen. Ik weet alleen dat zij trachten de Emancipatieraad, een adviesorgaan van de Regering, op zo deskundig mogelijke wijze bij te staan bij het uitbrengen van adviezen. Ik weet niet of dat wel onmiddellijk door pro deo-werkers kan worden opgevangen. Het materiaal van de Emancipatieraad zal vermoedelijk ook door pro deo-werkers worden gebruikt als zij die werkzaamheden van het huidige personeel wel zouden kunnen overnemen.

Ik herhaal mijn uitspraak bij de algemene beraadslaging, dat deze amendementen een aanval doen op het hart van het emancipatiebeleid.

De beraadslaging wordt gesloten.

Over de artikelen 120 t/m 131 wordt geen beraadslaging gevoerd.

Over de artikelen II, III en de beweegreden wordt geen beraadslaging gevoerd.

Over het wetsontwerp 17 600-XV, nr. 44 wordt geen beraadslaging gevoerd.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, a.s. dinsdag te stemmen over het begro-

tingshoofdstuk, over de begroting van het Bezitsvormingsfonds 1983, over de moties, ingediend bij de begrotingsbehandeling, over de tijdens de uitgebreide commissievergadering van 31 januari jl. over het onderdeel Emancipatie van de hoofdstukken VII en XV voorgestelde moties, de nrs. 25 tot en met 31 en nr. 33, alsmede over de tijdens de uitgebreide commissievergadering van 14 maart jl. over de sociale zekerheid en bijstandszaken voorgestelde moties, nrs. 58, 59 en 61 tot en met 68.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, het verslag van de vorige vergadering goed te keuren.

Daartoe wordt besloten.

Sluiting 22.12 uur.

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. een Koninklijke boodschap ten geleide van het voorstel van Wet Uniforme regelen inzake de vervoersvoorwaarden van het openbaar vervoer (Wet vervoersvoorwaarden openbaar vervoer) (17 813).

Deze Koninklijke boodschap, met de erbij behorende stukken, is al gedrukt;

2. de volgende brieven:

een, van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking, over het KIT (16 651, nr. 8);

een, van de Minister van Binnenlandse Zaken, over de splitsing van Overijssel (17 600-VII, nr. 50);

een, van de Minister van Verkeer en Waterstaat, over het Markerwaardgebied (16 320, nr. 10);

een, van de Staatssecretaris van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, over het bouwbeleid gezondheidszorg (17 600-XVI, nr. 122).

Deze brieven zijn al gedrukt;

3. de volgende brieven:

een, van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking, met een overzicht INA-problematiek;

een, van de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, over het emancipatiewerk 1982;

een, van de Staatssecretaris van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, ten geleide van het 1e advies Behoeftetebepaling Artsen.

De Voorzitter stelt voor, deze brieven niet te drukken en ze voor kennisgeving aan te nemen. Voor zoveel nodig is kopie gezonden aan de betrokken commissies;

4. een brief van H. S. de Vries, over de gemeentelijke herindeling van Friesland.

Deze brief ligt op de griffie ter inzage;

5. het proefschrift 'Jeugdige vreemdelingen in Nederland' door M. J. C. Koens.

Dit proefschrift is opgenomen in de bibliotheek van de Kamer.

Noot 1 (zie blz. 3087)

De Commissie voor het onderzoek van de Geloofsbrieven met bijbehorende stukken heeft de eer het volgende te rapporteren.

In handen van de commissie is gesteld, een geloofsbrief.

Verder zijn in haar handen gesteld de volgende missives van de Voorzitter van het Centraal Stembureau:

1°. een, d.d. 16 maart 1983 ten geleide van een afschrift van zijn besluit van die datum, waarbij in de vacature ontstaan door het ontslag van de heer H. A. de Boer, wordt benoemd verklaard tot lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal mevrouw F. J. Laning-Boersema te Den Helder;

2°. een, d.d. 16 maart 1983 houdende mededeling, dat mevrouw F. J. Laning-Boersema te Den Helder hem heeft bericht, dat zij haar benoeming aanneemt.

Het is onze commissie gebleken, dat de benoemd-verklaring terecht geschied is.

Uit de omstandigheid, dat benoemde reeds eerder lid der Kamer is geweest, blijkt, dat zij de vereiste leeftijd heeft bereikt. Voorts blijkt uit de geloofsbrief van de benoemde, dat zij geen betrekkingen bekleedt welke onverenigbaar zijn met het lidmaatschap der Kamer, terwijl aan de commissie ten aanzien van haar niet is gebleken van enige omstandigheid, welke haar Nederlandschap in twijfel zou moeten doen trekken, noch van enige omstandigheid, ten gevolge waarvan zij op grond van artikel 54 der Grondwet van de verkiesbaarheid ontzet zou zijn.

De commissie heeft derhalve de eer voor te stellen, haar als lid der Kamer toe te laten nadat zij de voorgeschreven eden (verklaring en beloften) zal hebben afgelegd.

opzichte van de situatie in december impliceert dit een verbetering voor 4x modaal met ca 1 à 1,5%. Het kabinet blijft evenwel van mening dat aan de hieruit voortvloeiende denivellerende effecten beleidsmatig geen conclusies moeten worden verbonden.

2. De prijsontwikkeling: een meevaller in de orde van grootte van 1% is waarschijnlijk waardoor het koopkrachtbeeld over de gehele linie verbetert, met eenzelfde percentage.

3. c.a.o.-onderhandelingen.

a. ten aanzien van de prijscompensatie is nu een raming gemaakt op basis van mogelijke uitkomsten uit de c.a.o.-onderhandelingen. Daarbij is verondersteld dat de prijscompensatie in 1983 voor ongeveer de helft wordt uitgekeerd en voor de andere helft wordt aangewend voor a.t.v. en rendementsherstel.

b. Er zijn thans geen aanwijzingen dat de verlening op vrijwillige basis van de vakantietoelagenmaatregelen in de c.a.o.-onderhandelingen op grote schaal onderwerp van overleg is.

Een reëel beeld van de situatie zoals die thans geldt moet derhalve de veronderstelling bevatten dat de vakantierechten op het contractueel overeengekomen niveau worden hersteld, hetgeen met name voor 4x modaal tot een sterke inkomensverbetering leidt.

Noot 2 (zie blz. 3104)

BIJVOEGSEL

Schriftelijke antwoorden van de Minister en de Staatssecretarissen van Sociale Zaken en Werkgelegenheid op vragen, gesteld in de eerste termijn van de behandeling in de Tweede Kamer van hoofdstuk XV (Sociale Zaken en Werkgelegenheid) van de rijksbegroting voor 1983 (17 600-XV)

Vraag van de heer **De Korte** (VVD) over koopkrachtontwikkeling voor 1983.

In de koopkrachtdebatten van december bestond nog grote onzekerheid omtrent de te verwachten ontwikkeling voor 1983. Dat resulteerde onder andere in de presentatie door het kabinet van twee basisprojecties: één waarin alle loonaanspraken zouden worden gehonoreerd en één waarin van geen enkele inkomensver-

betering sprake zou zijn in 1983, welke laatste door het kabinet als wenselijk werd beschouwd. Door een gezamenlijke inspanning van kabinet enerzijds en sociale partners anderzijds leek deze 2e basisprojectie een reële optie.

Een koopkrachtoverzicht waarin de thans bekende meest recente inzichten zijn verwerkt wijkt sterk af van de in december gepresenteerde projecties. Zo'n koopkrachtoverzicht voor werknemers is van de volgende gedaante:

minimumloon	- 2	à	- 2,5
minimum + modaal		-	1,5
2x modaal		-	2,5
4x modaal	+ 0,5	-	3,5
		à	+ 1

Voor de verbetering over de gehele linie, maar vooral voor het sterk denivellerende beeld zijn de volgende aanpassingen ten opzichte van december verantwoordelijk:

1. De solidariteitsheffing 1982. Het effect daarvan moet zoals door het kabinet in de debatten in december reeds is aangegeven in het koopkrachtbeeld tot uitdrukking komen Ten

Vraag van de heer **De Korte** (VVD) over prestatiebeloning.

Naar mijn mening is herinvoering van elementen van prestatiebeloning één van de mogelijkheden om tot een grotere mate van loondifferentiatie te komen en tegelijkertijd de arbeidsproductiviteit te bevorderen. In de huidige economische situatie komen beloningssystemen onder druk te staan van de afnemende arbeidsmobiliteit: veel werknemers zitten immers aan het salarismaximum voor hun functie en hebben weinig perspectieven voor vooruitgang.

Herinvoering van elementen van prestatiebeloning kan alleen met inachtneming van een aantal randvoorwaarden voor zorgvuldige toepassing – denk aan de negatieve ervaringen met prestatiebeloning in de jaren zestig – en in goed overleg met de betrokken werknemers en hun organisaties vruchten afwerpen. Daarbij kan een afweging plaatsvinden tegen andere instrumenten die kunnen bijdragen aan verhoging van de arbeidsproductiviteit (bij voorbeeld

verandering in de arbeidsorganisatie, technologische vernieuwing). De ontwikkeling en toepassing van nieuwe beloningssystemen zijn beslist geen 'Haarlemmer olie' voor de gewenste opvoering van de arbeidsproductiviteit.

Met het afschaffen van de klassieke prestatiebeloningssystemen in de jaren zestig is ook het verschijnsel van de gemeten produktietaakstelling verloren gegaan. Ook wanneer de sociale partners het niet eens zouden kunnen worden over prestatiebeloning zouden zij kunnen overwegen taakstellende elementen met betrekking tot te leveren productieve bijdragen vast te leggen.

Vraag van de heren **Buurmeijer** en **Gerritse** (CDA): over inkomenspolitieke coördinatie.

Eén van de werkgroepen op het terrein van de inkomenspolitiek is in beginsel permanent, namelijk de interdepartementale commissie inkomensprijzen (ICIP). Deze werkgroep heeft reeds enkele rapporten gepubliceerd, onder andere over inkomensprijzen bij lagere overheden.

Een andere werkgroep, de interdepartementale commissie tertiaire inkomensverdeling (ICTI) is van tijdelijke aard. Zij maakt onder andere een beoordeling van het SCP-rapport 'Profijt van de overheid in 1977' en zal voor een aantal door haar te selecteren regelingen beleidsaanbevelingen opstellen. Zij hoopt haar werkzaamheden dit jaar af te ronden.

Of de werkzaamheden van de werkgroepen tot nieuwe statistieken zullen leiden kan in dit stadium nog niet gezegd worden. Het ligt uiteraard in de bedoeling de rapporten van de werkgroepen aan de Tweede Kamer aan te bieden. De taakopdrachten van beide werkgroepen treft u hieronder aan.

a. Interdepartementale commissie inkomensprijzen

a. nieuw voorgestelde inkomensafhankelijke regelingen te toetsen aan de hand van een afweging van doelstelling, nevenwerkingen en budgettaire offers;

b. van deze regelingen mede te beoordelen de elementen die in het rapport Inkomensprijzen (Tweede Kamer, zitting 1979-1980, 15 883, nrs. 1-2) op blz. 76 zijn opgesomd;

c. ten aanzien van de in sub b. bedoelde elementen aanbevelingen van algemene aard te doen;

d. bij wijziging van bestaande regelingen deze te onderwerpen aan het onder sub a. en b. genoemde onderzoek;

e. te waken tegen het gevaar van cumulatie van inkomensafhankelijke regelingen, mede in het licht van de bestaande reeds hoge marginale druk van belastingen en premies van sociale verzekeringen.

f. een onderzoek in te stellen naar bij de overheid buiten de rijkssector voorkomende inkomensafhankelijke regelingen en zo nodig voorstellen te formuleren inzake het betrekken van deze regelingen bij de beleidscoördinatie. Daarbij dient de vraag onder het oog te worden gezien of het aanbeveling verdient dat het hanteren van inkomensprijzen aan het Rijk voorbehouden blijft c.q. de toepassing buiten de rijkssector tot bepaalde, duidelijke gemarkeerde terreinen wordt beperkt;

b. Interdepartementale commissie Tertiaire inkomensverdeling

a. een beoordeling te maken van het rapport Profijt van de Overheid in 1977 en de gebruikte methoden met het oog op de hanteerbaarheid voor het inkomensbeleid, dit mede ter voorbereiding van een regeringsstandpunt over het rapport;

b. — na te gaan welke motieven aan de in het rapport behandelde overheidsregelingen ten grondslag liggen;

— te selecteren bij welke regelingen inkomens (herverdelings)motieven of -effecten van zodanig belang zijn, dat deze bij de analyse van de tertiaire inkomensverdeling in beschouwing moeten worden genomen;

— gegeven de motieven die aan de regelingen ten grondslag liggen, vanuit inkomenspolitiek oogpunt beleidsaanbevelingen ten aanzien van de geselecteerde regelingen op te stellen.

Vraag van de heer **De Korte** (VVD) over afstandvergroting en koopkracht werkende in scenario II van het regeerakkoord.

De vraagsteller komt tot de visie dat uitvoering van het regeerakkoord zonder afstandvergroting tussen uitkeringsgerechtigden en werkenden zal leiden tot een daling van de koopkracht van werkenden met jaarlijks -5,5 à -6%. Hij baseert zich op scenario II van het planbureau (pag. 42, nr. 17 555 nr. 7).

Hierbij passen de volgende kanttekeningen.

1. Met afstandvergroting (conform scenario II) daalt de koopkracht met -3,5 à -4%. Het gevolg van een additionele inkomensparalleliteit van 2% is dus niet de voornoemde -5,5 à -6%, maar het verschil met -3,5 à -4%. Het gaat uiteindelijk dus om 2% en niet om 5,5 à 6.

2. De in de CPB-scenario's gepresenteerde koopkrachtcijfers waaraan de heer de Korte refereert behelzen niet alleen inkomens van werkenden in de sector bedrijven, maar ook de inkomens die lopen via de overheid.

3. Het onder punt 1 genoemde verschil mag om nog een reden niet gezien worden als de prijs van solidariteit. In dit cijfer zit immers ook het koopkrachteffect van de extra loonmatiging ad 2%.

Ik deel derhalve de visie van de geachte afgevaardigde niet.

Vraag van de heren **Leerling** (RPF) en **Gerritse** (CDA) over investeringsloon en VAD.

Er is sprake van een misverstand wanneer gedacht wordt dat een tendens ten negatieve is opgetreden ten aanzien van het investeringsloon. Het kabinet onderschrijft de positieve functie die investeringsloon kan vervullen voor de vermogenspositie van ondernemingen. Anderzijds moet geconstateerd worden dat de koopkracht van de werknemers al sterk onder druk staat en dat aan de door sociale partners gevraagde faciliteiten voor investeringsloon negatieve budgettaire consequenties zijn verbonden.

Sociale partners blijven overigens de eerstverantwoordelijken voor de toestand van het investeringsloon. Het Kabinet gaat er vanuit dat investeringsloon in het voorjaarsoverleg met sociale partners weer onderwerp van bespreking zal zijn.

De VAD is momenteel onderwerp van studie in de Commissie Van der Grinten. Het is niet opportuun op het advies van die Commissie vooruit te lopen.

Vraag van mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR) over verhouding minimumjeugdloonverlaging tot een aantal internationale verplichtingen.

Naar aanleiding van de opmerking over een eventuele strijdigheid van de voorgenomen verlaging van het minimumjeugdloon met een aantal internationale verplichtingen meen ik te kunnen stellen dat dit niet het geval is.

Voor de beargumentering in dezen verwijs ik naar de volgende brief die over dit onderwerp gestuurd is aan het Bureau voor Rechtshulp in Arnhem:

Uw brief van 18 januari 1983 betreffende de verenigbaarheid van de voorgenomen verlaging van het minimumjeugdloon met een aantal internationale verplichtingen heb ik met belangstelling gelezen. In het onderstaande ga ik op een aantal punten nader in.

U schrijft dat het Deskundigencomité in het Europees Sociaal Handvest is ingesteld om te toetsen of de aangesloten landen zich aan het verdrag houden. Dit is echter niet geheel juist. Het uiteindelijk oordeel of aangesloten landen zich houden aan het verdrag is voorbehouden aan het Comité van Ministers van de Raad van Europa. Dit kan (artikel 29 ESH), indien het dit noodzakelijk acht, aanbevelingen tot verdragsluitende partijen richten, op basis van het rapport dat wordt opgesteld door een Subcommissie waarin alle verdragsluitende partijen vertegenwoordigd zijn en na raadpleging van de Raadgevende Vergadering.

De conclusies van het Deskundigencomité vormen naast het hierboven genoemde rapport van de Subcommissie een essentieel element van het controle-mechanisme (zie de artikelen 24, 27 en 28), doch zijn bepaald niet de aanbevelingen, of zoals u schrijft, berispingen, aan de lidstaten. Zulks blijkt ook uit de omstandigheid dat de conclusies van het Deskundigencomité niet zelden door bovengenoemde Subcommissie worden afgewezen.

Meer in het bijzonder over artikel 7, lid 5 van het ESH merk ik het volgende op. Aan dit artikellid kan een lidstaat geacht worden te voldoen indien de grote meerderheid van de jeugdige werknemers in de praktijk een 'rémunération équitable' verdienen. Het niveau van het wettelijk minimumjeugdloon geeft op zichzelf onvoldoende indicatie voor het antwoord op de vraag of aan de betreffende bepaling wordt voldaan. Bovendien wordt de berekeningsmethode van het Deskundigencomité – die u in uw brief aanhaalt – voorshands betwist door de bovengenoemde Subcommissie.

Deze Subcommissie zal zich verder beraden over een door haar acceptabel geachte methode van vaststelling van een 'rémunération équitable'. Overigens lijkt het niet te verwachten dat het Comité van Ministers in zijn resolutie ter afsluiting van de 7de cyclus over dit specifieke punt een aanbeveling zal richten tot de lidstaten.

Gegeven deze stand van zaken kan ik dan ook uw conclusie dat Nederland in strijd zou komen met het ESH niet onderschrijven.

Wat betreft uw opmerking dat een beperkt verschil tussen volwassenlonen en jeugdlonen mogelijk is op grond van een verschil in behoefte, merk ik op dat het hier ook gaat om een interpretatie van het Deskundigencomité. Het beginsel van gelijke beloning voor gelijke arbeid biedt overigens, zoals u bekend zal zijn, ruimte voor verschillen in beloning waar het bijvoorbeeld gaat om verschillen in dienst- en functiejaren.

Met betrekking tot het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele rechten, met name artikel 7 (a), merk ik het volgende op. Het zgn. Esocul-verdrag bevat, voortbouwend op de Algemene Verklaring van de Rechten van de Mens, een aantal fundamentele beginselen op economisch, cultureel en sociaal gebied. Ik acht het van groot belang dat de erkenning van deze beginselen op internationaal niveau is vastgelegd en ik hecht dan ook aan een goede naleving van dit verdrag, óók door Nederland.

Ik wijs er echter wél op dat de neergelegde beginselen noodzakelijkerwijs globaal geformuleerd zijn. Het gaat om doelstellingen naar de verwezenlijking waarvan gestreefd moet worden. De nadere uitwerking ervan dient door de lidstaten te geschieden, afhankelijk van de omstandigheden in het betrokken land en van de ontwikkelingen op sociaal-economisch terrein.

Dit vereist interpretatie van de verschillende artikelen. Als voorbeeld noem ik hier de erkenning van het recht op sociale zekerheid (artikel 9). Dit beginsel is uiterst kort en algemeen geformuleerd. Het spreekt niettemin vanzelf dat een stelsel van sociale zekerheid allerlei voorwaarden, verplichtingen e.d. mag bevatten. Wat nu concreet artikel 7 onder (a) (i) betreft, merk ik op dat ook hier een zeer globale formulering wordt gebruikt. Het moge duidelijk zijn dat dit artikellid niet beoogt gelijke beloning voor arbeid van gelijke waarde, wàár dan ook in Nederland verricht, ongeacht ervaring, overwerk, dienst- en functiejaren en dergelijke, voor te schrijven.

Dit beginsel vereist derhalve een nadere interpretatie. Ik wil er overigens tevens op wijzen dat het belangrijkste element van dit artikellid mijns inziens gelegd is in het wegnemen van ongelijkheid in beloning tussen

mannen en vrouwen. Nadere interpretatie van het beginsel brengt in de eerste plaats mee dat aan 'without distinction of any kind' een redelijke inhoud gegeven moet worden. Dit kan redelijkerwijze niet slaan op verschillen tussen ondernemingen in de Randstad en ondernemingen in bijvoorbeeld Groningen.

Evenmin zal het kunnen slaan op verschillen die voortvloeien uit bijvoorbeeld anciënniteit. Een redelijke interpretatie van de desbetreffende bepaling is mijns inziens dat discriminatie bij de beloning tegengestaan moet worden. Ik denk daarbij aan de discriminatievormen zoals opgesomd in artikel 2, lid 2, van het verdrag. Leeftijd behoort niet tot deze discriminatievormen.

Algemeen aanvaard, ook internationaal, is immers een beloningstelsel op grond waarvan een hogere leeftijd en meer dienst- of functiejaren tot een hogere beloning leiden. Hetzelfde geldt voor extra vakantiedagen voor oudere werknemers of jeugdigen, of kortere werktijden voor een bepaalde leeftijdscategorie. Voor de goede orde wijs ik er nog op dat ten tijde van de parlementaire goedkeuring van het betreffende verdrag reeds verschillen in minimumjeugdloon en minimumloon voor volwassenen bestonden.

Ik meen dan ook niet te moeten uitgaan van strijdigheid van het bestaan van lagere jeugdlonen met het bepaalde in artikel 7, onder (a) (i) ter zake van het beginsel van gelijke beloning van gelijke arbeid.

Het bovenstaande neemt overigens niet weg dat bij de voornemens tot verlaging van het minimumjeugdloon de nodige zorgvuldigheid wordt betracht. Ik meen echter anderzijds dat in de huidige sociaal-economische situatie de arbeidsmarktpositie van jongeren zo zeer zorgen baart dat verlaging van de minimumjeugdlonen onontkoombaar is.

Vraag van de heren **Wolters** en **Van der Vlies** (SGP) over jeugdwerkloosheid.

Voor het jaar 1983 wordt het beleid als weergegeven in het jeugdwerkplan 1982 praktisch ongewijzigd voortgezet. Concreet betekent dit:

- handhaven cursussen jeugdige werklozen
- bevordering praktijkcomponent leerlingwezen
- sociaal-culturele activiteiten voor jeugdigen
- plaatsingsbevorderende maatregelen

– werkgelegenheidsverruimende maatregelen.

Het beleid voor de komende jaren zal zijn plaats vinden in de nadere werkgelegenheidsnota.

Suggestie van de heer **Wolters** (CDA) ten aanzien van werkgelegenheidsverruimende maatregel.

De gedane suggesties acht ik zinvol. Hierbij wordt evenwel aangetekend dat het verplicht voorschrijven van 32 uur slechts dan kan plaatsvinden indien in het algemeen de 32 uur maatschappelijk aanvaard is. Zo ver is het thans echter nog niet, zodat het toepassen van de WVM voor kortere arbeidstijd slechts vrijwillig zal kunnen plaatsvinden.

De verruiming van de WVM naar de marktsector zal gezien worden aan de hand van het resultaat van het evaluatie-onderzoek van het thans lopende experiment. Deze resultaten zijn aan het eind van het jaar beschikbaar.

Vraag van de heer **Wolters** (CDA) over modelprojecten EEG.

In nauw overleg met het departement van Onderwijs en Wetenschappen wordt nagegaan of de zgn. 'cursussen jeugdige werklozen' als modelproject van Nederlandse zijde kunnen worden ingebracht.

Vraag van de heer **Wolters** (CDA) over herverdeling van arbeid bij de overheid.

Het facet van herverdeling van arbeid bij de overheid is onderwerp van overleg van de Minister van Binnenlandse Zaken met de centrales van overheidspersoneel.

Vraag van de heer **Wolters** (CDA) over werkgelegenheidsmogelijkheden bij midden- en kleinbedrijf.

Deze zaak behoort primair tot de taak van Staatssecretaris Van Zeil. Ik ben echter bereid de geformuleerde kritiek met hem op te nemen.

Vraag van mevrouw **Groenman** (D'66) over aanwending uitkeringsgelden in de bouw.

Volgens het ICAU-rapport is het gebruik van uitkeringsgelden vooraf bij werkgelegenheidsprojecten niet toegestaan. Daartoe kan pas worden overgegaan na een herallocatie van overheidsmiddelen.

Het terugploegen van uitkeringen, waarvan in het Friese plan wordt uitgegaan, acht ik in die vorm uitgesloten aangezien in dit plan bij voorbaat wordt uitgegaan van het optreden van inverdieneffecten. Ook werken met behoud van uitkering biedt hier geen oplossing aangezien dit substitutie van arbeid en concurrentievervalsing zal leiden.

Werken met behoud van uitkering is alleen toegestaan overeenkomstig het Gemeenschapstakenplan, dus met inachtneming van de pro-deo-richtlijnen.

Ik heb mijn standpunt aan de initiatiefnemer kenbaar gemaakt met de aanbeveling zich te beraden over aanpassing van het project.

Vraag van mevrouw **Groenman** (D'66) over apart potje voor werkgelegenheid voor vrouwen.

De gedane toezegging blijft overeind met dien verstande dat eerst zal dienen vast te staan dat de nagestreefde evenredigheid wat betreft het bereik van de Werkgelegenheidsverruimende maatregel niet wordt gerealiseerd. Van een dergelijke situatie is thans geen sprake.

Vraag van mevrouw **Rempt-Halmans de Jongh** (VVD) over definitie werkloosheid.

Op verzoek van de Centrale Commissie voor de Statistiek en overeenkomstig aanbevelingen van de ILO worden personen zonder werkkring die actief werk zoeken tot de werkloosheid gerekend. Personen die een werkloosheidsuitkering genieten hebben de plicht actief werk te zoeken. Derhalve worden zij tot de werklozen gerekend ook al zijn zij naar het oordeel van de bemiddelaar van het arbeidsbureau voor bemiddeling ongeschikt.

Eerst nadat een uitkering wordt ingetrokken vanwege bij voorbeeld het aantoonbaar in onvoldoende mate zoeken van werk, worden deze personen niet meer als werkloos beschouwd.

Het is niet bekend hoeveel personen met een verlengde WWV-uitkering bij gewestelijke arbeidsbureaus staan ingeschreven. De uitkeringsituatie van ingeschrevenen maakt nog geen deel uit van de geautomatiseerde registratie.

Tot voor ongeveer een jaar waren personen op een non-activiteitsregeling traceerbaar. Hieronder zijn de verlengde WWV'ers begrepen. Het

laatst bekende cijfer bedraagt 3200 en slaat op de situatie begin 1981.

Los van de wijziging van de werkloosheidsdefinitie is de categorie non-activiteitsregeling samengevoegd met enkele andere groepen, die te zamen thans van de nieuwe omschrijving van de werkloosheid deel uitmaken.

Uit de statistiek van de WWV valt af te leiden dat in mei 1982 9000 personen een verlengde WWV-uitkering genoten.

Vraag van mevrouw **Rempt-Halmans de Jongh** (VVD) over langdurige werkloosheid.

Het aantal langdurig werklozen langer dan 1 jaar ingeschreven bedraagt eind februari 1983, 299.250.

Hiervan zijn 59.750 onder de 23 jaar en 239.500 boven de 23 jaar. Het is niet juist dat men na een jaar werkloosheid verder gedoemd is werkloos te blijven. Zo is van de groep die in augustus 1982 tussen 1 en 1,5 jaar was ingeschreven thans na een half jaar een kwart inmiddels weer uitgeschreven.

De aanleiding tot uitschrijving is slechts in zeer beperkte mate bekend. Wel is zeker dat van de uitschrijvingen na 1 tot 1,5 jarige werkloosheid bij de mannen tenminste 30% werk heeft tegen 38% voor alle inschrijvingsduren. Bij de vrouwen waren deze percentages resp. 22 en 31.

Vraag van mevrouw **Rempt-Halmans de Jongh** (VVD) over arbeidsbureau-nieuwe-stijl.

Mevrouw Rempt stelt een veelheid van vragen en opmerkingen met betrekking tot het functioneren van de arbeidsbureaus. Ik wil daar het volgende over opmerken. De GAB's worden geconfronteerd met een grote toeloop van werkzoekenden, alleen al in 1982 lieten zich meer dan 900.000 personen inschrijven. Tegelijkertijd is de vraag naar arbeidskrachten sterk afgenomen. In deze situatie zijn de algemene mogelijkheden voor het GAB om voor de werkzoekenden een baan te vinden uiteraard beperkt.

Dit houdt niet in dat de werkzoekenden aan hun lot worden overgelaten. Samen met de cliënt wordt gezocht naar de optimale mogelijkheden voor arbeidsinpassing. Daarbij wordt er echter wel vanuit gegaan dat de werkzoekende actief meewerkt. Zoals het bij de arbeidsbureaus nieuwe stijl wordt gesteld, is een uitgangspunt dat de werkzoekende ook zelf activitei-

ten kan ondernemen. Het GAB is hierbij behulpzaam onder meer door middel van voorlichting en met een helaas weinig gevulde vacaturebank. De werkzoekende kan de verantwoordelijkheid voor het vinden van een baan niet volledig aan het GAB overlaten. Weet de werkzoekende niet precies wat hij of zij wil en wat zijn of haar arbeidsmarktpositie is, dan staat het GAB klaar om hulp te bieden bij het beantwoorden van deze vragen.

Het ANS-bureau is zo georganiseerd dat deze hulp ook onder de huidige omstandigheden zo effectief mogelijk kan worden geboden. De opmerking van mevrouw Rempt dat op de GAB's meer aandacht is voor het arbeidsverleden in plaats van de arbeidstoekomst van de werkzoekende vind ik onterecht.

Alvorens het GAB een baan kan gaan zoeken voor de werkloze, is het noodzakelijk de kwaliteiten en wensen van de ingeschrevenen te kennen. Hierdoor kan wellicht de indruk ontstaan dat met name naar het arbeidsverleden wordt gekeken. Juist is deze moeilijke arbeidsmarktsituatie wordt door het GAB samen met de cliënt gekeken naar arbeidsmogelijkheden ook buiten het eigen beroep. Voor de arbeidstoekomst is dus zeker *alle aandacht*. Mevrouw Rempt ziet als een handicap voor het functioneren van de GAB's onder meer de slechte naam. Naar mijn mening liggen de handicaps op het terrein van het gering aantal vacatures dat bestaat en dat aan de arbeidsbureaus wordt medegeedeeld.

Indien werkgevers hun vacatures zouden melden bij de GAB's zouden deze beter kunnen functioneren, zowel ten voordele van de cliënt-werknemer als van de cliënt-werkgever. In dit verband wil ik nog stellen dat de GAB's hun bedrijfsbezoeken intensiveren, waardoor de contacten met het bedrijfsleven worden verstevigd en ook de mogelijkheid werklozen te plaatsen wordt vergroot.

Tot slot wil ik nog in het kort ingaan op de vraag met betrekking tot het monopolie van de arbeidsbemiddeling door de overheid. In juni 1980 is door de Regering aan de SER advies gevraagd over een nieuwe arbeidsvoorzieningswet. Dit ter vervanging van de arbeidsbemiddelingswet 1980. Naar verwachting zal de SER hier medio van dit jaar haar advies over uitbrengen. Ik wil de beraadslagingen van de SER met betrekking tot deze arbeidsvoorzieningswet niet doorkruisen door hier en op dit moment de discussie aan te gaan.

Vraag van de heren **Wolters** (CDA) en **Schutte** (GPV) over 2% inkrimping personeel in GAB's.

Voorshands ben ik van mening dat in de studie over de noodzakelijke herschikking van personeelsmiddelen ook het apparaat van arbeidsvoorziening moet worden betrokken. In die studie zal worden nagegaan welke taken wel en welke taken niet meer, of beperkt zouden kunnen worden uitgevoerd. Ik heb niet de illusie dat de inkrimping uitsluitend door verhoging van de *efficiency* kan worden bereikt. Zodra duidelijk is voor welke keuze ik kom te staan zal ik beslissen hoe de herschikking van krachten binnen het departement wordt uitgevoerd.

Vraag van mevrouw **Groenman** (D'66) en de heer **Schutte** (GPV) over GAB Almere.

De problemen rond het arbeidsbureau Almere zijn inmiddels opgelost. Het arbeidsbureau is toegezegd dat het voor 1 november van dit jaar 3 functieplaatsen krijgt toegewezen, waarvan inmiddels reeds twee zijn gerealiseerd.

Vraag van de heer **Wolters** (CDA) over benutting automatisering door GAB's.

Er loopt een omvangrijke en kostbare automatiseringsoperatie, primair gericht op ondersteuning van de bemiddeling. De technische complicaties zijn nog niet overwonnen. Ook wordt *geëxperimenteerd* met teletext en viditel.

Vraag van de heer **Leerling** (RPF) over delegatie naar lagere overheden.

In de notitie werkgelegenheidsbeleid zijn een aantal alternatieven aangegeven voor structurele werkgelegenheidsprojecten. Wat betreft initiatieven in dit verband hecht ik groot belang aan de inbreng van gemeenten en anderen.

Met name de recente voorbeelden van gemeenten die bereid zijn middelen beschikbaar te stellen, juich ik toe. In dit verband worden de mogelijkheden bezien in hoeverre de Directeuren GAB's via hun taakstellend beleid op deze initiatieven kunnen inspelen.

Vraag van mevrouw **Rempt-Halmmans de Jongh** (VVD) en de heren **Wolters** (CDA) en **Schutte** (GPV) over herziening ontslagprocedure.

Op dit moment wordt met voortvarendheid gewerkt aan de herziening van de ontslagprocedure, met name wat betreft het verkorten van deze procedure. In lijn met de opvattingen die in de Commissie Wagner leven, wordt gewerkt aan de algemene invoering van de procedure waarbij éénmaal hoor en wederhoor plaatsvindt door de directeur GAB. Met de Commissie Wagner verwacht ik dat het hanteren van deze procedure een aanzienlijke verkorting van de duur van behandeling van de ontslagaanvraag zal betekenen. Dat veronderstelt wel een goed beargumenteerde aanvraag. Door mevrouw Rempt, maar ook door andere leden zijn suggesties aangedragen voor een herziening van het ontslagrecht. Een daartoe ingestelde werkgroep zal uiterlijk 1 juli advies aan mij uitbrengen.

De suggesties die door de verschillende kamerleden naar voren zijn gebracht zullen door deze werkgroep in haar werkzaamheden worden meegenomen. Ook de werkzaamheden van de Commissie van der Grinten, die zich bezighoudt met het onderwerp deregulering, hebben deels betrekking op het ontslagrecht. Haar bevindingen zal ik met aandacht volgen.

Vraag van mevrouw **Groenman** (D'66) over extra kosten bij omzetting full-time in part-time baan.

Mevrouw Groenman heeft hierover reeds vragen gesteld, naar aanleiding van de circulaire aan de GAB's, waarin het de directeuren GAB wordt verboden mee te werken aan het verlenen van ontslagvergunningen voor full-time banen, waarbij de werkgevers dezelfde werknemer op part-time basis weer in dienst neemt. Mevrouw Groenman is toen medegeedeeld dat het accepteren van de omzetting van full-time in part-time banen extra kosten meebrengt.

Op haar vraag welke kosten dit zijn kan ik mededelen dat deze liggen in de sfeer van de WW-uitkeringen.

Vraag van mevrouw **Groenman** (D'66), mevrouw **Rempt-Halmmans de Jongh** (VVD), en de heer **Wolters** (CDA) over uitzendbureaus.

Per 1 januari zijn nieuwe voorschriften van kracht voor het ter beschikking stellen van arbeidskrachten. Voorschrift 12 is daarbij gewijzigd en bepaalt nu dat een uitzendbureau dat een terbeschikkingstelling langer dan 3 maanden wil laten duren, dit aan

het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid moet melden. Vóór 1 januari 1983 moest toestemming vooraf worden gevraagd en verleend. Door de tijdige melding verkrijgt het uitzendbureau toestemming de terbeschikkingstelling te laten voortduren tot ten hoogste 6 maanden (behoudens tussentijdse intrekking).

De toelichting bij dit voorschrift benadrukt het uitgangspunt dat terbeschikking stellen van arbeidskrachten slechts behoort te geschieden indien sprake is van tijdelijk werk en dat overschrijding van de 3 maanden termijn beperkt moet blijven tot bijzondere situaties. De uitzendbureaus zelf schatten dat gemiddeld 85 à 90% van de uitzendingen vóór afloop van de 3 maanden zijn beëindigd. In zoverre zou de uitvoering van dit voorschrift slechts 10 à 15% van de uitzendingen betreffen.

Het naleven van het voorschrift geeft dus geen reden voor de geuite vrees dat de uitzendbureaus het werken moeilijk wordt gemaakt. En voorts geldt dat de doelen die met de uitvoering van de wet worden nagestreefd, niet uit het oog mogen worden verloren.

Deze doelen zijn: bescherming van het belang van goede verhoudingen op de arbeidsmarkt en de bescherming van de betrokken arbeidskrachten. Hieraan worden dispensatie-verzoeken getoetst, op de flexibele wijze.

Vraag van de heer **Van der Vlies** (SGP) over vrije keuze bij aanvragen om kinderbijslag.

De vrije keuze impliceert juist, dat de verantwoordelijkheid voor het aanvragen van kinderbijslag bij de man én de vrouw wordt gelegd. Dat kan er in voorkomende gevallen toe leiden, dat de man die verantwoorde-lijkheid op zich neemt.

Vraag van de heer **Van der Vlies** (SGP) over de Algemene Bijstandswet.

Ik wil herhalen wat tijdens de schriftelijke behandeling van het wetsontwerp 17 647 (afschaffing minimumdagloon WAO en herziening minimumdagloonbepalingen in de WW en de WWV) hierover is opgemerkt.

Het rekening houden met het bestaan van duurzame samenlevingsvormen is een zaak, die op tal van terreinen van de samenleving speelt. Zolang het burgerlijk recht op dit punt nog niet wordt gewijzigd, wordt in de sociale verzekeringswetten geen

wijziging aangebracht in de bestaande situatie waarbij uitsluitend wordt uitgegaan van het huwelijk als samenlevingsvorm.

Vraag van mevrouw **Groenman** (D'66) over vergrijzingsproblematiek in de AOW.

In dit verband herhaal ik de toezegging, dat bij de begroting van dit departement voor het jaar 1984 hierover meer mededelingen zullen worden gedaan of, zo mogelijk, bij een eerdere gelegenheid in het kader van het ouderenbeleid.

Vraag van de heer **Leerling** (RPF) over werkloosheidscijfers van kostwinners.

De meest recent beschikbare cijfers op dit gebied (1979) zijn al gegeven in schriftelijke antwoorden. Daaruit valt schattenderwijs af te leiden dat er in 1979 ongeveer 200.000 kostwinners met een uitkering als voornaamste inkomensbron waren. Een verantwoorde schatting voor 1983 is niet te geven.

Vraag van de heer **Leerling** (RPF) over verlaging uitkering bij zwangerschapsverlof.

De heer Leerling heeft gevraagd, of ik bereid ben de uitkering bij zwangerschapsverlof te herzien en van 100% terug te brengen tot 80%.

De uitkering bij zwangerschap, evenals trouwens de uitkering bij bevalling, wordt verleend ongeacht of er sprake is van arbeidsongeschiktheid. Deze uitkeringen kunnen derhalve, hoewel in de Ziektewet geregeld, niet als ziekengeld worden aangemerkt. Zij dienen te worden gezien in het kader van maatregelen ter bescherming van het moederschap. Destijds is gekozen voor een uitkering gedurende 6 weken vóór de bevalling en ten minste 6 weken na de bevalling ter hoogte van 100% van het loon. Ik acht het niet gewenst om daarin thans wijziging te brengen.

Vraag van mevrouw **Groenman** (D'66) over volwasseneneducatie.

Een definitief standpunt voor het uitwerken van een stelsel van wederkerende educatie, wordt aangetroffen in de Beginselennota Volwasseneneducatie, gepubliceerd in 1981. Het huidige kabinet heeft deze nota overgenomen. Via de MICOVO-aanpak zal dezer dagen worden beslist over de hoofdlijnen van:

- a basis-educatie voor volwassenen;
- b wetgeving op het terrein van volwasseneneducatie;
- c regelgeving educatief verlof.

Dit gebeurt in het kader van het projectministerschap voor de volwasseneneducatie, gelegd bij de minister van O & W. Ik ben en voel mij hierbij ten nauwste betrokken. Dat is duidelijk voor het educatief verlof, noodzakelijk voor verdergaande individuele ontplooiing én om maatschappelijke behoeften aan educatie op latere leeftijd te dekken. Het past in een stelsel van wederkerende educatie, dat via een herordening van de relatie tussen arbeid, educatie en vrije tijd gestalte moeten krijgen. Voor SZW uit zich dat onder meer in loopbaanonderbreking voor korte of langere tijd, met andere woorden: wederkerende arbeid.

Een proces van lange adem weliswaar, maar naar het oordeel van de met de volwasseneneducatie belaste bewindslieden passend in discussies over verdergaande herverdeling van arbeid. De gedachten van prof. Emmerij en anderen zijn bekend. Genoemd is al het project regelgeving educatief verlof, waarbij de inkomenspositie van de verlofganger er niet op achteruit gaat. Dit zal een eerste systematische aanzet tot realisering van een stelsel van wederkerende educatie moeten vormen. Mogelijkheden liggen op dit moment verder vooral in de deelname aan scholing en andere educatie-vormen door uitkeringsontvangenden.

Vraag van mevrouw **Groenman** (D'66) over Arbeidsomstandigheden.

Terecht wordt de verbetering van de arbeidsomstandigheden gezien als een aspect van de sociale innovatie in het kader van het werkgelegenheidsbeleid. Grote betekenis moet daarom worden gehecht aan de Arbeidsomstandighedenwet, waarop uitvoeriger zal worden teruggekomen in de vergadering van 28 april a.s. van de vaste Kamercommissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Arbeidsplaatsverbetering zal goed moeten aansluiten aan het economische structuurbeleid. Hierover is een periodiek overleg gestart met het Ministerie van Economische Zaken.

Gevraagd is voorts naar de verhouding van de Arbeidsinspectie tot de Milieu-inspectie; een veelomvattend vraagstuk. Bij de totstandkoming van de recente milieuwetten en de Arboret is de basis gelegd voor een goede samenwerking. In het bijzonder

kan daarbij worden gewezen op de Arboraad, waarin de Directeur-Generaal van de Arbeid en de Directeur-Generaal voor de Milieuhygiëne beiden zijn vertegenwoordigd.

Tussen de Directoraat-Generaal van de Arbeid en de Milieuhygiëne vinden voorts regelmatig besprekingen plaats over een goede samenwerking in het veld.

In dit verband dient ook de samenwerking met betrekking tot het arbeidsveiligheidsrapport te worden gememoreerd, evenals de adviserende taken van de Arbeidsinspectie bij de uitvoering van de milieuwetgeving, die wezenlijk bijdragen tot een goede afstemming van het beleid met betrekking tot de arbeidsbescherming en het milieubeleid.

Vraag van de heer **Schutte** (GPV) over selectieprocedures.

Op korte termijn zal over deze materie een brief aan de Kamer worden gezonden. Het overleg met de betrokken departementen is in een afrondende fase. Overigens is met belangstelling kennis genomen van de beschouwing om in die gevallen van wetgeving af te zien, waar de sociale partners zelf zinvolle oplossingen kunnen geven.

Vraag van mevrouw **Groenman** (D'66) over produktie-coöperaties.

Mevrouw Groenman heeft verzocht, of ik bij de SVR wil aandringen op een spoedig uitbrengen van het advies over het onder de sociale verzekering brengen van bestuurders van produktie-coöperaties.

Ik ben met haar van mening, dat een wettelijke regeling van deze kwestie thans spoedig tot stand zal dienen te komen. Ik heb de SVR inmiddels verzocht mij het advies zo spoedig mogelijk na de waarschijnlijke vaststelling op 19 mei toe te zenden.

Vraag van de heer **Wolters** (CDA) over emigratiebeleid ten aanzien van Antillianen.

Het gehele emigratiebeleid wordt thans binnen mijn departement heroverwogen. Bij die heroverweging wil ik uw suggesties meenemen. De definitieve standpuntbepaling zal in de nota minderhedenbeleid, welke is toegezegd aan de Tweede Kamer, vóór het zomerreces worden opgenomen.

Noot 3 (zie blz. 3145)

De vragen van de leden Joekes en De Beer luiden:

1 Is het waar, dat een meerderheids-pakket aandelen in de Nederlandse Credietbank door de internationale beleggingsmaatschappij Thijssen-Bornemisza, mede namens de Chase Manhattan Bank, ter overname is aangeboden aan 'de gelddiensten van de PTT'?

2 Zo ja, kunnen de Postcheque- en Girodienst en de Rijkspostspaarbank dan in een dergelijke transactie als één rechtspersoon los van de PTT optreden? Zo dat niet het geval is, hoe is het aanbod dan over de twee genoemde instanties verdeeld?

3 Wie heeft de genoemde diensten gemachtigd, over een dergelijke transactie te onderhandelen en waarom? Had het kabinet voorkennis van deze onderhandelingen?

4 Kan iets worden medegedeeld over de prijs waartegen het aanbod is gedaan?

5 Indien de onofficiële berichten over deze eventuele transactie juist zijn, en indien het motief van de gelddiensten om belangstelling te tonen inderdaad is, dat op deze wijze een gemakkelijke weg naar het particuliere bankwezen voor de PTT-gelddiensten kan worden gebaad, doorkruisen de onderhandelingen dan wellicht de nadere standpuntbepaling, neergelegd in het regeerakkoord, over de vraag of er een Postbank moet komen en, zo ja, hoe die moet worden ingericht?

6 Willen de Ministers toezeggen geen onderhandelingen voort te zetten, c.q. te beginnen, zolang de Staten-Generaal zich daarover niet hebben kunnen uitspreken?

Noot 4 (zie blz. 3145)

De vragen van het lid Scholten luiden:

1 Heeft de Regering kennis genomen van de klacht van nabestaanden van

de in El Salvador op 17 maart 1982 vermoorde vier Nederlanders, dat niet volgens door de Regering gewekte verwachtingen zou zijn gehandeld en wat is haar reactie daarop?

2 Is inmiddels direct of indirect humanitaire steun verleend aan de bevolking van El Salvador, ook waar deze zich (deels) onder controle van het verzet bevindt?

3 Is het waar, dat een aantal projecten voor bevrijde gebieden is ingediend, die direct of indirect de betrokken bevolking ten goede hadden kunnen komen, maar dat afwijzend op deze projecten is gereageerd?

4 Is het waar, dat de NOVIB heeft gevraagd een aantal politieke gevangenen uit El Salvador uit te nodigen naar Nederland te komen en, zo ja, hoe wordt daarop gereageerd?

5 Is de Regering bereid redelijke initiatieven om meer inzicht te verkrijgen in de afschuwelijke gebeurtenis van 17 maart 1982 te steunen?

6 Hoe beoordeelt de Regering de politieke toestand in El Salvador?

7 Vreest de Regering een steeds verdergaande Amerikaanse betrokkenheid in de strijd in El Salvador?

8 Heeft de Regering kennis genomen van protesten uit het Amerikaanse Congres tegen de voorgenomen uitbreiding van de militaire steun aan El Salvador?

9 Is de Regering bereid pogingen, een politieke oplossing in El Salvador te verkrijgen in de geest van het Frans-Mexicaanse initiatief, te ondersteunen?

10 Hoe beoordeelt de Regering de Nederlandse diplomatieke presentie in de Midden-Amerikaanse regio?

Toelichting

De vragen worden gesteld naar aanleiding van een artikel in 'De Tijd' van 4 maart jl.

